APPARATUS

AD DOCTRINAM

DE GRATIA CHRISTI

TRACTATUS THEOLOGICI

QUIBUS

PRAECIPUA SACRAE THEOLOGIAE CAPITA

SOLIDE APTEQUE

AD TIRONUM INGENIA ENUCLEANTUR

AUCTORE

P. RAPHAELE CERCIA' S. I.

In Collegio Neapolitano Theologiae Professore

TRACTATUS TERTIUS

APPARATUM COMPLECTENS

AD DOCTRINAM DE GRATIA CHRISTI

NEAPOLI

TYPIS CAIETANI MIGLIACCIO

ANNO MDCCCLIII.

IN

APPARATUM

AD DOCTRINAM

DE GRATIA CHRISTI

PROLOGUS

Quaeret fortasse quispiam cur qui seriem tractatuum theologicorum dudum sim pollicitus, et postremo ediderim tractatum de romano Pontifice; non ordinem disputationum secter, sed reliquis interea temporis intermissis, iam quasi ex inopinato transvolem ad disserendum de *Gratia Christi*? Respondebo ingenue quod est, nec quaesitis arte coloribus quidquam dissimulabo. Iamdiu professus sum me in praesens theologicas institutiones nequaquam scribere, sed separatas tractationes, quae usui sint eorum qui velint praecipuorum theologiae capitum penitiorem notitiam adipisci. Itaque ordini disputationum minime obstringor, dummodo quod suscepi praestem, ut nempe quae sunt in theologia potissima, pro virili explicem. Poterit au-

*

tem unusquisque post editas de rebus singulis controversias, eas in suum ordinem aliquando redigere. Ego vero in praesens ideo tractatum de gratia praefero, quia eum magis ad manus integrum absolutumque habeo; et quia hac materia magnopere delector, nec iam possum eius expositionem ulterius differre.

Ex alia vero parte non modicae frugis est, sed, meo iudicio, potissimae utilitatis, ut aetate hac nostra quae ad gratiam pertinent in perspicuo ponantur. Etenim, si rite rem inspiciamus, haeresis nostri saeculi ex Rationalismo et Indifferentismo late patenti vagantique haec est, ut omnia sive quae ad media, sive quae ad finem spectant felicitatis assequendae, in hominem ipsum ac naturalem eius facultatem conferantur; ut internae hominis ad Deum relationes tamquam auctorem ordinis supernaturalis prorsus denegentur; ut reiiciantur interna ordinis supernaturalis ex Deo auxilia, immo ipse ordo supernaturalis contemnatur, atque universa ad purum putumque naturalismum revocentur. Quae quidem res quanto exitio sit obventura, ille solum reputare potest, qui meminerit sic aboleri totam praxim religionis supernaturalis, quae propterea aut et ipsa in se aboleri deberet, aut secum ipsa sive cum sui exercitio cogetur pugnare.

Non igitur scholasticam tantum quaestionem, de gratia dicere aggredientes, suscipimus; non controversiam aggredimur quae solum futura sit usui Theologiae candidatorum ; sed disputationem versamus , quae hoc tempore pernecessaria est , et plurimum in christiana societate reformandis mentibus idonea.

Assurgendum est enim ad ipsam primam hominis destinationem , ad finem quem Deus ipsi praestituerit , ad naturam felicitatis supernaturalis quam eidem destinaverit ; ad oeconomiam mediorum quae humano generi praeparaverit. Hinc de auxiliis dicendum erit actualibus per quae homo aequiparatur actibus et fini supernaturali. Dicendum de fide ceterisque actibus per quos ad tantam dignitatem evehitur. Dicendum de iustitia christiana, quae et dignitatem per se confert filiorum Dei, et ad aeternam felicitatem ius ministrat.

Haec dum evolvuntur, patere debet non esse chymericas excogitationes ac vana figmenta, sive ipsum in se ordinem supernaturalem, sive finem gloriae, seu visionis intuitivae Dei, sive humanae reparationis per Christum habitae beneficium , sive sanctificationis decora et ornamenta ; sive demum multiformia gratiae actualis subsidia , quibus Deus in nobis ordinem supernaturalem

inducit, aut reparat, fovet, atque conservat, donec *revelata facie gloriam Domini speculantes in eandem imaginem transformemur .... tamquam a Domini spiritu.*

Maxima igitur communis utilitas inest disputationi de Gratia Christi. Nolumus tamen sic vulgari emolumento prospicere, ut non simul consulamus rationibus scientiae. Enimvero duae res hoc tempore sunt quae scribentem de gratia Christi ad argumenti perspicuitatem et scientiae theologicae utilitatem maximopere iuvant. Primum est quod ex recentiorum studiorum forma, in tanta iam exegeseos biblicae, ac doctrinae Patrum luce versemur, ut nihil magis exoptari possit. Inde vero fit ut quaestiones praecipuae de gratia Christi iam non naturalis rationis coniecturis, sed solido sententiarum biblicarum magisterio resolvi queant; ac propterea integer tractatus veluti ex scopuloso ac vepribus obsito loco in apertum campum tum methodi ratione, tum argumentationum genere deduci possit. Alterum est quod temporis medela ac vicium humanarum serie atque influxu vetus ille disputationum aestus in re de gratia deferbuerit. Ex quo sequitur ut iam tranquillo animo ac praeiudiciis vacuo, nec iam uni alterive scholae, sed veritati unice addicti, possimus quid in quaque re iuxta

Scripturas, Patres, et Ecclesiae placita ad nostram aliorumque aedificationem consultius videatur, decernere. Atque his quidem ratio continetur methodi quam sumus sectaturi. Imprimis enim indoles materiae quam versare aggredimur; controversiarum passim incidentium gravitas ; utilitas multimoda inde quidem obventura non sinunt, ut de dogmaticis tantum capitibus circa gratiam occupemur ; atque ea facile posthabeamus quae trito vocabulo *quaestionum scholasticarum* nomine distingui solent ; sed sunt instructionis plenissima, et plane dixerim necessaria ad doctrinam de gratia animo informandam. Etenim, ni mea me fallat opinio, non perinde res habet quoad tractatum de gratia Christi, ac quoad alias tractationes ex theologica disciplina. Hae enim absque perspicuitatis iactura facile possunt in solo campo dogmatico contineri. At vero res de gratia eiusmodi esse videtur, ut ieiuna et exsucca, atque ad modicam frugem valitura illius futura sit disputatio, qui ultra dogmaticarum sanctionum limites nullo quidem pacto velit excurrere.

Verum ex dictis superius ea quoque lex nobis imponitur, et id etiam prae oculis sancte erit custodiendum, ut non modo diligentissimi simus in capitibus dogmaticis ex Scriptura et traditione confirmandis; verum etiam quae-

stiones scholasticas non aliunde quam ex iisdem fontibus biblicis ac traditionalibus conemur dirimere. Etenim illa nobis universim theologiae scholasticae forma semper praestantissima est visa, quae lucem suam non ex humanis philosophematis, incertis quidem iis et mutabilibus, sed ex sacrarum Literarum et traditionis penu depromeret. Quanto magis id servandum est in tractatu de gratia, in quo velut in labirinthum quemdam incideret is qui facem dictorum praesidiorum vellet deserere.

Verum enim vero huiusmodi res illud etiam praestabit, ut tertiam insuper legem in scribendo servemus, quam ex positis superius principiis servandam quoque ducimus. Nimirum ut cum non ex privatis proceditur placitis ac diversis philosophandi methodis, sed ex communi solidoque magisterio Scripturarum et traditionis; omnia tranquillo ac pacato animo peragantur, nec nisi ad veritatis indagationem, omni partium studio posthabito, religiose contendatur. Qua in re iam antea professi sumus nos eam tantum ob rem a scholasticis quaestionibus non abstinere, quod existimemus in praesenti controversia non modicam utilitatem, immo et necessitatem eisdem inesse. Caeterum ipsi ita animo sumus comparati, ut a tricis rixisve maximopere abhorreamus. Si

enim vel in philosophicis disciplinis vehementer dedecet ut quis partium studio et non veritatis amore sese abripi permittat; quanto magis id cavendum est in re theologica, in qua sponte falli, est sponte summam veritatem Deum, qui immediatum subiectum nostrae scientiae est, et religionis puritatem deserere?

Quae cum ita sint, nemo librum hunc prae manibus sumens fastidiat, stomachetur, rixas et pugnas praesagiat; denique nescio quae exosarum doctrinarum spectra formidet. Qualis demumcumque sim qui de gratia scribo, veritati unice addictus scribo, et nullius rei magis cupidus quam ut citra ullam cuiuspiam offensionem tranquilla ac pacifica vestigatione veritatis patrimonio sive confirmando, sive amplificando adlaborem. Quod ut facilius assequar, ita stylum moderari in animo est, ut non tam quaeram quid alii cuiusque scholae theologi senserint, quam quid maxime sentiendum videatur; nec tam verser in refutandis alienis, quam in eo adstruendo quod veritati consentiat.

His igitur adstricti legibus, controversiam suscipimus de gratia Christi, cuius ut generalem aliquem conspectum heic in antecessum exhibeamus; duobus voluminibus tota res quae

agitur visa fuit comprehendenda. Primo enim via sternenda erit doctrinis de gratia Christi per aliquot prolegomena quae *Apparatus ad tractatum de gratia* nuncupari poterunt. Sunt autem sequentia: primum de Dei scientia, qua parte ad gratiae oeconomiam rationemque refertur. Secundum de Dei voluntate, circa hominum aeternam salutem; et primo universim, prout generalem exhibet providentiae a Deo electae oeconomiam circa hominis lapsi restitutionem. Tertium erit de voluntate Dei circa hominum salutem in particulari, sive de praedestinatione ac reprobatione. Quartum de statibus aget quos vocant naturae, nimirum innocentis, lapsae, et per Christum reparatae. Quintum denique analysim exhibebit epistolae divi Pauli ad Romanos, qua parte est ipsa dogmatica: utpote notum est in ea omnia dogmatum de gratia fundamenta haberi. His expeditis volumine altero de gratia actuali sermo erit atque habituali; quarum partium subdivisionem et ordinem cum ad rem ipsam ventum erit, in prooemio dabimus. Ad prolegomena igitur iam, Deo auspice, nos conferimus, illud postremo a nostris lectoribus postulantes, ut si nostrum opus probare nequiverint, studium saltem, pro ipsorum humanitate, minime aspernentur.

TRACTATUS

DE GRATIA CHRISTI

PARS PRIMA

APPARATUS SIVE PROLEGOMENA AD DOCTRINAM DE GRATIA CHRISTI

PROLEGOMENON I

DE OECONOMIA DIVINAE SCIENTIAE QUA PARTE CUM GRATIÆ DOCTRINA CONNECTITUR.

Professi iam antehac fuimus id nos animo spectare, ut non obiter ac perfunctorie doctrinam de gratia Christi delibemus, sed quam possimus accuratissime eandem expendamus, et veluti ex suis latebris erutam in perspicua luce pro virili collocemus. At enim huiusmodi metam videmur nobis non posse attingere, nisi priusquam ipsam rem propius aggrediamur, nonnulla in antecessum explicemus, quae loco et nomine *prolegomenon* sive *apparatus* ad doctrinam de gratia merito frui possunt. Nisi enim ista quasi

principia ac fundamenta tractationis praestruantur, implexa, confusa, atque obscura omnis postmodum necessario futura est disputatio: ac, ni nostra nos fallit opinio, multae lapsis retro saeculis ex scholis theologorum tricae exulassent; si non tam de conclusionibus, quam de concordia ineunda circa ipsa principia iidem sategissent.

Age ergo, quod primo occurrit in commemorato anteloquiorum ordine, est *oeconomia* divinae scientiae, prout ad gratiam refertur. Quo quidem non attingitur ipsa in se divinae scientiae existentia aut natura; sub quo respectu ad tractatum de Deo uno eadem est reiicienda; sed spectatur scientiae usus, prout gratiae destinationi, largitioni, atque operationi substernitur. Sub hoc respectu considerata Dei scientia, videtur primum sibi vindicare locum in disputatione de gratia. Etenim gratia est effectus divinae supernaturalis providentiae qua Deus homines dirigit ac manuducit ad suum finem. Providentia autem isthaec est expressio ac implementum liberorum Dei decretorum, quibus profecto ipsamet est praeformata. Porro libera Dei decreta, ni coeca, fortuita, ac temere edita cogitari debeant, scientiae divinae facem sibi veluti praeeuntem ac praelucentem necessario supponunt. Quamobrem liquet quaestionem de oeconomia scientiae divinae quoad gratiam, in controversiam de oeconomia decretorum Dei circa gratiam ipsam per se recidere, ac cum eadem propemodum identificari. Patebit autem suis locis ipsam hanc disceptationem de oeconomia decretorum, esse quemdam quasi cardinem circa quem variae de gratiae natura et efficacitate opinationes versentur. Quae cum ita sint, de oeconomia scientiae divinae quoad gratiam, adeoque de ratione decretorum Dei primum dicere auspicamur. Esto itaque

LECTIO I

Status quaestionis circa oeconomiam divinae scientiae in ordine ad gratiam instituitur.

In Deo dari scientiam et quidem perfectissimam atque infallibilem non modo futurorum, quae ex futuro aliquando ipsorum eventu *absoluta* dicuntur, sive sint necessaria, sive libera ; sed etiam futurorum contingentium sive liberorum, quae *conditionata* audiunt, quae scilicet numquam habitura sunt realitatem, sed haberent utique si certam quamdam conditionem poni contingeret; pene omnes theologi confitentur; quemadmodum in tractatu de Deo solet ostendi. Et merito quidem hac in re consentiunt. Id quippe imprimis recta ratio postulat : nisi enim Deus scientiam haberet infallibilem omnium etiam futurorum contingentium conditionatorum, scientia Dei non esset simpliciter et absolute perfecta; aliquid eidem addi in seipsa posset ; unde non foret infinita; esset etiam, absolute saltem, errori ac mutationi obnoxia; quae omnia perfectionem divinae naturae et attributorum eius maxime dedecent. Idem praeterea sacrarum literarum plura flagitant testimonia, in quibus de facto Deus absoluta certitudine enuntiat nonnulla futura libera conditionata ; veluti (I Reg. XXIII , 11 seqq. — III Reg. XI , 2 collat. — Exod. XXXIV , 16 — Sap. IV , 11 etc.). Sed praecipue (Matth. XI , 20 seqq. collat. Luc. X , 12 seqq.) ubi Christus futuram enunciat Tyriorum et Sidoniorum conversionem sub conditione, si nimirum uti Iudaeis , ita ipsis concessa fuisset evangelii praedicatio. *Vae tibi Corozaim, vae tibi Bethsaida, quia si in Tyro aut Sidone factae essent virtutes quae factae sunt in vobis, olim in cinere et cilicio poenitentiam egissent.* Denique Patres Ecclesiae in suis voluminibus perpetuo doctrinam hanc supposuere aut aperte professi sunt, de qui-

bus consulendus Petavius (lib. IV de Deo cap. VIII). Sed ad dicendorum perspicuitatem, immorabimur tantisper in exploranda hanc in rem mente s. Augustini, cuius auctoritas in iis maxime quae ad gratiae doctrinam referuntur palmaris nobis ac peremptoria ubique esse debet. Primum ergo loca s. Doctoris patrocinantia scientiae conditionatorum expendemus ; tum illustrabimus quae in speciem videri possint contraria.

Sciendum imprimis est Semipelagianos ab erroris ortu sensisse initium salutis esse a nobis, quatenus antecedenter ad gratiam, naturalibus conceptionibus et nisibus id a Deo promereri possemus , ut fidem formalem et quae ei sunt adnexa Deus infunderet, Et hanc esse normam aiebant , unde alii ad evangelii professionem pertingerent et ad ipsam salutem ; alii vero ab eadem extorres fierent.

Contendebat Augustinus non sic rem habere, sed gratuitam esse Dei efficacem vocationem ad fidem et gratiam; nec dari ullum meritum sive condignum, sive congruum in illis nisibus naturalibus hominis, quapropter ei fidei consecutio deberetur. Ut ergo absurdam ostenderet opinionem adversariorum , obiecit quod si talis esset norma fidei et salutis consequendae , explicari non posset quomodo ex infantibus nullius meriti aut demeriti capacibus, alii morte praeriperentur ante baptismum , aliis vero baptismi copia praeberetur.

Ad haec Semipelagiani quaesierunt sibi effugium in recepta vulgo doctrina de scientia Dei futurorum conditionatorum. Itaque dixerunt inde Deum pueros discernere, quod alios videret fidei consensuros si diu viverent , alios vero obduratum iri: in illis hoc esse meritum ut serventur in vita ad baptismum; in aliis hoc esse demeritum ut ab eo excludantur et puniantur. Ita igitur 1. futuro nullatenus absoluto sed mere conditionali, adeoque nunquam habituro suam realitatem, indebant rationem meriti aut realis demeriti in ordine ad praemium vel poenam : ac 2. in talibus futu-

ris tantam vim collocabant, ut non modo Deo essent norma ad decernendam hominibus gratiam et salutem, sed etiam norma obligatoria, utpote quae in ratione meriti aut demeriti fundaretur. Haec ipsa facile traduxere ad perseverantiam, cuius etiam donum sunt inficiati, quemadmodum suis locis inferius exponemus.

Effugia haec Augustinus variis rationibus refellit, quae totidem sunt argumenta facti pro eius sententia affirmante circa infallibilem in Deo scientiam futurorum conditionatorum: unde easdem in rem nostram derivamus.

Respondet 1. Quod si ita esset, negari non debuisset fidei beneficium Tyriis et Sidoniis, quos negari nequit fuisse praevisos consensuros, si fidei praedicationem accepissent. Unde (lib. de dono persev. cap. IX) *Sed numquid possumus dicere*, inquit, *etiam Tyrios et Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse aut credituros non fuisse, si fierent; cum eis ipse Dominus attestetur quod acturi essent magnae humilitatis poenitentiam, si in eis facta essent divinarum illa signa virtutum?*

Ibidem observat ob eam evangelii attestationem, non posse dici de Tyriis et Sidoniis quod ipsemet Augustinus in quodam libro scripserat ad Paganorum quaestionem: cur scilicet tamdiu dilatus fuisset Messiae adventus; nimirum *quod in his temporibus et his locis quibus evangelium eius* (Christi) *non est praedicatum, tales omnes in eius praedicatione futuros esse praesciebat, quales multi in eius corporali praesentia fuerunt, qui in eum nec suscitatis ab eo mortuis, credere voluerunt.* Ergo Augustinus non solum quoad Tyrios et Sidonios admisit scientiam in Deo conditionatorum, sed ante etiam quam committeret bellum cum Semipelagianis, sensit Deum praescivisse quid facturi essent homines, si citius Verbi incarnatio perficeretur.

Tertio arguit quia in hypothesi non deberemus legere:

remissius erit Tyro et Sidoni in die iudicii quam vobis, sed hac civitates nullam poenam deberent referre: *Nec damnarentur*, ait, *Tyrus et Sidon quamvis remissius, quam illae civitates in quibus non credentibus a Domino Christo mirabilia signa sunt facta. Quoniam si apud illas facta essent; in cinere et cilicio poenitentiam egissent; sicut habent eloquia veritatis; in quibus verbis suis Dominus Iesus altius nobis praedestinationis mysterium ostendit.*

Quarto inquit: si iudicari homines potuerunt ex praeviso consensu aut dissensu, siquando eis praedicaretur evangelium; incassum hoc fuisset hominibus praedicatum, et frustra incarnatio fuisset perfecta. Poterant enim homines ex illa praevisione in electos et reprobos amussim discerni. *Cur enim non dicatur et ipsum evangelium cum tanto labore passionibusque Sanctorum frustra esse praedicatum, vel adhuc etiam praedicari, si iudicari poterant homines, etiam non audito evangelio, secundum contumaciam vel obedientiam* quam praescivit Dominus eos habituros fuisse, *si audissent?*

Quod attinet ad perseverantiam, reponit quod si non sit gratuitum Dei donum perseverantia, explicari non potest cur alios vivere Deus faciat donec pervertantur; alios e vita praeripiat priusquam id contingat. Itaque (lib. de corrept. et grat. cap. VIII) *Respondeant*, inquit, *si possunt cur illos Deus, cum fideliter et pie viverent, non tunc de vitae huius periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, et ne fictio deciperet animas eorum? Utrum hoc in potestate non habuit, an eorum mala futura nescivit?* Nempe nihil horum nisi perversissime atque insanissime dicitur. *Cur ergo non fecit? Respondeant qui nos irrident, quando in rebus talibus exclamamus: quam inscrutabilia sunt iudicia eius, et ininvestigabiles viae eius! Neque enim hoc non donat Deus quibus voluerit, aut vero Scriptura illa mentitur quae*

de morte velut immatura hominis iusti ait: Raptus est ne malitia etc. Cur igitur hoc tam magnum beneficium aliis dat, aliis non dat Deus? etc.

Similiter (ep. CVII, q. est ad Vitalem) *Quomodo*, ait, *non gratiae Dei est non solum credendi voluntas ab initio, verum etiam perseverandi usque in finem, cum finis ipse vitae huius non in hominis, sed in Dei sit potestate, et possit utique Deus etiam hoc beneficium non perseveraturo* (nempe quem in hypothesi praeviderit non perseveraturum) *conferre, ut rapiatur ex corpore ne malitia mutet intellectum illius?*

Superfluum est plura congerere in utramque partem s. Doctoris testimonia. Sed circa iam recitata adverte 1. Quod ubique s. Doctor in asserenda ea praescientia in Deo, utatur dicendi formulis plane absolutis, nec ullibi usquam praebeat vel levissimum indicium scientiae quam putet coniecturalem.

2. Qui haec repetit Augustinus est, ex quo illud habemus celebre effatum (tract. XIII in Ioan.) *non opinatur Divinitas.*

3. Idem nihil excipit in sententia adversariorum circa ipsam scientiam conditionalem; at eam retinet eo in sensu quo sumebant Semipelagiani. Sed hi profecto ea nitebantur uti scientia infallibili; id enim opportunius erat ad fundandum consequens discretionis decretum—Ergo.

4. Cum dixisset Tyrios praevisos convertendos, ut eventus certitudinem omnimodam comprobet, subiungit: ***sicut habent eloquia veritatis***; quasi dicat: de qua re dubitari non licet, quantum de ipsa absoluta Dei veritate in Scripturis manifestata nefas est ambigere. Item illa: ***Numquid possumus dicere etiam Tyrios et Sidonios ...... credituros non fuisse cum eis ipse Dominus attestetur quod acturi essent magnae humilitatis poenitentiam?*** etc.

Insuper notandum quod superius addit: ***In quibus verbis suis Dominus Iesus altius nobis praedestinationis myste-***

rium ostendit » Porro praedestinatio ex sui natura, coniectura imbibita esse non potest.

5. Affirmat aeque perversissime et insanissime acturum qui Deo neget potestatem cognoscendi futura mala hypothetica hominis iusti, ac qui neget ei facultatem praeripiendi ante lapsum hominem iustum. Sed haec potestas est absoluta et omnimoda; ergo et altera talis est existimanda.

Concludo hanc de Augustino disputationem palmari loco ex (lib. de gr. et lib. arb. cap. XXIII) ubi agens de dispari sorte parvulorum quoad susceptionem baptismi; *Ad occulta ergo*, inquit, *Dei iudicia revocate, quando videritis in una caussa quam certe habent omnes parvuli, haereditarium malum trahentes ex Adam, huic subveniri ut baptizetur, illi non subveniri, ut in ipsa obligatione moriatur: illum baptizatum in hac vita relinqui, quem praescivit Deus impium futurum; istum vero baptizatum rapi ex hac vita, ne malitia mutet intellectum eius.*

Consentiunt Augustino eius discipuli s. Prosper et Fulgentius, quorum sententiae Augustini testimoniis sunt plane similes; ita quidem ut verissime dixeris et s. Doctorem et eius scholam totam esse pro scientia condionatorum. Age vero ex iis quae disputata sunt pro Augustini sententia circa scientiam conditionatorum in Deo, facilis est responsio ad nonnulla quae ex eodem obiiciuntur.

Opponi imprimis solet quod habet (lib. de praed. sanctor. cap. XIV) ubi exponens locum Sap. IV: *Raptus est* etc. inquit: *Dictum est secundum pericula vitae huius, non secundum praescientiam Dei, qui hoc novit quod erat futurum, non quod futurum non erat; idest quod ei mortem immaturam fuerat largiturus ut tentationum subtraheretur incerto, non quod peccaturus esset qui mansurus in tentatione non esset.* Ergo etc.

Respondeo distinguo sensum huius testimonii. Eo scilicet reiicit Augustinus absolute scientiam infallibilem conditio-

natorum; *Nego*. Reiicit in sensu adversariorum, quasi esset norma praemii vel poenae a Deo retribuendae; *Conc*.

Contendit Augustinus quod ut aliquid esse possit norma praemii vel poenae, et aliorum huiusmodi; debeat esse quidpiam absolute futurum, et tale quod a Deo praevisum sit ut absolute futurum. Atqui, inquit, futura conditionata nec sunt absolute futura, nec consequenter praevideri a Deo potuerunt uti talia. Ergo male ipsamet praedicantur uti norma retributionis.

Sed adversarii opponebant illud Sapientiae: *Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius*; etc. quo quidem determinate praedictus est iusti lapsus quasi aliquando futurus, et a Deo inspectus fuit ac si revera foret extiturus.

Respondet s. Augustinus: *Dictum est hoc secundum pericula huius vitae, non secundum praescientiam Dei.* Nimirum dictum est, habita ratione eius quod homo faceret si vitae periculis subiiceretur; non vero eius quod homo in talibus periculis quasi de facto constitutus, veluti reapse esset facturus. Sive aliis verbis: dictum est iuxta scientiam conditionalem, non praescientiam absolutam. Patet ex sequentibus: *Non secundum praescientiam Dei, qui hoc novit quod erat futurum, non quod futurum non erat.* Quasi dicat: non secundum, inquam, absolutorum praescientiam; quippe quomodo poterat videre ut absolute futurum quod non ita erat futurum; quo pacto tantum potuit prospicere quod reapse erat futurum. Quid porro hoc erat? Subdit: *Idest quod ei mortem immaturam fuerat largiturus ut tentationum subtraheretur incerto; non quod peccaturus esset qui mansurus in tentatione non esset.*

Nec vero officit illa phrasis: *ut tentationum subtraheretur incerto.* Neque enim potest significare quod res esset quoad Deum incerta, quodque is nec scientiam coniecturalem haberet. Dicit ergo *incertum* sumendo rem in se, seu relate ad humanum sensum, et opponit peccato nequa-

quam de facto futuro ; itemque cognitioni habitae non tamquam rei futurae, sed quae eruenda esset ex inspectione liberi flexus humanae voluntatis sub hypothesi incerti illorum periculorum.

Ex his principiis enodatur quoque Augustini locus (lib. de anim. cap. XII) ubi ait: *Ipsa exinanitur omnino praescientia, si quod praescitur non erit. Quomodo enim recte dicitur praesciri futurum, quod non est futurum ? Quomodo ergo puniuntur peccata quae nulla sunt , idest, quae nec vita ista nondum incipiente commissa sunt ante carnem , nec morte praeveniente post carnem?*

Item locus Prosperi (ep. ad August.) *Sed in tantum commentitiis meritis electionem Dei subiiciunt* (Semipelagiani), *ut quia praeterita non extant, futura quae non sint futura confingant; novoque apud illos absurditatis genere et non agenda praescita sint, et praescita non acta sint.* Denique explicatur Damascenus (in fin. dial. contr. Manich.) *Nam si facturi*, inquit, *non essemus, nec ipse quidem quod futurum esset praenosceret.*

Ex his igitur patet s. Augustinum omnino agnovisse et confessum esse in Deo scientiam infallibilem futurorum contingentium conditionatorum , sed abusum dumtaxat eiusdem improbasse. Quamobrem fas est concludere existentiam in Deo talis scientiae ita ratam et exploratam esse debere , ut nemini cordato theologo fas sit de ea dubitare.

At vero hoc supposito, quaesitum diu est , atque hic a nobis in praesens quaeritur , est ne talis scientia antecedens an consequens Dei decreta ; itemque estne ipsa regula ac norma , tametsi libera , decretorum Dei ; an vicissim libera Dei decreta modulus sunt ac medium cui illa nititur in Deo scientia ?

Hoc problema scholas catholicas diu dudum divisit. Ex eius una alterave opposita solutione , logice fluit ut philosophandi ratio plane contraria in universa re de gratia ineatur. Id igitur est quod paucis quidem sed dilucidis e vestigio extricare aggredimur.

LECTIO II

Exponitur doctrina illorum qui libera Dei decreta ut antecedentia scientiam futurorum conditionatorum, et eiusdem medium ac quasi caussam traduxerunt.

Haesit hoc multis iisque gravissimis sane theologis universale principium, futura omnia Deum videre in suis decretis. Sed quoniam futura alia sunt absoluta, alia conditionata; pronum fuit decernere, quod futura absoluta Deus prospiceret in decretis absolutis: in quo quidem nulla difficultas, cum futurum absolutum spectet ad scientiam *visionis*: scientia autem visionis decreta absoluta omnino supponat.

Sed res erat componenda de futuris conditionatis. Circa haec laudati theologi noluerunt suo illi principio nuperrime enunciato derogare; sed excogitarunt modum quo idem extenderent ad futura libera conditionata. Itaque ut futuris absolutis subserviunt decreta absoluta; ita futuris conditionatis subservire dixerunt decreta conditionata. Haec vero ita concipi voluere, ut nuncuparentur et essent *subiective* absoluta et *obiective* conditionata.

Naturam horum decretorum iuverit declarare verbis Card. Gottii unius ex praecipuis eorundem patronis: (Theol. dogm. schol. tom. I. tract. IV, dub. II, § 1.) « Notandum est, inquit, triplex decretorum genus posse distingui in Deo. Primum absolutum tam ex parte subiecti, quam ex parte obiecti, quo Deus absolute et absque ulla conditione ex parte obiecti statuit aliquid facere vel per seipsum, vel per caussam creatam, quod his verbis exprimitur: *volo producere mundum.* Et huiusmodi decreta in Deo dari fatentur omnes.

» Secundum genus decretorum est conditionatum tum

» obiective, seu ex parte obiecti, tum subiective, seu » ex parte subiecti; hoc est quod non existit actu in Deo, » existet tamen, seu existeret, si ponatur, vel poneretur aliqua conditio; quod explicatur his verbis: *si Petrus oraverit, decernam illi concedere quae postulaverit*: seu: *si Paulus iret ad concionem, vellem ipsum laudare*: quo non designatur actualis efficax volitio eum laudandi, sed potius eam me habiturum, supposito quod eat ad concionem.

» Tertium decretorum genus dicitur absolutum ex parte subiecti et conditionatum ex parte obiecti, quod actu » quidem existit, de re tamen ponenda non absolute, sed » sub aliqua conditione, seu quo Deus absolute statuit » aliquid futurum, si talis vel talis conditio ponatur, » quod sic explicari potest: *volo dare Petro quae postulaverit, si oraverit*: vel: *volo ipsi dare gratiam, si audiat concionem*: . . . . . De hoc praesens est » quaestio, an in Deo revera detur circa futura conditionata contingentia. « Ac statim (§. II) incipit » Dico » circa futura contingentia conditionata dantur in Deo » decreta absoluta ex parte subiecti, et conditionata ex » parte obiecti. Ita omnes discipuli s. Thomae, et veriores Scotistae. »

Ex hac decreti forma intuitionem in Deo futuri conditionati derivant alia subnexa propositione quae aliud involvit decretum absolutum. Sic in positis a Gottio exemplis — Volo dare Petro quae postulaverit, si oraverit; alia subnectitur propositio: non autem faciam ut oret, sive: non dabo efficacem orandi gratiam: igitur non accipiet quae postularet. Similiter in casu Tyriorum: volo dare gratiam Tyriis efficacem, si apud ipsos praedicabitur, non sum vero facturus ut Tyriis praedicetur. Ergo non accipient gratiam efficacem, sive non convertentur.

Confirmant hoc suum systema eiusdem patroni 1. ex pluribus Scripturae locis, uti (Genes. XVIII, 32) ubi Deus enunciat

non se fore deleturum Sodomam, si in ea decem saltem iusti reperiantur. Et (IV Reg. XIII, 19) rex Ioas expugnaturus dicitur Syros toties quoties iaculo terram percussisset. Unde decreverat Deus pluries victoriam se daturum, si rex pluries feriisset. Item (III Reg. III, 14) Deus prodit voluntatem servandi indivisum regnum Salomoni et posteris eius, si mandata divina custodirent. Similiter Deus vult omnes homines salvos fieri, si cooperentur. Christus (Matth. XXVI, 53) affirmat quod si ipse peteret, Pater daturus foret plusquam duodecim legiones angelorum; etc.

Secundo probant ex ratione. Nam: tota, inquit laudatus Gotti (loc. cit. §. II, n. IV) rerum contingentium » futuritio pendet a decreto et voluntate Dei. Ergo sicut » non potest aliquid esse absolute futurum, nisi decreverit » illud absolute futurum esse, ita nequit aliquid esse futu» rum sub conditione per se non connexa, nisi Deus decre» verit illud sub tali conditione eventurum. Unde enim sub » tâli conditione indifferente ad eventum vel non eventum, » eveniret potius quam non eveniret, nisi esset qui talem » conditionem ad eventum determinaret? »

Ac pergit. « Pro priori ad decretum Dei nihil est de» terminate futurum, sed quidquid est, contingens est » ad esse vel non esse: ergo ablato divino decreto, non » magis futura esset conversio mea sub conditione audi» tionis concionis, quam non futura; quia concio secun» dum se nullam dicit connexionem cum existentia meae » conversionis ».

Per haec ergo omnis futuritio conditionata pendet a decreto Dei conditionato; quemadmodum futuritio absoluta pendet ab absoluto: nullam invenit Deus in re vel conditionatam futuritionem, sed ipse est qui futuritionem omnem praeformat et facit. Praeformat autem futuritionem absolutam decernendo absolute ut aliquid sequatur, vel fiat; praeformat et facit conditionatam decernendo aliquid praestare vel perfici si ponatur conditio, et simul statu-

endo ut conditio non ponatur. Ita futurum contingens acquirit suam determinationem. Scientia talis determinationis emergentis ex exposito decreto subiective absoluto et obiective conditionato, erit scientia futurorum liberorum quae sint sub conditione futura.

LECTIO III

Exposita scientiae futurorum conditionalium notio ratioque refellitur.

Duo potissimum peccare videtur exposita scientiae futurorum conditionalium notio. Primo quidem nititur forma decretorum quae in seipsis implicant et sunt impossibilia. Secundo vero nititur forma decretorum quae revera ad cognitionem infallibilem futurorum contingentium conditionatorum minime perducit. Primum assumptum hac lectione; alterum vero sequenti expediemus.

Quod ergo ad primum attinet, forma illa decretorum in Deo repugnat, utpote exhibet Dei decreta plane commentitia et nugatoria. Et requidem vera nemo potest serio dicere: volo facere hoc, si fiat illud: quando clare perspicit conditionis positionem a sua tantum voluntate pendere, et simul decernit nolle se ponere eandem conditionem. Sed hic casus est decretorum de quibus agimus. Ergo in his Deus non potest serio dicere quod aliquid tale velit. Proinde talis voluntas esset illusoria et nugatoria, et consequenter non posset constituere decretum subiective absolutum, quod requirit voluntatem seriam ac determinatam.

Maior constat ex communi omnium hominum sensu. Quis enim non ridicule diceret e. g. volo ditare hunc pauperem si dabo illi pecuniam, vel si accipiet a me pecuniam: sed non dabo pecuniam : ergo pauper hic non ditabitur ; et alia huiusmodi? Minor autem patet ex ipsa forma proposita decretorum in qua Deus dicit e. g. volo Tyrios converti,

si ipsis praedicetur evangelium : sed non faciam ut praedicetur iisdem evangelium : ergo Tyrii non convertentur. In quo propositionum circuitu manifeste ut conversionis voluntas, ita largitio praedicationis tota quanta est a Deo pendet, et Deus illam ipsam praedicationis conditionem non vult ponere, sub qua tantum destinasse supponitur conversionem Tyriorum.

Ad hoc argumentum respondet Gottius (loc. cit. §. IV, n. XV) : « Ad tertiam dico : talia decreta in no» bis forte essent nugatoria : non tamen semper, maxi» me accedente rationabili caussa. Quare si aliquis desi» derat pati apud Turcas martyrium sub conditione quod » eat ad illos, et ex rationabili motivo habeat animum » non eundi ad illos, talis voluntas est prorsus laudabi» lis. Verum dato quod in nobis esset otiosa et nugato» ria talis voluntas, non tamen in Deo. Nam etsi careat » eventu sub conditione volito, habet tamen alios fines, » praesertim ut Deus certo cognoscat veritates conditio» nales, et ut interrogatus de tali futuro, possit certo et » veraciter respondere illud eventurum sub tali conditio» ne, vel non eventurum, quod non posset Deus sine tali » decreto » etc.

Reponimus primam responsionem plurima aequivocatione laborare. In casu enim proposito non habet locum vera voluntas absoluta, sed tantum conditionata et suspensa, ac potius velleitas, non voluntas. Qui enim scit se non velle pergere ad Turcas, quacumque ex caussa; non potest dicere: ego tametsi nolim ad Turcas pergere, tamen volo absolute apud ipsos pati martyrium, in sensu intendendi absolute hunc effectum, quasi decernat illud absolute consequi. Ratio intrinseca est quia voluntas non potest ferri in id quod actu per intellectum videt esse impossibile. Porro in nostro casu obiectum voluntati exhibetur seiunctum ab ea conditione sub qua solum fuisset ex hypothesi possibile. Igitur in ipsum voluntas ferri absolute non potest. Proinde methaphysice repugnat ut dicam : volo pati marty-

rium a Turcis in sensu voluntatis absolutae, cum videam quod nolim ipsos convenire.

Restat ergo ut τὸ *volo* emolliatur ad sensum voluntatis conditionatae, et hic sit sensus: non possum quidem ferri absoluta voluntate in martyrium apud Turcas, nec possum ut sic decernere ut martyrium subeam, cum videam me non velle eo pergere; sed tamen ea sum animi dispositione, ut si vellem pergere, vellem et martyrium subire. Quis non videat in hoc discursu dispositionem quidem ad habendam, si conditio poneretur, illam voluntatem esse actualem, sed voluntatem ipsam esse suspensam et conditionatam, seu esse meram velleitatem?

Secunda responsio extruditur 1. ex eo quod circulum vitiosum committat. Nam probare debent adversarii medium quo Deus cernit futura conditionata esse decreta illa subiective absoluta et obiective conditionata. Unde dicunt: dantur talia decreta: per haec bene potest Deus intueri futura conditionata: ergo reapse per ea videt. Eatenus ergo Deus potest videre futura libera per illa decreta, quatenus alioqui sit certum quod illa decreta dentur. Nunc vero inquiunt: dantur illa decreta, quia potest Deus per ipsa cernere futura conditionata. Quare eatenus dantur illa decreta quatenus per ea potest cernere futura conditionata. At nuper dictum fuerat quod eatenus potest cernere futura conditionata, quatenus dantur illa decreta. Vere ergo committitur circulus vitiosus.

Secundo in hypothesi eiusmodi decreta non alium haberent usum, et scopum, nec alia de caussa Deus sibi illa cuderet, quam ut haberet praesidium ad videndum quae sine illo non videret; quemadmodum nos ideo tantum nobis telescopium aut perspicillos comparamus et applicamus, ut conspicemur quae nuda acie oculorum non attingimus. Porro talis conceptus ideam Dei et scientiae ipsius abiectam nimis et absurdam praebet. Ergo.

Tertio ostendemus inferius talia decreta non esse ido-

nea ad pariendam Deo certam notitiam conditionatorum.

Quarto denique supra demonstravimus impossibile esse ut voluntas absolute feratur in obiectum cuius conditio a volente poni tantum debeat, et non sit ponenda. Quaecumque ergo utilitas fingatur talium decretorum, ea recipi non possunt, cum in se sint impossibilia.

Hisce expeditis, secundum argumentum contra illiusmodi decreta proferimus. Nimirum dicimus: in hypothesi illius decreti, Deus circa idem obiectum et sub eodem respectu repugnantia vellet, seu idem simul vellet et nollet—Sane in hypothesi, quod vult absolute et efficaciter Deus, est v. g. Tyriorum conversio. Sed ipsemet non vult ut iidem habeant medium sine quo impossibile est ut Tyrii convertantur, scilicet praedicationem evangelii. At vero qui vult finem et non vult medium absolute ad eundem necessarium, iure dicitur velle contradictoria. Ergo contradictoria in hypothesi Deus vellet.

Tertium argumentum desumitur ab humana libertate, quam omnino illa decretorum forma pessumdat. Haec enim decreta eo nituntur, ut antecedenter, independenter, et inconsulto libero flexu voluntatis humanae, Deus ipse per se tum de sua voluntate decernat, tum de ponenda conditione eiusque effectu; et inde emergere asseritur futuritionem in humana voluntate. Sed hoc est prorsus perimere indifferentiam arbitrii; utpote est necessitatem antecedentem, licet conditionatam, illi imponere, quae quidem componi nequit cum arbitrii indifferentia. Ergo.

Quarto illiusmodi decreta nullo modo possunt conciliari cum iis Scripturae locis in quibus continetur aliqua praedictio futurorum conditionatorum. Sic e. g. quoad Tyrios et Sidonios proveniret ista Christi increpatio « Vae vobis Corozaitae et Bethsaiditae: ego enim decrevi convertere Tyrios et Sidonios si ipsis praedicetur evangelium, quod tamen iisdem non praestabo ». Quid ineptius, quid insulsius hac forma increpationis? Nonne merito respondis-

sent Bethsaiditae et Corozaitae « fac ergo velis per gratiam efficacem nos convertere, quemadmodum decernis convertere Tyrios, si evangelium ipsis praedicetur; et sub praedicatione evangelii quam accepimus, utique convertemur; unde non est cur nos exemplo Tyriorum reprehendas. »

Quinto denique huiuscemodi decreta repugnant, quippe tantum specie tenus sunt obiective conditionata: vere autem sunt simpliciter et omnimode absoluta. Unde per ea sicut in futuris absolutis, ita etiam in conditionatis licet contingentibus et liberis, caussa adstruitur absoluta, quae sit tota et unica ratio determinans futuribilitatem. Sane in propositis exemplis, puta: volo tales converti, si ad eos praedicetur: nolo autem ipsis praedicari, etc.; si non sonum materialem verborum sed rem attendis, tantumdem dicitur ac: nolo talibus praedicari, quia nolo tales converti: vel nolo eos converti, et ideo nolo iisdem praedicari: quemadmodum qui dicit: faciam ut legas hunc librum si eum tibi tradidero, sed non tradam librum: igitur non leges; per hunc lusum verborum hoc unum revera effert: nolo ut alter legat meum librum, adeoque ei librum denego.

Quaque versus igitur res spectetur, liquet decreta subiective absoluta et obiective conditionata illusoria esse ac plane commentitia. Neque vero suffragantur exempla ss. literarum in superiori lectione ab adversariis congesta. Etenim si paulo attentius eadem consideremus, facile patebit, ipsa nullo pacto ad rem praesentem pertinere. Enimvero de essentia est decretorum quae heic in disputatione versantur, sic habere, ut non modo quod enunciatur absolute, quodque decreto, ut aiunt, subiective absoluto continetur; sed etiam pars conditionata, sive quod decreto obiective conditionato exprimitur; adeoque non modo conditionatum, sed et ipsa conditio tota quanta est a solo Deo dependeat, et a solo Deo sit implenda. Ita in exemplis prolatis: volo dare Petro gratiam conversionis si oraverit; tum conversionis gratia, tum conditio orationis in solo Deo

est spectanda: et relate ad Tyrios, a Deo haberi ex hypothesi debuit tum conversio ipsorum, tum apud eos praedicationis conditio. Id essentiale est systemati adversariorum: nisi enim sic statuant, iam rerum contingentium determinata futuribilitas non efficietur ex decreto Dei, sed ipsum praecedet; nec scientia in Deo subsequetur decretum, sed decretum erit posterius scientia; nec Deus in suo decreto poterit agnoscere futuribilitatem; sed eam exquirere cogetur in voluntate creaturae, cuius ex hypothesi foret ponere vel non ponere conditionem. Uno verbo nisi illud ponatur, prodibit idearum series seu systema e diametro oppositum illi quo defenduntur decreta subiective absoluta et obiective conditionata.

Et confirmatur ex confessione laudati saepius Gottii, qui propterea nuper aiebat (supr. lect. II) « Tota rerum con» tingentium futuritio pendet a decreto et voluntate Dei.
» Ergo sicut non potest aliquid esse absolute futurum nisi
» decreverit illud absolute futurum esse; ita nequit aliquid
» esse futurum sub conditione per se non connexa, nisi
» Deus decreverit illud sub tali conditione eventurum » etc.

Si haec ita habent, per se liquet futilitas argumenti quod depromitur ex productis Scripturae exemplis. In omnibus enim hisce locis Scripturae, exhibetur aliqua Dei voluntas suspensa a conditione non ponenda saltem totaliter ab ipso Deo, sed utique a caussa a Deo distincta. Unde nonnisi per summam aequivocationem proferuntur illa loca in exemplum decretorum quae sint, in sensu praesentis quaestionis, subiective absoluta et obiective conditionata. Sic in illo effato: *Deus vult omnes homines salvos fieri*, *si cooperentur*, nonne cooperatio se tenet ex parte creaturae, et est ab hominibus per gratiam implenda? Cum promittit Deus Salomoni et posteris incolumitatem regni, si mandata observent, nonne a Salomone et a posteris exigit loco conditionis mandatorum custodiam? Et idem dicito de reliquis exemplis, quae tute consideres. In hoc

igitur est disparitas, in hoc et adversariorum aequivocatio est sita. Plurimum autem interest inter illa duo. Nulla enim est repugnantia in eo ut quis simpliciter et absolute aliquid fieri, eique quoad se cooperari velit, dummodo alius in quem reiiciatur conditionis necessariae implementum, suis partibus satisfaciat. Sed ut idem velit aliquid fieri, et simul tamen nolit conditionem implere quam ipse solus possit et debeat implere, hoc quidem omnium hominum sensu ridiculum habetur, et plane contradictorium.

Restant adversariorum momenta ex ratione petita, quae huc redeunt quod futura conditionata nullam habeant nec habere possint ex se determinationem ante Dei decretum, sed sint indifferentia ad esse vel non esse: ex quo concluditur admittenda esse decreta subiective absoluta et obiective conditionata. Ita Gottius loco nuper recitato. Verum ut caetera interim omittantur, quae paulo inferius ex professo proferentur; nemo non videt hoc principio perimi funditus ipsam radicem humanae libertatis. Si enim Deus decreto suo non modo praeformat et determinat futuritionem absolutam actus creaturae rationalis et liberae absolute futuri; sed similiter etiam antecedenter et independenter a quacumque inspectione liberi flexus voluntatis, ipse praeformat et determinat actum creaturae liberae sub conditione futurum; profecto nullus apparet respectus sub quo liceat agnoscere vestigium libertatis, nisi velimus dicere quod actus simpliciter et undequaque conceptus sub determinatione antecedenti, nihilominus gaudeat libertate indifferentiae. Sed haec in praesens satis sint; paulo enim post de iisdem appositus sermo est recursurus. (1)

(1) Qui in hoc disputationum genere non sit versatus, mirabitur profecto cur nos tam diligentes simus in refellendis erroribus adeo manifestis, et qui contra communem sensum pugnare videntur. Sed admirationem is exuet, si perpendat quot qualesque gravissimas illationes errores illi sinu suo complectantur; ac quantus veritati aditus ex contrariis assertionibus aperiatur. Hanc ob rem non veremur eos qui forte haec uti obsoleta aut obscura fastidiant; dummodo tractatio nostra iuxta illud Horatianum: *ex fumo dare lucem cogitet.*

LECTIO IV

Ostenditur decreta subiective absoluta et obiective conditionata non posse esse Deo medium ad futura libera conditionata prospicienda.

Sequitur ut ad alterum assumptum nuperrime enunciatum descendamus : nimirum data tantisper et non concessa possibilitate in Deo dictorum decretorum, contendimus ipsa non praestare Deo medium ad habendam praevisionem futurorum contingentium conditionatorum. Et re quidem vera nisi ante omnia decreta et independenter ab iisdem supponatur in Deo scientia et cognitio futuri conditionati ; nihil certi Deus per ipsa decreta cognoscet. Ergo eiusmodi decreta non pariunt scientiam, sed supponunt, et ad eandem procurandam sunt inutilia.

Antecedens patet: nam obiectum seu terminus cuiusque decreti vel est aliquid positivum, vel negativum, vel permissivum tantum. Atqui in singulis hisce casibus verificatur nostra assertio. Ergo. Et sane in exemplo pluries commemorato Tyriorum fac dixerit Deus : volo Tyriis dare gratiam efficacem conversionis. Hoc vel concipitur dictum abstracte, vel, ut Deum decernentem decet, in concreto. Nimirum vel sensus hic fingitur : volo Tyriis dare illam inter omnes gratiam quae sit efficax. Vel : volo dare hanc in individuo gratiam quae erit efficax. Si primum cogites ; non potest Deus dicere : volo Tyriis dare illam inter omnes gratiam quae reperiatur efficax, nisi antecedenter hypothetice cognoscat quod si ipse velit, talem gratiam dare possit ; sive quod quantacumque sit obstinatio voluntatis Tyriorum, comparata cum auxiliis gratiae, omnino vinci debeat ; vel etiam quod si ipse dederit gratiam quam cognoscat esse superiorem opposita Tyriorum obstinatione, voluntas eorum sit certo certius obtemperatura. Ergo ex hac parte requiritur scientia illa quam dicebamus,

independens et antecedens omne decretum. Et haec scientia est quidem generalis et abstracta quia quaestionem nos instituimus de decreto generali et abstracto. Sed ut Deus hoc vagum decretum transformet in determinatum et practicum, rursus coguntur adversarii admittere antecedenter ad decretum scientiam mere conditionalem, ut decretum edi, ac certam ex se notitiam suppeditare possit.

Sane iuxta ipsos Thomistas non omnis praemotio physica est quoad omnes et singulos coaptata: sed alii praemotio uti viginti evadere potest determinans; alii vero requiritur uti triginta. Si hoc ita habet; non potest certe Deus dicere: dabo Petro gratiam uti viginti cum intentione dandi gratiam efficacem, nisi antecedenter sciat quod praemotio uti viginti illa sit quae utique in Petro intentam efficaciam sit nactura.

Idem plane contingit in altero decreto addititio quod sancit positionem vel remotionem conditionis. Nam si dicat Deus: dabo Petro conversionem, si postulaverit; non vero efficiam ut postulet: quomodo dicere potest: non efficiam ut postulet, nisi antecedenter sciat quid praecise requiritur in Petro ut postulet, ut idipsum non dare Deus decernat?

Quocumque igitur convertimur, in necessitatem scientiae antecedentis omne decretum et per se attingentis futura libera conditionata, vel inviti incidimus.

Verum secundo: per haec decreta quae reiicimus non possunt a Deo praesciri peccata sub conditione futura, quin eliminetur libertas. Sane fac dixerit Deus: volo Petrum labi in peccatum si tentetur ab ancilla ostiaria: volo item ab ista Petrum tentari: igitur Petrus peccabit. In primo decreto si sit sensus tantum permissivus: volo labi si voluerit; nihil sequitur: habes enim: volo Petrum labi si voluerit, posito quod tentetur; et volo tentari. Quid inde? Voletne Petrus labi sub tentatione? Non constat. Si vero sit sensus, ut revera est apud patronos talium decretorum: volo praemovere phy-

sice Petrum ad actum physicum lapsus, itemque ancillam ostiariam ad actum physicum tentationis inferendae, doceant nos huiusmodi theologi quomodo id non exterminet libertatem, et Deum faciat auctorem peccati?

Tertio: Siqua habetur futuri conditionati visio per haec decreta, ea in exemplis quae extant Scripturae, emergit contraria illi quam ipsa Scriptura enunciare intendit. Sic in exemplo Tyriorum, quod intendit Scriptura edicere, est illorum futura sub conditione conversio. At ex tota formula adversariorum futuri conditionati, sequitur contra Tyrios non conversum iri. Ergo. Sane habemus: volo converti Tyrios, si ad eos praedicetur: sed non praedicabitur: ergo nec convertentur. Quid ergo inculcasset Christus? Tyrios non fore convertendos. Atqui contra Christus edicere voluit Tyrios sub ea hypothesi conversum iri; et ex isto capite reprehendebat Iudaeos.

Idem habetur in postulatione Davidis (1 Reg. XXX; 11. seqq.) ubi a Deo petit num si maneat Ceilae, viri Ceilitae ipsum sint tradituri in manus Saulis. Ad hanc interrogationem haec Deus vidisset in hypothesi adversariorum et edixisset Davidi consulenti: vide: ego nolo ut Saul descendat si manseris Ceilae: nolo item ut maneas: igitur descendet. Intentio Scripturae est exponere quid Saul esset facturus si David mansisset Ceilae: heic vero Deus edicit se non velle ut Saul descendat: nolle item ut David maneat. Quis quam haec absona sint non deprehendat?

Quarto siqua visio sperari possit ex illis decretis, ea non est futuri conditionati intuitio, sed arbitraria eiusdem constitutio. Etenim per adversarios Deus est qui absoluta et antecedenti voluntate seriem decretorum instruit quae ducant ad affirmationem aut negationem, prout superius dictum est. Quo etiam fit ut talia futura sint convertibilia; ita ut potuerit Deus videre contrarium eius quod reapse edicit si contrarii positionem maluisset decernere.

Sane si omnis futuritio, etiam conditionata, a Deo induci-

tur et adstruitur, tam idem potest unam partem contradictionis invehere, quam aliam oppositam. Unde quae dicitur visio futuri conditionati, non est nisi arbitraria Dei constitutio futuri absoluti. Quamobrem, quod superiore etiam lectione observavimus, decreta illa non sunt nisi decreta de futuris absolutis sub larva decreti et futuri conditionati; et talis etiam est scientia iisdem respondens. Sane si seponantur exteriores ambages verborum et decretorum, quid est edicere simul et semel prudenter scienterque ut fiat res, nec tamen ponatur conditio ad idem necessaria, quam simpliciter statuere ut res non fiat? Illa igitur duo decreta in casu Tyriorum non aequivalent nisi huic: nolo Tyrios evangelio potiri; adeoque non convertentur. Porro huic non respondet nisi scientia futuri absoluti ex absoluto antecedenti decreto. Ergo. Cum ergo tale sit omne adversariorum decretum ut reduci possit ad futurum absolutum, patet quod per ipsos quoad rem tollatur scientia conditionatorum.

Insuper cum illud decretum sit antecedens et praeformet omnem futuritionem etiam conditionatam independenter a voluntate humana; non apparet quomodo non impingamus in universalem quemdam fatalismum, quando omne futurum tum absolutum tum in statu conditionis nectatur ex antecedenti decreto, et quidem necessario suum effectum habente?

LECTIO V

Ostenditur principia s. Augustini esse omnino contraria refutatis decretis.

Prob. 1. Nam per adversarios nihil potest esse futurum vel conditionate, adeoque nec praescitum, quod non fuerit ab aeterno absolute decretum, adeoque et praedestinatum, immo et praedeterminatum. Atqui ex s. Augustino multa sunt quae a Deo praesciuntur, nec tamen ab eo sunt praedestinata, multo minus praedeterminata. Ergo s. Augustinus adversatur refutatis decretis.

Prob. minor ex (lib. de praed. sanct. cap. X) *Praedestinatio est*, inquit, *quae sine praescientia esse non potest*: potest autem esse sine praedestinatione praescientia. *Praedestinatione quippe Deus ea praescivit quae fuerat ipse facturus. Unde dictum est*: fecit quae futura sunt. *Praescire autem potens est etiam, quae ipse non facit, sicut quaecumque peccata.*

Secundo per adversarios non praescientia praecedit praedestinationem, sed huius est fructus praescientia. Atqui ex s. Augustino contrarium prorsus habetur. Ergo.

Prob. minor. Nam in verbis recitatis non dicit: praescientia sine praedestinatione esse non potest; sed: *sine praescientia praedestinatio*. Significat ergo quod non potest Deus decretum edere praedestinationis, nisi ante praescierit quid sub conditione foret futurum.

Tertio ex s. Augustino Deus non est dator omnis voluntatis, quia non est dator voluntatis malae. Sed in systemate adversariorum Deus daret etiam voluntatem malam, quia praedeterminaret futuritionem etiam conditionatam actus peccati, saltem ut is physice inspicitur. Ergo.

Verba s. Doctoris sunt (lib. V. de civ. Dei cap. IX): *Sicut omnium naturarum creator est* (Deus); *ita omnium potestatum dator, non voluntatum. Malae quippe vo-*

luntates ab illo non sunt; quoniam contra naturam sunt, quae ab illo est. Et (lib. de sp. et lit. cap. XXXI) *Nusquam legimus non est voluntas nisi a Deo. Et recte non scriptum est, quia verum non est: alioquin etiam peccatorum, quod absit, auctor est Deus, si non est voluntas nisi ab illo.*

Quarto per adversarios Deus decernit praemovere voluntatem ante omnem explorationem conditionalem liberi flexus voluntatis et congruitatis gratiae cum ipsa. Atqui ex s. Augustino contingit contrarium. Ergo.

Prob. minor. Nam per s. Augustinum Deus quos non vocat efficaciter, posset ita vocare *quomodo illis aptum esset ut et moverentur, et intelligerent, et sequerentur*; seu ut non ex instinctu veluti tracti aut vi extranea, sed scientes et libere vocanti consentiant.

Item quos vocat efficaciter, ita vocat, quomodo scit eis congruere ut vocantem non respuant. Ita Augustinus (lib. 1. ad Simplician. q. 2.) *Item verum est: non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei; quia etsi multos vocet, eorum tamen miseretur, quos ita vocat, quomodo eis vocari aptum est ut sequantur. Falsum est autem si quis dicit: igitur non miserentis est Dei, sed volentis atque currentis hominis; quia nullius frustra miseretur: cuius autem miseretur, sic vocat, quomodo scit ei* congruere *ut vocantem sequatur.*

Innumera quidem alia ex s. Doctore possemus heic testimonia in medium proferre. Sed ne minus tempestive lectorem inferamus in ipsos profundiores adytus Augustinianae doctrinae; sufficiant speciminis gratia pauca semina quae produximus; quae tamen eiusmodi per se sunt, ut perpensa atque sincere examinata contumacem quemvis intellectum edomare valeant.

LECTIO VI

Ex disputatis infertur necessitas et existentia in Deo scientiae mere conditionalis, eaque primum ab argumentis quae ex ratione contra instruunt adversarii, vindicatur.

Ex dictis id plane profluit. Si enim ex una parte admittenda in Deo est scientia infallibilis futurorum conditionatorum; et ex alia, hanc Deus consequi nequit per decreta; et haec decreta supponunt scientiam mere conditionalem, hoc est scientiam quae decretum omne praecedat, et ab omni genere decretorum sit independens; profecto haec omnino est recipienda. Hanc porro ita definit ipse Gottius (tract. IV de Deo sciente q. VI dub. III, § 2, n. 8.) « Scientiam qua Deus ante omne suae voluntatis decretum certo novit quid voluntas factura esset, si decerneret eam ponere in talibus circumstantiis vel tali rerum ordine et sub tali auxilio. »

Recipimus ab adversario conflatam definitionem: accurata enim est et notioni scientiae quam tuemur, apprime congrua. At vero quae contra eandem argumenta congerit, non putamus efficacia.

Primum igitur ita disputat (loc. cit. dub. VII, § 1): repugnat cognitio futuri conditionati in Deo pro eo signo, pro quo non est conditionate futurum, sed mere possibile. Sed pro signo ante decretum divinae voluntatis nihil est conditionate futurum, sed mere possibile. Ergo; etc.

Resp. conc. mai. nego min. Iam enim diximus ad futuritionem conditionatam non requiri decretum absolutum, sed sufficere conditionatum. Ineptissime autem obtrudunt adversarii quod donec edatur decretum absolutum, mera rei possibilitas habeatur. An enim, si e. g. dicam: si vocarem Petrum, ad me veniret, cum sciam illum dicto audientissimum esse; enuncio in secunda propositionis

parte aliquid mere possibile et non potius aliquid determinate, licet sub conditione futurum? Mera possibilitas exprimit indifferentiam ad utrumque: heic autem habeo ad unum sub hypothesi determinationem. Qui ergo effutiant mere possibilitatis statum citra decretum absolutum persistere? Nec vero minus nutat probatio quam subiiciunt minoris propositi argumenti, nimirum: ante decretum divinae voluntatis nihil est futurum absolute: ergo ante illud nihil est futurum conditionate. Quis enim non reponat non eandem esse naturam futuri absoluti et conditionati; quis non retorqueat in enthymematis auctores argumentum? Verum

Instant: excluso decreto absoluto, nullus in obiecto viget amplius nexus. Sed obiectum nexu carens nec Deus sua mente potest attingere. Ergo. Prob. mai. Nam excluso decreto absoluto, non substituitur nisi auxilium ex hypothesi oblatum, sub quo voluntas adhuc potest dissentire vel consentire. Unde non magis erit determinatus ex parte obiecti assensus quam dissensus.

Resp. dist. mai. 1. *argument.* Nullus viget nexus *iuris*; *Conc. facti*; *Nego*. Fatemur talem voluntatem ex hypothesi tali gratiae subiectam non determinari ab illa gratia, adeoque non dari nexum iuris inter utramque; sed simul verum est quod de facto voluntas unum prae altero determinate sub illa hypothesi foret electura. Unde habetur nexus facti, et in hoc ipso habetur determinata entitas atque veritas. Si autem independenter a decreto absoluto datur in obiecto determinata veritas et certus nexus, nullum est argumentum adversariorum, quippe quod unice procedit ex defectu obiectivo eiusmodi nexus. Ergo.

Obiic. II. Excluso decreto absoluto in futuris conditionatis, Deus non esset respectu eorumdem primum movens et primum liberum: sed hoc repugnat: ergo. Prob. mai. Non esset primum movens, nam non ipse induceret futuritionem, sed eam expectaret a motu obiectivo voluntatis

humanae. Non foret primum liberum; nam in iis quae statuit non esset primus in volendo, sed suam regeret voluntatem iuxta antecedentem praevisam creaturae volitionem.

Resp. ad 1. dist. mai. Deus non esset primum movens sensu quodam absoluto; *Conc.* Sensu consentaneo ad humanam libertatem; *Nego.* Si primum movens sensu quodam absoluto sumas, quasi omnia debeat Deus necessario agere, et imponere necessitatem etiam caussis liberis; concedimus quod hoc non habetur, exclusis decretis quae impugnamus; sed hoc haberi non debet, ne Deus sibimetipsi contradicat. Sed si, ut par est, intelligamus Deum respectu humanae voluntatis attemperare motionem suam, et suum influxum, proindeque se constituere primum movens sic, ut non laedat humanam libertatem; tunc falsum est hoc non verificari in nostra doctrina. Nam Deus est qui praevenit voluntatem et excitat; Deus est qui conferens auxilium, dat totam sufficientiam actus; ita quidem ut si voluntas deficiat et gratiae resistat, ex ipsius sit defectibilitate: si vero recte gratia utatur, hoc non habeat nisi ex ipsa gratia; quae quidem in operis decursu apposite exponentur.

Ad 2. *dist.* Deus non esset primum liberum, quatenus non omnibus per suam voluntatem antecedentem necessitatem imponeret; *Conc.* Quatenus non possit attingere quidquid ipse velit; aut humana voluntas ipsum in volendo determinet; *Nego.* Neutrum habetur in nostra doctrina. Non primum; nam si Deus videns voluntatem non cessuram velit ut cedat; potest aliam gratiam elargiri cui voluntatem praevideat obtemperaturam. Unde quin praepediat libertatem, potest facere quidquid vult; et verum est, ac semper impletur illud: *Voluntati eius quis resistit?* Neque item sequitur alterum: nam, posita etiam praevisione consensus, potest Deus non conferre gratiam, uti factum fuisse in Tyriis animadvertimus. Est etiam primus liber quia primus excitat per gratiam voluntatem et vires infundit. Per adversarios autem non esset primum, sed solum foret

et unicum liberum, destructa libertate voluntatis humanae.

Hinc refellitur etiam quod aiunt, per nostram sententiam adimi Deo supremum in voluntates dominium, et omnipotentiam. Potest enim Deus uti creatura plane uti vult, quin tamen contra suam ipsam institutionem et naturam creaturae agat, et exerceat in eam dominium libertatis inimicum. Quod vero spectat ad omnipotentiam, in hoc ipsa maxime viget et elucet, quod Deus, sarta tectaque servata natura caussae liberae, quidquid velit exequatur.

Sed instant: Deus, si prospexerit sub tali auxilio meum consensum, posset quidem non dare auxilium ut consensus fiat; at non posset efficere ut sub tali auxilio non praevideat iam consensum, sed dissensum. Ergo est aliquid quod Deus facere non potest: proinde non omnipotens.

Resp. nego conseq. Nam non limitatur divina omnipotentia, si eius potestati adimatur obiectum contradictorium. Atqui tale est Deum facere ut qui praevisus sit consensurus, non sit consensurus. Ergo. Et sane si quispiam praevisus est consensurus, non potest sine contradictione esse verum ut idem respectu eiusdem non sit consensurus. Sed hoc Deus deberet praestare, ut faceret ex hypothesi non consensurum eum quem in hypothesi praevidit consensurum. Igitur deberet exequi contradictoria; quod profecto ad divinam omnipotentiam minime spectat.

Instant 2. Ex s. Augustino (lib. de corr. et gr. cap. XIV) *Deus magis habet in potestate voluntates hominum, quam ipsi suas.* At contrarium haberetur in hypothesi scientiae mere conditionalis. Homo enim posset saltem absolute edere consensum aut dissensum sub quocumque auxilio; Deus vero sub hoc auxilio absolute non posset exprimere hominis consensum vel dissensum. Ergo.

Resp. Ex s. Augustino Deus magis habet in potestate voluntates hominum quam ipsi suas, hoc sensu, quatenus non desint ei media alia aliis validiora per quae obnifen-

tem voluntatem libere sed certissime possit inflectere. Quo posito, certe homo per suam voluntatem nequit Deo absolute aliquid volenti resistere. Non vero est sensus quod sub uno eodemque gratiae auxilio Deus pro arbitratu possit facere volentem et nolentem; quod ex dictis contradictionem involvit.

Ratio assertionis est, quia Augustinus numquam habuit de hoc quaestionem cum Pelagianis aut Semipelagianis. Sed tantum, cum isti omnem hominis discretionem tribuerent humanae voluntati, s. Doctor extollit vires gratiae per quam possit Deus consequi quidquid suae libeat omnipotentissimae voluntati. Sed de his inferius suo loco.

LECTIO VII

Scientia mere conditionalis ab impacta Semipelagianismi calumnia, et iis quae huic adnexae sunt, purgatur.

Gottius (loc. cit. dub. VII, §. II) ita probat assertores commemoratae scientiae e cineribus errorem Semipelagianorum videri excitare. « Scientia mere conditionalis adstruit praedestinationem ad gratiam fieri ex praevisione meritorum : ergo revocat errorem Semipelagianorum. Probat antecedens « Tunc ista praedestinatio ex praevisis meritis » fit, quando in signo rationis antevertente divinum de» cretum quo homo eligitur et praedestinatur ad gratiam, » ipsius futura merita Deus praevideat. Sed admissa scien» tia mere conditionali, Deus futura hominis merita prae» videt in signo antecedente decretum praedestinationis ad » gratiam. » Ergo.

Resp. neg. ant. 1. argum. ad prob. conc. mai. nego min. et conseq. Etenim duo erant capitalia dogmata Semipelagianorum, duoque characteres doctrinae ipsorum. 1. Deum ad destinare gratiam ex praevisis actibus bonis per

vires naturae sub nulla gratia elicitis. 2. Hos actus etiam conditionate praevisos habere penes Deum quoad praedestinandam gratiam veram meriti rationem, et inducere in Deo ad praedestinandum obligationem. Liquent haec ex s. Prospero (epist. ad August.) sic placita enarrante Semipelagianorum : *Ad hanc gratiam qua in Christo renascimur, volunt unumquemque pervenire per* naturalem facultatem *petendo, quaerendo, pulsando; ut ideo accipiat, ideo inveniat, ideo introeat, quia homo* naturae bono *bene usus ad istam salvantem gratiam initialis gratiae ope meruerit pervenire.*

Porro per τὸ initialem gratiam intelligit s. Prosper facultatem liberi arbitrii quam Pelagiani et Semipelagiani gratiam nuncupabant. Et sane, inquit ibi s. Prosper, *per naturalem facultatem . . . . . . et naturae bono bene usus.* Tum (lib. contr. Collator. cap. III) *Ecce*, ait, *hic etiamsi bonis coeptis necessarium Dei fateris auxilium, ipsos tamen laudabiles motus appetitusque virtutum*, remota gratia Dei, nudae libertati adscribis arbitrii, *ut boni salubresque conatus nequeant quidem proficere, nisi Deus adiuvet; possint tamen, etiamsi non a Deo inspirentur, incipere.*

Patres Arausicani (can. V) adversus Semipelagianos definiunt: *Initium fidei non esse in nobis* naturaliter, *sed per inspirationem Spiritus Sancti.* Et (can. VII) *Per naturae vigorem nihil boni posse cogitari ut expedit* etc. Cf. et Augustinum (lib. de praed. sanct. cap. V) et alias passim.

Quoad prescientiam Dei, propositum, ac praedestinationem, ita inter caetera pergit laudatus s. Prosper. (ead. epist. n. 5.) *Cumque inter haec innumerabilium illis multitudo obiicitur parvulorum, qui utique excepto originali peccato, sub quo omnes homines similiter in primi hominis damnatione nascuntur, nullas adhuc habentes voluntates, nullas proprias actiones, non*

sine Dei iudicio secernuntur; ut ante discretionem boni ac mali de usu vitae istius auferendi, alii per regenerationem inter caelestis regni assumantur haeredes, alii sine baptismo inter mortis perpetuae transeant debitores; tales aiunt perdi, talesque salvari, quales futuros illos in annis maioribus, si ad activam servarentur aetatem, scientia divina praeviderit. Nec considerant se gratiam Dei quam comitem, non praeviam humanorum volunt esse meritorum, etiam illis voluntatibus subdere; quas ab ea secundum suam phantasiam, non negant esse praeventas. Sed in tantum quibuscumque commentitiis meritis electionem Dei subiiciunt, ut quia praeterita non extant, futura quae non sint futura confingant; novoque apud illos absurditatis genere, et non agenda praescita sint, et praescita non acta sint. Hanc sane de humanis meritis praescientiam Dei, secundum quam gratia vocantis operetur, multo sibi rationabilius videntur adstruere, cum ad earum nationum contemplationem venitur, quae vel in praeteritis saeculis dimissae sunt ingredi vias suas, *vel nunc quoque adhuc in veteris ignorantiae impietate depereunt, nec ulla eis aut legis, aut evangelii illuminatio coruscavit: cum tamen in quantum praedicatoribus ostium apertum, et via facta est,* gentium populus, qui sedebat in tenebris et in umbra mortis, lucem viderit magnam; *et qui quondam non populus, nunc autem populus Dei sit; et quorum aliquando non misertus est, nunc autem misereatur; praevisos inquiunt a Domino credituros; et ad unamquamque gentem, ita dispensata tempora ac ministeria magistrorum, ut exortura erat bonarum credulitas voluntatum. Nec vacillare illud, quod* Deus omnes homines velit salvos fieri, et in agnitionem veritatis venire; *quandoquidem inexcusabiles sint, qui et ad unius veri Dei cultum potuerint instrui intelligentia*

naturali, et evangelium ideo non audierint, quia nec fuerint recepturi.

Pro universo autem humano genere mortuum esse Dominum nostrum Iesum Christum, et neminem prorsus a redemptione sanguinis eius exceptum, etiamsi omnem hanc vitam alienissima ab eo mente pertranseat; quia ad omnes homines pertineat divinae misericordiae sacramentum; quo ideo plurimi non renoventur, quia quod nec renovari velle habeant, praenoscantur. Itaque quantum ad Deum pertinet, omnibus paratam vitam aeternam · quantum autem ad arbitrii libertatem, ab his eam apprehendi, qui Deo sponte crediderint, et auxilium gratiae merito credulitatis acceperint.

Innumera alia, nisi supervacaneum esset, possemus monumenta proferre, quibus apertissime constet duas commemoratas assertiones Semipelagianum errorem, et confictam ab eis praedestinationis ad gratiam rationem constituisse.

Iam vero nihil horum ullatenus inducit scientia mere conditionalis. Et sane non primum: neque enim ponimus Deum praevidere quo flexurum se foret liberum arbitrium sibi soli in talibus adiunctis relictum absque gratia; sed dicimus: Deus prospicit, quid liberum arbitrium esset secuturum, si in talibus adiunctis tali gratiae in ipsum influenti reperiretur subiectum.

Porro hunc ipsum actum ita conceptum non dicimus constituere meritum coram Deo ut det de facto gratiam, sed liberrimum Deum confitemur ut gratiam ipsam denegare possit. Et exemplum Tyriorum commemoramus in quibus idipsum omnino locum habuit: praevisis enim consensuris non est data praedicationis gratia.

Quae cum ita sint, quid commune nobis est cum Semipelagianis? Nonne abutuntur adversarii indoctorum bona fide, cum res caeteroquin exploratas ita praepostere turbant?

Verum instat Gottius: Opera bona licet praevisa exercenda sub gratia, tamen constituunt meritum quoad praedestinationem ad gloriam: haec enim gratuita non est, sed loco mercedis retribuitur. Ergo etiam opera bona conditionata praevisa exercenda sub gratia constituerent meritum ad ipsam gratiam; proindeque haec non foret gratuita, quod contendit Augustinus.

Resp. conc. antec. — nego conseq. Alia est enim ratio futuri absoluti, alia vero conditionati. Si reapse Titius sub gratia aliquando largienda est exerciturus bona opera; quoniam in his Deus constituit meritum condignum ad gloriam; mirum non est, si eadem suam realitatem aliquando habitura, fundent in praevisione Dei titulum ad realem retributionem; adeoque Deus ad ipsam praedestinet. At vero in conditionatis futuris, de quibus heic agitur, non ita se res habet. Non enim ex eo quod aliquis praevideatur bene usurus gratia si daretur, sequitur ex ullo principio gratiam de facto dandam esse. Sane non potest hoc inferri nisi supponatur aliqua lex qua antecedenter sit cautum ut qui bene usurus foret gratia, ei debeatur. At haec lex neque invenitur in ulla Dei promissione, neque emergit ex natura rei. Quando enim quis aliquid alteri non debet, non ideo debitor evadit quod ille bene uteretur si acciperet: secus innumeris debitis obstringeremur erga illos qui nostris beneficiis bene forent usuri. Igitur

Instat secundo. Esto quod Deus sit liber, consensu praeviso ad praedestinandum vel non ad gratiam. Non tamen haec praedestinatio erit gratuita. Nam etiam, praevisis meritis absolute futuris, adhuc Deus est liber ad praedestinandum ad gloriam; et tamen haec praedestinatio non est gratuita. Ergo a pari de praedestinatione ad gratiam.

Resp. nego assumpt. ad probat. dist. Est liber ad praedestinandum ad gloriam in sensu diviso; *Conc.* Composito illorum meritorum; *Nego.* Non potest Deus sub praesentia meritorum post sua promissa non praedestinare ad

gloriam. Potest tamen concipere hominem diutius viventem et amittentem iustitiam, pro quo statu iam non meretur gloriam. Et ita fit ut simul praedestinatio isthaec non sit gratuita; simul tamen Deo non sit necessaria. Sed praedestinatio ad gratiam est libera Deo etiam in sensu composito consensus actu sed sub conditione praevisi. Unde nulla est plane paritas adducta.

Ex hactenus explicatis per se corruunt criminationes reliquae, quibus scientia mere conditionalis ab adversae partis theologis impeti consuevit. Primo enim non sequitur quod admissa tali scientia, non Deus hominem, sed homo semetipsum discerneret in negotio salutis. Iam enim non semel animadvertimus in conceptu scientiae quam propugnamus, totam rationem sufficientem consensus haberi in homine non ex natura, sed ex gratia. Propterea quidquid homo facit, vel facturus praevidetur, a gratia est et per gratiam, non per vires naturae. Unde licet homo libere concurrat ad sui discretionem cooperando gratiae; tamen sicut caetera, ita multo minus discretio futura absolute vel sub conditione, in ipsum hominem poterit refundi.

Secundo scientia quam tuemur superbiam et in viribus arbitrii praefidentiam non fovet. Semper enim illud constat, non posse nos aliquid cogitare nisi per gratiam, et hanc ipsam potuisse Deum negare efficacem; proindeque eius muneris esse ut rem perfecerimus, vel simus in posterum boni quidpiam perfecturi.

Tertio: non perimit orationis studium. Nam rogamus Deum ut illam nobis det gratiam quam praeviderit efficacem.

Quarto: non convellit timorem. Quid enim norim num gratiam praevisam efficacem perpetuo sim habiturus?

Quinto: non minuit caritatem, quasi extenuet Dei beneficia. Plus enim Deo obstringor si is, non deleta mea libertate, nec meriti et propriae cooperationis radice extincta, nihilominus operetur in me omne velle et perficere.

Sexto: non praebet ansam haereticis calumniandi doctrinam Ecclesiae. Quid enim calumnientur, si doctrina illa nihil commune habet cum Pelagianis et Semipelagianis, prouti superius ostensum est; et ex alia parte omnem declinat oppositum scopulum in quem naufragio peritura impingat humana libertas.

Septimo: non deprimit dignitatem gratiae, quae in eo maxime, commendatur, quod illaesa libertate humana, possit hominem trahere quocumque Deo libuerit.

Denique morum depravationem non inducit. Non enim adigit in desperationem et apprehensionem fatalis necessitatis; ex quibus morum laxitas utique solet procreari. Sed cautos nos reddit ut, Deo opitulante, velimus quod in nobis est cum gratiae auxilio praestare, nec impedimentum obiicere gratiis uberioribus, quibus Deus possit efficaciter continere in bono nostram voluntatem.

LECTIO VIII

Scientiae mere conditionali s. Augustinum minime adversari ostenditur.

Ut innumeras quae ex s. Augustino solent proferri difficultates compendio disiiciamus, illas in certas classes redactas praeoccupabimus nonnullis assertionibus quas subiicimus.

Assertio 1. In pluribus quae obiiciuntur locis, s. Augustinus scientiam mere conditionalem non impugnat, sed convellit Semipelagianorum errorem qui dicebant futuritionem absolutam eventuum in negotio salutis non a Dei beneplacito, sed ab hominis voluntate pendere.

Explicatur: Semipelagiani non modo asserebant Deum videre quid homo esset facturus sub hac illave conditione; sed insuper praevisionem hanc esse Deo legem necessariam ut negaret aut gratiam conferret, prout praevidis-

set assensum hominis vel dissensum. Hinc efficiebatur quod illud per decretum absolutum Deus statuere adigeretur, quod sub conditione futurum praeviderat. Proinde futuritio rei absoluta habebat pro sui causa non liberam Dei voluntatem et propositum, sed actum creaturae sub conditione praevisum.

Augustinus concedit quidem habitam a Deo fuisse antecedenter illam scientiam conditionalem circa actus hominis. Sed contendit per eam non fuisse Deum ad gratiam conferendam determinatum. Quo fit ut, si revera decreverit dare efficacem gratiam, sique absolute danda sit haec gratia; futuritio absoluta eiusdem gratiae, et actus sub ea secuturi, a Deo sit non ab homine, licet futuritio conditionata fuerit a voluntate humana constituta hypothetice sub auxilio gratiae.

Ex quibus sequitur Augustinum solum impugnasse errorem Semipelagianorum. Scientiam vero mere conditionalem non modo non refellit, sed suo ratiocinio praesupponit, utpote inquit: licet futuritio conditionata repetenda sit ex humana voluntate, et de hoc nulla inter nos quaestio esse debeat, tamen absoluta male ex eadem repetitur. Adeoque hominis cuiusque vocatio, electio, et praedestinatio, quae semper ad futurum absolutum referuntur, nonnisi soli Deo sunt adscribenda.

Huc refertur 1. quod saepe repetit s. Doctor: *Deum futura cognoscere quae ipse facturus est*, non quae facturus est homo; videlicet iuxta dicta: Illa cognoscit Deus in salutis negotio uti futura absoluta quae ipse facturus est: unde si cognoscit alicuius electionem ad fidem absolute futuram, eatenus cognoscit quatenus ipse sit eam facturus, nempe collaturus gratiam efficacem prae sufficiente.

Sic etiam explicabis quae habet (lib. de praed. sanct. cap. X, n. 19): *Praedestinatione Deus ea praescivit quae fuerat ipse facturus: unde dictum est: fecit quae futura sunt.* Haec non important significationem electio-

nis antevertentis omnem scientiam conditionalem. Sed tantum excludunt praedestinationem inductam necessario ex ipsa scientia conditionali. Unde est sensus: praedestinatione Deus praescivit quae fuerat ipse facturus, non quae homo esset facturus. Quod enim homo est facturus nihil commune habet cum ipsa de facto praedestinatione, et hanc praecedit illa scientia. Atque in eandem sententiam pergit: *Quando promisit Deus Abrahae in semine eius fidem gentium.. . . : non de nostrae voluntatis potestate, sed de sua praedestinatione promisit. Promisit enim quod ipse facturus fuerat; non quod homines.*

Huc quoque spectant duae regulae quas tradit Augustinus (lib. de dono persev. capp. XVII, XVIII, XIX). 1. Quod quidquid a Deo datur, praedestinatur. 2. quod in Scripturis et Patribus quando agitur de vocatione electorum et invenitur nomen praescientiae, haec valeat praedestinatio. Iure quidem: nam vocatio electorum refertur ad futurum absolutum: vel enim electi sunt vel non: futurum autem absolutum in re praesenti absque praedestinatione esse non potest. Ergo.

Assertio 2. Si videtur s. Doctor adstruere electionem antecedentem et independentem a quocumque respectu ad hominis consensum; hoc non dicit in sensu electionis determinantis et quam non praecesserit scientia mere conditionalis, sed in sensu electionis Deo liberae, quidquid ante viderit per scientiam conditionalem.

Adversarii ubicumque reperiunt significationem electionis independentis ab humano praeviso consensu, statim eam sumunt pro electione sic independente a praeviso consensu, ut nulla praevisio nec conditionata praecesserit. Et cum alioquin illa electio sit efficax, de hac enim est Augustino iis locis sermo, statim in ipsa agnoscunt decretum subiective absolutum physicae praemotionis.

At vero Augustinus contra commemoratum Semipelagianorum errorem tantum inculcat illam electionem esse in-

dependentem a praevisione consensus tamquam a caussa meritoria, et Deum posse secus ac praeviderit, infallibiliter obtinere consensum, si ipsi placeat; decernendo nimirum illam gratiam quam efficacem praenoverit.

Sic cum dixisset ad sex Porphyrii quaestiones (ep. CII q. 2. n. 14) tunc voluisse hominibus apparere Christum, et apud eos praedicare doctrinam suam, quando sciebat et ubi sciebat esse qui in eum fuerant credituri; hinc Semipelagiani intulerant, ipso Augustino teste, veram esse ipsorum doctrinam. Reponit s. Doctor se illud dixisse non ad exclusionem gratuitae electionis Dei. Tantum enim asseruerat Christum non praevidisse illorum consensum, non autem asseruerat quod hunc a seipsis habere debuerint. Verum est ergo, subdit, quod praevidit non consensuros; sed verum est etiam quod si voluisset eos consentire, potuisset id consequi praedestinando gratiam uberiorem. Proinde nihil, inquit, ex ea responsione lucrantur Semipelagiani. Caeterum, addit, si cui illa responsio scrupulum creat, possumus aliter dicere: *Tunc voluisse hominibus apparere Christum, et apud eos praedicari doctrinam suam, quando sciebat et ubi sciebat esse qui electi fuerant in ipso ante mundi constitutionem*; hoc est quando et ubi sciebat adesse qui praevisi essent consensuri gratiae, et quibus ipsa gratia libere a Deo esset praedestinata.

Assertio 3. Cum videtur s. Doctor adstruere consensum ad fidem per gratiam ab intrinseco efficacem et cui non possit humana voluntas obsistere, loquitur ad exclusionem necessitatis quae Deo imponatur ex praeviso dissensu, et impotentiae ad ipsum consensum extorquendum; non vero gratiam adstruit praedeterminantem.

Sic (lib. de corrept. et gr. cap. XII): *Fortissimo (Adamo) dimisit atque permisit facere quod vellet; infirmis servavit, ut, ipso donante, invictissime, quod bonum est vellent, et hoc deserere invictissime nollent*

Tum (de praedest. sanct. cap. VII): *Haec itaque*, inquit, *gratia, quae occulte humanis cordibus divina largitate tribuitur, a nullo duro corde respuitur. Ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur.* Et (cap. XIV de corrept. et grat.) addit: *Volenti salvum facere nullum hominis resistit arbitrium. Sic enim velle et nolle in volentis aut nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem. De his enim qui faciunt quae non vult, facit ipse quae vult . . . . . Qui tamen hoc non facit nisi per ipsorum hominum voluntates, sine dubio habens humanorum cordium, quo placeat inclinandorum omnipotentissimam potestatem.* Denique (ibid. cap. XIV) *Subventum est*, ait, *infirmitati voluntatis humanae ut divina gratia indeclinabiliter et insuperabiliter ageretur; et ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur.*

Haec omnia quae multorum ore circumferuntur, et in quibus patroni gratiae ab intrinseco efficacis triumphare solent, revera non sunt ad rem. Ea enim Augustinus nunquam edisseruit ut naturam gratiae explicaret, sed dumtaxat ut commemoratis erroribus obsisteret. Praeterea factum ipse tantummodo enunciat, in quo omnes conveniunt, nimirum omnipotentiam gratiae: de natura seu caussa huius facti, intactam, utpote suae disputationi extraneam, s. Doctor relinquit controversiam.

Assertio 4. Quotiescumque Augustinus reiecit praedestinationem ad gratiam ex bonis operibus sub auxilio gratiae praevisis, non reiecit quoad ipsam praevisionem antecedentem praedestinationem, uti adversarii fabulantur, sed quoad meriti rationem quam sive actibus praevisis ex natura, sive ex gratia indebant Semipelagiani.

Frustra ergo affertur haec Prosperi ad Augustinum narratio (epist. supr. cit. sub fin.): *Pene omnium par invenitur et una sententia, qua propositum et praedestinationem*

Dei secundum praescientiam receperunt; ut ob hoc Deus alios vasa honoris, alios contumeliae fecerit, quia finem uniuscuiusque praeviderit, et sub ipso gratiae adiutorio *in qua futurus esset voluntate et actione praescierit.*

Haec merito Augustinus reprobat. Nam etiam visa serie bonorum operum usque ad mortem, si daretur gratia; potest Deus eandem auxiliorum seriem denegare. Licet ergo in allegato textu Semipelagiani rite admitterent influxum gratiae, id tamen peccabant quod ex praeviso sub conditione consensu meritum penes Deum extunderent ad ipsam gratiam accipiendam. Age vero in scientia mere conditionali nulla meriti ratio ullatenus adstruitur. Ergo.

Assertio 5. Incommoda quae contra doctrinam s. Augustini obiiciebant Semipelagiani, nihil commune habent cum iis quibus assertores scientiae mere conditionalis pulsant decreta subiective absoluta et obiective conditionata.

Prob. Nam haec incommoda nomine Semipelagianorum refert Augustino s. Prosper (cit. ad eum epist. n. 3.) Aiebant per sententiam Augustini *removeri omnem industriam, tollique virtutes, si Dei constitutio humanas praeveniat voluntates; et sub hoc praedestinationis nomine fatalem quamdam necessitatem induci, et per operantem et praeoperantem gratiam liberum impediri arbitrium.* Ac paulo ante dixerant: *propositum illud vocationis Dei, et lapsis curam resurgendi adimere, et sanctis occasionem teporis afferre: eo quod in utraque parte superfluus labor sit, si neque reiectus ulla industria possit intrare; neque electus ulla ratione possit excidere.*

Ipse Augustinus (lib. de corrept. et gr. cap. IV) haec sibi narrat obiecta a monachis Adrumetinis: *Recte corriperer si eam* (nempe Dei et proximi fidelem caritatem) *mea culpa non haberem, hoc est si eam possem mihi dare vel sumere ipse, nec facerem; vel si, dante il-*

lo , ego accipere noluissem. Cum vero et ipsa voluntas a Domino praeparetur, cur me corripis , quia vides me eius praecepta facere nolle , et non potius ipsum rogas ut in me operetur et velle ? Et rursum (cap. VI) *Possum , possum omnino , quando me arguis quod ex bona vita in malam mea voluntate relapsus sum , dicere adhuc : quid ego feci quod non accepi ? accepi enim fidem quae per dilectionem operatur : sed in illa usque in finem perseverantiam non accepi.*

Haec adversarii subiungunt esse illa ipsa quae nos contra ipsorum systema intorquere consuevimus. Unde concludunt ex identitate obiectionum innotescere utriusque identitatem doctrinae.

At vero reponimus in his non haberi nisi identitatem ad summum materialem, non vero formalem. Et sane diversum est longe obiectum in quod dirigebantur illa incommoda a Semipelagianis obiecta, ac illud in quod nos ipsa dirigimus. Unde eadem respectu doctrinae s. Augustini erant mera sophismata : at respectu doctrinae adversariorum verae sunt solidaeque demonstrationes.

Et re quidem vera iuxta superius exposita quid docuerat Augustinus ? Haberi quidem in Deo antecedentem cognitionem futurorum conditionatorum ; sed nihilominus Dei esse et a Deo esse vocationem ad fidem efficacem. Item, fide supposita, vidisse quidem Deum quid homo sub variis mutuoque connexis gratiae auxiliis esset acturus ; sed tamen ipsius esse et ab ipso esse finalem in bono perseverantiam. Quippe Deus potuit non dare gratias sub quarum suppositione vidit hominem recte acturum usque in finem: itemque potuit mortis opportunitatem denegare.

Contra duo haec insurgebant cum suis illis incommodis Semipelagiani. Sed ea in exposito statu quaestionis nullum pondus habebant, uti ex hactenus disputatis quisque per se potest intelligere. At vero res non ita habet quoad nostros adversarios. Etenim , ex dictis , 1. impetebatur a Semipe-

lagianis per illa incommoda ipsum dogma catholicum de gratuita vocatione ad fidem, deque dono perseverantiae. At nos ea urgemus incommoda adversus doctrinam quae non excedit gradum opinionis mere scholasticae, prout adversarii ipsi confiteri coguntur.

2. Urgebantur illa absurda adversus sententiam quacum bene consistunt, uti vidimus, libertas arbitrii, nec non ea omnia quae ex ipsa dependent. At vero nos opinionem impugnamus quae scientiam mere conditionalem et ei adnexa excludens, nulla ex parte subque nullo respectu libero arbitrio locum relinquit.

3. Hinc in eadem sententia illa ipsa incommoda nullatenus extenuari possunt. Eatenus enim ea fas est disiicere, quatenus supponatur praevia in Deo ante decretum notitia futurorum conditionatorum. Haec autem, adversariorum iudicio, debet excludi. Ergo incommoda illa omnem vim suam plane obtinent.

Et sane, ut tanti momenti res experimento comprobetur, fac primum obiiciam adversario, quod stante ea forma decretorum praedestinationis et gratiae, iam actum videatur de libero arbitrio, inducatur desperatio, et fatalis necessitas. Quo se ille recipiet? Homo praeoccupatus eiusmodi gratia, quae ipsum ex se confert, ut adversarii docent, actum secundum; ita praemovetur ad agendum, ut stante illa gratia, non possit non agere, puta fidem suscipere aut perseverare. Impossibile enim est ut qui per gratiam constituitur in actu secundo, eadem manente, in actu secundo possit non esse. Quoad hanc partem enimvero nulla libertas, sed fatalis necessitas tum antecedens tum consequens atque concomitans.

Sed multo minus liberi sunt qui efficaciter non vocantur, aut non perseverant. Hisce non posses obiicere quod, quidquid sit de praedilectione Dei erga alios, ipsi propria culpa vocationi, cum possent sub gratia sibi data, non fuerint assensi. Huiusmodi enim datur gratia tantum sufficiens. Por-

ro per hanc, ut eam adversarii concipiunt, quidquid iidem tergiversantur, homo nequit operari. Ex ipsorum enim sententia nequit homo actum de facto exerere, nisi per praemotionem efficacem accipiat ipsum actum secundum. Ex alia vero parte iuxta ipsos gratia sufficiens actum secundum in se non continet neque confert, sed tantummodo primum; hoc est non tribuit velle aut operari, sed posse velle et operari. Igitur.

Assertio 6. Ratio, qua s. Augustinus recensitis difficultatibus respondit, nullo modo nostris adversariis suffragatur. Ad obiecta incommoda, ipsi inquiunt, nunquam respondit Augustinus, ut supra responsum est, in scientia conditionali et congruitate gratiae inveniri aptam conciliationem suae doctrinae cum libero arbitrio, sed contra semper recurrit ad investigabilia Dei iudicia, ad absolutum eius dominium, et alia huiusmodi. Atqui illa potius pronum fuisset reponere, si eo sensu ipsius disputatio processisset. Ergo.

Respondemus falsum imprimis esse quod s. Augustinus saepenumero non adverterit per illud Dei propositum a se propugnatum nihil laedi liberum arbitrium; hoc est non ita a se defendi tale propositum, ut sua integritas non superesset libero arbitrio. Sic e. g. (lib. de corrept. et grat. cap. III) concludit: *O homo in praeceptione cognosce quid debeas habere: in correptione cognosce* tuo te vitio non habere: *in oratione cognosce unde accipias quod vis habere*: atque in hunc modum concilianda significat tria illa praeceptum, correptionem, et orationem. Et (cap. VII) ad superiores de perseverantia obiectiones respondet: *Quae cum ita sint, corripimus tamen eos iusteque corripimus qui cum bene viverent non in eo perseverarunt. Ex bona quippe in malam vitam* sua voluntate mutati sunt, *et ideo corripiuntur*. Tum ostendit quod, siqui evangelium non audierunt, nulla apud Deum erunt digni exscusatione; multo minus eam merebuntur qui eo audito non perseve-

rarunt. *Quoniam,* inquit, *potest dici: homo in eo quod audieras et tenueras, perseverares si velles.* Haec et his similia saepe repetit s. Doctor. Porro eadem in systemate adversariorum nonnisi nugatoriè dicerentur. Ergo doctrina Augustini et eius respondendi ratio cum illo non congruit.

Verum adhuc instabis: cur igitur non explicuit hoc ipsum, nempe modum quo cum sua sententia componeretur liberum arbitrium?

Respondeo quod si rite attendamus, quaestio mota a Semipelagianis non haec erat, quomodo sub illo Dei proposito suas partes haberet liberum arbitrium. Hoc probe ipsi intelligebant: nam et in scientia conditionali hoc innotescebat, et s. Augustinus nunquam, quantum huc usque ostendimus, gratiae naturam attigerat, eamque ab intrinseco efficacem praedicaverat. Non poterant igitur dubitare nec dubitabant quominus in doctrina s. Augustini per se suas haberet partes liberum arbitrium. Verum caussabantur juxta eandem non habere liberum arbitrium partes praecipuas in negotio salutis, non ipsum gratiae praecurrere, sed ei substerni: salutem non pendere praecipue ab homine, sed a Deo: non esse versatile propositum Dei pro arbitrio hominis, sed seipso absolutum: induci fatalem necessitatem; quia tametsi in se persisteret liberum arbitrium, tamen ipsum superiori cuidam et effectum praedestinanti caussae, licet extrinsecae, subiiceretur.

Ad haec Augustinus non poterat respondere in propria doctrina suas adhuc partes restare libero arbitrio; haberi concordiam propositi et libertatis in scientia conditionali, et alia eiusmodi. Nam sic partes aliquas arbitrio defendisset in salutis negotio; nimirum secundas. Ast hercle istas adversarii non questi fuerant tolli, sed tantum primas. Quid igitur Augustinus? Ex una parte saepius animadvertit quod non per hoc quod primae partes in negotio salutis sint Dei, idcirco homo sit excusabilis si salutem non assequa-

tur. Quippe ob illud liberum arbitrium quod utrinque concedebatur, semper dici poterat: *O homo in eo quod audieras et tenueras, perseverares si velles.* Ex alia iterum atque iterum inculcat Augustinus omni genere argumentorum verum esse quod asseruerat, primas partes in negotio salutis esse Dei; extare illud propositum Dei absolutum; nefas esse homini contra illud obloqui; adesse necessitatem ut id fiat quod Deus voluerit, non tamen inde queri posse hominem, aut excusari; etc.

Haec Augustini responsio erat maxime adaequata. Nam obiectio duo ferebat. Negabat primas partes esse Deo tribuendas, ex contraria persuasione quod hoc esset erroneum. Urgebat sic posse hominem excusari, cum primas partes non haberet, sed Dei deberet potior impleri absolute voluntas. Ad primum confirmat s. Doctor veritatem suae assertionis. Ad secundum ex principio ab adversariis admisso arbitrii non proinde deleti, ostendit non tolli excusationem neque correctionem. Maxime vero insistit in priori, ut persuaderentur adversarii de vera dogmatis existentia; quod si fieret, videbat per se concidere humano ingenio quaesitas ratiunculas et cavillationes.

Rem uti exposuimus habere, patet 1. ex tenore difficultatum quas iam recitavimus: nam in se talem expositionem patiuntur; et si comparentur cum toto systemate Semipelagianorum, eamdem omnino sibi postulant.

2. Apparet ex tenore responsionum Augustini in se inspectarum: e. g. (loc. cit. de corrept. et grat. cap. VI) cum sibi opposuisset lapsi nomine, eum non accepisse in bono perseverantiam, adeoque vacare culpa; reponit: *Ad haec nos negare quidem non possumus, etiam perseverantiam in bono proficientem usque in finem magnum esse Dei munus, nec esse nisi ab illo de quo scriptum est*; omne datum optimum. etc. Ac multis pergit confirmare verum esse quod obiicerent accipi a Deo perseverantiam. Tum (cap. VII) ostendit non propterea eum qui

non perseveret non esse culpandum. Saepe vero cum ab eo quaeritur quomodo Deus aliis plus, aliis minus possit favere; erumpit (ut cap. VIII hui. lib.) in illa verba: *O homo tu quis es qui respondeas Deo.* Et: *O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei, quam inscrutabilia sunt iudicia eius et investigabiles viae eius*; cum caeteris quae aptissime mutuatur ex epistola ad Romanos.

3. Patet assumptum ex eo quod in sententia adversariorum Augustini responsio sic haberet: Semipelagiani obiecissent tolli arbitrium, induci fatum, aboleri culpam per gratiam illam ab intrinseco efficacem, etc. S. Doctor vero respondisset: utique ita est: o altitudo divitiarum sapientiae Dei! Nonne potest figulus ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam? etc. At vero nonne hoc fuisset haereses Calvini omnino praeformare et praedicare? An aliquis ex nostris adversariis cuipiam illa opponenti ita responderet, et non conaretur aliquam exhibere concordiam liberi arbitrii, e. g. in *sensu diviso et composito* in *actu primo et secundo*, et aliis huiusmodi?

Quae cum ita sint, quaerimus vicissim ab adversariis quod ipsi a nobis postulant. Si ea erat sententia Augustini cum accusaretur violati liberi arbitrii, cur ad sensum compositum et divisum cur, ad actum primum et secundum non confugit, cur nullum habemus huius rei vestigium? Fateri ergo debent istam concordiam fuisse extraneam quaestioni, et idcirco a s. Doctore consulto praetermissam.

Ex habita hactenus disputatione illud etiam dubium solvitur quomodo Augustinus censuerit explicatu perdifficilem concordiam liberi arbitrii et gratiae, cum haberet in scientia conditionatorum pronam admodum conciliationem. Ex dictis enim apparet non in eo Augustinum unquam laborasse, ut conciliaret gratiam cum libero arbitrio; sed ut, supposita hac conciliatione, liberum defenderet in Deo propositum. Itaque non in ipsa conciliatione gratiae efficacis cum libero arbitrio reponit mysterium, neque circa illam

exclamat : O altitudo etc : sed circa commemoratum propositum. Et vere ipsum est menti nostrae omnino impervium; cur scilicet et unde ex hominibus habentibus eandem caussam huic concedatur efficax gratia fidei et baptismus; alii eadem denegetur. Augustinus porro praecipue miratur infantes, ex quibus multi nati ex gentilibus salvantur, cum multi nati ex christianis sine baptismo moriantur.

Sed dices : (lib. de grat. Chr. cap. XLVII) Augustinus directe loquitur de ipsa conciliatione liberi arbitrii et gratiae : *Ista*, inquit, *quaestio ubi de arbitrio libertatis et Dei gratia disputatur, ita est ad discernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur ; quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.*

Respondeo heic s. Doctorem loqui non de ipsa quaerenda scientifice conciliatione gratiae et liberi arbitrii, sed de eo quod in facto contingit, ut qui liberum arbitrium commendare velint, facile videantur non plurimam habere rationem gratiae; et vicissim qui gratiae necessitatem commendent, liberum arbitrium posthabere putentur. Probatur id ex scopo qui est cavendi ne Pelagius locum ei obiectum Ambrosii ad se traheret, et ficte diceret se ei subscribere. Unde Augustinus cum eo praecisius quaestionem instaurat. Sane, inquit s. Doctor, sermo de gratia est ex se et ex suo genere aequivocationi obnoxius; ita ut qui sive gratiam sive liberum arbitrium commendet, facile videatur aut gratiam aut liberum arbitrium non agnoscere : adeoque homo sublestae fidei Pelagius bene poterit ex scriptis s. Ambrosii exquirere quae dicta ab eo fuerint in commendationem liberi arbitrii, et ex iis turbare quae disserit de gratia. Hinc integer textus sic habet : *Sed quia ista quaestio ubi de arbitrio voluntatis et Dei gratia disputatur, ita est ad discernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur ; quando*

autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri; potest Pelagius ita se latebris obscuritatis huius involvere, ut etiam iis quae a s. Ambrosio conscripta posuimus, consentire se dicat, et ea se quoque sentire proclamet, semperque sensisse, atque ita singula conetur exponere, ut etiam eius sententiae convenire credantur. Quapropter quantum attinet ad istam de divina gratia et adiutorio quaestionem, tria illa quae apertissime distinxit, attendite; posse, velle, esse; idest possibilitatem, voluntatem, actionem; etc. Augustino igitur cum Pelagio non est in hisce quaestio de conciliatione, sed de necessitate gratiae. Difficultatem non ponit in conciliatione, sed in exhibenda defensione existentiae sive libertatis sive adiutorii gratiae, quin dicta aequivocatio in alterutram partem obrepat. Demum haec omnia dicuntur in ordine ad sermonem qui de alterutrius existentia habeatur: *quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur*; etc. (1).

CONCLUSIO

Hactenus decreta subiective absoluta et obiective conditionata detrusimus e gradu medii quo Deus iuvetur ad futura libera conditionata prospicienda. Hinc vero pronum fuit inferre Deum seorsim a talibus decretis eiusmodi cognitione potiri; proindeque admittendam esse in Deo quandam scientiam quae a decretis libera ex suo obiecto

---

(1) Hinc velim discat lector quam minime fidendum sit in re de gratia allegationibus sententiarum s. Augustini quae a multis discerptae et avulsae a propriis contextibus proponuntur. Locus obiectus est certe achilles ac quasi tessera iis omnibus auctoribus qui scientiae mere conditionali et eius consectariis adversantur. Et tamen vidimus ipsum plane extraneum esse rei ad quam profertur. Idem, pro re nata, de aliis multis subinde ostendemus.

mere conditionalis audire potest. Sic porro, ut superius innuimus, modus rei genericus definitus fuit, quo scilicet constat scientiam futurorum conditionatorum in Deo antevertere quaecumque decreta, et ab iis plane independentem esse. Hoc quidem sufficit ad nostrum institutum, idque semper sua veritate et firmitate constat, etiamsi modum specificum, quo nempe Deus independenter a decretis possit futura libera conditionata scrutari, fateremur esse nobis imperviam. Nihilominus aliquam viam rationemque significabimus qua res pro modulo nostro concipi utcumque queat; ita tamen ut quisque intelligat ex huius explicationis veritate, doctrinae superius traditae veritatem nullatenus pendere. Dicimus itaque Deum potiri notitia futurorum de quibus agimus, non quatenus exploret dispositiones conditionales voluntatis, id enim non pareret nisi coniecturam; sed quatenus attingat ipsum in se voluntatis pro actu secundo flexum, qui nempe ederetur a voluntate si poneretur talis aut alia conditio, sique illis determinatis adiunctis voluntas ipsa reperiretur subiecta.

Ut idem hoc quoad possumus, intelligamus: animadvertere est, quod si in semetipsa rimemur humanam voluntatem, revera licet sit sub quibuscumque adiunctis sane libera, tamen de facto positioni talis conditionis respondet in ea talis numerice determinata electio. Etenim verum quidem est quod sub omni conditione possit unum aut aliud facere; sed verum simul est quod in ea hypothesi unum determinate faceret, sive de facto hoc faceret et non illud. Itaque tametsi nulla sit intrinseca et iuris habitudo voluntatis ad tales actus, nihilominus concipi possunt in singulis voluntatibus totidem liberae facti habitudines ad determinatos actus, quot fingi queunt hypotheses quibus illae subiiciantur. Sic de meipso possum dicere: in mea voluntate est habitudo hypothetica facti ad quosdam determinatos actus si poneretur haec aut illa conditio. Harum enim quacumque posita, aliquid determinate mea voluntas eligeret. Hac

habitudines facti se tenent ex parte ipsius voluntatis ; in ea resident ; constituunt veluti realem et facti convertibilitatem cuiusque voluntatis ; modificationes eiusdem sunt , licet conditionatae , quae simul identificantur cum ipsa adaequate sumpta voluntatis entitate.

His positis, qui posset totam pervadere suo intellectu voluntatem in omni eius facti habitudine, seu actuali convertibilitate ; is omnia cognosceret quae in singulis adiunctis voluntas foret electura. Item qui quantum entitatis et modificationum est in humana voluntate mente sua posset attingere , ita ut nulla particula τὸ esse voluntatis eiusdem ipsum praeteriret; is rursus perspectas haberet omnes illius futuribiles volitiones. Sane si tuam voluntatem possem ita comprehendere ; omnes viderem illas facti habitudines, quia obiective sunt , et si sunt , latere non possent. Iam vero Dei intellectus hoc sibi essentialiter proprium habet, ut voluntatem humanam plane comprehendat , et omnem eius entitatem adaequate pervadat. Igitur ; etc.

Quae quidem principia ut altius animo haereant , adverte quod ex parte voluntatis in hypothesi ponendae conditionis, non habeatur revera simplex propensio ad actum, sed determinata electio. Propensio potius refertur ad intellectum nostrum qui nequit ulterius progredi: unde figitur in eo quod in voluntate actuale deprehendit , scilicet in propensione. Sed a parte voluntatis potius habetur sub conditione electio. Deus ergo qui voluntatem in voluntate intuetur, non meram propensionem; sed hanc deductam in electionem prospicit. Unde potius ex hoc etiam capite arguitur repugnare in Deo scientiam tantum coniecturalem futurorum conditionatorum.

PROLEGOMENON II

De oeconomia divinae voluntatis prout universim inspecta connectitur cum doctrina de gratia.

Expendimus oeconomiam scientiae divinae, quae, ex dictis, independens est a decretis Dei; eadem antecedit; ipsisque facem praeferre dicenda est. At enim hac praesupposita, quid Deus de facto decreverit, quo animo erga hominum salutem fuerit, quam ex omnibus possibilibus oeconomiam providentiae pro suo libero beneplacito iniverit, nondum nobis est in comperto. Id tamen ad illustranda ea quae dicturi sumus de gratia, est omnino scitu necessarium; utpote diximus gratiae largitionem non esse nisi executionem illius supernaturalis providentiae quam decreto libero suae voluntatis Deus maluerit praeformare. Quocirca secundo loco vestiganda heic est oeconomia divinae voluntatis, sive ratio et ordo decretorum quae Deus libere sibi imposuit circa hominum salutem. Porro isthaec ratio atque huiusmodi ordo dupliciter spectari potest, vel ut est generalis ac respicit universim salutem hominum; vel ut est specialis et praedestinatio est aeterna singulorum hominum. Idcirco in hoc prolegomeno dicemus de voluntate Dei generali salvandi omnes homines: in altero dicturi erimus de voluntate particulari, sive quaestionem dabimus de praedestinatione. Quoad primum haec summatim videntur expendenda.

LECTIO I

Errorum qui circa oeconomiam divinae voluntatis quoad hominum salutem quandocumque viguerunt, conspectus exhibetur.

Commemorandi imprimis sunt Pelagiani ac Semipelagiani, quorum primi docuerunt Deum quidem omnes homines velle salvos fieri, si per suas vires ipsi velint et operentur; alii vero si quibusdam saltem initiis seu naturae conatibus, desideriis salutis, ac fidei exordiis gratiam sibi vindicent et promereantur.

Secundo numerandi Origeniani qui et misericordes appellati, de quibus s. Augustinus (lib. XXI de civ. Dei cap. XVIII; n. 1.) ait : *Multo maiorem misericordiam Deo tribuunt erga humanum genus. Dicunt enim de malis et infidelibus hominibus divinitus quidem verum praedictum esse quod digni sunt paena : sed cum ad iudicium ventum fuerit, misericordiam esse superaturam. Donabit etenim eos, inquiunt, misericors Deus precibus et intercessionibus sanctorum suorum.* Ex his autem, ipso Augustino teste, putabant alii omnes liberandos, etiam infideles. Alii solos baptismate ablutos et Christi corporis participes, utut haereticos. Alii eos solos qui perseverassent in Ecclesia catholica. Alii eos tantum dicebant aeternum puniendos qui pro suis peccatis eleemosynam neglexissent.

Saeculo Ecclesiae quinto ex prava intelligentia doctrinae s. Augustini orti sunt *Praedestinatiani*, qui docuere Deum velle salvos solos praedestinatos; pro iisque solis mortuum esse Christum. Eosdem necessitari a gratia ad bonum et ad perseverantiam. Liberos dici quia voluntarie et sine timore facerent. Contra non praedestinatos esse impotentes ad bonum; ad malum determinari ex Dei volun-

tate, aut defectu gratiae. Iuste tamen puniri eo quod non coactione ulla, sed propria concupiscentia ad malum raperentur.

Praeter quosdam monachos Adrumetinos, huius sententiae auctor fuit quidam Lucidus presbyter. Is impugnatus est a Fausto episcopo Regiensi : tum damnatus a conciliis Arelatensi et Lugdunensi suos errores retractavit. Eosdem tamen e cineribus excitarunt saec. IX Gothescalchus ; saec. XII Albigenses ; saec. XIV—XV Wicleffitae et Hussitae ; saec. XVI Lutherus et Calvinus ; saec. XVII Iansenius.

Quod ad Calvinum attinet , non satis ex eius scriptis liquet num docuerit quorundam positivam reprobationem etiam non supposito peccato originali, an vero eo supposito.Hinc Calvinistae antelapsarii et postlapsarii exorti. Synodus Dordracena (ann. 1618 cap. II , art. 8) hoc alterum sancit , idque plerique Calviniani tenent.

Ratio Calvinianis est quia si Deus omnes homines vellet salvos fieri, omnes de facto salvarentur, cum Dei voluntas nequeat non impleri. Sed vera erroris origo in eo latet ut ponant hominem intrinsecus depravatum per peccatum , orbatum arbitrio, et egentem necessitante gratia. Quibus ergo haec non datur , ii bonum praestare nequeunt : proindeque non potest dici Deus ipsorum salutem ullatenus adamare.

Iansenius assumens suam esse ipsissimam s. Augustini doctrinam , imprimis negat extitisse unquam praedestinatianorum sectam ab Ecclesia damnatam. Proinde tradit commentitia esse duo concilia Arelatense et Lugdunense. Primasium , Gennadium , Arnobium iuniorem , et Faustum Regiensem , qui illius sectae existentiam perhibent , dicit fuisse Pelagianos aut Semipelagianos, qui nomine sectariorum insimularent veros Augustini discipulos.

Ex Iansenio falsum est etiam Gothescalchum (saec. IX) haeresis fuisse accusatum. Unde potius Semipelagiani fue-

runt Hincmarus Rhemensis et Rabanus Maurus episcopus Moguntinus qui Gothescalchum impugnarunt.

Card. Norisius Augustinianus affirmat (hist. Pelag. cap. XV) errores Lucidi non fuisse nisi obiectiones quae urgerentur contra doctrinam s. Augustini. Idem sentit Basnagius , qui affirmat concilia illa duo a Semipelagianis celebrata fuisse ; unde mirum non sit si damnaverint Lucidum. Haec omnia falsissima esse ostendunt Sirmondus (histor. praedestinatianismi), Maffeius (hist. theol. dogm. de divina gr. lib. XVI, cap. VII), De Champs (de haeresi Iansen. disp. VII , capp. VI—VII) etc.

His positis Iansenius iisdem motus momentis quae in Calvinianis adnotavimus , in eo totus est, ut Calvinianum errorem formulis catholicis obvolvat. Principio igitur (lib. III de gr. Christ. cap. XX) suscipit distinctionem invectam a Damasceno (lib. II de fid. orth. cap. XIX) et a s. Thoma passim propositam inter Dei voluntatem quoad hominum salutem *antecedentem* et *consequentem*. Verum eam explicat hoc pacto, ut antecedens sit quae 1. praescindit a perpetrato Adami peccato; 2. sit illa qua Deus nulla habita ratione adiunctorum quae in praesens hominem circumstant , fertur in id omne quod rectum et iustum in se est; proindeque in opera bona et salutem omnium hominum , ut iustum est ea adamare. Unde Paulus Irenaeus acerrimus Iansenista (disp. VI art. IX ad calc. diar. p. 267. vol. 1.) *Ista* , inquit , *voluntas antecedens non eo solum pertinet , ut Deus abstrahendo ab hominis lapsu , salutem omnium , quatenus homines sunt , optare dicatur : sed generatim antecedens Dei voluntas fertur in id quod rectum, quod iustum, quod bonum secundum se est* ; etc.

Huic voluntati respondere sentit Iansenius veras gratias internas et externas, ita ut vere aliquid Deus faciat, et ex intentione faciat salvandi homines. Omnem vero hanc voluntatem ex Damasceno vocat *bonitatis* et *creationis* , quia ex Deo est utpote bono atque creatore inspecto.

Voluntas consequens per Iansenium ea est qua Deus ipsa habita ratione lapsus et corruptionis humanae naturae, velit hominum salutem. Sub hoc, inquit, respectu Deus illos tantum vult salvari quos ex massa perditionis ad gloriam elegerit; atque istis ex suae voluntatis beneplacito confert gratias efficaces, quales status corruptionis exigit ut homo possit operari. Reliquis non electis tales gratiae non dantur, quia nec eos salvari vult Deus. Dantur tamen illae gratiae quae pendent a voluntate antecedenti, quae quidem in se inspectae idoneae sunt ad perducendum hominem ad salutem, sed prout applicantur homini corrupto, reperiuntur, ut ait, *usui voluntatis insufficientes*. Deus igitur, per Iansenium, utpote creator et provisor, non negat id quod uti talis humano generi debet. At cum hominem propter voluntarium Adae lapsum invaserit peculiaris morbus, cui necessitas respondeat gratiae potentioris, Deus non tenetur eam largiri; unde nec omnibus ipsam concedit.

Quoad Christi mortem similiter aequivocatur Iprensis. Docet enim 1. Christum antecedenti voluntate (in sensu exposito) mortem obivisse et sanguinem fudisse pro omnibus. 2. Entitative pretium sanguinis Christi fuisse sufficiens redimendis omnibus, et tale pretium Christum pro omnibus quoad se obtulisse. 3. Meruisse omnibus, etiam non electis gratias sufficientes. 4. Has gratias reperiri sufficientes in se inspectas, licet applicitae homini corrupto nequeant habere suum effectum: Christus vero non tenebatur hunc obicem removere promerendo omnibus gratias efficaces.

Per haec satisfactum putant Ianseniani omnibus partibus doctrinae catholicae. Nam dicunt 1. se admittere voluntatem Dei antecedentem salvandi omnes, etiam supposito peccato originali. 2. Hanc voluntatem esse activam, quippe ex ea procedunt gratiae vere in seipsis ad salutem sufficientes. 3. Proinde nec esse voluntatem tantum

signi, aut metaphoricam; sed veram, realem, et *beneplaciti*. 4. Affirmant haereticum esse asserere quod Christus mortuus sit tantum pro praedestinatis. 5. Cum contra mortuus sit pro omnibus, et quidem ex ea intentione ut omnes salventur.

Nihilominus cum his bene aiunt consistere, quod iuxta voluntatem consequentem Deus non velit omnes salvos fieri, neque Christus pro omnibus sit mortuus; quippe noluit dari omnibus gratias non entitative solum, sed et relative ad statum humanae corruptionis sufficientes. Addunt etiam quoad reiectos habuisse Christum voluntatem salutis; non *rationis* tamen sed *naturae*: hoc est motu naturali cuiusdam compassionis ortae ex ipsa naturae nostrae infirmitate; prouti in horto taedii ac timoris sensum pro infirmitate naturae humanae expertus fuit. Quibus concluditur totum Iansenii errorem consistere in negatione gratiae respectu plurium relative sufficientis. Et vicissim status quaestionis est, num omnibus Christus talem gratiam intenderit et promeruerit, ac Deus omnibus illam paratus sit de facto tribuere.

Expressa haec habemus in prop. V Iansenii: *Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.* Et auctores quinque articulorum, qui nempe ut Bullas Innoc. X. et Alex. VII a clero Gallicano receptas et a rege Galliae propugnatas effugerent, propositiones Iansenii veste thomistica obductas Romam Pontifici probandas miserunt, articulo quinto inquiunt: *Veritati quidem consentaneum est dicere Christum pro omnibus mortuum esse ac sanguinem fudisse . . . . . Falsum autem est et haereticum dicere Christum pro salute dumtaxat praedestinatorum mortuum esse, cum multis reprobis, omnibusque adeo iustificatis gratias, tradita a thomistis notione, sufficientes meruerit, quibus ad salutem pervenire possent, quamvis nemo illis bene utatur et in*

accepta iustitia perseveret, nisi uberioribus illis et efficacibus auxiliis adiuvetur.

Sequutus item est magistrum suum Iansenium Quesnellus (prop. XXX inter damn. a Clem. XI in const. Unigenitus): *Omnes quos Deus vult salvare per Christum, salvantur infallibiliter.* Et XXXI: *Desideria Christi semper habent suum effectum.* Item XXXII : *Iesus Christus se morti tradidit ad liberandum pro semper suo sanguine primogenitos, id est electos, de manu angeli exterminatoris.*

LECTIO II

In Scripturis inquirere instituimus quamnam habeat Deus voluntatem circa hominum salutem.

Iuxta exposita superiori lectione, quaestionis nucleum attingere videmur, si ostendamus Deum ita velle omnium hominum salutem, ut omnibus, saltem adultis, velit dare gratias non entitative solum sed et relative sufficientes. In hanc igitur controversiam pedem inferentes, imprimis fatemur quod supposito peccato originali ante omne decretum redemptionis Deus non tenebatur restituere hominem ordini supernaturali; adeoque conferre auxilia supernaturalia per quae actus salutares posset elicere, et intuitivam Dei visionem consequi.

In hac hypothesi, adhuc Deus non denegasset unquam auxilia sufficientia naturalis ordinis per quae posset homo exequi praecepta naturalia. Nam ob Adae peccatum non desierat Deus esse hominum creator et provisor. Homo item per peccatum excidit quidem a gratuitis; at non fuit vulneratus in naturalibus, nisi *relative*, quoad ipsam nempe remotionem gratuitorum, ut suo loco explicabimus. Quamobrem omnimoda quidem laborasset impotentia quoad supernaturalia, cum spoliatus esset gratuitis. At non po-

fuisset esse impotens quoque quoad naturalia, cum in naturalibus per se et quoad substantiam inspectis integer constitisset. Si ergo quoad naturalia homo simpliciter potens et integer perseverasset, profecto opportunis naturalibus auxiliis quae eiusmodi potentiam sustentarent, et quae, uti dicemus, per se consequuntur humanam naturam, debuisset instrui.

Denique etiam in illa hypothesi debuisset homo exequi mandata omnia legis naturalis; et huius transgressio fuisset directe et in se homini imputabilis, non tantum in caussa. Atqui nec obligatio legis nec peccati imputabilitas constare possunt, ubi non adest legis ipsius praestandae facultas, et quidem sufficienter expedita ad actum: cum nemo possit de eo redargui ad quod faciendum vel omittendum praeter suam voluntatem necessitate adigatur. Igitur homo debuisset habere facultatem expeditam ad officia legis naturalis; adeoque consentanea Dei auxilia tunc quoque expertus esset.

Age vero quaenam in tali hypothesi qua de agimus, sors in altera vita hominem expectasset? Incapax agendi supernaturaliter, non fuisset ex eo reus quod eius generis opera nequaquam praestaret. Quamobrem si caeteroquin suo officio naturali functus fuisset, visione quidem intuitiva Dei caruisset, non autem abstractiva, uti in praesenti providentia contingit in persona infantium qui decedunt absque baptismo; et si in gehennam plerique detrusi fuissent, non contigisset ex omissione supernaturalium, sed ex transgressione voluntaria legis naturalis (1).

(1) Non ignoramus nonnulla ex iis quae hic significavimus quibusdam severioribus theologis benigniora videri posse. Sed liceat nobis in iis quae adiaphora sunt et nulla Ecclesiae definitione sancita, omnibus posthabitis quibuslibet praeiudiciis, id adstruere quod sanae logices regulae et consensio principiorum quae profitemur, exquirunt: praesertim cum auctoritate etiam praestantissimorum theologorum possemus nostras assertiones vindicare.

Ita quidem res processisset si Deus hominem ordini supernaturali ob Adae peccatum amisso restituere noluisset. At prae hoc rerum ordine Deo placuit hominem reparare. Sub hac etiam restituendi voluntate, Deus alias atque alias providentiae et gratiarum oeconomias pro sua liberrima voluntate poterat instituere. Poterat enim e. g. quorumdam tantum redemptionem velle; seu quibusdam tantum destinare ex Christi morte auxilia supernaturalia; ita tamen ut reliquos statui naturali et naturalis finis consecutioni, prouti dictum est; reservaret. Potuit omnibus omnino destinare auxilia supernaturalia tantum sufficientia. Potuit omnibus destinare auxilia efficacia ita ut omnes de facto salvarentur. Potuit denique aliis sufficientia tantum, et quidem seu remote seu proxime; aliis vero efficacia auxilia constituere.

Has omnes providentiae supernaturalis rationes potuit procul dubio Deus inire. Si enim simpliciter non tenebatur ad hominis restitutionem, multo minus ad eiusdem hunc illumve modum poterat coarctari. Quamobrem patet quod res eiusmodi nequeat a priori seu ex absolutis rationibus definiri, sed unice ex positivis revelationis fontibus sit determinanda. Porro ex his, nimirum ex Scripturis et traditione id patet, eum ordinem supernaturalis providentiae a Deo fuisse electum, in quo omnibus auxilia supernaturalia darentur vel efficacia, vel saltem sive proxime sive remote sufficientia; adeoque neminem a salute supernaturali fuisse exclusum, nec a reali participatione fructuum passionis Christi: atque haec sunt quae primum ex ss. Litteris demonstrare aggredimur.

Quantum igitur ad Scripturas attinet duo summi ordines testimoniorum occurrunt. Primus est eorum in quibus directe agitur de voluntate Dei. Alter qui mortem Christi seu ipsius valorem commendat. Quoad primum occurrit primo loco celebre Apostoli effatum (I Tim. II, 4.) *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus. Pro regi-*

bus, et omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate et castitate. Hoc enim bonum est et acceptum coram Salvatore nostro Deo. Qui vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire. Unus enim Deus, unus mediator Dei et hominum homo Christus Iesus. Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis.

Haec in rem nostram facere patet 1. Nam verba Scripturae, ceteris paribus, sumenda sunt uti sonant. Atqui verba illa: *Deus vult omnes* etc: sumpta uti sonant significant in Deo voluntatem salvandi omnes et singulos homines, et quidem ita ut omnibus det auxilia relative sufficientia. Ergo. Maior per se constat. Minor declaratur: nam in relata propositione vi verborum limitatio nequit fieri neque in obiecto *quod*, neque in obiecto *cui*, neque in ipsa vi voluntatis. Sed si hoc illa verba obvie accepta inferunt sensum nostrum. Igitur.

Prob. maior. Nequit limitatio admitti in obiecto *quod*; nam *salvari* (σωζεσθαι) usu Scripturae N. T. praesertim, est assequi vitam aeternam; sicuti ex adverso *non salvari est damnari*. Denique additur: *venire ad agnitionem veritatis*, quod est fidem suscipere, per quam Deo placet homo, et in statu salutis constituitur.

2. Coarctatio nequit suscipi ex parte obiecti *cui*. Nam dicitur: *omnes homines*. Sed neque ex parte voluntatis. Qui enim simpliciter dicitur aliquid velle, nisi res aliunde declaretur, intelligitur vere proprie et efficaciter intendere illum effectum; et si hic ab eo pendeat, intelligitur velle praestare saltem quantum ex parte ipsius requiritur et sufficit ut effectus habeatur. Sic si dicam: rex vult liberare omnes captivos sui regni; intelligis velle efficere ex parte sua saltem quantum sufficit ut liberentur. Iam vero in nostro textu Deus simpliciter dicitur velle omnium salutem. Ergo.

Secundum argumentum petitur ex antecedentibus. Ista enunciatio *Deus vult omnes* etc: est Paulo ratio cur pro omnibus sit orandum. Ergo sensus eius est quem nos intendimus. Antec. prob. Nam inquit Apostolus: *obsecro fieri obsecrationes etc* : *pro omnibus hominibus*. Et ne fideles putarent excipiendos eius aetatis tyrannos et praesides christianae religionis inimicos et persecutores; specificat sermonem: *pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt*. Ne vero huius rei eosdem admirari contingeret; duas reddit effati caussas 1. ob bonum ipsorum fidelium; ne scilicet illi vexarent christianos, et ut prudenter ac iuste imperium administrarent: *Ut quietam et tranquillam vitam agamus*. 2. Quia placet Deo. *Hoc enim bonum est et acceptum coram Salvatore nostro Deo*. Probat autem placere hoc Deo *quia* ipse *vult omnes homines salvos fieri*. Est ergo argumentum: Deus vult omnes homines salvos fieri et venire in agnitionem veritatis. Ergo vult item ut oremus pro omnibus. Adeoque assertio Paulina circa voluntatem in Deo salutis hominum, ratio est cur pro omnibus sit orandum.

Consequentia etiam est perspicua. Nam haec argumentatio optime procedit si antecedens significet quod nos tuemur. Erit enim: Deus vult vere et proprie omnium salutem, nemine excluso: ergo carum habet ut omnes, nemine excluso, adiuventur per aliorum orationes ad hanc salutem consequendam. Sive etiam: apud Deum omnes, nemine excluso, sunt salutis capaces: ergo conforme est divinae voluntati ut neminem excludamus a nostris precibus, sed omnes per easdem coadiuvemus ad salutem. Sin vero in antecedenti substituis hunc sensum: Deus aliquorum tantum vult voluntate beneplaciti, seria etc. salutem; non sequitur conclusio: ergo pro omnibus orandum; sed pro aliquibus tantum.

Item si sensus est: Deus vult omnium salutem nonnisi voluntate impropria et affectiva: non sequitur oran-

dum esse ut fiat ; sed dumtaxat omnibus habendam similem voluntatem. Oratio enim tendit ad effectum, uti ad rem possibilem.

Si dicis : Deus dat omnibus gratias entitative tantum sufficientes ; rursum non sequitur orandum pro omnibus. Si denique explicas: Deus vult salutem omnium ut haec ipsa salus est aliquid per se iustum; non infertur pro omnibus esse preces fundendas ; cum haec voluntas impediatur alia voluntate non volendi hanc salutem in se , supposito peccato. Poterunt enim in hac hypothési fideles amare et ipsi salutem ut est obiectum iustum ; at non poterunt orare ut ea omnibus communicetur.

Tertium argumentum desumitur ex consequentibus: *Unus enim Deus , unus et mediator Dei et hominum homo Christus Iesus.* Quibus probat Apostolus effatum praecedens: *Deus vult* etc : Hinc eius tale est argumentum: non dantur plures dii , sed unus est Deus : proindeque Deus non est Deus aliquorum tantum , puta fidelium, sed omnium est Deus , etiam infidelium. Si autem est omnium Deus, non mirum si dixerim ipsum velle omnes et singulos fieri salvos. Dei enim communis et creatoris et patris est velle salutem omnibus suis figmentis et filiis.

Hoc posito, ita nos ratiocinamur. Si ex Paulo eatenus Deus vult omnium salutem, quatenus est omnium Deus et pater ; tot hominum dicendus est velle salutem, quot ipse est Deus et pater : Sed est Deus et pater omnium et singulorum hominum. Ergo omnium et singulorum salutem intendit. Praeterea ista ratio heic necessario refertur ad voluntatem probandam beneplaciti. Secus iste discursus proveniret : unus est Deus : igitur vult voluntate tantum creatoris omnes fieri salvos ; adeoque pro omnibus orandum. Consequentia latius pateret quam praemissae. Contra in nostra hypothesi optime sic procedit argumentatio : licet Deus non teneatur, uti talis , omnibus peccato supposito velle salutem; tamen ipse denique omnium Deus est , et omnes habent hunc apud eum titu-

lum ad reparationem quod sint eius factura. Igitur non mirum si dixerim velle ipsum omnes salutem consequi; adeoque pro omnibus esse orandum.

Sequitur apud Apostolum alia assumpti probatio: *Unus et mediator* : etc. Nimirum similiter : non plures dantur mediatores a quibus alii homines redemptionem expectent; sed unus est mediator omnium a Deo Patre institutus : proinde omnium Christus est mediator. Si vero Christus est omnium mediator, et quidem a Deo institutus, rursum consequitur Deum velle omnium salutem. Ergo.

Ex quibus sic ducimus argumentum: si eatenus Deus vult omnium salutem, quatenus unum dedit mediatorem Christum, sequitur tot Deum velle salutem, quot dedit Christum mediatorem. Sed dedit omnibus et singulis Christum mediatorem. Ergo omnium et singulorum hominum salutem exoptat. Minor patet primum ex ipsis Apostoli verbis ut obvie sonant, nimirum ; *qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*. Secundo patebit minor ex iis quae paulo post dicemus de morte Christi.

Quod ad intensitatem attinet voluntatis, dicimus : eatenus Deus vult homines salvos fieri, quatenus dedit Christum mediatorem. Sed dedit mediatorem sensu praesentis quaestionis, efficaciter : ergo ita etiam vult omnium salutem. Minor innotescit ex verbis Apostoli nuper citatis: *qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*. In graeco enim textu redemptio dicitur ἀντίλυτρον, quod est pretium quo redimuntur captivi ab hostibus in bello aut a piratis ducti: Graeci λύτρα vocant huiusmodi pretia: sed particula ἀντι heic commutationem seu compensationem importat. Proinde exprimitur Christum nos omnes suo capite permutassse ; caput capite, vitam vita redemisse. Ac tale verbum sic παραφράζει Paulus (Gal. III, 13): *Christus* (ἐξηγόρασεν) *redemit nos a maledicto, factus pro nobis maledictum*. Ex his igitur, si Christus dedit aequam compensationem pro omnibus, caput pro capite, vitam pro

vita; quis dicat ipsius mediationem et redemptionem quoad plures fuisse inanem, vacuam, ac tantummodo affectivam? Addit Paulus : *testimonium* (μαρτυριον) *temporibus suis* : hoc est quo contestatus est veritatem promissorum Dei datorum a mundi primordiis.

Quartum argumentum desumitur ex locis Scripturae parallelis, praecipue ex illo Petri (II Petr. III, 9.) : *Nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reverti* : sed de his postea. Nequit tamen in praesens omitti palmare illud et apodicticum quod habet Paulus (cit. epist. cap. IV, 10) : *In hoc enim laboramus et maledicimur*, *quia speramus in Deum vivum, qui est salvator omnium hominum* , *maxime fidelium.* Ubi evidenter *salvator* supponit pro eo qui det media salutis, ipso supposito peccato ; in hoc enim dici potest salvator ; et tamen Deus omnium hominum perhibetur salvator. Deinde contradistinctio illa: *maxime fidelium*; ostendit, et infidelium, et omnium in genere esse sic Deum salvatorem. Sed iam contrarias exceptiones refellamus.

Adversarii , quos inter Estius (in h. l. et in 1. sent. dist. XLVI) nostra reiecta, sex tradunt expositiones. Prima est : Deus vult salvos fieri omnes qui salvantur; quia nemo salvatur nisi Deo volente ; et ideo rogandus est ut velit. Ita s. Augustinus (Enchir. cap. XXIX et alib.).

Secunda pro generibus singulorum: Deus vult omnis generis homines salvari; gentiles, servos, liberos, principes, privatos, doctos, indoctos; etc. (ap. s. August. eod. loc.)

Tertiam dicunt Damasceni (lib. II de fid. orth. cap. XXIX): Deus vult omnes salvos fieri , quatenus eos creavit non ut puniat sed ut glorificet , nec vult punire, nisi peccato praesupposito.

Quarta rem explicat de Christo, qui voluntate non rationali , quae semper est voluntati Patris conformis , sed desiderii et pietatis illud velit , sive per *velleitatem.*

Quinta tradit Paulum loqui de parte tamquam de toto;

quae loquendi forma non est, inquiunt, Scripturis insueta.

Sexta interpretatur causaliter, quatenus Deus facit pios homines orare pro omnibus et desiderare omnium salutem. Tradit hanc Augustinus (lib. XXII de civ. Dei capp. I. et II—de corrept. et gr. cap. XV—et Enchir. loc. cit.)

Pro una igitur aut alia harum interpretationum sequentes urgent rationes. Primo aiunt: argumentum fundamentale contrariae sententiae est oratio ad quam sollicitamur pro omnibus: atqui inde nihil sequitur: ergo. Sane ipse Paulus modificat sententiam qua dixerat orandum pro omnibus, cum subdit: *pro regibus* etc; quasi inquiat: obsecro fieri obsecrationes pro omni hominum genere, nullo genere excluso, adeoque pro ipso caetu regum et praesulum licet infidelium orandum est. Ergo ex oratione nihil concluditur.

Resp. neg. min. ad probat. neg. ant. Nam 1. Dictio *pro omnibus hominibus* obvie accepta refert singulos generum, non genera singulorum. Huic vero sensui obvio nihil opponitur: quippe ut vidimus, duae illae propositiones non pugnant, sed optime invicem cohaerent: nempe pro omnibus orandum et singulis, adeoque nec excludendos ipsos reges infideles et persecutores. Quo igitur iure adversarii a sensu verborum obvio et nativo recedent?

2. Motivum adductum a Paulo primum est ut regibus conversis, vel saltem prudentia et iustitia a Deo donatis, quiete vivant christiani. Atqui haec ratio ducit ad individua, non ad genus. Ex hoc enim fideles poterant sperare vitam tranquillam, si omnes et singuli praesides possent a Deo donari aequanimitate erga subditos; non vero si aliqui tantum in toto genere regum et praesidum idipsum haberent. Ergo.

Deinde hic locus est parallelus (Ierem. XXIX,7): *Quaerite pacem civitatis ad quam transmigrare vos feci; et orate pro ea ad Dominum; quia in pace illius erit pax vestra.* Et Baruch (I, 11): *Orate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, et pro vita Balthassar filii eius,*

ut vivamus sub umbra Nabuchodonosor. Denique ipse Estius fatetur orandum pro omnibus et singulis et sic esse Paulum intelligendum; idque probat ex praxi Ecclesiae quae nullum a suis precibus excludit, nec patitur excludi.

Obiic. II. Esto quod Paulus loquatur de singulis generum cum nos ad orandum hortatur. Potest tamen esse sensus: orandum pro omnibus et singulis; quippe in omni genere Deus vult aliquos salvos; nos vero ignoramus huiusmodi quinam sint; unde pro omnibus orandum.

Resp. neg. assumpt. Etenim 1. verba illa: *Deus vult omnes homines salvos fieri*: non nisi arbitrario intelligerentur de aliquibus in quovis genere. 2. Rationes quibus Paulus probat Deum velle omnes *salvos fieri*, sunt, iuxta dicta, quia omnium Deus est, et omnium per Christum redemptor. Porro ex his supra intulimus expressionem illam: *Deus vult omnes homines* etc. extendi necessario ad omnes et singulos, sicut omnium et singulorum Deus est Deus, et Christus est omnium et singulorum mediator. Igitur.

Obiic. III. Inculcatur heic oratio pro omnibus sed conditionata, nimirum dummodo sint electi: hoc enim necessario involvit omnis nostra et Ecclesiae oratio. Igitur haec sermonis series apud Paulum resultat; orandum pro omnibus in hypothesi quod sint electi; quia Deus vult ut oretur pro electis, quippe vult electos salvari.

Resp. dist. antec. Inculcatur et est omnis nostra et Ecclesiae oratio conditionata; *Dist*. In sensu conditionis consequentis ad praevisam a Deo voluntariam illorum damnationem; *Conc*. Antecedentis ad huiusmodi praevisionem, et praecisione facta ab eadem; *Nego*. Conditio in nostris precibus pro eo tantum signo emergit quo iam supponatur ex hypothesi aliquis praevisus a Deo abusurus gratiis et damnandus. Sub hac quidem suppositione suspenditur nostra deprecatio. Sed antecedenter ad hanc praevisionem, et praecisione facta ab eo quod Deus futurum praeviderit, omnium salutem sincere optamus, pro omnibus absolute et simpli-

citer preces fundimus, quia omnes salutis capaces praesupponimus ex persuasione quod Deus velit omnes salvos fieri. Igitur ad consequentiam quod attinet obiecti argumenti, non sic oramus conditionate ut oremus pro solis electis, nisi consequenter: at vero antecedenter oramus pro omnibus. Proindeque non habetur apud Paulum: orandum est pro electis, quia etc; sed orandum est antecedenter pro omnibus, cum omnes antecedenter ad praevisam reprobationem sint salutis capaces, ex antecedenti Dei voluntate salvandi omnes.

Obiic. IV. Potest tota sermonis series sumi in sensu causali, iuxta sextam interpretationem superius datam. Ergo.

Resp. neg. assumpt. quippe gratis torquerentur illa verba: *Deus vult omnes* etc. ad eum sensum causalem. 2. Esset Deo indignum efficere ut velimus omnium salutem dum ipse nolit, et sic ferri in obiectum falsum et absurdum et contrarium eius voluntati. 3. Sequeretur: Deus facit nos velle etc. quia est Deus omnium et reparator. Quid inter tale antecedens et illud consequens?

Obiic. V. Ipsa haec ratio ostendit Paulum loqui de voluntate creatoris. Nam ex eo quod Deus omnium Deus est, sequitur debere omnibus gratias creatoris; non vero fluit debere omnibus gratuitam reparationem.

Resp. neg. assumpt. Si enim ageret de voluntate creatoris, non posset addere alteram rationem petitam ex uno omnium mediatore Christo. Ad probationem ergo dicimus Paulum non uti argumento metaphysico, sed morali tantum. Ex quo ergo Deus sit omnium Deus, infert convenientiam ut omnium aeque misereatur; adeoque non esse mirum si dictus ab ipso sit velle etiam infidelium salutem. Hanc vero convenientiam confirmat ex morte Christi pro omnibus, per quam libera Dei voluntas omnino innotuit.

Obiic. VI. Si Paulus diceret Deum velle omnibus dare auxilia relative sufficientia; frustra hortaretur ad orandum

pro omnibus. Iam enim Deus praestaret antecedenter quidquid ex parte ipsius expectari debet. Ergo.

Resp. Paulus sic disserit : Deus vult omnium salutem sincere ; quare non negat quod a se praestandum sit : sed orandus pro omnibus ut talibus auxiliis bene utantur, sive ut gratias etiam proxime sufficientes, immo et praevisas efficaces accipiant; ad quod Deus profecto non tenetur. Adde quod haec difficultas locum magis habeat in interpretatione adversariorum. Quid enim Apostolus hortetur orare pro electis, si ipsos plane Deus ad gloriam destinaverit ?

Obiic. VII. Cur igitur s. Augustinus tamquam Semipelagianam exhorruit talem interpretationem ? Cur alias superius commemoratas sedulo conquisivit ?

Resp. Semipelagianos abusos fuisse hoc textu ad exclusionem gratiae, propositi Dei, et primarum partium eidem tribuendarum in negotio salutis, sic scilicet reddentes effatum Apostoli : Deus vult omnes homines salvos fieri, si ipsi velint , et naturalibus affectibus atque nisibus suam salutem auspicentur. Hinc inferebant Deum quoad se, simpliciter, absolute, et aequo modo quoad omnes, ferri pro ipso actu secundo in salutem omnium ; sive intendere modis omnibus et quantum ex ipso fieri posset, ipsummet salutis effectum. Impediri autem in hoc suo nisu absoluto ex defectu in homine bonorum operum naturalium, vel naturalium inchoationum. Atque allegabant illud Christi (Matth. XXIII, 37) *Ierusalem Ierusalem ...... quoties volui congregare filios tuos .... et noluisti.* Itaque et voluntatem Dei instar absolutae ac consequentis concipiebant ; et nihilominus sentiebant posse ab homine impediri. Hoc autem totum confirmabant illo Pauli: *Deus vult omnes homines salvos fieri;* etc. Atque haec patent ex ipso Augustino eodem illo Enchiridii loco (cap. XXVII) unde petitur difficultas ; et passim in toto libro , hoc unum propugnat, quod voluntati Dei absolutae nihil possit resistere.

In hoc igitur quaestionis statu duae responsionis viae Augustino patebant. Vel ut diceret eo loco Apostoli agi de voluntate Dei non consequente, sed antecedente: vel ut assumpto ex ore adversariorum quod agatur de consequente; coarctaret extensionem propositionis quantum sufficeret ad vitanda recensita Semipelagianorum absurda.

Prima via erat directior et verior; at pro indole adversariorum magis salebrosa et implexa. Nam plura erant explicanda, quaeque à Semipelagianis facile flecti poterant in propriam sententiam. Igitur evadere maluit Augustinus, atque dato veluti et non concesso, quod ibi ageretur de vera voluntate absoluta et consequente, quae spectaret ipsum effectum, modos quaesivit quibus illationes adversariorum arceret. Porro si semel ex hypothesi statuatur agi eo loco Pauli de voluntate Dei consequente; omnino necessitas exurgit amplectendi illas interpretationes quas tradit s. Augustinus: non enim dici potest Deus voluntate consequente velle omnium salutem, cum multi damnentur.

Age vero notandum I. quod s. Doctor ipso cit. lib. (cap. XXIX) expositiones illas ita concludit: *Et quocumque alio modo intelligi potest, dum tamen credere non cogamur aliquid omnipotentem Deum voluisse fieri, factumque non esse.* Et (lib. de corrept. et gr. cap. XIV num. 44) fatetur illa verba *multis modis intelligi posse, ex quibus*, inquit, *in aliis opusculis nostris aliquos commemoravimus.*

Notandum II. quod nostram interpretationem sectatur s. Doctor quoties illum locum ex propria sententia exponit. Ita (de spirit. et liter. cap. XLIII): *Vult autem Deus omnes homines salvos fieri et in agnitionem veritatis venire; non sic tamen ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene vel male utentes iustissime iudicentur. Quod cum fit, infideles equidem contra voluntatem Dei faciunt, cum eius evangelio non credunt: nec ideo tamen vincunt; verum se fraudant magno et*

summo bono. Frustra autem haec Iansenius dicit esse obiectionem Semipelagianorum, cum huius rei nullum sit in textu aut contextu vestigium. Libro autem de catechizand. rudib. (cap. XXVI) *A quo interitu*, ait, *hoc est poenis sempiternis*, *Deus misericors volens homines liberare, si sibi ipsi non sint inimici, et non resistant misericordiae creatoris sui*, *misit unigenitum filium suum*. Ita et aliis locis infra laudandis. Interim.

Notandum III. quod in hac interpretatione tradenda non dicat: potest intelligi, ut in aliis interpretationibus; sed eam proferat absolute.

Notandum IV. quod Augustinus passim doceat Christum mortuum esse pro omnibus, et Deum omnibus dare gratias relative sufficientes. Porro haec doctrina necessario praesupponit in loco Pauli nostram expositionem. Ita loco nuper citato de catechizandis rudibus, et aliis passim inferius afferendis.

Atque haec tractationem exhauriunt fundamenti praecipui nostrae thesis, quod in illo Paulino testimonio situm volumus. Age iam coronidis loco in certas classes redacta commemoramus reliqua Scripturae testimonia quae primum illud confirment; idque praestabit sequens

LECTIO III

Caetera ss. Literarum testimonia commemorantur.

Prima classis est eorum locorum quibus dicitur Deus nolle ullius damnationem aut mortem, sed omnium velle vitam et salutem. Ita praecipue (II Petri III, 9): *Non tardat Dominus promissionem suam; sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reverti.* Agit s. Petrus de secundo Christi adventu, mundi exitu, et iudicio, quod quidam, cum differri viderent, nega-

bant et contemnebant. Ad quae respondet s. Apostolus: *non tardat Dominus* etc. Porro sedulo est animadvertendum quod graecus textus habeat μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς μὴ βουλόμενος τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι: *Longanimis est* erga nos, *non volens ullos perire, sed omnes ad poenitentiam venire.*

Hinc refellitur interpretatio illorum qui apud Estium (in 1. sent. dist. XLVI §. 6) intelligunt verba Petri de electis, sive de complendo illorum numero; quasi sit sensus: non tardat Dominus promissionem suam propter eos qui inter vos sunt praedestinati, nolens ullos suorum electorum perire, sed omnes ad poenitentiam reverti. Fundamentum enim huius interpretationis est illa particula: *propter vos*. Atqui monuimus in textu non sic legi, sed: *erga nos*. Igitur.

Neque regeras saltem verba illa: *erga nos*, referri posse ad solos fideles. 1. enim dato hoc et non concesso, sensus erit Deum velle salutem omnium fidelium, quod quidem adversarii non admittunt. Deinde nulla in textu adest idonea ratio cur phrasim illam non extendamus ad omnes, sed coarctemus ad solos fideles. Atque insuper adverte quod negativa propositio qualis est illa Petri, utpote, ut aiunt, malignantis naturae, necessario supponat pro singulis generum; unde explicatio excluditur de generibus singulorum.

Neque cum Estio Petri sententia potest intelligi sensu causali, scilicet nolens ut velimus aliquos perire. Nam gratis deseritur sensus proprius; atque insuper haec invicem nullatenus cohaerent: Deus expectat patienter, et hoc ideo praestat, quia non vult ut velimus ullos perdi. Nullus certe in hoc nexus: contra ex eo quod Deus expectare dicitur quia non vult ullum damnari; iure inferimus ipsum sic velle neminem perire, ut suppeditet omnibus saltem media relative sufficientia. Nam ridicule ageret, si consulto tempus conversionis, et quidem ex eiusdem obtinendae intentione, illis daret, quos ceteroquin sciret, et quidem a se fore

privandos gratia. Quibus quidem adde quod s. Petrus (v. 14) subiiciat: *Et Domini nostri longanimitatem salutem arbitremini*; hoc est: exhibitam putetis in vestram salutem, in eamque convertite. Ergo s. Apostolus putat ex hac longanimitate Dei omnes posse fructum conversionis excerpere. Id autem absurde putasset, si censuisset quosdam destitui interim auxiliis relative sufficientibus. Igitur.

Simile huic loco est quod legitur (Ezech. XXXII, 11): *Vivo ego dicit Dominus, nolo mortem impii; sed ut convertatur a via sua et vivat.* Et (XVIII, 23) *Numquid voluntatis meae est mors impii, dicit Dominus Deus, et non ut convertatur a viis suis et vivat?* Quae quidem protestationes essent illusoriae et absurdae, si revera alicui impio Deus negaret gratias relative idoneas ad sui salutem.

Secunda classis constituitur illis Scripturae effatis, quibus exprimitur Dei patientia, longanimitas, votum et desiderium, et partium ipsius implementum erga salutem omnium. Ita (Deut. V, 29) *Quis det eos talem habere mentem, ut timeant me, et custodiant universa mandata mea in omni tempore!* Et (cap. X, 12): *Quid Dominus Deus tuus petit a te, nisi ut timeas Dominimum Deum tuum et ambules in viis eius?* Similiter (Rom. II, 4.): *An divitias bonitatis eius, et patientiae, et longanimitatis contemnis?* (Isai. XXX, 18): *Expectat Dominus ut misereatur vestri.* Et (v. 4) *Quid est quod debui ultra facere vineae meae et non feci?* etc.

Haec omnia affirmat Estius dici iuxta voluntatem signi et per metaphoram. Sed enimvero Deus illuderet hominibus, si affectaret hunc in modum studium salutis quorumcumque, et interim voluntate sua plerosque a salute revera excluderet.

Tertia classis conficitur illis textibus quibus perhibetur non converti aut salvari omnes illos quos Deus sufficien-

ter curet converti et salvari; darique effectus hoc in genere a Deo antecedenti voluntate intentos, qui tamen non impleantur. Exemplo sit quod legimus (Isai. LXV, 2. collat. Rom. X, 20): *Expandi manus meas tota die ad populum incredulum.* (Exech. XXIV. 13) *Mundare te volui et non es mundata a sordibus tuis.* Et (Matth. XXIII, 37) *Ierusalem Ierusalem . . . quoties volui congregare filios tuos . . et noluisti!* Ac (Prov. I, 24.) *Vocavi et renuistis; extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret.* etc:

Quartam classem constituunt loca quibus aliqui exhibentur velut in ancipiti positi ut possint perdi aut salvari. Ita praecipue (Rom. XIV, 15): *Noli cibo tuo illum perdere pro quo Christus mortuus est.* Et (I Cor. VIII, 11): *Peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est?* Tales ergo erant huiusmodi, ut perire possent, si daretur eis scandalum ex idolothyto, et possent salvari, si hoc scandalum ab eis averteretur. Item Paulus (Rom. XI, 23—24) de Iudaeis incredulis universim affirmat quod possent et ipsi inseri in bonam olivam, i.e. ad fidem converti. Porro id futiliter fuisset dictum, si nullam sufficientiam illi antecedenter supponerentur habere ad credendum evangelio.

Quinta classis exurgit ex iis locis in quibus dicitur Deus prospicere saluti illorum quoque hominum qui vitio suo sint a salute maxime alieni. Instar omnium sit quod dicitur de Chananaeis (Sap. XII, 20): *Si inimicos servorum tuorum et debitos morti cum tanta cruciasti attentione, dans tempus et locum, per quae possent mutari a malitia, cum quanta diligentia iudicasti filios tuos*; etc.

LECTIO IV

Vestigatur Scripturarum sententia circa extensionem et applicationem mortis Christi pro nobis.

Cognoscitur imprimis omnimoda extensio et explicata applicatio mortis Christi pro omnibus ex necessaria in eo voluntatis conformitate cum voluntate Patris, quam satis hactenus exploravimus. Unde aiebat Christus (Ioann. IV, 38): *Descendi de coelo non ut faciam voluntatem meam sed voluntatem eius qui misit me.* Et (Ioann. VIII, 29): *Ego quae placita sunt ei facio semper.*

Secundo innotescit ex locis quae testantur Patrem dedisse filium in salutem omnium. Ita (Ioann. III, 16): *Sic Deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret.* Et (Rom. VIII, 31): *Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.*

Tertio evincitur assumptum ex veteribus prophetiis de Christo, quae constanter spondent communem totius humani generis Salvatorem; omnesque erigunt homines ad sperandam vere et proprie ex eo salutem. Et sane, ut reliqua quae innumera sunt, praetermittamus, Abrahae in promissionibus universalissime dictum fuit (Gen. XXII, 18): *Benedicentur in semine tuo omnes gentes . . . omnes familiae gentium . . . . omnes tribus terrae* etc: Unde Christus ab Aggaeo (II, 8) nuncupatus fuit: *Desideratus cunctis gentibus.* Confirmatur autem hoc argumentum ex respondente traditione et expectatione Iudaeorum, immo etiam aliarum nationum; quae omnia ex professo illustrantur in tractatu de Incarnatione. Insuper ex eo quod ista spes in futurum reparatorem esset in V. T. omnibus indicta, itemque foret fundamentum iustificationis ac totius iudaicae religionis; ad quam etiam excitandam et confovendam ordinati erant omnes eius aetatis ritus et sacrificia.

Quarto argumentamur ex declarationibus ipsius Christi, qui (Matth. XVIII , 11) dicit generatim : *Venit filius hominis salvare* (vel ut Lucas habet XIX , 10) *quaerere et salvum facere quod perierat*. Et (Ioann. III , 17.); *Non enim misit Deus filium suum in mundum ut iudicet mundum*, *sed ut salvetur mundus per ipsum.* (Matth. IX, 13): *Non veni vocare iustos, sed peccatores*. Unde exclamat Christus (Matth. XI, 28): *Venite ad me omnes qui laboratis . . . . . . et ego reficiam vos*. Tum haec ipsa animi sui sensa tot parabolis inculcare perpetuo studuit : atque consentanee huic suo proposito edixit Apostolis: *Euntes in mundum universum praedicate evangelium omni creaturae* ; etc :

Quintum momentum suppeditat oratio ipsa Christi. Pro illis enim ex sincera voluntate applicationis meritorum suorum mortuus est Christus, pro quibus oravit : atqui oravit pro omnibus : ergo. Maior conceditur a Calvinianis et Iansenistis : nam post Bezam (apol. II colloq. Monapelag.) ita communiter Calvinistae argumentantur : non est mortuus Christus nisi pro quibus oravit: oravit autem pro solis electis : ergo. Vide De Champs (op. cit. lib. I disp. VII , n. 8). Hanc vero argumentationem suam fecere Ianseniani (ibid. ap. De Champs). Ea porro rite habet : si enim postulabat Christus serio salutem hominum , non poterat non intendere applicationem meritorum suorum, sine qua impossibile esse videbat ut homines salutem consequerentur.

Minorem catholici imprimis probant, ex illis Christi cruci suffixi verbis pro suis universim tortoribus et hostibus : *Pater ignosce illis*; *non enim sciunt quid faciunt*. Haec enim verba generalissima sunt , et saltem indicant eos omnes qui partem in sua morte habebant. Alioquin vero certissimum est non in omnibus fructum huius orationis fuisse secutum , sed in iis tantum qui reversi sunt percutientes pectora sua , quos etiam non possumus affirmare fuisse omnes praedestinatos : igitur.

Patres etiam ita semper locum illum explicarunt, praecipue s. Augustinus e. g. (serm. CLXX de tempore): *Hic iam attende magistrum et Dominum tuum non in cathedra sedentem, sed in ligno pendentem, circumspectis undique turbis inimicorum, et dicentem: Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt. Extendebat manus suas ad populum non credentem et contradicentem; et tamen et ipsos expectans dicebat: Pater* etc: Vide alia plura testimonia s. Doctoris ap. De Champs (lib. III. cap. XI, n. 3).

Idem quoque (in ps. LXVIII conc. 1) innuit Iudam Christi precibus pro se fusis maxime esse abusum, adeoque maxima poena dignum fuisse. Ac s. Leo M. (serm. 1. de pass.) post compellatos sacerdotes utpote participes illius Christi orationis, addit: *Quod remedium, nec te, Iuda transiret, si ad eam poenitentiam confugisses quae te revocaret ad Christum, non instigaret ad laqueum.*

Secundo (Ioann. XVII, 20) postquam Christus peculiarem fudisset orationem pro suis discipulis qui superfuerant, subdit: *Non pro eis autem rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Unde Christus heic orat pro omnibus fidelibus: sed non omnes fideles dici possunt praedestinati: ergo pro aliis quam pro praedestinatis oravit Christus.

Quid quod ipsa oratio quam fundit Christus (v. 6 et seqq.) exclusive et speciatim pro Apostolis, rem nostram confirmat? Etenim (v. 12) affirmat Christus Patrem ipsum Iudam dedisse sibi custodiendum; et per se non stetisse quominus Iudas ceterorum instar salvaretur. Sed si hoc, tum ex parte Patris, tum ex parte filii, Iudae satis consuli debuit, ac dubitari nequit pluries Christum pro Iuda fuisse deprecatum. Ergo.

Minor est manifesta. Si enim Pater dedit Iudam filio custodiendum, illusorie fecisset, si alioquin eius salutem

non exoptasset. Item si Christus dicit a se Iudam non fuisse neglectum; igitur tantum saltem adiuvare debuit, quantum potis existeret vitandae damnationis. Ac inter cetera media certe impensa ei fuit Christi etiam deprecatio.

Maior patet ex verbis: *Quos dedisti mihi custodivi et nemo ex eis periit nisi filius perditionis, ut Scriptura impleatur.* Quae quidem valent: quos dedisti mihi custodiendos custodivi, et nemo ex iis quos dedisti mihi custodiendos periit, nisi filius perditionis etc. Nimirum: Pater, functus sum officio a te mihi imposito: cerni id potest in discipulorum meorum perseverantia. Quod si unus aberravit, non ex defectu in me custodiae profluxit, sed ex eius malitia, et quia non poterat non impleri quod Scriptura de eo praedixerat.

At enim, excipiunt Iansenistae; τὸ μη *nisi* posset reddi per adversativam *sed*; atque esse sensus: nemo periit ex iis quos dedisti mihi custodiendos; sed tantum periit ille qui ex hoc numero non erat, sed erat filius perditionis, hoc est perditioni destinatus.

Resp. nosse quidem nos quod Ianseniani sic dolose reddiderint presentem textum in editione Montensi. At perperam: nam verum est quod aliquando εἰ μὴ non exceptive, sed adversative accipiatur pro *sed*, uti (Gal. I, 7): *Sed sunt aliqui qui vos perturbant*: Εἰ μη τινες εισιν οι ταρασσοντες υμας. Verum non proinde heic res manet ambigua. Nam imprimis negari non potest quod iuxta lexicographos vera et nativa illius particulae significatio sit *nisi*, tantumque ex subiecta orationi materia aliave perspicua ratione fieri possit ut quandoque eadem particula alii usui attemperetur. Tum vero habemus consensum omnium interpretum et versionum, quae exceptive reddunt aut *nisi* aut *praeter*. V. Polyglott. Walton. etc: Hic porro consensus et per se praescribit contra novam interpretationem, et ostendit veteres omnes ex aliis Scripturae locis, caeteraque fidei regula semper censuisse nec Iudam excipiendum ex numero eorum qui-

possent salvari. Unde factum est ut illam particulae ει μη interpretationem veluti absurdam et praesenti loco nullatenus convenientem exhorruerint. Hinc tertio dicimus: ista interpretatio repugnaret caeteris quae ex Scriptura aliisque fontibus hactenus expensa sunt; adeoque teneri non potest.

Instant Ianseniani : Christus (v. 9) dicit : *Non pro mundo rogo*. Sed ex s. Augustino et ipsa rei natura , mundi nomine veniunt non praedestinati, qui nempe mundano spiritu sunt , aut sunt futuri. Ergo.

Resp. 1. Dato et non concesso quod heic Christus dicat non se orare pro mundo , non sequitur quod nec alias nec in ipsa cruce pro eodem oraverit. Erit enim sensus : hac vice non rogo pro mundo , sed pro his etc.

2. Verba illa Christi Domini non habent sensum exclusivum, sed affirmativum et emphaticum. Sciendum ergo est quod heic Christus orationem specialem fundat pro Apostolis superstitibus et electis , ut scilicet serventur a malo, ut sint unum; etc. Praebet ergo in caussam cur exaudiri debeat ipsam subiecti conditionem, quod scilicet non fundat hanc orationem pro indignis et rebellibus, quales sunt mundani , sed pro iis qui crediderant , qui Patris erant, et a Patre dati. Unde non est sensus : ego a meis orationibus excludo mundanos: sed aequum est ut me exaudias , nam hanc orationem non fundo pro mundanis, sed pro fidelibus.

Confirmatur assertio, nam secus non posset mox extendere hanc orationem expresse ad multos non praedestinatos. Vicissim vero in ea hypothesi exclusisset multos praedestinatos qui tunc erant mundani , vel erant futuri.

Instant II. Christus apprime noverat quinam forent damnandi : ergo non potuit orare nisi pro electis. Qui enim postularet fieri salvos illos quos perspicue noverat perituros? Insuper dicit Augustinus (de civ. Dei lib. XXI, c. XXIV): *Si de aliquibus certa esset* : (Ecclesia) *quod destinati sint in ignem aeternum ire cum diabolo* ,

tam pro eis non oraret, quam nec pro ipso. Ergo a pari Christus ex tali scientia non potuit orare pro reprobis.

Resp. conc. antec. dist. conseq. Non poterat Christus orare consequenter ad praevisionem futurae damnationis; *Conc.* Antecedenter; *Nego.* Tam poterat antecedenter orare Christus, quam potest Deus antecedenter conferre omnibus media salutis; ac profecto tam potest concipi unum, quam potest alterum. Immo orare debuit pro ea gratia ex cuius contemptu fuit praevisa damnatio, non tamen ex huius intentione.

Ita vero habet res etiam quoad Ecclesiam ex Augustini sententia. Sane loquitur s. Doctor de iis qui in iudicio Dei omnibus reis propter Sanctorum preces putabant fore parcendum. Si ita est, inquit Augustinus, Ecclesia iam nunc posset et deberet pro ipsis orare, etiam ut sunt damnati, quia possent liberari. Atqui, subdit, hoc non facit Ecclesia: immo si sciret aliquos damnandos, pro ipsis inspectis ut damnandis, et qui salutis sint incapaces, non oraret, sicut non orat pro iis qui reapse sunt damnati. Ergo.

Sextum argumentum desumitur ex interpretatione ac doctrina Apostolorum. Ita (I Ioann. II, 2) legitur: *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris* (hoc est omnium fidelium); *non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* Quod respondet illi Ioannis Baptistae (Ioann. I, 29): *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Et illis Ioannis evangelistae (Ioan. I, 4): *In ipso vita erat, et vita erat lux hominum.* Tum (v. 9): *Erat lux vera quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et* (IV., 42): *Ipsi audivimus et scimus, quia hic est* vere *Salvator mundi.*

Adde textus supra alia ex occasione citatos. Insuper s. Petrus (I Petr. II, 24) inquit: *Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui iustitiae vivamus, cuius livore sanati estis;*

quod desumptum est ex (Isai. LIII, 4): *Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit ..... Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras ..... Omnes nos quasi oves erravimus ..... et posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum*; etc. Idem Petrus (Act. II, 17) ex (Ioel II, 28) citat illa verba: *Et effundam de spiritu meo super omnem carnem . . . . . . Et erit omnis quicumque invocaverit nomen Domini salvus erit.*

Sed caeteris omissis, Paulus ad Romanos (cap. I) asserit ipsos gentiles philosophos in statu naturae corruptae potuisse Deum glorificare; in poenam autem neglectae talis glorificationis datos fuisse in reprobum sensum. Hoc porro aperte supponit ipsos habuisse potentiam operandi bonum, et auxilia relative ad idem sufficientia.

Tum secundo, excluso omni merito et distinctione ex parte hominum ad gratiam fidei promerendam, propugnat haec duo: et quod Deus nullum excludat a perceptione salutis per evangelium assequendae, et quod qui iam fidem et iustificationem obtinuerit, non eam sibi debeat, sed Deo. *Virtus enim Dei*, inquit, *est* (evangelium) *in salutem omni credenti, Iudaeo primum et Graeco* (cap. I, 15). *Iustitia Dei per fidem I. C. in omnes et super omnes qui credunt in eum; non enim est distinctio — Omnes enim peccaverunt et egent gloria Dei* (cap. III, 22 — 23).

Capite IV ostendit promissiones Abrahae pertinere ad omnes gentes (v. 16): *Ideo ex fide ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solum, sed et ei qui ex fide est Abrahae, qui pater est omnium nostrum.*

Capite V tuetur tot ex parte sua vere et realiter per applicationem meritorum suorum profuisse Christum, quot nocuerat Adam; scilicet omnibus et singulis hominibus: nam omnibus et singulis nocuit Adam. Unde inquit (v. 18): *Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in*

condemnationem; sic et per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitae. Quae comparatio cum non possit intelligi quoad ipsum salutis obtinendae effectum, ut vera sit, saltem debet intelligi quoad sinceram applicationem a Christo factam suorum meritorum.

Similiter (II Cor. V, 14) scribit Apostolus: *Si unus pro omnibus mortuus est; ergo omnes mortui sunt: et pro omnibus mortuus est Christus.* Ubi tam vult esse certum omnes in Adamo mortuos esse, quam sit certum Christum pro omnibus esse mortuum. Sed in Adamo omnes et singuli mortui sunt. Ergo pro omnibus et singulis mortuum dicit Christum. Quapropter s. Augustinus (lib. XI contr. Iulian. cap. IV) *Unus*, inquit, *pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt. Vide quia consequens esse voluit* (Apostolus) *ut intelligantur omnes mortui, si pro omnibus mortuus est. Quia ergo non in corpore, restat ut in peccato esse mortuos omnes, si pro omnibus Christus mortuus, nemo neget, nemo dubitet, qui se non negat aut dubitat esse christianum.* Ipse igitur Augustinus utitur morte Christi ad demonstrandum peccatum originale, et cum Apostolo communem illius applicationem sumit uti principium omnibus exploratum, et ratum ipsis etiam Pelagianis, ex quo ducit illationem.

Post tantam demonstrationis lucem omittimus momenta cetera quae ex hac et aliis Pauli epistolis colligi ulterius possent. Addimus postremo argumentum ad hominem. Ut enim in prolegomenis dictum est, Ianseniani confitentur haereticum esse dicere quod Christus mortuus sit pro solis praedestinatis. Age vero affirmare quod non omnibus promeruerit Christus gratias relative sufficientes perinde est ac asserere non esse mortuum nisi pro electis. Ergo. Et sane in hac hypothesi non praedestinati non percipiunt nisi gratias entitative sufficientes, quae ipsis debentur titulo creationis. Nihil proinde ipsis meruit Christus; adeoque pro iisdem vere non fuit mortuus.

LECTIO V

Patrum sententia exponitur circa voluntatem in Deo salutis omnium, et mortem Christi.

Patres Graecos nobis ultro dat Iansenius cum dicit (lib. III de Grat. Christi cap. XX): *Nulli imperfectius de gratia, quam Graeci locuti sunt.* Qua in re inprimis contradicit Augustino aienti (contra Iulian. lib. 1. cap. IV, n. 14): *Non est cur provoces ad Orientis antistites: quia et ipsi utique christiani sunt, et utriusque partis terrarum fides ista una est, quia fides christiana est.* Deinde absurdissime fingit ecclesiam graecam per tot saecula usque ad concilium Ephesinum a recta fide circa gratiam discrepasse, et nihilominus Ecclesiae catholicae communione constanter potuisse frui.

Verum facile est ostendere easdem Latinis sententias perpetuo inhaesisse. Ut ab Augustino ordiamur, praeter loca superius designata, (enarr. in ps. XCV, n. 15) inquit: *Iudicabit orbem terrarum in aequitate: non partem, quia non partem emit. Totum iudicare debet, quia pro toto pretium dedit.* Unde tot ex Augustino Christus redemit, quot est iudicaturus, scilicet omnes et singulos homines.

Idem (tract. XII in Ioann. n. 12): *Quantum*, inquit, *in medico est, sanare venit aegrotum. Ipse se interimit, qui praecepta medici observare non vult. Venit Salvator ad mundum. Quare Salvator dictus est mundi, nisi ut salvet mundum, non ut iudicet mundum? Salvari non vis ab ipso? Ex te iudicaberis.* Quae quidem falsa forent in sententia Iprensis.

Laudato lib. IV contr. Iulian. cap. XIV: *Ex hoc,* ait, *probat* (Apostolus) *omnes mortuos esse, quia pro omnibus mortuus est unus. Impingo, inculco, infercio recusanti. Accipe, salubre est, nolo moriaris. Unus pro omnibus mortuus est; ergo omnes mortui sunt. Vide*

quia consequens esse voluit, ut intelligantur omnes mortui, si pro omnibus mortuus est . . . . . Tu autem iam in primo tuo libro contra nos clamans dixisti, Christum etiam pro parvulis mortuum. Nullo modo igitur negare permitteris eos trahere originale peccatum.

Quia vero respondebat Iulianus eam vocem *omnes* in illo: *Omnes mortui sunt*, pro multis sumi; respondet s. Doctor (lib. II Op. imp. n. 175): *Hinc te exue si potes, quod unus pro omnibus mortuus est, et aude dicere non omnes mortuos pro quibus mortuus est Christus, cum statim tibi Apostolus fauces premat et opprimat audacissimam vocem, quid sequeretur ostendens et dicens: ergo omnes mortui sunt . . . . . . In hos omnes cum peccato mors pertransiit per illum in quo omnes moriuntur: ibi sunt parvuli, quia pro ipsis Christus mortuus est; qui propterea pro omnibus mortuus est, quia omnes mortui sunt.*

Fidelissimus Augustini discipulus s. Prosper (ad VIII obiect. Gallor.) *Remoto ergo*, inquit, *obscurarum turbine quaestionum, ad revelatae nos gratiae latitudinem conferamus; dicamusque cum Apostolo, quoniam Deus vult omnes homines salvos fieri. Et iterum dicamus cum Apostolo: Qui est salvator omnium, maxime fidelium.*

Idem in responsione ad II obiect. Vincentianam: *Sincerissime credendum atque profitendum est, Deum velle ut omnes homines salvi fiant. Siquidem Apostolus, cuius ista sententia est, sollicitissime praecipit, ut Deo pro omnibus hominibus supplicetur: ex quibus quod multi pereunt pereuntium est meritum; quod multi salvantur, salvantis est donum.*

Et ad obiect. XIV: *Recessurum non deserit antequam deseratur; et facit plerumque ne deserat, aut etiamsi discessit, ut redeat. Cur autem illum retineat, illum non retineat, nec possibile est comprehendere, nec licitum*

investigare, cum scire sufficiat et ab illo esse quod statur, et non ab illo esse quod ruitur.

Auctor libror. de voc. gent. (lib. II cap. XXX) inquit: *Hoc iterum commendamus; ut cum de gratiae profunditate et altitudine disputatur, tribus illis saluberrimis et veracissimis definitionibus simus innixi. Quarum una profitetur aeternum et proprium divinae esse bonitatis ut omnes homines salvos fieri velit, et in agnitionem veritatis venire. Alia simul praedicat omnem hominem qui salvus fit, quique in agnitionem veritatis venit, Dei auxilio iuvari et regi, utque in fide quae per dilectionem operatur permaneat, custodiri. Tertia vero temperanter et sobrie protestatur non omnem voluntatis Dei comprehendi posse rationem, et multas divinorum operum caussas ab humana intelligentia esse subductas: ut cum in temporibus, in nationibus, in familiis, in parvulis, in nondum natis et geminis quaedam aut varie aut insigniter gesta noscuntur, non ambigamus ea ex illis esse quae iustus et misericors Deus in hoc transituro saeculo noluit sciri.*

Similiter cap. II eiusd. libri: *Quod*, inquit, *de salvatione omnium hominum in eodem Scripturarum corpore reperitur; nulla contraria argumentatione temerandum est.* Denique eodem libro (capp. XX, XXI, XXIV) extendit hanc doctrinam ad ipsos parvulos.

S. Leo M. (serm. I de nat. cap. I) ita disserit: *Sicut nullum a reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus venit.* Et Ambrosius (serm. VIII in ps. CXIII): *Sol ille iustitiae omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, et omnibus resurrexit . . . . Siquis autem non credit in Christum, generali beneficio ipse se fraudat, ut si quis clausis fenestris radios solis excludat, non ideo sol non ortus est omnibus, quia calore eius se fraudavit.* S. Hieronymus inter cetera (epist. ad Ocean.) *Mentitur*, inquit, *Ioannes Bapti-*

sta et digito Christum et voce demonstrans : ecce, agnus Dei qui tollit peccatum mundi, si sunt adhuc in saeculo quorum Deus peccata non tulerit. Unde (comment. in II Corinth. cap. V) ad haec verba : *Christus pro omnibus mortuus est*; inquit : *Solus inventus est, qui ut immaculata hostia pro omnibus qui erant in peccatis mortui, offerretur.* Alia Patrum antiquiorum testimonia cf. ap. Vuitassium (tom. III de Deo q. XIII, art. IV, sect. IV).

LECTIO VI

Ecclesiae suffragium implicitum in sensu et praxi eiusdem, atque explicitum in conciliorum et Pontificum definitionibus adsciscitur.

Imprimis patet evidentissime sensus et constans Ecclesiae praxis ex eo quod a suo ortu usque nunc semper iuxta acceptam a Christo missionem nisa sit omnibus indiscriminatim populis et hominibus nunciare evangelium, omnes in hac fide continere, omnibus Christum uti communem absque ulla restrictione propitiatorem exhibere, et omnium in eum spem vivam erigere. Igitur perpetuo sensit ac sentit neminem excludi a salute obtinenda per Christum.

Secundo Ecclesia semper oravit et orat pro omnibus hominibus ; uti de aetate nostra constat ex officio praesertim parasceves, et ex ritualibus ac sacramentariis ; insuper ex veteribus apologistis christianae religionis, qui saepe hunc morem christianorum imperatoribus, atque universim ethnicis contestantur.

Tertio Ecclesia nullum unquam exclusit a participatione suorum sacramentorum, et quidem ex intentione et spe salutis uniuscuiusque ; uti apparet ex ritibus et precibus quibus utitur in illorum collatione, et ex ea quam singulis

facit eorundem sedula applicatione. Censet ergo sacramenta pro omnibus a Christo instituta fuisse, adeoque hunc pro omnibus illa sui sanguinis valore imbuisse.

Quarto rem confirmat complexus omnium symbolorum quibus Ecclesia utitur et usa est praesertim primis tribus saeculis, uti frequens olim usus imaginum Adami et Hevae, ut significaretur eorum ruinam in omnibus ipsorum posteris reparatam esse per novum Adam Christum; ipsius Salvatoris Christi insistentis pedibus figurae orbis, et ex eo in quatuor mundi partes totidem flumina scaturientia aquarum salutis. Imprimis vero commemorandum celeberrimum illud ἰχθυς (piscis) quem christiani in annulis gestabant, et quo innuebatur: *Iesus, Christus, Dei Filius, Salvator.* Adde quod in eius aetatis omnibus scriptis nihil non redoleat hanc inolitam omnium mentibus persuasionem salutis omnium.

In quaestione etiam cum Montanistis et Novatianis hoc Ecclesia constanter defendit, nulla peccata esse irremissibilia, quia nullos limites fecisset Christus traditis ei clavibus, ex nullo utique limite voluntatis salvandi omnes. Immo notandum quod ex parte infidelium ope baptismatis iustificandorum Novatiani cum catholicis plane consentirent. Postremo autem veritatem hanc sancit antiquissima et frequens symboli apostolici recitatio, in quo dicitur absolute et universim: *Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de coelis.*

Verum praesto est etiam vox explicita Ecclesiae primum in conciliis generalibus Nicaeno et Constantinopolitano, in quibus symbolum apostolicum ratum est habitum: immo et in aliis omnibus synodis quae passim ab eadem solemni fidei apostolicae professione inchoari consueverunt.

Ex synodis particularibus commemoranda praecipue est Arelatensis (anni 475) in qua Faustus Regiensis inter cetera haec proposuit probanda concilio de Lucido: *Anathema illi qui dixerit illum qui periit non accepisse ut salvus esse posset . . . . Anathema illi*

qui dixerit quod vas contumeliae non possit assurgere, ut sit vas in honorem. Item: *anathema illi qui dixerit quod Christus non pro omnibus mortuus sit, nec omnes homines salvos esse velit.* Haec probavit concilium, et ipse Lucidus, qui in sua ad synodum epistola: *Damno*, inquit, *sensum illum qui dicit humanae obedientiae laborem divinae gratiae non esse iungendum . . . . ex primi hominis lapsu ex toto arbitrium voluntatis extinctum . . . . quod Christus et Salvator noster mortem non pro omnium salute susceperit . . . . quod cum Dei pereant voluntate qui pereunt . . . . alios deputatos ad mortem, alios ad vitam praedestinatos. Item assero periclitari eum qui salvus est, et eum qui periit potuisse salvari. Christum etiam Deum et Salvatorem nostrum, quantum pertinet ad divitias bonitatis suae, pretium mortis pro omnibus obtulisse, et quia nullum perire velit qui est salvator omnium, maxime fidelium, dives in omnibus qui invocant illum.*

Paulo post, scilicet anno 490 sub Patiente episcopo celebrata est occasione eorundem errorum ipso Fausto agente synodus Lugdunensis, quae tamen non extat.

Sequitur ad ann. 848 habita synodus Moguntina II sub Rabano episcopo Moguntino. De hoc concilio constat 1. ex epistola synodali Rabani ad Hincmarum archiepiscopum Rhemensem. 2. Ex eiusdem ad eundem epistola prolixiore, quam videre est in cod. Laudunensi. 3. Ex Hincmari epistola ad Hincmarum Laudunensem episcopum (ap. Flodoard. lib. III, cap. XIII). 4. Ex Hincmari literis ad Nicolaum Papam, ubi refert damnatum fuisse Gothescalcum ab alia synodo a se Rhemis habita. Mores Gothescalchi leves et turbulentos graphice describit; tum eius errores hosce recenset: *Dicit quod sicuti Deus quosdam praedestinavit ad vitam aeternam, sic etiam alios ad mortem aeternam praedestinavit. Quod Deus non vult omnes homi-*

nes salvos fieri, sed dumtaxat eos qui salvantur ..... Quod Iesus Christus non fuit crucifixus, neque mortuus est pro redemptione totius mundi, idest pro redemptione et salute omnium hominum, sed tantum pro his qui salvantur. Quod nullus eorum pereat pro quorum redemptione Deo Patri suo Dominus sanguinem suum pretiosum effudit.

Anno 839 synodus habita in palatio Carisiaco, ubi Gothescalcus addictus est durissimis verberibus et ergastulo. Insuper quatuor edita contra ipsum capitula, nimirum: I. *Deus omnipotens hominem sine peccato rectum cum libero arbitrio condidit et in paradiso posuit, quem in sanctitate iustitiae permanere voluit. Homo libero arbitrio male utens peccavit et cecidit, et factus est massa perditionis totius humani generis. Deus autem bonus et iustus elegit ex eadem massa perditionis, secundum praescientiam suam, quos per gratiam praedestinavit ad vitam, et vitam illis praedestinavit aeternam. Ceteros autem quos iustitiae iudicio in massa perditionis reliquit, perituros praescivit; sed non ut perirent praedestinavit: poenam autem illis quia iustus est, praedestinavit aeternam. Ac per hoc unam Dei praedestinationem tantummodo dicimus, quae aut ad donum pertinet gratiae, aut ad retributionem iustitiae.*

II. Statuit liberum arbitrium sanari per gratiam.

III. *Deus omnipotens omnes homines sine exceptione vult salvos fieri, licet non omnes salventur. Quod autem quidam salvantur salvantis est donum, quod autem quidam pereunt, pereuntium est meritum.*

IV. *Christus I. D. N. sicut nullus homo est, fuit vel erit cuius natura in illo assumpta non fuerit, ita nullus est fuit vel erit homo pro quo passus non fuerit; licet non omnes passionis eius mysterio redimantur. Quod vero omnes passionis eius mysterio*

non redimuntur, non respicit ad magnitudinem et pretii copiositatem, sed ad infidelium . . . . . partem: quia poculum humanae salutis quod confectum est infirmitate nostra et virtute divina, habet quidem in se ut omnibus prosit, sed si non bibitur, non medetur.

His omnibus consentanee Tridentinum (sess. VI, cap. III) *Verum*, inquit, *etsi ille* (Christus) *pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis eius beneficium recipiunt, sed ii dumtaxat, quibus meritum passionis eius communicatur*. In quibus clare habemus pro omnibus mortuum esse Christum. Huic vero expressioni non opponit concilium: licet non omnes ex eo gratias participent; sed: non tamen omnes mortis eius beneficium recipiunt. Id autem quid sit, explicat verbis sequentibus: sed ii dumtaxat quibus meritum passionis communicatur.

Tum (cap. VI): *Disponuntur autem adulti ad ipsam iustitiam dum excitati divina gratia et adiuti fidem ex auditu concipientes libere moventur in Deum, credentes vera esse quae divinitus revelata et promissa sunt . . . . et dum peccatores se esse intelligentes, a divinae iustitiae timore quo utiliter concutiuntur ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore*. Iam vero ex his dispositionibus in sententia adversariorum spes esset impossibilis: qui enim ea consistat, si neque ex hominis parte, neque ex parte Dei firmum fundamentum ullatenus habeatur?

Huc faciunt (can. XVII eiusd. sess.): *Siquis iustificationis gratiam nonnisi praedestinatis ad vitam aeternam contingere dixerit: reliquos vero omnes qui vocantur, vocari quidem, sed gratiam non accipere, utpote divina potestate praedestinatos ad malum, anathema sit. Et* (XVIII): *Si quis dixerit Dei praecepta homini etiam iustificato . . . . esse ad observandum impossibilia; anathema sit.*

Denique cumulum imponit hisce declarationibus censura dogmatica a tota Ecclesia recepta Innocentii X et Alexandri VII, qua propositio V Iansenii : *Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus mortuum esse*; uti falsa, temeraria, et scandalosa, et intellecta eo sensu ut Christus pro salute dumtaxat praedestinatorum mortuus sit, impia blasphema, contumeliosa, divinae pietati derogans, et haeretica proscripta est.

Denique Clemens XI in sua constitutione : *Unigenitus*, Quesnelli propositiones superius recitatas damnavit.

LECTIO VII

Theologorum circa Dei voluntatem salvandi omnes iudicia recensentur, et conciliantur.

Quae hactenus dicta sunt circa sensum Ecclesiae ea in re qua de agimus manca et inabsoluta consisterent, nisi explicaremus hoc loco quantus fuerit cum ipso Ecclesiae iudicio theologorum consensus; aut quomodo plurium apparens dissensus possit componi.

Itaque Vuitassius (de Deo tom. III, q. XIII) allegat trigintaquatuor auctores qui verba Apostoli: *Deus vult omnes homines*; etc: contenderunt explicanda iuxta restrictiones invectas a s. Augustino, non vero sic ut ad omnes et singulos dici possint pertinere. Eminent inter hos ecclesia Lugdunensis quae saec. IX (lib. de trib. epistol. capp. XX, XXIV, XXVII) Augustini interpretationibus probatis, alteram quorumdam Patrum, ut inquit, occasionem Pelagianae pravitati praebere censet. Citatur etiam Fulgentius (lib. de incarnat. et grat. cap. XXXI); Petrus Diaconus (lib. IX, cap. XXVI n. 7); Beda (comment. in ep. ad Tim.); Remigius (in cit. lib. ecclesiae Lugdunensis); etc :

Ad haec omnia iudicamus I. multos ex his falso proferri, quippe qui disertis locis affirment alias, voluntatem

Dei sinceram erga salutem omnium. Tales sunt s. Prosper, Auctor librorum de vocatione gentium, et alii superius relati; qui tamen hic cum caeteris apud Vuitassium opponuntur.

II. Animadvertendum est ideo plures concessisse in illas interpretationes, quia pro ea quam s. Augustinus obtinuerat auctoritate, piaculum censuerunt vel latum unguem ab eius opinione discedere: unde universi idem ingeminant.

III. Notandum quod ista plurium repugnantia non sit vera et realis sed apparens tantum; nec formalis, sed ad summum materialis. Sane isti omnes ex una parte nunquam urgent suas interpretationes eo ut inferant a Deo non dari omnibus auxilia sufficientia, neque hoc unquam sequi ex propriis interpretationibus significant; immo saepe contrarium ex professo docent. Ex alia parte hasce tantum suae interpretationis rationes praebent, ne scilicet dicatur Deus aliquid absolute velle quod non fiat; itemque ne locum habeant errores pelagiani aut semipelagiani superius expositi. Hasce duas caussas semper regerunt cur verba Apostoli non sint accipienda de omnibus. Quo fit ut et de voluntate consequente pateat ipsos esse locutos; et id solum voluisse exclusum a sensu Pauli, vel quod voluntas Dei non semper impleatur, vel quod error semipelagianus induci possit. Igitur ista oppositio est tantum materialis et apparens, non vera et formalis.

Ceterum sensum nostrum ultro iidem theologi permittunt et probant. Sic ecclesia Lugdunensis citata, et cum ea Remigius (cap. XIII): *Quod autem*, inquit, *ibi simpliciter intelligitur Deum omnes homines velle salvos fieri, bonitate scilicet creatoris, ita, ut putamus, fideliter potest recipi, si hanc voluntatem bonitatis suae erga salutem hominum non credatur humana obsistente voluntate implere non posse, sed obsistente humana iniquitate implere nolle.*

In secunda classe censentur theologi illi qui negant extendi hanc Dei voluntatem ad parvulos: Sed de his dicemus inferius.

In tertia numerantur ii qui in Deo ponunt voluntatem signi, et non beneplaciti. Tales novendecim citantur e. g. Hugo Victoria (summ. sent. tract. I, cap. XIII); Robertus Pullus (I part. sent. cap. XIV) ; Alexander Alensis (I part. q. XXXVI, membr. II); etc.

Sed ad hoc respondemus diversimode ea aetate fuisse acceptam voluntatem signi et beneplaciti, ac nunc consueverit. Veteres per voluntatem beneplaciti intelligebant efficacem omnino et consequentem. Unde non mirum si negaverint esse in Deo quoad omnes voluntatem beneplaciti. Omnem, aliam voluntatem, licet satis efficacem, vocabant signi, accipientes hoc verbum non pro solo signo externo, sed pro omni eo quod Deus praestaret in bonum hominum, quodque externae significationi responderet.

Ita imprimis ipse Alensis (loc. cit.) et quidem nomine omnium sui temporis theologorum disputans an voluntas beneplaciti semper impleatur : *Ad haec*, inquit, *est responsio magistrorum quod est voluntas beneplaciti et voluntas signi. Voluntate beneplaciti non vult omnes homines salvos fieri . . . . . voluntate vero signi vult omnes salvos fieri, quia praecipit et consulit omnibus omnia quae pertinent ad eorum salutem.*

Et Praepositivus (init. summ.) in illud: *Deus non vult mortem peccatoris*; etc ; respondet : *Ad haec dicunt magistri nostri quod hoc nomen* voluntas *duobus modis accipitur ; scilicet pro beneplacito, quod ipse est Deus, et pro signo beneplaciti . . . . . Quod ergo dicitur : voluntas Dei nunquam remanet inexpleta, intelligendum est de beneplacito.*

Marsilius ab Inghen (in I sent. dist. XLVI, q. XLX. a 1.) *Mihi videtur*, inquit, *quod ista voluntas antecedens non sit nisi voluntas signi respectu salutis, quamvis possit dici voluntas beneplaciti respectu eorum quae Deus confert, quia natura capax beatitudinis, ordo eius ad beatitudinem, et auxilia per Deum exhibita*

videntur significare voluntatem Dei ipsi homini pro consequenda beatitudine; et sic oportebit intelligi dictum Apostoli de voluntate signi. Ita sese explicat etiam Driedo (de concord. lib. arbitr. et praed. 1. p. cap. IV, ad 2); ubi ponit auxilia dari omnibus sufficientia, et id catholice dici confitetur.

Quarto commemorantur tredecim qui dicunt Deum non velle salutem omnium, sed tantum antecedentia salutis.

Respondemus hoc dictum fuisse per respectum ad salutem in actu secundo, quatenus hanc Deus nolit; non vero quasi non eam vellet in actu primo, quae in hoc ipso continetur quod ea velit quae ad salutem ducant. Ita Durandus (in I. dist. XLVI, q. 1): *Voluntas antecedens est de eventu rerum solum in universali et in potentia, sicut Deus dicitur velle omnes homines salvos fieri, quatenus dedit omnibus naturam ordinabilem in beatitudinem, et omnibus, quantum in ipso est, praebet auxilia communia quibus possunt ad beatitudinem dirigi et eam mereri.* Ita etiam Scotus et s. Bonaventura inferius allegandi.

Quinto ii obiiciuntur qui in Deo non admiserunt nisi voluntatem metaphoricam, eminenter acceptam, in sensu velleitatis; etc.

Circa hoc reponimus quod plures ita se expresserunt per respectum ad voluntatem beneplaciti habentem omnem effectum tum gratiae tum gloriae, et quae impediri non potest. Sic s. Thomas vel auctor opusculi de praescientia et praedestinatione (opusc. XLV). Opponit enim voluntatem metaphoricam voluntati beneplaciti, quae semper impleatur.

Bannes (in 1. p. q. XIX art. VI concl. 1.) dubie loquitur. Navarreta dicit: *Communior atque verior resolutio est illam voluntatem non esse formaliter in Deo, sed solum eminenter.* Sylvius (in I p. q. XIX, art. VI) argumentis quinque id conatur ostendere. Ita et alii exiguo numero. Verum huiusmodi auctoritatem non possumus

tanti facere, ut eam ponderi rationum et auctoritatum in hac tota controversia expensarum non subiiciamus.

Sane praeter laudatos hactenus doctores, principes quique scholae caussae catholicae apertissime velificarunt. Ita Petrus Lombardus (in collectaneis in epist. d. Pauli, in I Tim.) scribit: *Vult ergo Deus omnes salvos fieri, si accedant ad eum: non enim sic vult, ut nolentes salventur, sed vult eos salvari, si et ipsi velint. Aliter non ullum excepit a salute et cognitione.*

Verum quidem est quod (lib. I dist. XLVI) neget Deum velle omnium salutem. Sed manifestissime, iuxta primam datam responsionem, loquitur de voluntate consequente. Enimvero id inde probat, quod secus aliquid Dei absolutae et efficaci voluntati resisteret.

S. Thomas (lib. III c. Gent. cap. CLIX) *Licet aliquis*, inquit, *per motum liberi arbitrii divinam gratiam nec promereri, nec acquirere possit; potest tamen seipsum impedire, ne eam recipiat. Cum hoc sit in potestate liberi arbitrii impedire divinae gratiae receptionem vel non impedire; non immerito in culpam imputatur ei qui impedimentum praestat gratiae receptioni. Deus enim* quantum in se est, paratus est omnibus gratiam dare. *Vult enim homines salvos fieri*; etc. *Sed illi soli gratia privantur qui in seipsis gratiae impedimentum praestant; sicut sole mundum illuminante, in culpam imputatur ei qui oculos claudit, si ex hoc aliquod malum sequatur, licet videre non possit, nisi lumine solis praeveniatur.*

Si alias aliter loquitur, explicandus est iuxta praedicta. Ita et praecipui Thomistae disserunt ap. Tournelyum (tom. I q. XVII, art. X, concl. III, probat. IV).

Scotus (in I sent. dist. XLVI q. unica ad 1) *Dico*, inquit, *quod licet illud dictum Apostoli posset exponi de distributione accommodata pro omnibus qui salvi fient; tamen multo melius posset exponi de volun-*

tate antecedente sic : idest vult omnes homines salvari et salvos fieri, scilicet quantum est ex parte sui voluntate sua antecedente, pro quanto dedit eis dona naturalia et leges rectas et adiutoria communia sufficientia ad salutem.

S. Bonaventura (in I dist. XLVI art. I q. 1) ait: *Prima, scilicet antecedens, dicitur a magistris voluntas conditionalis, sive voluntas qua Deus vult quantum in se est. Secunda autem, scilicet consequens, dicitur absoluta . . . . . Prout Deus dicitur velle omnium salutem quantum in se est et antecedenter, connotatur in omnibus ordinatio ad salutem tum ex parte naturae datae, tum ex parte gratiae oblatae. Dedit enim eis Deus naturam . . . Gratiam similiter obtulit, dum filium misit et obtulit, cuius pretium omnium saluti sufficit.*

Atque haec disputasse sufficiat de consensu veterum theologorum. Interim ex hactenus expositis pronum est loco corodinis eruere gradum certitudinis qui debeatur nostris assertionibus, et convenientes notas inurendas propositionibus Iansenistarum.

Itaque si proponatur ista assertio: Deus vult antecedenter omnes et singulos homines saltem adultos salvos fieri : itemque : Christus pro omnibus et singulis hominibus saltem adultis est mortuus ; nemo poterit inficiari hasce esse fidei proximas. Fundantur enim evidenter in innumeris Scripturae locis, et in universa omnium saeculorum traditione ; proponuntur etiam tum implicite tum explicite adeo constanter et perspicue ab Ecclesia, ut magis dubitandum sit an non sint de fide, quam num sint fidei proximae. Tridentinum etiam locis superius commemoratis satis aperte veritatem eiusmodi propositionum insinuat.

Nihilominus non audemus asserere quod fidei dogma constituant. 1. enim illa Ecclesiae propositio non est adeo perspicua quantum ad fidei articulum constituendum requiritur. 2. Quia Innoc. X, et Alex. VII, sub hac exten-

sione contrariam Iansenii propositionem non damnarunt tamquam haereticam.

Ex adverso si dicamus : Christus mortuus est pro aliis quam pro solis praedestinatis: itemque: Deus vult aliorum salutem quam dumtaxat praedestinatorum ; utraque propositio de fide est dicenda. Nam loca Scripturae et argumenta traditionis nisi habent omnimodam ad omnes extensionem, saltem habere debent pro aliis quam pro praedestinatis, nisi plane sensu carere locutiones Scripturae et Patrum velimus dicere. Item illa Ecclesiae propositio saltem vim id constituendi habebit, ne sit plane frustranea. Denique bullae dogmaticae Innoc. X, Alex. VII, ac Clem. XI, explicitam et formalem rei definitionem sub hac limitatione exhibent.

Nec dicere possunt Iansenistae quod damnatio afficiat eos qui dixerint nullas neque temporales gratias Christum reprobis promeruisse. Etenim 1. hoc, ut supra ostendimus, verificatur rite in systemate Iansenii ; unde nihil censura pontificia fuisset perstrictum. 2. propositio est damnata in sensu Iansenii : sed is fassus iam fuerat quod *pro his* (reprobis) *intantum mortuus est (Christus) ...... ut videlicet illos temporales effectus propitiationis, hoc est, mortis et sanguinis et orationis consequantur.* (de gr. Christi lib. III, cap. XXI).

LECTIO VIII

Nonnullae residuae obiectiones solvuntur.

Difficultates quae argumentis superius expositis proxime adnectebantur, suis quasque locis disiecimus. Restant nonnulla dubia quae hoc loco erunt repellenda. Itaque

Obiic. I. Multa sunt Scripturae loca in quibus Christus dicitur profuisse aut prodesse omnibus, quin tamen de omnibus illa accipiamus. Ergo ex eo quod legamus

Christum se dedisse redemptionem pro omnibus, non sequitur revera mortuum esse pro omnibus.

Prob. antec. ex (Ioann. XII, 32): *Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum.* (Ioann. I, 9): *Erat lux vera quae illuminat omnem hominem.* (I Cor. XV, 22,): *Sicut in Adam omnes moriuntur, sic et in Christo omnes vivificabuntur*; etc.

Resp. conc. antec. neg. conseq. Ratio est quia omnis Scripturae interpretatio perficienda est iuxta eum sacrae hermeneuticae canonem: verba sunt obvie seu in sensu nativo ut sonant accipienda, quoties nulla positiva ratio intrinseca vel extrinseca obstat. Iam hoc ipsum disparitatem manifestat: sunt enim Scripturae loca quae absque manifesta absurditate conservari nequeunt in sua nativa amplitudine. Talia sunt allegata ab adversariis: unde ea merito coarctantur. Sunt vero alia quae nullam exhibent caussam cur debeant coarctari: eadem proinde in sensu nativo sunt retinenda. Et huiusmodi sunt nostra testimonia, puta: *dedit semetipsum redemptionem pro omnibus.* Igitur non ex eo quod unius ordinis effata limitationem postulent, sequitur etiam aliis eam esse obtrudendam.

Adverto etiam quod iuxta diversam vim quae unis tribuatur et aliis testimoniis, exurget diversa eadem ampliandi aut coarctandi necessitas; prout nimirum intelligam Scripturam in sensu effectivo vel affectivo tantum. Sic si τὸ *illuminat* concipio quoad sufficientiam; extendendum erit testimonium ad omnes et singulos homines. Sub hoc enim respectu nulla est coarctandi ratio, sed contra adest aliunde ratio sic sumendi. Vicissim si illud: *dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*; explices de redemptione pro actu secundo efficaci; sententia restringitur ad praedestinatos.

Instant. Atqui loca Scripturae sic in re qua de agitur sunt intelligenda, ut semper debeant limitari. Ergo. Et sane ni ita esset, Christus non dixisset se esse mis-

sum immolari pro *multis*, et pro solis praedestinatis. Atqui saepe ita loquitur. Et sane (Matth. XX, 28) ait se *venisse animam suam dare redemptionem pro multis.* Et (cap. XXVI, 28) : *Hic est sanguis novi testamenti qui pro multis effundetur* , sive ut Lucas habet (XXII, 20): *qui pro vobis fundetur.* (Hebr. IX, 28) *Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata.* Ioann. (X, 15): *Animam meam pono pro ovibus meis.* (Matth. XV, 24): *Non sum missus nisi ad oves quae perierunt domus Israel.* (Ephes. V, 32): *Christus dilexit Ecclesiam et tradidit semetipsum pro ea*; etc.

Resp. nego assumptum : *ad prob. dist.* Si Christus diceret dare se pro multis tum quoad sufficientiam et affectum, tum quoad effectum; *Conc.* Si tantum dicit dare se pro multis quoad effectum; *Nego.* Et ad minorem. Ita loquitur quoad effectum; *Conc.* Quoad affectum et sufficientiam; *Nego.* Asserimus ergo obiecta loca intelligenda de redemptione effectiva, quin excludatur communis affectiva, a qua in hisce locis praescinditur. Ratio huius interpretationis est quia exclusioni redemptionis communis affectivae repugnant cetera Scripturae loca; adeoque cordato interpreti illa via est ineunda in qua uterque ordo effatorum Scripturae sartus tectusque remanet, et mutuo conciliantur. Porro in nostra interpretatione haec apprime habentur. Ergo. Nec vero deest caussa cur quandoque Christus de sola redemptione effectiva sit locutus ; 1. ut inculcaret non omnes bene usuros fore sua redemptione. 2. Adesse certum electorum numerum in quibus mors eius suum habitura esset effectum. 3. Peculiarem a se impendi curam electis , ipsisque peculiari quodam pacto redemptionem applicari.

Obiic. II s. Augustinus qui (tract. I. in I. epist. s. Ioann.) expendens ista verba : *ipse est propitiatio pro peccatis nostris* , *non pro nostris autem tantum sed etiam totius mundi* ; ait per mundum significari Ecclesiam , et Christum nonnisi fidelium propitiationem fuisse.

Insuper (tract. LII n. 11) in illa verba: *Omnia traham ad meipsum. Si omnia*, inquit, *ipsi homines intelligendi sunt; omnia praedestinata ad salutem possumus intelligere, ex quibus omnibus ait nihil periturum, cum de suis ovibus loqueretur.* Et (ep. ad Evod. CII): *Non perit unus ex illis, pro quibus mortuus est Christus.*

Resp. Augustinum loqui in locis laudatis de morte Christi efficaci, deque singulari quadam redemptione, quoties pro loco et tempore expediebat ei sic attemperare suum sermonem, uti textus obiectos s. Doctoris consulenti patebit. Ceterum ipse Iansenius deberet haec ex Augustino solvere, utpote ipse etiam affirmat Christum mortuum esse ut reprobis gratias quasdam temporales lucraretur. Insuper in contraria hypothesi s. Augustinus ipsemet sibi contradiceret, quippe modo ad omnes fideles, modo ad solos praedestinatos extenderet mortem Christi. Denique saltem ex s. Augustino sequitur Christum mortuum esse pro omnibus fidelibus, quod Ianseniani inficiantur.

Adde quod s. Prosper s. Doctoris mentem apertissime patefaciat. Etenim (resp. IX ad capit. Gallor.) cum affirmasset: *Rectissime dici Salvatorem pro totius mundi redemptione crucifixum*; subdit: *Potest tamen dici pro his tantum crucifixus quibus mors ipsius profuit.* Et (resp. I, ad obiect. Vincent.): *Recte omnes dicuntur redempti, et tamen non omnes a captivitate sunt eruti. Redemptionis proprietas haud dubie penes illos est, de quibus princeps mundi missus est foras.*

Ad nonnullorum conciliorum auctoritatem, quae solet obiici, compendio respondemus, Patres concilii Valentini III habiti anno 855 errore facti deceptos fuisse, quasi concilium Carisiacum mortem Christi ad damnatos, uti tales sunt, extendisset. Patet ex canone IV qui sic habet: *Item de redemptione sanguinis Christi propter nimium errorem qui de hac causa exortus est, ita ut quidam, sicut co-*

rum scripta indicant, etiam pro illis impiis qui a mundi exordio usque ad passionem Domini in sua impietate mortui aeterna damnatione puniti sunt, effusum eum definiant . . . . . illud nobis . . . . . docendum placet . . . etc.

Quatriennio post. in conc. Lingonensi, episcopo Remigio praeside, ac paulo post in Tullensi ex duodecim provinciis coacto, Valentini canones adversus synodum Carisiacam ex eadem erroris suppositione confirmati fuere.

LECTIO IX

Quaestio hactenus habita ad parvulos transfertur. Ac primum conceptus voluntatis Dei circa salutem parvulorum decedentium sine baptismo praefinitur et explicatur.

Ex disputatis hactenus satis superque constat Deum supposito etiam peccato originali voluntate seria et antecedente velle omnium adultorum salutem. At vero idemne de infantibus dici potest; cum videamus ex iis plures ex hac vita rapi priusquam baptismi lavacro queant regenerari? Hac quidem de re nulla extat Ecclesiae sanctio: sed tamen pia est et communis inter theologos sententia, Deum eiusmodi etiam infantium voluntate seria et antecedente salutem velle, et Christum pro iis quoque mortuum esse. Id priusquam argumentis comprobemus, quemadmodum concipi possit aut debeat, sedulo est explicandum. Sed ante omnia necesse est animadvertere infantium qui absque baptismo moriuntur duplicem classem posse constitui. Prima est eorum parvulorum qui ex culpa parentum aliorumve quorum interesse deberet, non baptizantur; altera vero eorum qui nulla cuiusquam interveniente culpa, baptismo privantur, ex ipso scilicet naturae cursu. Atque de his praecipue controversia locum

habet ; utpote ipsorum a baptismo exclusio non videtur refundi posse nisi in Deum auctorem naturae. Quomodo ergo idem Deus voluntate seria et antecedente ipsorum salutem adamaverit ?

Ob huiuscemodi difficultatem, theologorum nonnulli ipsam illam voluntatem omnino sunt inficiati; quo in numero recenseri solet Vasquesius, cuius sententiam paulo post excutiemus. Alii autem voluntatem illam ad meram coarctarunt animi complacentiam. Plerique tamen persliterunt in seria et antecedente voluntate propugnanda; quod quemadmodum concipere soleant , iam paucis complectimur.

Deus, peccato originali supposito, in edendo decreto communis redemptionis intendit illam communicare quoad sufficientiam omni humano generi, omnibus ex Adam progenerandis , omnibus peccatum Adami participaturis ; adeoque sub hoc signo rationis nullum sive adultum sive parvulum ullatenus ab hac voluntate exclusit. Quia vero eiusmodi redemptio praestanda erat per Christum, intendit omnibus applicari huius meritum; quoad omnes valere eius sacramenta, et cetera media ab eodem aliquando instituenda. Simul vero in hoc ipso ferendo decreto constituit Deus gradum redemptionis ; ut scilicet homines ex amissis in Adamo donis recuperarent gratiam sanctificantem ; non vero , pro huius vitae tempore, integritatem, immortalitatem, immunitatem ab aerumnis, et quae his continentur.

Hisce positis Deus, ut fas est nobis concipere, ad applicationem generalis decreti , seu particularem praedestinationem se convertit. Ex antecedenti decreto reparationis inadaequatae sequi videt ut alii ex cursu naturae morbos et mortem includente; alii ex peccato adultorum morituri sint priusquam baptismo possint tingi. Quid ad haec Deus ? Decernit non superare illa sive physica sive moralia impedimenta. Nam sequela sunt constituti ordinis redemptionis inadaequatae; et eo ordine semel inducto, physica illa impedimenta nonnisi per miraculum possent averti ; item-

que moralia impedimenta arceri non possent nisi per largitionem constantem gratiae efficacis ; quod etiam esset alienum ab instituto antecedenter ordine, in quo Deus tenetur tantum ad gratias sufficientes, non vero ad efficaces.

Haec sunt veluti duo principia quibus tota nititur proposita explicatio voluntatis Dei circa salutem parvulorum. Exinde vero duo sequuntur corollaria quae praesentis quaestionis sensum omnino praefiniant. Itaque sequitur 1. quod his pueris Deus antecedenter ad praevisionem impedimentorum praeparaverit in voluntate sua, et in ordinatione mortis Christi, et in baptismo ad omnes extenso, media vera et realia salutis ipsorum.

Sequitur 2. quod vi huius voluntatis non potest Deus speciali et directa providentia aliquem excludere a salute; sed debeat habere caussam exclusionis ex parte hominum, vel naturae. Contra quoties non viget impedimentum, praestare debet applicationem medii, nec potest pro arbitrio a collatione abstinere. Hinc habetur ex parte Dei praeparatio universalis mediorum pro *actu*, ut aiunt, *primo*, posito in extensione et applicabilitate mediorum iuxta primam et per se conceptam salutis omnium intentionem. Et in his quidem, aiunt, vera Dei voluntas continetur; attamen sui generis, extra quod genus nihil amplius defenditur.

Id quidem illud est quod tanto ante expressit Auctor librorum de vocatione gentium (lib. II, cap. XXIII) inquiens: *Non irreligiose arbitror credi, neque inconvenienter intelligi, quod isti paucorum dierum homines ad illam pertineant gratiae partem, quae universis semper est impensa nationibus, qua utique si bene uterentur eorum parentes, etiam ipsi per eosdem iuvarentur.* Similiter s. Thomas (in IV sent. dist. VI, q. I. a. 1. a. 1.) *Dicendum*, inquit, *quod non ex defectu divinae misericordiae* (infantibus) *in maternis uteris existentibus remedium non exhibetur, sed quia non sunt capaces illius remedii .... quia non possunt subiici operationi ministro-*

rum Ecclesiae, *per quos talia remedia ministrantur*. Age vero ex his Suaresius (lib. IV de provid. grat. circ. reprob. cap. IV, n. 10) infert affectum divinae voluntatis circa aeternam salutem talium parvulorum, habere rationem cuiusdam intentionis illius finis, *quatenus per media comparari potest*. « Non tamen, subdit, est intentio » absoluta, sed includens aliquam conditionem, quam his » verbis explicamus : *volo quantum ex me est*, *seu ex* » *parte mea*. Sub qua conditione voluntas illa est efficax, » seu habet virtutem efficacis, quando conditio impletur, » quia conditionalis impleta conditione, transit in absolu» tam. Unde fit ut voluntas illa duo necessario operetur: » unum est ut siqua sunt necessaria ad salutem, quae a » solo Deo pendent, et sunt accomodata capacitati par» vulorum ut eis aliquo modo conferri valeant, illis ne» cessario offerantur, et quantum ipsi capaces sunt, con» ferantur. Sic Christus pro illis mortuus est, et pro ii» sdem ac pro aliis redemptionem suam obtulit. Item pro » eis baptismum instituit, et quantum in ipso est, contu» lit, et sic de aliis huiusmodi mediis. Et ratio est quia » in his mediis impletur conditio : quantum in Deo est; » cum illa non pendeant nisi ab ipso : ergo respectu il» lorum voluntas illa transit in absolutam et efficacem. » Aliud quod dicta voluntas operatur, est quod in his » mediis quae pendent a causis secundis, ut est applica» tio baptismi, et similia, Deus ex vi illius voluntatis, » quae in eo supponitur, non potest peculiari aut dire» cta providentia impedire illam applicationem seu exe» cutionem talium mediorum, alioquin iam ageret contra » illam conditionem, *quantum in se est*. Unde potius ex » vi huius affectus cogitur (ut sic dicam) ad offerendum, » quantum in se est, ordinarium auxilium vel concursum » ad talem applicationem ex parte sua necessarium. Et » hoc satis est ut dicatur ex se velle etiam haec media » praestare, saltem voluntate antecedente et simplici ac

» proportionata intentioni finis. Non tamen cogitur ex
» vi illius affectus circa finem, immutare ordinem aliarum
» causarum, ut talia media cum effectu applicentur, quia
» hoc excedit limitationem illius affectus, et conditionem
» in eius obiecto inclusam.

Adversus universam hanc doctrinam ita excipit Vasquesius (in 3 p. s. Th. disp. XCVI cap. II) « Certum est,
» inquit, absque aliqua negligentia et culpa parentum,
» aliquos parvulos, vi sola naturae in utero aut extra
» tam cito mori, ut nulla humana diligentia eis subve-
» niri possit. Ubi ergo Deus iis providit remedia suffi-
» cientia, quae aliorum cura ipsis applicari possent? Di-
» cunt adversarii in causis naturalibus, quae ex se suf-
» ficientes erant ut parvuli in lucem ederentur et baptisma
» reciperent: at vero quia Deus permisit aliis contra-
» riis causis eas impediri; ideo non potuerunt parvu-
» lis remedia prodesse, non quod ex se Deus expres-
» se voluerit applicationem remedii impedire. Ceterum ef-
» fugium hoc inutile est. Primum quia licet Deus solum
» permisisset partum infantium naturalibus causis impedi-
» ri, hoc satis erat, ut diceremus remedia sufficientia
» quae humana diligentia possent applicari, parvulis non
» concessisse; quamvis expresse ea non negasset. Deinde
» quis audeat dicere ordinem illum causarum qui partum
» infantis impedivit, vel in tali tempore et loco natum
» interemit, non fuisse speciatim et minutim a Deo prae-
» stitutum et ordinatum? Nam si ex duobus passeribus,
» qui asse vaeneunt, *unus ex illis non cadet in terram*
» *sine Patre vestro* (Matth. X, 29); quis asserat aliquos
» parvulos aut in utero materno aut extra, sine Dei provi-
» dentia ita ordinante interire? Cum enim omnium rerum
» et eventuum, praeter peccatum, Deus sit auctor volunta-
» te et providentia sua; negari nequit, mortem infantis
» in utero vel extra tali loco et tempore ab eo fuisse prae-
» finitam non solum permittente et sinente agere causas,

» sed etiam ordinante et volente. Quare non dubito, ma-
» nifeste eos falli, qui hanc seriem causarum divinae per-
» missioni, non voluntati et ordinationi adscribunt »..

Tum (cap. III) solvens argumenta opposita, scribit :
» Ad primum respondeo, ex eo quod parvulis non fue-
» rint applicata remedia ob impedimenta causarum natu-
» ralium, quae nulla humana industria superari potue-
» runt, non solum sequi parvulis fuisse denegata reme-
» dia efficacia, sed etiam sufficientia. Cum enim dicimus
» eis non fuisse concessa media sufficientia quae appli-
» cari possent, non negamus in Ecclesia esse media, quae
» ex se sufficientia sint, et si applicarentur, effectum
» haberent; sed asserimus nulla huiusmodi remedia hu-
» mana diligentia parvulis applicari potuisse. Multis vero
» adultis concessa fuisse auxilia sufficientia; congrua aut
» efficacia fuisse negata, quia illi reipsa vocati sunt suf-
» ficienti tantum vocatione, non efficaci. Quod si nec
» sufficienti vocatione fuissent vocati, nec sacramentum,
» quod ipsi sua industria sibi applicare potuissent, fuis-
» set eis concessum; plane diceremus nullum remedium
» sufficiens ipsis fuisse provisum et oblatum, etiamsi in
» Ecclesia sufficientia sacramenta instituta mansissent.

Nihilominus concludit (ibid.) « Ceterum tribus de cau-
» sis dicere possumus, Christum pro omnibus parvulis
» mortuum esse, qui tamen pro daemonibus nullo modo
» mortuus dicitur : primo quia communis erat causa par-
» vulorum et omnium hominum, ob quam venerat, et
» pro qua oravit, extra quam daemones omnino erant.
» Secundo quia iuste et pie credimus Christum non ex-
» presse denegasse ullis parvulis meritum suum, et a fru-
» ctu suae passionis apud Patrem eos exclusisse, sicut
» daemones reiecit. Tertio quia non minus pie affirmare
» possumus Christum voluntate simplicis affectus, omni-
» bus parvulis, nemine excepto, etiam post peccatum
» primi parentis, salutem desiderasse, sicut sibi ipsi vi-

» tam concupivit; atque ita pro omnibus orasse ut salu-
» tem consequerentur, sicut pro se, ut liberaretur a mor-
» te, sed cum ea conditione, quam orationi pro se fa-
» ctae adiecit: *verumtamen non mea, sed tua volun-*
» *tas fiat*.

Si in tanta tantorum virorum lite, fas est iudicium nostrum proferre; Vasquesius, licet prima fronte videatur reliquis, et imprimis Suaresio e diametro opponi; tamen iuxta postremam ipsius declarationem, non tam re quam verbis discrepat: ex quo quidem argumenti totius quod prae manibus habemus peremptoria declaratio atque conciliatio depromi potest. Etenim quod intendit cum reliquis Suaresius illud est, ut non negetur in Deo prima quaedam et ex se habita intentio salvandi omnes, etiam parvulos; non tamen absolute concepta, sed quatenus per instituendum mox redemptionis ordinem praestari posset.

Porro si funditus non tam verba quam Vasquesii mentem rimeris, ab hac ipse intentione concedenda tam non abhorret, ut potius non una ratione eandem praeformet et exprimat. Quod vicissim Vasquesio negotium facit illud est, quod non videat ullam factam esse talibus parvulis applicationem mediorum aut datam pro actu secundo applicabilitatem qua mediis frui possint. At vero Suaresius cum reliquis non contendit datam esse talibus parvulis ex illa benevola eiusmodi primigenia intentione sive applicationem mediorum, sive applicabilitatem; quasi nempe Deus habito etiam prae oculis ordine redemptionis instituendo, et ex eo inspectis impedimentis ad illam applicabilitatem, nihilominus eam pergeret intendere, cum tamen non verificetur. Hoc quidem foret spectare rem consequenter ad praevisionem impedimenti, et pro actu secundo. Iam vero illi auctores nunquam de hoc locuti sunt, sed de ipsa prima intentione antecedente electionem ordinis redemptionis, quae plena et universalis in sua, ut ita dicam, spontanea conceptione per se fuerit, cum ea tamen conditione,

quantum oeconomia redemptionis instituenda pati posset.

Itaque ut iam omnimodae evidentiae fructum ex supradictis excerpamus; ista signa rationis in divina voluntate hac in re sedulo distingui debent. Supposito peccato originali, concipitur Deus ut qui prius quam destinet in specie ordinem et modum redemptionis quem iudicet instituendum, ex sua erga homines benignitate conceperit voluntatem universalem reparandi per Christum omne humanum genus, adeoque ipsos parvulos, qui eodem continentur. Sed cum nondum pro hoc signo sit a Deo electus in specie ordo redemptionis; illa voluntas necessario ea conditione imbibita esse debet, nimirum: quatenus in ordine instituendo et per ordinem ipsum verificari poterit. Qui quidem voluntatis modus singularis non est, sed valde nobis etiam familiaris. Ita rex, audita captivitate suorum subditorum, potest primo et per se concipere voluntatem liberandi omnes, quatenus tamen expensarum consulendarum ratio, et regii aerarii conditiones, uno verbo quatenus modus mox prudenter statuendus talis redemptionis, possit permittere. In quo si videat postmodum non posse de facto pro omnibus solvere; abstinebit quidem ab elicienda voluntate consequente redemptionis nonnullorum; sed tamen integra manebit voluntas, sive affectus praeconceptus redemptionis omnium; et tenebitur rex vi talis voluntatis non minores numero redimere quam dictus ordo permittat; nec poterit pro suo lubito aliquos excipere directa et contraria captivitatis illorum voluntate. Idem dicito de eo qui velit invitare ad coenam omnes suos amicos, modo sumptus faciendi, aut loci vel temporis adiuncta permittant. De mercatore qui e portu solvit cum intentione servandi in mari omnes merces, modo naufragii periculum non cogat proiicere; et ita porro.

Ita igitur res in Deo concipitur; et vi talis voluntatis uti Deus neminem parvulorum potest excludere a salute directa et speciali providentia, quemadmodum nuper disse:

rebat Suaresius; ita siqua sunt necessaria ad salutem, et sunt accommodata capacitati parvulorum ut eis aliquo modo conferri valeant; tenetur ipsis necessario offerre, et quantum ipsi capaces sunt, conferre. Et sic Christus pro illis mortuus est, et pro iisdem ac pro aliis redemptionem suam obtulit. Item pro iis baptismum instituit, et quantum in ipso est, contulit, et sic de aliis huiusmodi mediis. Siquidem in his mediis impletur conditio: *quantum in Deo est*, cum illa non pendeant nisi ab ipso; unde respectu illorum voluntas illa transit in absolutam et efficacem.

Atque haec pertinent ad primum signum. In secundo signo Deus constituit in specie modum et ordinem redemptionis. Censuit esse inducendam oeconomiam redemptionis pro huius vitae tempore, prout diximus, inadaequatae. Praevidit impedimentum inde secuturum ex causis physicis vel moralibus, ne multi parvulorum baptismo tingi possent. Noluit vincere tale impedimentum: non habuit propterea voluntatem consequentem erga salutem illorum parvulorum, consequentem scilicet ad praevisionem impedimenti. Sed non propterea eliditur aut deletur ipsa illa voluntas antecedens. Adhuc enim antecedenter ad praevisionem impedimenti, sincere desiderat extendi ad omnes parvulos media salutis; tametsi porro verificari id non possit in eo ordine, quem ex aliis motivis sibi putet adoptandum: quemadmodum rex ille quem produximus in exemplo, non quia iudicat non sibi esse faciendos maiores sumptus ut omnes captivi liberentur, censetur nec habere votum antecedens erga liberationem suorum omnium subditorum.

Quod ut magis magisque innotescat, adverte quid quantumque opus fuisset ad hoc ut parvulorum nullus baptismo privaretur. Ad repellenda scilicet impedimenta physica opus fuisset arcere ex cursu naturae omnem physicam defectibilitatem, et ipsos morbos ac mortem. Ad removenda vero impedimenta moralia, debuisset inducere per omnem locum et omne tempus omnimodam vel ab initio propagatio-

nem evangelii , et in omnibus et singulis individuis absolutam impeccantiam, ne ex malitia aut negligentia cuiuspiam, infantulus quivis baptismo privaretur. Quis audeat dicere Deum cogi debuisse ad talem tantae perfectionis ordinem inducendum? Cum ergo ad hoc non teneretur, neque divina sapientia id expedire iudicaret, optime Deus pati potuit ut nonnulli baptismi applicatione orbarentur, sarta tectaque in se manente antecedente voluntate salutis quorumcumque.

Atque ex hoc quidem principio omnes dissipantur nebulae quae mentem occupare in hac materia possint. Quod enim poscitur a Vasquesio aliisque, revera non ad voluntatem spectat antecedentem, sed ad consequentem. Poscitur enim ut in omnibus et singulis vinci debuerit impedimentum, adeoque ut Deus etiam praeviso impedimento perrexerit velle salutem parvulorum. At hercle hoc est munus voluntatis consequentis : nos autem non defendimus nisi voluntatem antecedentem quae spectatur in Deo ante praevisionem impedimenti. Ergo. Ex quo etiam liquet alium esse heic terminum voluntatis antecedentis, ac sit quoad adultos. Quoad hos enim est voluntas applicandi media sufficientia etiam post praevisa naturae aut alterius ordinis impedimenta : unde talis voluntas est consequens et efficax quoad mediorum largitionem , praescindit autem a resistentia humanae voluntatis, et a mediorum effectu pro actu secundo. Contra quoad infantes de quibus agimus, Dei voluntas praescindit ab ipsis naturae , vel alterius ordinis impedimentis , uti ex explicatis hactenus abunde constat.

Quamobrem immerito depromitur difficultas adversus voluntatem antecedentem quae respicit parvulos, ex eius analogia quae respicit adultos. Haec potest esse antecedens etiam collatis de facto mediis sufficientibus : quia dicitur antecedens per respectum ad impedimenta personalia, et ad effectum mediorum pro actu secundo. Illa autem si coniungeretur cum ipsa de facto collatione mediorum , iam

non esset antecedens sed consequens et efficax, quod est contra hypothesim.

Ultimo apparet bene in hac materia appellari ad iura communis provisoris nempe Dei, qui scilicet non teneatur illa tollere impedimenta. Sane ex dictis aliud est signum quo Deus directa et primigenia intentione concupivit salutem omnium; aliud est signum quo partes iniens communis provisoris, nostro concipiendi modo, secum ipso deliberavit et decrevit quem inter omnes redemptionis ordinem censeret esse adstruendum. Alioquin vero, uti vidimus, differentia non erat accidentalis et extrinseca; cum ad eum finem communis applicationis mediorum assequendam, debuisset inducere statum physice et moraliter in omnibus individuis indefectibilem; adeoque statum longe praestantiorem ipso statu amisso innocentiae. At oppido hoc non fuisset reparare et restituere; sed novam plane oeconomiam longe prima praestantiorem inducere. Quae si fuisset aliquando inducenda; non expedivisset antea simplicem statum innocentiae sed obnoxium defectibilitati inducere, et ipsum permittere originale peccatum.

LECTIO X

Ostenditur Deum reapse velle omnium et singulorum infantium salutem sensu in superiore lectione constituto.

Imprimis ineluctabile est quod superius expressum fuit ex Apostolo (II Cor. V, 14-15) *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, et pro omnibus mortuus est Christus*. Unde prodit per seipsum argumentum: Iuxta vim Paulinae illationis pro omnibus mortuus est Christus, quotquot in Adam fuere mortui. Sed in Adam fuere mortui omnes et singuli parvuli, nemine excepto. Ergo pro omnibus et singulis Christus est mortuus.

Sed si Christus mortuus fuit pro omnibus et singulis, tum ipse, tum Pater dicendi sunt saltem voluntate illa antecedenti, quae fuit exposita, velle omnium et singulorum parvulorum salutem. Ergo.

Merito proinde Augustinus (lib. I. oper. imperf. contr. Iulian. cap. LXIV): *Unus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt. Conclusio haec Apostoli invicta est, ac per hoc quia et pro parvulis mortuus est; profecto etiam parvuli mortui sunt.* Et (ib. lib. II cap. CLXIII): *Clamat Apostolus: ergo omnes mortui sunt, et pro omnibus mortuus est; et vos reclamatis: non sunt mortui parvuli; clamate et quod sequitur: ergo non pro ipsis mortuus est.*

Secunda probatio desumitur ex omnibus locis superius recitatis pro altera quaestione. Nam illa loca sunt per se universalissima, et ad omnes homines extenduntur; puta illud (I. Tim. II, 9): *Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus—Ecce qui tollit peccatum mundi—Venit filius hominis salvare quod perierat—Sic Deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret*; etc: Alioquin autem nulla est coarctandi ratio: siqua enim ratio adesset, ea deberet repeti ex rei impossibilitate, sive incapacitate subiecti; at vero lectio praecedens ostendit nullam haberi in signo antecedenti huiusmodi incapacitatem: Ergo.

Idem dicendum de plerisque ecclesiasticis auctoritatibus suo loco laudatis, atque illo praesertim symboli articulo: *qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de coelis.* Igitur.

Verum obiiciunt I. Mors Christi pro omnibus non probat assumptum. Nam 1. potest dici Christus pro omnibus mortuus quoad sufficientiam pretii, quod in se acceptum omnium saluti est idoneum. 2. Potest res intelligi quoad Christi affectum, quatenus voluisset omnibus per quandam velleitem prodesse, non vero sic ut determinate pro omni-

bus suam mortem applicaret. 3. Vel si applicare intendit, fecit id conditionate, modo Patris voluntas illos parvulos a salute non excluderet. Ergo ex morte Christi pro omnibus non evincitur assumptum.

Resp. nego antec. Ad 1. interpretationem reponimus primo quod phrasis illa: *unus pro omnibus mortuus est*; obvie, ut par est, accepta importat ipsam pretii applicationem, non vero meram eiusdem entitative sumptam sufficientiam. Idque fassus est ipse Iansenius (lib. III de gr. Christi cap. XXI) ubi ait: *Christum esse passum, crucifixum, mortuum, se redemptionem dedisse, vel propitiatorem esse pro omnibus, plus aliquid dicit quam nude pretium sufficiens obtulisse, quod iis applicari nolit. Illud enim indicat, intentione morientis pretium pro illis oblatum esse, ut eius oblatione placatus Pater eos reipsa de servitute liberaret.*

Secundo absurda est interpretatio: nam argumentatio Pauli talis evaderet: Christus per suam mortem condidit ex parte sui pretium quod redimendis omnibus sufficiat: ergo omnes mortui sunt. Consequentia esset illegitima: nam fieri posset ut Christus pretium solveret quod per se valeret ad omnes redimendos si indigerent; revera tamen non omnibus redemptio esset necessaria. Certe etiam pro daemonibus erat valor sufficiens in passione Christi: non tamen proinde diceres Christum esse mortuum pro daemonibus.

Ad secundam interpretationem similis responsio. 1. obstat sensus obvius. Mori enim pro aliquo, plus dicit quam simplicem profiteri ei velleitatis affectum. 2. In argumento Apostoli morti reali omnium vi antithesis non respondet nisi realis destinatio redemptionis omnibus facta. 3. Huic loco Pauli respondet quod ex cap. V. ad Rom. non ita pridem allegavimus, ubi contendit Apostolus tot ex parte sui vere et proprie profuisse Christum, quot Adamus nocuit. Ergo.

Ad tertiam interpretationem reponimus 1. nullum in textu reperiri vestigium huius voluntatis conditionatae in Christo. Deinde ista conditio locum in casu nostro non habet. Nam de ipso Deo Patre ostendimus quod salutem velit omnium parvulorum. Sane id probat illud (Ioann. III): *Sic Deus dilexit mundum*; etc: Et illud (I.Tim. IV): *Deus est salvator omnium, maxime fidelium*; etc : Retorquetur igitur argumentum; quatenus uti Pater voluit antecedenter salutem talium infantium , ita simpliciter pro ipsis etiam mori intendit Christus.

Tertio in hac hypothesi plurimum enervaretur argumentum Paulinum. Esset enim: omnes in Adamo mortui sunt: nam pro omnibus conditionate mortuus est Christus. Denique comparatio quam instituit Apostolus (Rom. V): hoc importat; tot absolute et realiter profuit Christus, quot nocuit Adam. Igitur; etc :

Obiic. II. S. Augustinus passim affirmat Deum pro suo beneplacito noluisse salutem infantium qui sine baptismo moriuntur , et in hoc inscrutabile Dei iudicium adorandum , quin possit discriminis assignari caussa. Ita e. g. (de bono persever. cap. XII) *Neque enim*, inquit, ... *parentum negligentiae sic tribuendum est quod parvuli sine baptismo moriuntur , ut nihil ibi agant superna iudicia : tamquam ipsi qui hoc modo moriuntur , parentes sibi negligentes voluntate propria de quibus nascerentur elegerint. Quid dicam , quod parvulus aliquando antequam illi per ministerium baptizantis succurri possit, expirat ? Plerumque enim festinantibus parentibus et paratis ministris , ut baptismus parvulo detur ,* Deo tamen nolente *non datur , qui eum parvulum in hac vita non tenuit ut daretur. Quid est etiam quod aliquando parvulis infidelium filiis potuit, ne irent in perditionem , et filiis fidelium non potuit baptismate subveniri ?* etc : Eadem saepissime repetunt tum s. Augustinus , tum s. Prosper , et alii s. Doctoris discipuli. Ergo.

Resp. dist. antec. s. Augustinus affirmat Deum noluisse salutem illorum infantium, iuxta voluntatem consequentem et absolutam; *Conc.* Antecedentem et conditionatam; *Nego.* Memineris posuisse Semipelagianos quod Deus quoad se tenderet voluntate veluti absoluta et efficaci in omnium pro actu secundo salutem; impediretur autem saepenumero per humanam voluntatem. Respondet passim s. Augustinus et cum eo reliqui, hoc cerni evidenter falsum in caussa parvulorum, qui ex nullo saepe humano impedimento, sed ex sola Dei voluntate ad baptismi gratiam de facto non pertingunt.

Item dicebant Pelagiani et ex parte Semipelagiani gratiam dari secundum merita naturalia. Opponit Augustinus identidem exemplum parvulorum ex quibus sine ullo merito, et in communi demerito peccati originalis unus reservatur baptismo, alius praeripitur morte. Quare ipso hoc libro de dono perseverantiae in fine capitis XI iterum inculcat s. Doctor dictam sortem parvulorum; tum e vestigio incipit cap. XII ex quo obiecta difficultas est deprompta: *Conficitur itaque ex his gratiam Dei non secundum merita accipientium dari*; etc. Tota haec, ut apparet, disputatio de iis est qui de facto baptizantur, vel non baptizantur, proindeque de nulla alia Dei voluntate agi potest, nisi consequente et efficaci.

Obiic. III. Si ita res haberet, tot numero theologi gravissimi in contrariam sententiam non ivissent. Porro Vasquesius affirmat omnes ad suam usque aetatem scholasticos negasse Deo voluntatem salvandi tales infantes. Vuitassius vero citat Orosium, et ex parte Auctorem libr. de vocat. gent. Gregorium Arimin. Robertum Holkot, Driedo, Soto Dominicum, Cardinalem Sfondratum; etc:

Respondemus I. fucum facile fecisse pluribus ex antiquis theologis loca s. Augustini, quorum sensum non satis fuerint rimati. II. Ipsi revera non negant nisi quod nos negandum confitemur, scilicet dari talibus infantulis pro

actu secundo auxilia sufficientia ut baptizari possint, et sic Deum velle ipsorum salutem. Ita Ariminensis (in I. dist. XLVI, q. 1.) *Alii*, inquit, *dicunt Deum velle antecedenter omnes homines salvos fieri quia* dat omnibus *antecedentia quibus possint prosequi salutem* . . . . *Sed nec iste modus respondendi veritatem habet. 1. quidem quia in eo quod dicunt de voluntate antecedente implicant falsum* . . . . *Constat enim quod pueris ante baptismum sive in uteris matrum, sive egressis ex utero morientibus non dat talia auxilia antecedentia, quibus prosequi possint salutem.* Et Holkot (in II dist. I. lit. c. e.) *Secundum istud*, inquit, *Deus non vult parvulos salvari voluntate antecedente, quia non dat eis naturalia vel antecedentia quibus possint consequi salutem.* Ita reliqui loquuntur quos ibidem confer.

Obiic. IV. Eiusmodi voluntas Dei antecedens qualis fuit praefinita, dicenda est contradictoria. Nam iuxta eam Deus simul vult omnium salutem prima et antecedenti intentione, simul eadem prima et antecedenti intentione specificum gradum redemptionis sive ordinem eligit, ex quo talis omnium salus debeat in pluribus impediri. Ergo idem quod vult non vult, adeoque in contradictione versatur.

Resp. nego assumpt. ad probat. dist. Simul Deus vult salutem omnium etc. *Dist.* vult absolute et consequenter ad praevisionem impedimenti secuturi ex ordine quem eligit; *Nego.* Conditionate et antecedenter; *Conc.* Utique contradictorium est ut aliquis simul absolute proponat decretorie consequi aliquem finem; simul ipsemet inducat talia per quae finis consecutio debeat impediri. Praesertim si dum finem intendit, apprime noscat per illa adiuncta finem ipsum impediri. Et hac praecipue ex caussa in prima sectione reiecimus decreta subiective absoluta et obiective conditionata. Verum nulla est contradictio

in eo ut quis affectu conditionato et pro signo antecedenti ad praevisionem impedimenti secuturi ex medio quod eligit, sive praecisione ab eo facta, velit aliquem finem; simulque ob aliam caussam eligat media per quae quantum intendit non possit obtineri. Quae quidem res in exemplis superiore lectione prolatis nimium est manifesta.

Instant. Ista voluntas antecedens et conditionata vel importat ut Deus dixerit: vellem omnes salvare, nisi alioquin vellem hunc ordinem reparationis; et sic erit voluntas suspensa ac mera velleitas; ut si dicerem: vellem ambulare, nisi alioquin vellem causa valetudinis cubare. Vel importat actum determinatae et praesentis voluntatis qua Deus dicat: volo; et sic est incompossibilis cum electione talis medii impedientis. Insuper Dei determinata voluntas maneret inexpleta: ac denique haberetur in casu verum decretum subiective absolutum et obiective sensu thomistarum conditionatum. Ergo nulla ratione illa voluntas potest admitti.

Resp. Illa voluntas non importat absolutum *volo*; neque merum *vellem*, in sensu simplicis velleitatis; sed volo, sive intendo omnes reparare et omnibus intendo media prodesse quae eligo, modo ad omnes extendi possint in eo rerum ordine quem alioqui statuo. Ita ille rex quem saepius in exemplum induximus, neque dicit absolute *volo*, neque dicit *vellem nisi*; etc: sed affectum habeo redimendi omnes quantum ex me est, per medium quod eligo, quatenus per ipsum medium obtineri id potest.

In hac volitionis forma habes voluntatem generalem quantum est ex parte volentis, et sub eo respectu quo volens praescindit ab impedimento orituro ex parte medii. Habes etiam voluntatem suo modo conditionatam: non enim fertur in effectum absolute, sed quatenus per medium obtineri queat effectus. Habes voluntatem quae prout spectatur simpliciter in affectu volentis, et volens praescindit ab indole medii, nullos limites agnoscit: prout vero

tali medio alia ex causa eligendo subiicitur, et volens, impedimenti ex medio orituri rationem habet, coarctatur ad aliquos, et quoad reliquos in velleitatem transit. Denique ista volitio differt ab ea quae substernitur decreto thomistico: quippe haec est absoluta per se et efficax, a c tantum obiective conditionata: quae vero a nobis hoc loco defenditur, etiam in ipso subiecto conditionem involvit.

PROLEGOMENON III

IN QUO DE VOLUNTATE DEI CIRCA SALUTEM HOMINUM *IN PARTICULARI*, SIVE DE PRAEDESTINATIONE AC REPROBATIONE DISSERITUR.

Quae hactenus disputata fuere de voluntate Dei universim inspecta erga hominum salutem, eo praecipue pertinuerunt, ut viam sternerent voluntati particulari eiusdem salutis; quae res arctiori vinculo connectitur cum materia de gratia. Evicimus ergo, peccato originali supposito, Deo id fuisse primitus constitutum, ut omnes homines vellet salvos, omnibusque foret ipse cooperaturus ad salutem per auxilia efficacia, aut saltem sufficientia. At omnibusne et singulis aequo modo salutem Deus intendit? Quibusnam auxilia sufficientia dumtaxat destinavit; quibus vero efficacia? Qua lege et modulo eiusmodi generalis suae voluntatis salvandi omnes applicationem peregit ad singula individua humanae speciei? Hoc illud est quod nomine praedestinationis aut reprobationis nuncupari solet; idque praesenti disputatione sumus explanaturi. Nemo autem est qui ad nomen praedestinationis quodammodo non exhorrescat, ac non meminerit veteres illas controversias, quae diu catholicas scholas saeculo XVI exagitarunt. At nos more nostro in tam salebrosa controversia ex Scripturis et Patribus praecipua quadam diligentia filum Ariadnes mutuari curavimus. Nec tamen quidquam in hoc ipso nobis tribuimus: sed quod in facto est positum non censemus dissimulandum, neminem scilicet adhuc plusquam decennio nos reperisse, qui nostrum hoc de praedestinatione commentarium integrum attenteque perlegerit, quique persuasus non evaserit; aut si contrariae esset sententiae, sua demum posthabita, in nostram non descenderit.

Itaque lectorem rogamus ut similiter animo praeiudi-

ciis vacuo in lectionem incumbat; vel saltem a ferenda sententia abstineat, donec ad calcem usque omnem nostram disputationem patiens solersque fuerit perscrutatus.

LECTIO I.

Nominalis notio praedestinationis ex usu biblico et ecclesiastico traditur.

Praedestinatio, si vim latinae vocis expendas, non aliud significare videtur, quam alicuius ad aliquid praeordinationem, idest ordinationem priusquam res ipsa fiat, mente conceptam atque decretam; et hoc sensu Scriptura saepe tali voce utitur, uti (I Cor. II, 7): *Loquimur Dei sapientiam in mysterio..... quam praedestinavit Deus ante saecula in gloriam nostram.* Et (Eph. I, 6): *Qui praedestinavit nos in adoptionem filiorum*; etc. Graece hoc ipsum exprimitur per vocem προορίζειν, quod est praefinire, praedeterminare.

Porro cum antecedens eiusmodi ordinatio possit esse bonorum aeque ac malorum; hinc per se praedestinatio tum ad electionem tum ad reprobationem extenditur; atque usu etiam Patrum quandoque sic usurpatur. Nihilominus et inter Patres, maxime vero inter scholasticos mos obtinuit ut praedestinatio tantum in bonis, idest electis, intelligeretur; et inter praedestinationem ac reprobationem tamquam inter oppositas species distingueretur; ac reprobi *praesciti* dicerentur. Atque haec quidem consuetudo ipsis Scripturis est conformis, quae etiam nonnisi quoad negotium supernaturalis salutis praedestinationis nomen et pradestinatorum usurpant.

Synonymae sunt huic praedestinationis nomini in Scripturis et apud Patres voces: *praeordinatio*, *dilectio*, *electio*, *propositum*, *praeparatio*, *decretum*, et aliquando *praescientia*: Censet tamen s. Thomas (1.p.q.XXIII,a. 4.

5. et comment. Rom. IX) quod secundum rationem, praedestinatio supponat electionem , et electio dilectionem.

Praedestinati item in ss. literis dicuntur *praefiniti* et *praedeterminati*. Nam graeca vox (Rom. VIII, et Eph. I.) ita etiam reddi potest. Dicuntur quoque *dilecti, electi*, *cogniti a Deo* (II Tim. II); *praesciti* seu praecogniti (Rom. VIII-XI); *non repulit Deus plebem suam quam praescivit*; *probati* (I. Cor. XI): *ut qui probati sunt, manifesti fiant in vobis*; *ordinati et praeordinati ad vitam aeternam* (Act. XIII XXII); *praeparati* (Rom. IX): *vasa misericordiae quae praeparavit Deus in gloriam*; *vocati* (Rom. I—I. Cor. I.) κλητοι , *vocatitii* : *filii Dei* (Ioann. XI): *Ut filios Dei qui erant dispersi congregaret in unum*:

Cum haec interim nomina ex dictis referantur potissimum ad praeordinationem Dei quae versatur in bonis; patet iis posse subesse quidquid plane boni a Deo hominibus in ordine supernaturali vel per relationem ad ipsum, fuit libero consilio praeparatum. Sed cum omnia haec bona sint denique reducibilia ad gratiam et ad gloriam ; hinc duplex admodum resultat praedestinatio , nimirum ad gratiam et ad gloriam , iuxta illud (psal. LXXXIII , 12) : *gratiam et gloriam dabit Dominus*.

Si alterutram harum partium accipias, habes praedestinationem *inadaequatam*. *Adaequatam* vero si utramque coniungas. In utraque enim complete spectatur benevola Dei voluntas erga alicuius salutem.

Et haec omnia exhibent notionem nominalem praedestinationis , in qua in praesens consistimus. Nam quod plures theologi faciunt , ut heic velint realem definitionem scrutari , deque tradita a ss. Augustino atque Thoma praedestinationis definitione decernere , id loco plane inopportunum videtur. Nequit enim certa quoad essentiam praedestinationis definitio constitui , nisi ante constiterit cuinam

inter omnia a theologis hac in re invecta systemata potissimum sit subscribendum.

Hisce ergo interim praetermissis, aggredientes de praedestinatione controversiam haec deberemus seorsim disputare: 1. Dicendum foret de praedestinationis existentia. 2. de natura. 3. de proprietatibus. 4. de caussis et effectibus. Totidem etiam forent quaerenda de reprobatione. Verum censemus omnes propositas quaestiones in sola de caussis praedestinationis ac reprobationis disceptatione posse elucescere. Itaque huic, quo uti licet, compendio insistentes, primum errores et opiniones quotquot praecipue extiterint circa causas praedestinationis explanabimus. Tum sententiam nostram promemus, confirmabimus, ac vindicabimus. Denique quae inde ulterius consequuntur, sive quoad praedestinationem, sive quoad reprobationem tenendas veritates adstruemus.

LECTIO II

Errorum et opinionum circa caussas praedestinationis expositio inchoatur.

Quando de causis praedestinationis agitur, ut s. Th. observat (I p. q. XXIII, a. 5.) non est sermo de caussa physica et a priori ex parte actus praedestinantis, quasi aliquid admittatur Deo superius quod Deum determinaverit ad praedestinandum. Sed disseritur tantum de caussa morali acceptaque ex parte effectus; num scilicet habeatur hic effectus ut aliquis a Deo praedestinetur ex absoluto Dei beneplacito; an vero ex merito quod in eodem futurum Deus prospexerit.

Rursum cum de causis inquiritur praedestinationis, non agitur de eadem iuxta ordinem executionis, sed intentionis dumtaxat. Etenim apud omnes constat quod relate ad ordinem executionis, nemo salvetur nisi consequenter ad merita, cum salus aeterna ex divina ordinatione detur

loco mercedis. Est igitur tantum controversia, num iuxta ordinem intentionis prius Deus praedestinaverit gratiam alicui et merita, ac deinde gloriam; an vicissim primo illi intenderit gloriam, et ex hac intentione gloriae gratiam et merita eidem praeparaverit.

Excessit in re huiusmodi primum Origenes, qui (lib. II de princip. cap. VIII) statuit animas ob bona aut mala anterioris vitae merita, in varia corpora detrudi, in quibus exinde vel salutem vel damnationem nanciscantur.

Pelagiani ac Semipelagiani paratum omnibus dixere evangelium iis qui mererentur sive per opera naturalia, sive per bonas quasdam operum inchoationes viribus naturae praestitas, et exinde Deum absque ullo suo antecedenti proposito ad fidem destinare homines vel non destinare, itemque vitae aeternae aut gehennae addicere. Pelagianis porro quoad praedestinationem ad gratiam ii praelusere quibuscum disputat Paulus in epistola ad Romanos.

Praedestinatianorum et Gotescalchi pravam sententiam superius exposuimus. Ioannes Wiclefus saec. XVI eandem haeresim instauravit, iuxta Thomam Waldensem (lib. I. art. 1. cap. XXIII, n. 8); itemque Ioannes Hus, iuxta Alphonsum Castro, et alios complures.

Denique Calvinus (lib. III. instit.) adstruit 1. praedestinationem ad gratiam et gloriam fieri ex solo Dei beneplacito. 2. Solis praedestinatis destinari salutis promissiones. 3. Quosdam a Deo positive reprobari ante omnem peccati praevisionem. 4. Sacrilege a Deo quaeri cur ea imputet quorum necessitas praedestinatione videtur imposita. Ac concludit (lib. III, cap. XXII, n. 7): *Decretum quidem horribile, fateor: inficiari tamen nemo poterit, quin praesciverit Deus quem exitum habiturus esset homo antequam ipsum conderet, et ideo praesciverit quia decreto suo sic ordinaverit.*

Ianseniani, duce Iprensi, pro statu naturae innocentis praedestinationem admittunt ad gloriam post praevisa merita; ita quidem ut prius Deus decreverit dare gratiam

tum ex praevisa futura cooperatione ad gratiam statuerit dare gloriam.

In statu naturae lapsae rem secus habere tradunt. Ipsis enim iudicibus, Deus ante omnem meritorum praevisionem quosdam praedestinavit absolute ad gloriam, quibus propterea gratias efficaces ab intrinseco et necessitantes accommodat. Reliquos ex eo quod inquinatos cernit peccato originali, Deus ad gloriam non eligit, nec nisi auxiliis entitative tantum sufficientibus consequenter instruit. Concludunt Ianseniani totam hanc suam doctrinam verissimum fidei caput constituere. Atque haec quidem haeretici de caussis praedestinationis absurda atque impia fabulati sunt.

Inter catholicos imprimis convenit praedestinationem ad fidem et primam iustificationis gratiam non esse ex meritis. Sane ante fidem nullum potest existere meritum, cum omnia opera sint naturalia. Igitur ad summum potest poni dispositio negativa consistens in remotione impedimenti. Et si haec ita ponatur ut homo vere faciat quantum est in se, Deus, iuxta tritum scholae axioma, non denegat gratiam.

II. Conveniunt catholici quod electio ad praedestinationem adaequatam sit gratuita. Sic enim complectitur gratiam et gloriam, ex quibus secunda primae innititur quam gratuitam esse modo diximus. Unde sic praedestinatio ad gloriam si non in se, saltem est gratuita in caussa.

III. Consentiunt catholici quod nulli possit praedestinari tamquam ex meritis perseverantia passiva, hoc est opportunitas mortis: siquidem certum est non dari ad eam veri nominis meritum. Quoad perseverantiam activam, sive auxiliorum seriem quibus in recte factis persisti queat, potest homo iustus ex omnium sententia saltem aliquatenus illam mereri. Sed tamen haec perseverantia est gratuita in caussa, cum gratis ad fidem et primam iustificationem sit homo adductus.

Extra haec doctrinae capita catholicis omnibus plane communia, diversi diversas vias iniverunt ut negotium prae-

destinationis explicarent: totidem proinde extitere systemata, quae iam aggredimur singillatim enarrare.

LECTIO III

Systema Thomisticum et Molinisticum proponitur.

Ad mentem Thomistarum 1. concipitur Deus vidisse humanum genus peccato originali infectum.

Tum 2. voluntatem concepit seriam atque antecedentem salvandi omnes, adeoque per sufficientia saltem gratiae subsidia omnibus consulendi.

3. Ante omnem praescientiam agendorum ab hominibus aliquando extituris certum ex ipsis numerum ad aeternae gloriae assecutionem elegit.

4. Ex hac antecedenti electione illis Deus praeparavit eam seriem auxiliorum efficacium, quibus certissime perseverarent usque in finem et salvarentur: unde mortis etiam opportunitatem praestituit.

5. In decreto absoluto talium auxiliorum futuram hominum illorum iustificationem, bona opera, et finalem perseverantiam praecognovit.

6. Hinc titulum ad retribuendam gloriam loco mercedis deprehendit, adeoque decrevit uti praemium talibus hominibus dare illam beatitudinem, quam a principio ipsis destinavit ex suo gratuito beneplacito.

Quoad reliquos homines Deus, cum primos destinat ad gloriam, negative se habet. Nihil scilicet addit antecedenti illi voluntati de qua diximus, consulendi omnibus per auxilia sufficientia; atque haec propterea pergit velle non electis impertiri.

In decreto isto absoluto dandi auxilia dumtaxat sufficientia, itemque potestatem perseverandi, non ipsam perseverantiam activam aut passivam, Deus cognoscit illum nec recte, saltem semper, acturum, nec decessurum in statu

gratiae sed peccati. Consequenter destinat ei in poenam mortem aeternam. Adeoque isti si sint baptizati, non damnantur propter peccatum originale, sed propter actualia. Confersis inter ceteros Gotti (Tract. VI. de Deo q. III, dub. III).

Haec praedestinationis forma dicitur gratuita *in se*; vel etiam *formalis ad gloriam*, quia gloria est proximum et formale obiectum talis praedestinationis.

Molina (Concord: q. XXIII, art. 4 et 5 disp. I. membro 2) sic primum definit praedestinationem: *Ratio ordinis ac mediorum, quibus Deus per scientiam naturalem et mediam inter liberam et mere naturalem, praevidit creaturam aliquam mente praeditam perventuram in vitam aeternam cum proposito determinationeque divinae voluntatis ex parte sua id executioni mandandi; est talis creaturae praedestinatio.*

Iuxta hanc definitionem Deus in primo signo rationis videt omnes ordines possibiles auxiliorum quos ad salutis assecutionem posset hominibus applicare: et intellige nomine ordinum complexum gratiarum tum externarum tum internarum, vitae adiuncta reliqua, et tantam durationem.

In secundo signo per scientiam conditionatorum Deus intuetur quid hominum quivis sub quoque auxiliorum ordine, si ei applicaretur, foret acturus, et num ad perseverantiam, num ad finalem impoenitentiam res esset eventura.

In tertio decernit dare talem puta ordinem gratiarum praevisum efficacem.

In quarto promanantia inde bona hominis merita perspicit, mortemque secuturam in statu gratiae.

Hinc in quinto decernit tribuere loco mercedis respondentem meritis gloriam. Ac sic denique per scientiam visionis novit illum beatum futurum, et tali gloriae gradû donatum iri.

Ex his 1. infert Molina optime in hoc systemate cum praedestinatione componi humanam libertatem. Siquidem in eo

hominis arbitrium tali gratiarum ordini subiicitur, qui nec ipsum relinquat ad agendum impotens, nec ad agendum antecedenter determinet.

II. Patere ait quemadmodum aliquo sano sensu dici possit praedestinatum posse damnari, et non praedestinatum posse salvari; nimirum in sensu diviso a divina praescientia. Iuxta enim expositum systema tota certitudo consensus ad gratiam, consequens est, et in divina praescientia fundata; non vero antecedens, neque sita in absoluta, seu determinante gratiae efficacitate. Hinc et Iudas potuit salvari, quia antecedenter poterat bene uti ordine gratiarum sibi attributarum, et tantum consequenter ad praevisum dissensum, Iudas fuit reprobationi addictus.

III. Unde nemo potest iure esse sollicitus nisi de sua tantum cooperatione. Certo enim scit quod nulla alia via potuerit a Deo reprobari, nisi quatenus praeviderit in eo futurum abusum gratiarum: caveat ergo ne hic ipse contingat. Dicere autem: quis scit an Deus praeviderit hunc ipsum dissensum? nimis probat, inquit Molina, et est vana expostulatio.

IV. In eo qui praevisus est abusurus gratia, ordo ille auxiliorum non transit in ordinem praedestinationis, sed manet ordo providentiae circa illum hominem in beatitudinem, ob quem non potest culpari Deus, et homo potest iudicari et damnari.

V. Non deest huic homini possibilitas tum ad activam perseverantiam, tum ad passivam. Intra enim illud vitae spatium potuisset sic gratiae cooperari, ut in statu iustitiae ex vita discederet.

VI. Ex alia parte salvatur perbelle Dei peculiare beneficium erga praedestinatos. Non enim nisi libere Deus illum ordinem impleri elegit in quo praevidit hominem ad vitam perventurum. Ut enim praevideatur secuturus bonus usus gratiarum prae abusu, pependit ex divina praescientia et arbitrii cooperatione. Ut vero hic prae aliis ordo physice locum habeat, ex solo Dei procedit beneplacito.

VII. Atque in hoc praecise Dei beneplacito ita sumpto mysterium consistit divinae praedestinationis, non autem in eo ut pro suo lubito Deus alios prae aliis a salute repellat. Hinc intelligitur quid factum Scriptura praedicet in illo iusto immature rapto, ne malitia mutaret intellectum eius. Electus scilicet ordo fuit, in quo vita foret brevior: quae si producta fuisset, iustus ex sua iustitia excidisset.

Universim etiam intelligitur donum perseverantiae activae; quippe datur illa prae alia series gratiarum. Et passivae, quippe datur talis ordo cum tali vitae cursu, qui praevisus sit felicem exitum habiturus.

VIII. Eplicatur intra ipsum ordinem praedestinationis unde maior et minor praedilectio, et consequens sanctitas. Cum enim Deus plures respectu aliquorum videret ordines in quibus omnibus ad vitam pervenirent, illum elegit, in quo tantum gratiae, meriti, et gloriae haberetur.

IX. Sic etiam habet respectu B. Virginis. Vidit Deus illi puellae quam matrem filli sui destinaret, quales ordines responderent gratiarum, cooperationis, et gloriae. Elegit inter omnes sublimissimum, qualis deceret ipsam Deiparam.

X. Excipienda est, inquit Molina, ab hac tota doctrina humanitas Christi. Haec enim praedestinata est ad unionem hypostaticam ex nullis meritis, quia ad id perduci non poterat per usum liberi sui arbitrii, cum per se non esset persona, immo ante unionem cum Verbo nullatenus existeret.

LECTIO IV

Reliquorum systematum circa caussas praedestinationis summa exhibetur.

Augustinenses pro statu naturae innocentis cum Molina plane sentiunt. Pro natura autem lapsa Thomistis adstipulantur; tantumque ab iis quadamtenus dissentiunt quoad

gratiae notionem sive efficacis sive sufficientis, uti in quaestionibus de efficacia gratiae inferius declarabitur.

Suaresius (lib. I de provid. grat. cap. VIII, seqq.) imprimis concedit, Deum per voluntatem non accedere ad quemquam praedestinandum, nisi antea sibi repraesentaverit omnes ordines subiecto applicabiles gratiarum, et perspexerit quid sub quoque ordine ex libera arbitrii cooperatione esset eventurum. At vero animadvertit quod hac scientia praesupposita, possit dupliciter concipi actus consequens divinae voluntatis. Primo modo ut in liberà electione unius ordinis gratiarum prae alio, tendat primo et per se in dandum illum ordinem quem praevidit bene cessurum; tum inde detegat absolute futura merita; ac demum decernat gloriam. Haec praedestinatio esset post praevisa merita gratiae non solum conditionata, sed etiam absoluta. Secundo modo potest res ita concipi, ut primus actus voluntatis divinae sit gratuita dilectio qua vult et intendit absolute et efficaciter dare quibusdam gloriam, adeoque talem ordinem gratiae destinat quem praevidit efficacem. Atque haec praedestinatio est post merita gratiae conditionata, sed ante praevisa merita absoluta.

Hanc tenet Suaresius loco citato ac fuse defendit; itemque Bellarminus, qui (lib. II de gr. et lib. arb. cap. IX, §. ult.) inquit: *Itaque secundum nostrum modum intelligendi, iste fuisse videtur ordo praedestinationis in mente divina. Primum praevidit Deus, si hominem conderet, eum lapsurum cum omni posteritate, et simul vidit posse se variis modis liberare vel omnes, vel aliquos pro arbitratu suo. Deinde voluit hominem condere et ut laberetur permittere, et quosdam ex numero lapsorum misericorditer liberare, aliis in massa perditionis iuste relictis. Tertio excogitavit remedia salvandis electis idonea, in quibus primum locum habuit incarnatio et passio Salvatoris. Quarto approbavit ea remedia, et tunc elegit Christum, et*

nos in ipso ante mundi constitutionem. Quinto disposuit, ordinavit, et quodammodo imperavit ut ita fieret.

Lessius (disp. de praed. et reprobat. angelor. et homin. sect. II et seqq.) supposita scientia conditionali, censet Deum primo intendisse gratiam; tum ex praevisione meritorum absolutorum gloriam. Ita et Vasquesius (disp. LXXXIX in 1. p. s. Th. cap. I et seqq.); Frassen (Scot. acad. tom. I, tr. II, sect. I. q. 2.); Tournelyus (de Deo q. XXIV, art. II, concl. V) ete:

Gregorius de Valentia (opusc. de praed. et reprob. cap. II) sentit utramque sententiam posse conciliari; adeoque asserit Deum supposita scientia simplicis intelligentiae et conditionali, unico simplicissimo decreto velle alicui praedestinato gratiam simul et gloriam, quin unum prae altero per prius intendat. Atque in hanc etiam opinionem concessit Dionysius Petavius, qui dignus est ut consulatur (tom. I lib. IX, c. XXII, n. 2. et lib. X).

Denique Ambrosius Catherinus absurdum censens Deum circa aliquos, puta B. Virginem, Ioannem Baptistam, etc: non habuisse voluntatem absolutam et antecedentem ducendi ad eum gloriae gradum, quem sunt assecuti; dari statuit praedestinationem communem post praevisa merita absoluta utcumque inspecta; et peculiarem quorundam ante praevisa merita: atque in hunc modum putat theologorum dissidium posse componi.

LECTIO V

Ostenditur praedestinationem ad gloriam quae antecedat praevisionem meritorum tum absolutorum tum conditionatorum, saltem in doctrina thomistica gratiae ab intrinseco efficacis, esse prorsus absurdam.

Probatur. Illa praedestinatio est absurda, quae inducit antecedentem necessitatem non electis ut perdantur; quae excludit a Deo voluntatem seriam et sinceram salvandi omnes; quaeque positivam antecedentem non electorum reprobationem necessario includit. Atqui haec habentur in praedestinatione proposita. Ergo est plane absurda.

Maior est per se evidens. Minor evincitur per partes. Prob. 1. pars. Illa praedestinatio inducit non electis antecedentem necessitatem ut perdantur, iuxta quam non electis ea antecedenter deputantur auxilia, sub quibus ex vi seu indole ipsorum auxiliorum non possint absolute et antecedenter recte operari. Atqui id contingit in praedestinatione qua de agimus. Ergo.

Prob. minor: gratia sufficiens thomistica quae antecedenter destinatur non electis, vel est de se sufficiens sine alio auxilio, aut motione divina, ut non electus possit bene operari, vel requiritur praeterea gratia efficax. Si primum dicas; non certe sequetur ex hac Dei non electione et attributione gratiae sufficientis, illum non electum non salvari; poterit enim fieri ut non electus gratiae consentiat, et salvetur. Si vero non est de se sufficiens; hoc ipso destinantur media sub quibus antecedenter nequeat non electus bene operari. Ergo.

Ad haec frustra Thomistae ingeminant: auxilium a se poni relative sufficiens, quod poscat coniungi cum efficaci, quodque reapse coniungeretur, nisi homo malae voluntatis impedimentum obiiceret. (Cf. Gotti tract. VI q. III, §. X, n. 84) Hac et aliae similes abstractae prote-

stationes non effugiunt vim instituti dilemmatis, quod adhuc Thomistis solvendum restat.

Si haec ita sunt, facile etiam patet quod in proposita praedestinatione excludatur Dei voluntas antecedens salvandi omnes. Quomodo enim haec locum habeat, si Deus antecedenter ad omnem praevisionem ex suo beneplacito sancit negare non electis auxilia per quae revera possint salvari?

Denique innotescit quod eiusmodi praedestinatio positivam reprobationem primo et per se intentam necessario involvat. Si enim Deus primo et per se inducit antecedentem necessitatem ut non electi damnentur, nequit dici quod negative et veluti ex consequenti se habeat; ipse enim est sola caussa positiva cur ille damnetur. Item cum saepe fiat ut non electus sanctificantem gratiam idemtidem sit assecuturus; aut Deus antecedenter intendit ut mors hunc non possit deprehendere in illo statu gratiae, aut non intendit. Si non intendit; non est certa ex illa non electione, talis hominis reprobatio. Si autem intendit; positivum et antecedens medium eligit et inducit ne ille possit salvari. Igitur.

Ex his hactenus explicatis alia deducuntur incommoda. Primum quidem quod iuxta huiuscemodi praedestinationis notionem iure possit quispiam dicere: si non sum electus, versor in antecedenti et divinitus mihi imposita impotentia assequendae salutis: quid proinde est cur non desperem? Alius vero facile poterit in hunc modum ratiocinari: si sum praedestinatus, ex acceptione gratiarum a se efficacium sum in impotentia non assequendae salutis: unde frustra anxius sim et laborem.

Ad haec omnia reponunt Thomistae 1. Eadem fuisse obiecta s. Augustino a Semipelagianis. 2. Turpe esse ut velimus ad naturalis rationis iudicium mysteriorum profundissimum temere exigere.

Verum de s. Augustini circa praedestinationem doctrina, et contrariis Semipelagianorum argumentationibus, suo

quidem loco dicetur inferius. Ad alterum, nemo qui rem advertat non reponet, idipsum esse quod quaestioni subiicitur, num quod proponunt Thomistae sit absurdum commentum, an ipsissimum mysterium praedestinationis constituat.

LECTIO VI

Praedestinatio quae ex opposito concipitur post praevisa merita gratiae tum absoluta tum conditionata minus probabilis est dicenda.

Probatur 1. In ista praedestinationis forma debet concipi Deus destinans alicui ordinem gratiarum praevisum efficacem prae alio praeviso inefficaci, quin pro eo signo intendat dare eidem gloriam; licet alioquin eodem instanti perspiciat ex illo ordine sequi assecutionem gloriae, et ipse illum ordinem subiecto accommodet, ut sit utique eidem medium ad gloriam. Atqui hoc est admodum inverisimile: igitur improbabilis est illa praedestinatio.

Maior constat ex ipso conceptu systematis quod impugnamus; nec quisquam potest illud attemperare, quin ipsum systema deserat, aut immutet. Minor probatur 1. quia nemo inficiari potest quod aegre admodum in animum induci queat ista conceptio, ut cogitemus Deum intuentem ordinem praevisum efficacem et praevisum inefficacem; adeoque prospectantem connexionem infallibilem quam unus ordo habeat cum finis assecutione, alter non habeat; tum deliberate volentem illum ordinem quem actu videat infallibiliter connexum cum fine, prae alio quem item actu cernat non connexum cum fine; et nihilominus dicamus non ideo eligere prae ordine inefficaci eum quem actu spectat cum finis asecutione coniunctum, quia hanc finis assecutionem omnino sequi intendat, et velit eam per illam mediorum seriem, sive eum ordinem subiecto conferre.

Quis sibi persuadeat posse Deum simul agnoscere medium

uti ducens infallibiliter ad finem et illud intendere, simul vero posse praescindere ab intentione efficaci finis eodem momento quo videt et intendit medium efficax ad finem? Profecto si hoc esset, aperta contradictione laboraret actus voluntatis divinae. Etenim ex hypothesi pro eo instanti quo vult medium, non vellet efficaciter finem. Et tamen vellet, quia vult medium efficax, et quod videt infallibiliter cum fine connexum. Ac certe is qui videt medium efficax ad finem et illud vult, omnino censetur ipsum finem efficaciter intendere.

Ad haec nihil aliud reponi posse perspicio, nisi velle quidem Deum medium visum efficax ad finem, sed non velle reduplicative uti tale, seu quatenus sit efficax ad finem, et ad eum infallibiliter ducat; adeoque non velle illud ex intentione antecedenti ipsius finis.

Verum, ut omittam quam ardua cogitatu sit et plane improbabilis ista nova praecisio mentis quae Deo affingitur; ea certe in re qua de agimus locum non habet. Quaero enim sub quonam respectu, seu quanam sub ratione ordo quilibet auxiliorum qui fuerit in divina praescientia, a Deo eligitur, intenditur, et subiecto destinatur? Profecto in ratione medii ad finem, ut per eum ordinem auxiliorum salus aeterna obtineatur. Hoc irrefragabile est, ac basim constituit ipsius praedestinationis post praevisa merita conceptae: hoc huius patroni perpetuo, atque in sua definitione praedestinationis superius recitata expressit Molina.

Age ergo si ordo quilibet auxiliorum non intenditur a Deo nisi sub ratione medii ad finem, sequitur 1. quod hoc ipso quod vult Deus alicui adscribere ordinem praevisum efficacem, intendit ei dare medium efficax ad consecutionem finis, quandoquidem concessum est non applicare Deum ordines auxiliorum, nisi sub ratione medii. Iam vero voluntas dandi medium praevisum efficax ad finem, necessario praesupponit intentionem efficacem finis. Ergo redit quod intentio gloriae, in re qua de agimus, praeire dicenda sit intentioni ferendae gratiae.

Et sane quotiescumque aliquid intenditur uti medium, omnino ex praevia intentione finis intenditur, cum medium sit propter finem, et finis in ordine intentionis primum locum habere debeat, licet postremum occupet in ordine executionis. Insuper ex eisdem rationibus, qualis est electio medii, talis intentio finis debet praesupponi, ita tamen ut semper aliqua finis intentio necessario praecedat. Sic cum Deus applicat alicui auxiliorum ordinem sufficientem, adeoque suspensum et conditionatum; largitio talis medii non potuit proficisci nisi ex voluntate finis et ipsa non absoluta sed conditionata. A pari ergo cum largitur ordinem seu medium efficax, id ex antecedenti prorsus contingit voluntate finis absoluta et efficaci.

Sed dices : nemo negare potest Deum in destinatione ordinis intendere in eo medium et medium efficax. At vero non conceditur quod item intendit praecise ut est efficax, et ut coniunctum cum gloria. Et sane potest dici quod velit Deus ordinem praevisum efficacem pro illo primo signo, praecise ut est unus ex modis quibus pro suo lubito possit ipse prospicere hominum saluti ; vel unum ex gratiae donis quod ipsi placeat conferre, vel sub ratione maioris beneficii quod lubeat impertiri; et ita porro. Neque vero est cur ista responsio minus solida videatur. Imprimis enim quoad non electos Deus certe vult ordinem gratiarum praevisum inefficacem, et tamen nemo dicet intendi hunc a Deo praecise ut est inefficax, et ut a finis assecutione spectatur disiunctus. Igitur a pari quoad electos potest velle Deus medium efficax , quin praecise ut efficax ab eo intendatur. Secundo heic minime sermo est de fine volito et intento absolute sed conditionate, scilicet de fine quem Deus obtineri statuerit non sine interventu et cooperatione humani arbitrii. Iam vero in tali genere finis non repugnat ut a largiente intendatur comunicatio mediorum absque determinata antecedenti voluntate finis. Igitur quae hactenus disputata sunt non evincunt intentionem gloriae gratiae conferendae voluntatem ullatenus praecedere.

Respondeo: nego instantiam. Nam si ordo quilibet, iuxta dicta, intenditur a Deo uti medium ad finem, ordo efficax consequenter dici debet intendi uti medium efficax ad finem; adeoque non solum Deus in ordine efficaci vult medium efficax, sed etiam vult reduplicative uti medium efficax. Si quaerenti cur Deus velit aliquem ordinem, reponis quia vult in eo medium ad finem; quaerenti cur velit ordinem efficacem, respondere debes quia prae sufficienti vult medium efficax. Intendit ergo Deus in assumptione illius ordinis et rationem medii et rationem efficaciae, quae in eo reperitur; quod quidem est intendere medium efficax praecise ut efficax. Immo quod praecipue in illa electione intenditur, est ratio medii efficacis. Si enim prae sufficienti eligitur ordo efficax, in id praecipue fertur electio comparativa, per quod ordo efficax distinguitur a sufficienti. Sed ordo efficax distinguitur a sufficienti non in ratione generica medii, sed in ratione specifica efficaciae. Ergo ratio haec praecipue intenditur in electione medii efficacis. Hinc sequitur aliud argumentum, quod nisi ab eligente ordinem spectaretur praecipue ratio ut talis efficaciae; perinde ipsi esset eligere ordinem inefficacem atque efficacem. Vel enim eligens spectat in ordine eligendo rationem medii, vel rationem specificam medii efficacis. Si rationem ut sic medii, hanc aeque invenit in ordine efficaci atque in inefficaci; unde iuxta hoc perinde eligenti erit in alterutrum ferri. Si vero spectat rationem specificam medii efficacis; iam falsum est quod eligens non intendat in ordine quem eligit rationem, ut talis est, medii efficacis. Igitur; etc.

Sed inquis: quid ni tamen, uti dictum fuit, possit Deus intendere ordinem efficacem prae inefficaci sub ratione uberioris auxilii, maioris beneficii, peculiaris providentiae tali homini largiendae, et aliis modis huiusmodi qui possint excogitari?

Respondeo omnes eiusmodi modos qui proponuntur, aut concipi possunt, tales esse, ut in re qua de agimus in inten-

tionem medii efficacis ut efficax est, necessario recidant. Etenim, si in propositis formulis non insistamus externo sono verborum, qui quidem fucum alicui facere potest, sed interno sensui quem debeant complecti; imprimis certum est quod sive Deus largiens ordinem praevisum efficacem intendat maius auxilium, sive amplius donum, sive peculiare beneficium conferre; semper tamen intendat haec tribuere in ordine ad consecutionem aeternae salutis. Unde formulae illae valent: Deus eligens ordinem efficacem vult homini largiri maius donum, beneficium, auxilium ad finem suum consequendum.

Item adverte secundo quod Deus non possit, ut adversarii nituntur concipere, in abstracto, et confuso modo decernere attributionem uberioris providentiae, doni, aut auxilii; sed dicit determinate et in concreto : huic in ordine ad consecutionem salutis, sive ut salutem assequatur, dare volo non hanc auxiliorum seriem quae posset eum ad finem adducere, sed istam individuam, quam video cum finis assecutione connexam, et hanc ei impendam specialem providentiam, hoc maius conferam donum atque beneficium; etc.

Si haec ita sunt, uti sunt ineluctabilia, quid iuvat adversariis congerere titulos providentiae specialis, doni, atque beneficii? Semper tamen intendit Deus, re in concreto, ut par est, spectata, adhibere tali individuo talem peculiarem providentiam ad consecutionem finis quae ad eandem sit efficax, et hanc Deus intendit prae illa alia providentia ad finem quae sit tantum sufficiens: atque idem dicas de aliis respectibus auxilii, doni, et beneficii. Itaque redit percontatio, quomodo possit Deus ita disserere : huic dare possem ordinem *A* praevisum inefficacem ; sed prae hoc volo largiri ordinem *B* quem futurum efficacem video ; volo largiri quae in eo continetur opportunitatem mortis ; adeoque quae cum ea nectitur assecutionem finis ; et simul queat abstinere interim a voluntate finis, ut in systemate quod impugnamus necessario adstruitur. Profecto velle consecutionem finis, se-

parari nequit a volitione finis ipsius. Quomodo ergo simul poterit Deus in voluntate opportunitatis mortis velle finis assecutionem, et simul interim eam non velle?

Equidem puto satis rem in perspicuo positam. Sed ut omnimodam evidentiam ipsamet attingat; imprimis utar eodem exemplo quod in patrocinium praedestinationis post praevisa merita absoluta profert Vasquesius (in 1. p. s. Th. disp. LXXXIX cap. XIII, §. 2) « Si quispiam, inquit, proponat praemium legitime certanti in agone, et ex multis qui ad eum » ludum conveniunt cuidam meliora arma et quae novit efficacia futura tribuit, alteri vero non ita bona; quantumvis illi cui meliora dedit palmam magis desideret, nunquam efficaci voluntate decernit ei praemium dare, nisi » praevisa victoria; etc. »

Suscipimus hercle eiusmodi similitudinem. Concedimus etiam quod is qui ludum instituit non habeat voluntatem efficacem dandi praemium tamquam retributionem meriti iam vigentis et extra caussas positi, nisi praevisa victoria. Et si tantum hoc sibi vellet Vasquesius, a nobis non dissideret. Sed negamus quod destinatio facta armorum quae praevisa sunt efficacia, non processerit ex voluntate efficaci comparandi illi homini praemium per media quae praemium ipsum faciant efficaciter promereri. Si enim huic vides dari arma non uti ceteris sufficientia, sed praevisa efficacia; an non dices id proficisci in institutore ludi ex dicta efficaci voluntate ut is qui accipit assequatur victoriam? Sane concedit Vasquesius talem armorum largitionem arguere quod eadem impertiens palmam ei cui tribuit magis desideret. At vero cur non dicat ulterius quod efficaciter desideret? Certe si data fuissent arma tantum prae ceteris meliora, diceremus plus accipienti fuisse optatam victoriam. At vero cum data sint arma praecognita efficacia, debemus consequenter affirmare quod intenta sit omnino victoria efficaciter.

Alterum exemplum ad hominem sumimus ex praedesti-

natione ad gratiam. In ea idem processus habetur: etiam Deus prius prospicit ordinem auxiliorum qui futurus esset efficax, quique tantum sufficiens foret permansurus. Age ergo cum in secundo signo concipitur Deus eligere ordinem praevisum efficacem prae sufficienti, nonne dicimus Deum ad id moveri ex intentione antecedenti et efficaci conferendi efficaciter fidem et gratiam? An quisquam hac in re comminiscitur Deum velle ordinem efficacem praecisive ut est aliquis ordo eligibilis, et alia huiusmodi? Si ergo in hoc negotio ipsa ratione duce ex electione quam Deus faciat ordinis praevisi quoad fidem et gratiam efficacis, rite in Deo arguimus antecedentem efficacem voluntatem tribuendae gratiae; etiam in praedestinatione ad gloriam electio seriei auxiliorum praevisae efficacis, ex simili praevia voluntate omnino dimanare erit dicenda.

Neque vero proposita postremo loco paritas ex voluntate qua Deus fertur in non electos, ullam vim habet. Immo retorquetur argumentum. Sicut enim ex attributione quam Deus faciat alicui ordinis praevisi inefficacis rite inferimus non habere Deum erga illum voluntatem absolutam eundem salvandi; ita haec omnino debet inferri ex eo quod videatur aliquis donari ordine praeviso efficaci. Nec vero instes illud tamen verificari quod intendatur a Deo ordo inefficax, sed non qua inefficax.

Etenim quoad medium inefficax non mirum est si Deus illud praedestinet, nec tamen uti inefficax ipsum intendat. Deus enim non idem assumit uti medium ad damnationem; sed, prouti dicetur inferius, ipsum medium praevisum inefficax adscribit et applicat uti medium ad salutem, et ex sincera voluntate facit salvandi talem hominem. Si hoc; Deus spectare et intendere illud debet qua parte vim habet, et conducit ad salutem; non vero qua parte ex malitia hominum deficit, et in argumentum vertitur damnationis. Si enim sub hoc respectu Deus illud spectaret atque intenderet; iam intenderet tamquam me-

dium ad damnationem. Ideo igitur in tali casu fit ut licet Deus det medium inefficax, non tamen idem uti inefficax in tendat.

At eiusmodi ratio nullo modo militat pro medio praeviso efficaci. Hoc enim, ex dictis, assumitur a Deo uti medium ad salutem: unde ipsum per se est obiectum actuale et directum motus divinae voluntatis; sive est id in quod directe et per se tendit divina voluntas: immo vero terminum constituit divinae electionis, qua scilicet prae medio inefficaci adamatum fuit efficax. Si huiusmodi est medium efficax; iam non potest uti tale non intendi; secus idem simul esset et non esset. Ex hypothesi enim non intenderetur uti tale; et tamen utique uti tale intenderetur, hoc ipso quod qua tale constituit praesens obiectum motus divinae voluntatis, et est terminus per se intentus divinae electionis.

Atque ex his denique detegitur futilitas responsionis quam adversarii petunt ex genere finis conditionate intenti, de quo in praesens agitur. Etenim quod finis in casu sit adnexus conditioni meritorum, probat tantum quod non possit Deus alicui velle finis consecutionem efficaciter, quin eidem consequenter intendat elargiri efficaciter acquisitionem meritorum; nec fas ei sit destinare ad gloriam quasi absque meritis consequendam. Sed ex illo principio non sequitur quod nulli possit velle consecutionem finis efficaciter, ac semper velle debeat indeterminata voluntate atque suspensa. Id quidem in Deo concipimus quando spectamus dumtaxat eius antecedentem voluntatem salvandi omnes homines. At vero cum ad particularem praedestinationem convertimur, et cernimus a Deo quibusdam attribui media ad merita, et consequenter ad gloriam praevisa efficacia; non possumus non concludere hanc largitionem inde proficisci, ex voluntate perducendi hominem efficaciter ad finem per illiusmodi sive media sive merita. Atque haec doctrina universa manifeste perspicitur in exemplo

superius expenso, in quo ludum gladiatorium instituens vult quidem finem conditionate; et tamen ei cui arma praebet efficacia, ex dictis, efficaciter vult consecutionem finis, hoc ipso quod mediis efficacibus eundem instruit.

LECTIO VII

Praedestinationem post praevisa merita tum conditionata tum absoluta minus consentaneam esse quibusdam ss. Literarum oraculis evincitur.

Non ii quidem sumus qui ex quolibet Scripturae testimonio in quo de praedestinatione sit sermo, velimus, ut multi, faciunt, argumentum ducere adversus praedestinationem ad gloriam post praevisa merita. Fatemur pleraque ex iis quae allegari solent, nonnisi de gratuita electione efficaci ad fidem et iustificationis gratiam esse intelligenda. Atque in hoc censu illud, exempli gratia, venit (Eph. I, 4 seqq.): *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti*; et huiusmodi alia sexcenta.

Verum nonnulla extant testimonia quorum vis non videtur eludi posse. Tale est imprimis quod legitur (Sap. IV, 11): *Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius*. Etenim iuxta alias dicta sensus est » quandoque contingit ut Deus praevideat iustum lapsurum, si diutius vivat. Ne igitur hoc fiat, illum rapit aetate immatura respectu ordinarii vitae cursus » Iam in hac sententia quis non videat, ideo Deum adductum esse ad decernendam iusto mortem, sive ordinem brevioris vitae, quia antecedenter nollet illum labi? Quid autem connotat hoc antecedens in Deo propositum impediendi finalem lapsum, nisi voluntatem absolutam iustum illum salvandi? Igitur voluntas salvandi praecedit et imperat electionem mediorum, et non vice versa.

Sed enim dices : Nonne in contrario systemate posset ita res explicari : quandoque praeripitur iustus : quia Deus videns ordinem sub quo esset perseveraturus, concipit voluntatem ut sic impediendi ipsum lapsum, et dandi ordinem immaturae mortis : ex eo autem destinato praevidet futura merita ; hinc decernit gloriam ?

Respondeo etiam sic semper verificari quod ideo eligit ordinem immaturae mortis, quia per prius concipit voluntatem efficiendi ut iustus non finaliter labatur. Haec autem intentio quid aliud connotat quam voluntatem absolutam salutis illius ?

Neque est cur regeras : Deus vult illum iustum non labi propter hoc ipsum ne labatur. Cum enim non lapsus per se sit medium ad gloriam, et a Deo conferatur uti medium ad eandem ; nequit a Deo amari nisi propter intentionem ipsius gloriae, quae finem constituit.

Sed instabis : superius (v. 10) dicitur: *Placens Deo, factus est dilectus*: et infra (v. 14): *Placita erat Deo anima illius* : *propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum*. Ergo talis ideo dilectus fuit a Deo, quia per prius perspectus est placens Deo, sive bonis meritis ornatus ; et ideo raptus, quia per bona merita Deo placita esset effecta anima illius.

Respondeo quod, ut expendenti contextum per se patebit, haec non referantur ad eundem iustum de quo supra; sed ad alium quem Deus ideo rapuerit immature, quia satis meritorum adeptus esset, et iam non deceret eum inter impios diutius degere. In quo quidem attenditur tantum ordo executionis, quo fit ut Deus quosdam rapiat utpote adductos iam ad illum sanctitatis gradum, et maturos illi gradui gloriae ad quem eos in prima intentione destinaverat. Unde potius haec ad gloriam praedestinatio est heic praesupponenda, ne quiddam veluti fortuitum et quasi ex insperato Deo contingat.

Secundum testimonium et quidem apodicticum videtur

illud (Matth. XXIV, 24): *Erit tunc tribulatio magna..... et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro. Sed propter electos breviabuntur dies illi. . . . . Surgent pseudochristi et pseudoprophetae, et dabunt signa magna, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Quae quidem (Marc. XIII, 20) sic leguntur: *Nisi breviasset Dominus dies, non fuisset salva omnis caro; sed propter electos quos elegit, breviavit dies.*

In his habes I. Quod si ordo dierum illorum esset prolixior, etiam electi caderent: *non fieret salva omnis caro.*

II. Quod ideo breviantur dies, ne qui electi sunt, cadant.

III. Quod aliunde electi nominantur electi, quam ex ordine in quo sint constituti. Dicitur enim quod electi quia electi essent, sive quia tales per se in divina praedestinatione forent, in uno potius ordine quam in alio sint collocati.

IV. Electi dicuntur tales in ordine ad aeternam salutem. Affirmatur enim quod ideo dies breviantur ut fiant salvi: ideo ergo et ex hac intentione unus prae alio ordo a Deo inducitur, quia vult antecedenter ut illi salventur, et quia non salvarentur nisi talem ordinem eligeret. Quare non coeco quodam modo adamavit Deus ordinem, atque ex consequentibus salutem intendit; sed praecise unum ordinem prae alio adscivit, quia vellet salvari quos a se electos haberet.

V. Hinc apparet quod nomine electorum intelligantur hic electi ad gloriam. Unde quando dicitur: sed propter electos breviabuntur dies illi; est sensus: sed propter electos ad gloriam attemperatur ordo. Sane textus inquit: *non fieret salva omnis caro*, sive nemo fieret salvus. Quare corrigens: *sed propter electos breviabuntur dies illi*, significavit: sed quia electi ad gloriam salvari debent, hinc breviabuntur dies illi.

VI. Christus ait esse impossibile ut in errorem inducantur electi: *ut inducantur in errorem, (si fieri potest) etiam electi.* Iam vero ista impossibilitas non potest repeti nisi ex antecedenti electione ad gloriam. Ergo.

Prob. minor. Si non profluit ex electione ad gloriam ex qua arcetur erroris periculum, erit repetenda ex electione ad eum ordinem in quo electi sint praevisi non lapsuri. Atqui hoc dici nequit. Et sane Christus non agit de impossibilitate lapsus sub ordine illo breviori ; sed de absoluta impossibilitate lapsus propter electionem. Non enim dicit : si dies breviabuntur, lapsus non erit possibilis. Sed sub ordine longiori caderent ipsi electi, si foret possibile ; sive nisi alioqui repugnaret contingere hunc lapsum, et fuerit idcirco consultum per destinationem ordinis brevioris. Quo ergo reapse haec providentia locum habeat ; breviabuntur dies illi.

Sed dices : haec omnia praeclare habent iuxta ordinem executionis. Nunc enim vere Deus ideo est breviaturus dies, ut quos elegit salventur. Sed in ordine intentionis concipi potest quod Deus praeviderit ordinem breviorem et longiorem dierum, et quod sub hoc omnes essent casuri: tum elegit breviorem: hinc vidit quorundam constantiam ; quos propterea salvos voluit. Ex hac voluntate salvandi, quando ad eos dies ventum erit, ideo non sinet prorogari, ne quos salvos voluit non salventur. Ita omnia componuntur, quin admittatur praedestinatio ante praevisa merita.

Respondeo 1. ex textu evidenter innotescere quod non agitur solum de ordine executionis, sed de ipso divino consilio subiective in Deo sumpto, quod tale fuerit ut Deus statuerit breviare dies ex ea antecedenti caussa ut electi salvarentur.

Sane Marcus diserte dicit : (v. 20) Αλλα δια τους εκλεκτους ους εξελεξατο εκολοβωσε τας ημερας. *Sed propter electos quos elegit* breviavit (sive amputavit, decurtavit) *dies*. Quan-

donam igitur *breviavit*? Nimirum ab aeterno in suo decreto. Cur autem breviavit? Propter electos quos elegit; utique ad gloriam, iuxta superiora argumenta. Atque idcirco etiam Matthaeus (loc. cit. v. 23) non dixit: *Et nisi contraherentur dies illi, non fieret salva omnis caro*: sed maluit ita loqui; *Et nisi breviati fuissent* (ἐκολοβώθησαν). Et item Marcus (loc. cit. v 20): *Et si non Dominus contraxisset dies, non servaretur omnis caro*) ει μη Κυριοσ εκολοβωσε τας ημερας, ουκ αν εσωθη πασα σαρξ. Accedit quod huiusmodi temporum proprietatem omnes veteres versiones sancte custodiant. Vid. Polygl. Walton. Denique adverte quod non casu potuerit Evangelistis excidere usus talis temporis, cum potius innaturalis ipse sit: et cum de re futura agerent, pronum valde erat ut per futurum tempus conceptionem suam exprimerent.

Secunda responsio inde promitur, quod quae hic Christus dicit de futuro iudicio et in ordine ad salutem aeternam, explicat per omnimodam analogiam ad ea quae hoc ipso loco vaticinatur de excidio hierosolymitano. Iam vero relate ad hoc habemus, quod nisi breviasset Deus dies, nullus Iudaeus effugisset gladium Romanorum. Sed propter eos quos Deus vellet in vita servatos, breviasse dies. Quibus positis en argumentum: nemo dicet praedestinationem ad vitam temporalem respectu Iudaeorum salvandorum, non fuisse in mente Dei motivum cur breviaverit dies, adeoque antecedentem ipsi breviationis constitutioni. Ergo a pari sic accipienda est praedestinatio ad vitam aeternam; quandoquidem Christus sub una eademque sermonis forma utramque voluit exhibere.

Atque haec quae hactenus expendimus testimonia veteris ac nov testamenti videntur thesim nostram invicte adstruere. Sunt vero plura alia ss. literarum effata quae, ut ingenue loquamur, per se inspecta ingerunt quidem velut obvie et primo incursu significationem praedestinationis ante praevisa merita absoluta; sed tamen haud

absurde de electione consequenti merita possent explicari. Huiusmodi sunt 1. quod (Matth. XX , 23) legimus dictum a Christo filiis Zebedaei: *Calicem quidem meum bibetis . . . . sedere autem ed dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis*, sed quibus paratum est a Patre meo. 2. (Ioan. XI, 37, seqq.) *Omne quod dat mihi Pater ad me veniet, et eum qui venit ad me non eiiciam foras . . . . Haec est autem voluntas Patris mei, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo, sed resuscitem eum in novissimo die.* 3. (ibid. cap. X, 26, seqq.): *Sed vos non creditis quia non estis ex ovibus meis. Oves meae vocem meam audiunt, et ego cognosco eas, et sequuntur me. Et ego vitam aeternam do eis : et non peribunt in aeternum, et non rapiet eas quisquam de manu mea. Pater meus, quod* (gr. qui) *dedit mihi, maius* (gr. maior) *omnibus est, et nemo potest rapere de manu Patris mei. Ego et Pater unum sumus* : etc.

Haec quidem et alia huiusmodi, prouti diximus, per se sunt ambigua. Adverte tamen determinari eorum sensum si comparentur cum expensis superius testimoniis, quae videntur apodictica.

LECTIO VIII

Inquiritur in doctrinam Pauli(ad Rom.VIII, 28—30) circa praedestinationem.

Tametsi integrum commentarium Pauli epistolae ad Romanos in postremo prolegomeno simus exhibituri ; nihilominus nonnulla ex ea censemus heic delibanda, quae scilicet pertinent ad praedestinationem; praesertim cum eadem ultro citroque a patronis diversorum systematum soleant in sui subsidium adsciscі.

Paulum igitur in epistola laudata de gratuita vocatio-

ne disserere ad fidem et gratiam, nemo est qui inficietur. At vero disceptatur num aliquando in ipsam significandam rationem praedestinationis ad gloriam excurrerit, et qualem eius rationem constituerit.

Caput VIII (vv. 28, 29, 30,) exhibet notissima illa: *Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt sancti* (gr. vocati existunt, κλητοῖς οὖσιν). *Nam quos praescivit; et praedestinavit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem praedestinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, hos et iustificavit: quos autem iustificavit, illos et glorificavit.*

Imprimis reiiciendus est procul dubio Chrysostomi, Theodoreti, Theophylacti et OEcumenii commentarius in ea verba: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati existunt.* Dixerunt enim agi de proposito non Dei sed hominum; qua deinde explicatione Pelagius eiusque asseclae sunt abusi.

Id repugnat 1. scopo huius epistolae, quae tendit ad excludendum a negotio fidei assequendae propositum hominum, et ad divinum commendandum. 2. Innumeris in locis Paulus explicat, se nomine propositi (πρόθεσις) intelligere consilium Dei; veluti (Rom. IX, 11 — 13): *Ut secundum electionem propositum Dei maneret*; etc. Denique post Augustini de hac re habitas cum Pelagianis disputationes nemo contrarium est suspicatus, ut ipse animadvertit Molina. Hoc igitur communi praeiacto fundamento, videamus quales explicationes praesentis contextus datae fuerint, quodque de ipsis iudicium informari debeat.

Generalis capitis scopus ex omnium sententia est ut fructus commendet eximios christianae iustificationis, qui cum cetera omnia praestant, tum etiam efficiunt, ut eorum intuitu christiani contemnere debeant huius vitae

calamitates et hostium fidei persecutiones, nec quidquam inde sibi timendum putent; sed magis bono ac felicitati cessuras existiment.

Hisce positis, en imprimis Molinae commentarium (in concord. loc. sup. cit.) » Diligentibus Deum, quippe ex Dei proposito fidem et gratiam assecutis, omnia cooperantur in bonum, ipsae etiam aerumnae et persecutiones. Nam quos Deus praescivit (futuros videlicet pro sui arbitrii libertate conformes imagini filii sui, si eis talis ordo gratiarum applicaretur); etiam praedestinavit ad esse conformes imagini filii sui, constituendo dare illis in tempore illum ordinem auxiliorum » Deinde, inquit, enumerat effectus aeternae praedestinationis, ita non sine praescientia boni usus liberi arbitrii constitutae, dicens: *quos autem praedestinavit*; etc.

Eiusmodi Molinae interpretatio potest, ut a variis factum est, diversimode verificari. I. Si dicamus: quos Deus praescivit futuros conformes Christo per gratiam, eos praedestinavit ad habendam hanc conformitatem per gratiam. Hos vero consequenter vocavit, iustificavit, et si per ipsos non obstiterit, glorificavit, seu ad caelestem gloriam ordinavit.

II. Quos Deus praescivit fore Christo conformes per gratiam, hos praedestinavit ad eandem habendam. Porro istos vocavit, iustificavit, et collatione externorum charismatum glorificavit, seu insignes et conspicuos reddidit.

III. Quos Deus praenovit futuros Christo conformes in gratia et in gloria, si tali ordine auxiliorum donarentur, illos praedestinavit ad habendam talem conformitatem in gratia, et in gloria. Unde hos vocavit, iustificavit, glorificavit.

Omnes istae interpretationes nituntur, uti patet, in acceptione verbi *praescivit* in sensu merae praescientiae intellectivae. At vero alii *praescivit* reddendum putant quasi sit: *in sua praescientia praedilexit*: ex quo resultant duae sequentes expositiones nostri contextus.

Prima est: quos Deus praedilexit sic ut voluerit adducere efficaciter ad fidem et gratiam, qui propterea dicti sunt (vers. antec.) *vocati secundum propositum*; hos praedestinavit ad habendam conformitatem cum Christo in tolerantia passionum et in consecutione gloriae per tales passiones: adeo ut vere dictum fuerit quod vocatis secundum propositum omnia, vel ipsae persecutiones et tribulationes, ex intentione et speciali providentia Dei erga tales, cooperantur in bonum. Porro quos ad id praedestinavit, consequenter in tempore vocavit, iustificavit, et, quantum ad ipsum Deum spectat, glorificavit; sive implevit ordinationem suam ut aerumnae et tribulationes vocatis secundum propositum atque iustificatis cederent in consecutionem gloriae.

Altera est sub dicta notione verbi *praescivit* interpretatio: Omnia cooperantur in bonum vocatis secundum propositum adducendi ipsos efficaciter ad gratiam et ad gloriam. Nam quos Deus in hunc modum praedilexit, praedestinavit ad evadendum conformes Christo in iustitia et tolerantia passionum in terris, et per hoc ad participandam eius gloriam in coelis. Quos igitur ad haec praedestinavit ex illa absoluta dilectione ad gratiam et ad gloriam, hos in tempore vocavit efficaciter, iustificavit, et uti experimento comperitur, per tolerantiam tribulationum ad gloriam adduxit.

Ut de hisce interpretationibus iam rite iudicemus, illud primum tuto statui posse videtur, minus consentaneas esse omnes illas propositas expositiones, quae nituntur verbo *praescivit* sumpto in sensu purae putaeque praescientiae. Etenim ex una parte familiare est Scripturis utriusque foederis uti verbo *praescivit* in sensu diligendi, quemadmodum productis testimoniis ostendit Estius (comm. in ep. ad Rom. loc. cit.) Ac praesertim ad rem facit huius epistolae ad Romanos versiculus secundus capitis XI: *Non repulit Deus plebem suam quam praescivit*. Ubi τὸ *prae-*

scivit omnino significat *praeamavit* et in hac significatione sic absolute tale verbum ponitur, uti ponitur in nostro loco ad Rom. VIII: *Nam quos praescivit*; etc.

Ex alia vero parte si *praescire* in nostro testimonio sit tantum nosse; resultat semper aliqua huiusmodi sententia, uti visum est in primis illis expositionibus: Deum nempe illos elegisse ad gratiam iustificationis, aut ad tolerantiam passionum, aut ad efficacem consecutionem gloriae; quos per scientiam conditionalem novit obtemperaturos auxiliis gratiae, si talis eorum ordo concederetur; et e converso illos posthabuisse, quos per eandem scientiam praevidit talibus gratiae auxiliis, si darentur, fore refragaturos. Iam vero eiusmodi sententia seipsa incongrua valde est, et normam praedestinationis exhibet, quam nec ipsi nostri adversarii admittunt, nec citra notam semipelagiani erroris possent admittere. Ergo. Et sane quis non dicat Deum post scientiam conditionalem praevisumque sub variis gratiae ordinibus consensum aut dissensum, liberum fuisse ut respective tribueret vel non tribueret ordinem praevisum efficacem aut inefficacem? Quis non meminerit Tyriis et Sidonibus non fuisse concessam evangelii gratiam, tametsi credituri essent si fuisset attributa? Si vero haec ita habent, quomodo affirmari ab Apostolo potuerit Deum eos de facto, tamquam stata et certa lege, praedestinasse, quos praesciverit obsecuturos?

Talibus ergo dimissis interpretationibus, tantummodo inter eas eligendum restat, quae subordinantur acceptioni verbi *praescivit* in sensu amoris, seu praedilectionis. Age vero in hoc ordine secunda ex propositis superius interpretatio, manifeste systemati praedestinationis ad gloriam ante praevisa merita consonat; altera sic mentem Pauli reddit, ut neutri systemati suffragetur. Illa quae rem deducit ad praedestinationem ante praevisa merita, proprietatem vocum quibus Apostolus utitur sive in textu proposito, sive in iis quae in reliquo ca-

pite sequuntur, magis custodit. At vero altera a Pauli scopo et contextu videtur exigi. Si enim erigendi erant universim fideles ad aequo animo tolerandas gentilium persecutiones, motivum suggeri debuit omnibus fidelibus commune, non vero electorum proprium; ne forte moerori praeconcepto ex persecutionibus accederet ob Pauli doctrinam in animis fidelium timor ne non essent electi, adeoque in hac et altera vita miseriis deberentur. Adde quod Apostolus (vers. 17) iam dixerat, *si tamen compatimur, ut et conglorificemur*, quibus quae nunc explicat videntur esse uniformia. Atque ob has caussas probabiliorem censemus interpretationem quae reddit: Vocatis ad fidem secundum propositum omnia cooperantur in bonum. Nam quos Deus ad gratiam fidei praedilexit, item praedestinavit ad compatiendum Christo in adeptionem sempiternae gloriae. Quos autem praedestinavit, consequenter vocavit, iustificavit, et quantum ex ordinatione Dei est, et speciali providentia erga suos fideles, ex tolerantia passionum cum Christo, cum eodem glorificavit. Ex quibus rite concludit nihil ubilibet esse quod ex se vim habeat ad deiiciendum fidelem ex statu dilectionis Christi, et proximae ordinationis ad gloriam, attenta illa Dei erga suos fideles providentia.

LECTIO IX

Caput nonum epistolae ad Romanos paucis illustratur.

Cum satis Paulus commendasset iustitiam gratuitam quae est ex fide, et fructus qui ex eadem dimanant, gradum facit ad explicandum mysterium reprobationis a fide et gratia; ne scilicet ii qui eam essent assecuti, sese cum incredulis comparantes, ansam arriperent ut sibi illam tribuerent.

Apta igitur transitione significat se maxime dolere ob in-

credulitatem Iudaeorum (v. 1. ad 6). Tum advertit ex hac incredulitate non evasisse irritas divinas promissiones quibus praedictum fuerat Israel fore fruiturum benedictionibus Messianis.

Ratio ipsi est quia subiectum talium promissionum non sunt censendi omnes qualescumque Israelitae, sed veri Israelitae; neque omnes qui carnaliter genus trahant ex Abraham, sed qui sint filii promissionis, hoc est electi et assumpti gratis a Deo ad tantum bonum: *Non autem quod exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitae: neque qui semen sunt Abrahae, omnes filii: sed in Isaac vocabitur tibi semen. Hoc est non qui filii carnis, hi filii Dei, sed qui filii sunt promissionis aestimantur in semine.*

Probat igitur promissiones non spectare nisi ad filios promissionis sive electionis hoc argumento. Benedictiones Abrahae non communicatae sunt filiis carnalibus Abrahae, scilicet Ismaeli et aliis filiis Ceturae, sed ei tantum qui per promissionem est habitus, nempe Isaac: in eoque indictum a Deo fuit computandos esse haeredes et posteros Abrahae. Ergo similiter non ii haeredes erunt earumdem promissionum Abrahae, qui carnalem ex eo trahant originem; sed qui instar Isaac filii sint promissionis. Nam Scriptura ipsa dicit: *In Isaac vocabitur tibi semen*; sive posteritas tua computabitur non in filiis Ismaelis, sed Isaac. Per filios autem Isaac quoad habendam haereditatem, veniunt ii qui sint instructi eodem ac Isaac charactere, nempe ut sint filii promissionis et electionis.

Sequitur autem (v. 10, seqq.): *Non solum autem illa: sed et Rebecca ex uno concubitu habens Isaac patris nostri. Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali (ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: quia maior serviet minori; sicut scriptum est (Mal. 1, 2): Iacob dilexi, Esau autem:*

odio habui. Videlicet probat non censeri haeredes nisi filios promissionis alio exemplo, nempe Iacob, quo etiam bene patre gloriabantur Iudaei, et quem in tramite censebant bene dictionum Abrahae.

Dicit itaque: Non Sara solum, sed et Rebecca experta est non censeri haeredes carnales filios, sed filios promissionis ex gratuita electione profectae. Nam in superiori exemplo posset forte aliquis dicere quod Isaac praelatus sit, eo quod ceteri essent nati ex concubinis. At hic habemus duos fratres et quidem geminos omnis meriti aut demeriti expertes: et nihilominus dictum est matri: *quia maior serviet minori, sicut scriptum est: Iacob dilexi, Esau autem odio habui.* Igitur Iacob quoque fuit filius promissionis, quod ad haereditatis acceptionem spectat. Adeoque non ii censendi sunt filii Iacob, qui carnalem ex eo habeant originem, sed quotquot, uti Iacob, a Deo gratis eliguntur.

Ex hac expositione contextus patet 1. satis intelligi hoc testimonium posse de electione efficaci ad gratiam.

II. Sententiam propositam: *Cum enim nondum nati fuissent*; etc: eo tendere, ut probetur praelationem Iacob neque per carnalem generationem, neque per proprium meritum posse explicari, sed unice per electionem gratuitam Dei.

III. Quod litteraliter exprimatur perceptio haereditatis temporalis, nempe Chananaeae, quae obtigit Iacob, prae Idumaea aspera et saxosa, quae obtigit filiis Esau ut explicatur (Malach. I, 2) unde texus allegatur. Significatur autem non verum odium Dei in Esau, sed minor dilectio cum collatione minorum bonorum. Est enim hebraismus in vocibus: *odio habui*; et factum ipsum hoc confirmat.

IV. Illa tamen haereditas temporalis exhibebat spirituales benedictiones obtinendas per Christum: unde maior exprimitur et minor Dei dilectio erga electos efficaciter ad gratiam prae non electis.

Ex hoc capitis ingressu possunt caetera exponi. Sibi enim 1. obiicit Paulus (v. 14): *Quid ergo dicemus? Numquid iniquitas est apud Deum?* Respondet: *Absit. Moysi enim dicit: Miserebor cuius misereor: et misericordiam praestabo, cuius miserebor.* Nimirum Deus liberum sibi profitetur misereri cuius velit; seu, in casu, misereri cuius velit per concessionem gratiae efficacis, ita tamen ut nulli neget sufficientem. Si autem liberum est Deo et ab eo pendet id praestare; quod quis assequatur finem, non debet tribui volenti aut currenti, sed miserenti Deo: *Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.*

Subdit autem haberi in Pharaone exemplum liberae dispensationis in Deo suarum gratiarum: *Dicit enim Scriptura Pharaoni: quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam.* Nimirum id habui prae oculis quamobrem potuerim pati tuam exaltationem et permittere tuam in ea obdurationem; quod scilicet viderem posse me ordinare tuam contumaciam in ostensionem virtutis meae. Potuissem ea impedire; sed nolui, cum viderem quid boni valerem ex tuo malo eruere.

Opponit sibi denuo (V. 19): *Dicis itaque mihi: quid adhuc queritur? Voluntati enim eius quis resistit?* Nempe si salus a Deo debet procedere, quid queritur si non convertar, cum mihi non det conversionem efficacem? An potest res aliter contingere ac Deus voluerit? etc.

Respondet: *O homo tu quis es qui respondeas Deo?* Sive cum scias media sufficientia ad fidem et salutem tibi non fuisse denegata, ad quae tantum tibi et alias tribuenda Deus tenetur; quomodo audeas disceptare cum Deo quod non dederit efficacia? Si non tenetur nisi ad sufficientia, nullius iura laedit cum negat efficacia; adeoque quis es tu qui sciscitaris cur efficacia non impertiat? Agnosce, subdit, tuam audaciam in exemplo figuli. *Numquid dicit figmentum ei qui se finxit: quid me feci-*

sti sic? An non habet potestatem figulus luti (cum scilicet nihil laedat iura luti) *ex eadem massa facere vas in honorem et aliud in contumeliam?* Sic et Deus potuit disponere ut alii assentiendo gratiae fierent vasa honoris; alii permissi resistere evaderent vasa contumeliae; potuit scilicet videns quid boni ex his vasis contumeliae valeret eruere. (Vv. 22 — 23). *Quod si Deus volens ostendere iram suam, et notam facere potentiam suam sustinuit in multa patientia vasa irae apta in interitum. Ut ostenderet divitias gloriae suae in vasa misericordiae quae praeparavit in gloriam.* Nimirum: Quid? si Deus sibi praefixit in patientia exercita erga vasa irae notam facere suam bonitatem ac iustitiam; et item voluit ostendere divitias gloriae suae in vasa misericordiae quae praeparavit in gloriam; an habes quod regeras vel: o homo tu quis es qui possis Deo respondere?

Ex hac perlevi expositione contextus potest nihilominus facile colligi postremos versiculos (20—24) gratuitae in se praedestinationi ad gloriam nonnihil suffragari.

Etenim, ex dictis, ad vindicandam Dei aequitatem in dispari distributione suorum donorum Paulus figulum inducit qui posset quidem absolute loquendo totam massam luti aequaliter compingere in vasa honoris; sed contra partem massae addicit efformandis vasis contumeliae, idque duplici motus principio. Primum est quod per hoc nullatenus laedat iura luti. Secundum vero quia videt non esse usui opportuna sola vasa honoris, sed etiam contumeliae; sive spectat quid boni possit ex vasis contumeliae resultare. Ratio itaque quae figulum movet ad destinandam luti partem vasis contumeliae, est praevisa utilitas ex ipsis percipienda, quae nisi adesset, artifex vasa contumeliae non intendisset, nec inaequaliter subiectam sibi massam praedestinasset. Ratio vero quae illi ex eo bono praeviso permittit sic agere in eo est, quod per hoc luti exigentiae nulla iniuria inferatur.

Haec ad mentem Apostoli simili quidem pacto in Deum sunt trasferenda. Deus potuisset quidem de tota hominum massa in Adamo damnata aequaliter disponere, sive omnes ordinare efficaciter ad gratiam per eamque ad gloriam, atque hunc in modum omnes facere vasa honoris. Similiter potuisset omnes ad gratiam et gloriam ordinare tantum sufficienter, cum ad id tantum ex preconcepta voluntate communis redemptionis teneretur. In hac vero hypothesi evassissent omnes homines vasa contumeliae. At vero intuitus est bonum quod percipere posset ex vasis honoris, nimirum *ostensionem divitiarum gloriae suae*. Tale bonum adamavit atque intendit. Ex intentione huius boni decrevit ut de facto adessent qui gloriam suam experimento condiscerent. Hinc et quosdam ex massa hominum praeparavit in gloriam, hoc est simul destinavit ad obtinendam efficaciter gloriam, simul ad hoc ipsum per largitionem auxiliorum efficacium praeformavit, et sic ipsos praestituit esse vasa misericordiae, nempe ex nullis meritis sed sola gratuita Dei bonitate ad tanta bona electos. *Ut ostenderet divitias gloriae suae in vasa misericordiae quae praeparavit in gloriam.* Quoad alios vidit Deus posse a se ordinari voluntarium ipsorum interitum ad bonum quod inde prospiceret resultare, scilicet commendationem suae iustitiae in poenis quas esset inflicturus, misericordiae in patientia qua esset non illico puniturus, sed expectaturus ad poenitentiam, ad eamque novis usque gratiae subsidiis incitaturus. Huiusmodi boni intuitio non effecit ut Deus intenderet interitum reproborum ad ipsum illud consequendum ; non enim sunt facienda aut procuranda mala ut veniant bona, sed tamen fuit Deo ratio quamobrem cum alioqui non teneretur efficaciter quemquam ordinare in gloriam, posset absque iniuria suae bonitatis et sapientiae tales quos praevidit ex propria malitia perituros, a perditione efficaciter non prohibere. Hinc solam vocationem sufficientem et seriem auxiliorum ipsis

attribuit ; iique reperiuntur vasa irae *aptata* in interitum (κατηρτισμένα) utique negative , quatenus non sint electi ad gratias efficaces , et interveniente eorum libera voluntate, per quam si voluissent , potuissent vere et proprie gratiae cooperari. *Quod si Deus volens ostendere iram et notam facere potentiam suam , sustinuit in multa patientia vasa irae apta in interitum.*

Si, ut omnino habet, eiusmodi est nativa sententia huius loci , assumptum propositum in tuto consistit. Habes enim Deum ex intentione antecedenti amplificandi gloriam suam statuentem ut aliqui efficaciter *gloria* potiantur. Ut vero gloria potiantur, ipsos praeordinantem efficaciter et praeformantem mediis consentaneis ad gloriam. Igitur antecedens exhibetur intentio gloriae, et movens ad applicationem mediorum efficacium , et non vice versa. Item sicut figulus antecedenter intendit vasa honoris et consequenter partem luti destinat et conformat in vasa honoris , ita se habet Dei quoad electos praedestinatio.

LECTIO X

De sententia s. Augustini circa praedestinationem ad gloriam iudicium profertur.

Ne cuiquam ex dicendis confusio obrepat recolantur ex sectione de oeconomia scientiae Dei sequentia. I. Quod Augustinus cum adversariis disputans admiserit praeeuntem decreta Dei scientiam conditionalem , ac tantum vindicarit Deo libertatem, ut post eam scientiam pro lubito ageret.

II. Hinc etiam non admisit decreta sic absoluta, ut et scientiam conditionalem praecederent , et essent praedeterminantia, ac gratiam praedeterminantem secum involverent ; sed tantum admisit absoluta quatenus immunia forent a necessitate illa quae ex praevisa scientia agendorum, aut praeviso dissensu proveniret.

III. Verum hactenus nihil habetur de sententia Augustini circa praedestinationem ad gloriam. Nam ex illis principiis, supposito quod Deus liber foret in decernendo, aeque s. Doctor statuere potuit quod Deus libere eligeret homines per prius ad gratiam, aut per prius ad gloriam.

IV. Notandum quod tametsi Augustinus disputaret cum Pelagianis ac Semipelagianis, tamen in controversia de dono perseverantiae finalis, habuit omnimodam occasionem, ut suam sententiam de praedestinatione ad gloriam exprimeret. Itaque perperam patroni praedestinationis post praevisa merita hoc solum nomine putant posse se circa Augustini doctrinam praescribere, quod is disputationem habuerit cum Pelagianis ac Semipelagianis.

Lis ergo dirimenda est ex proximis indiciis atque directis. Porro s. Doctorem docuisse praedestinationem ad gloriam ante praevisa merita, patet imprimis ex s. Prospero, qui (ep. ad s. August. n. 8) sic interrogat: *Postremo quemadmodum per hanc praedicationem propositi Dei, quo fideles fiunt qui praeordinati sunt ad vitam aeternam, nemo eorum qui cohortandi sunt impediatur, nec occasionem negligentiae habeant, si se praedestinatos esse desperent. Illud etiam qualiter diluatur, quaesumus, patienter insipientiam nostram ferendo, demonstres, quod retractatis priorum de hac re opinionibus pene omnium par invenitur et una sententia, qua propositum et praedestinationem Dei secundum praescientiam receperunt, ut ob hoc Deus alios vasa honoris alios contumeliae fecerit, quia finem uniuscuiusque praeviderit, et sub ipso gratiae adiutorio in qua futurus esset voluntate et actione praescierit.*

Ad haec Augustinus (lib. de praedest. sanct. cap. XIV): *Quid igitur opus est ut eorum scrutemur opuscula, qui priusquam ista haeresis oriretur, non habuerunt necessitatem in hac difficili ad solvendum quaestione*

versari; *quod procul dubio facerent si respondere talibus cogerentur. Unde factum est, ut de gratia Dei quid sentirent, breviter quibusdam scriptorum suorum locis , et transeuntes agerent* ; etc.

Heic dissidium certe est de praedestinatione ad gloriam. Secus non poterat dicere Prosper quod antiqui Patres admisissent praedestinationem ex meritis ; praedestinationem enim ad gratiam, gratuitam esse, constituit fidei articulum, in quo veteres Patres nec errare potuerunt nec dissentire. Deinde s. Augustinus non potuisset modo dicto excusare ipsos Patres. Interim tamen s. Doctor non negat se ab illis discrepare , neque suam sententiam ullatenus retractat.

Ad haec perperam Tournelyus(in h.q.)respondet Massilienses et s. Prosperum errore facti fuisse deceptos, et ideo Augustinum dedignatum esse ad hoc respondere. Ex recitata enim responsione dicendum foret quod ipse etiam Augustinus fuerit circa suam sententiam errore facti deceptus.

Prob. II. assumptum argumentis intrinsecis, quae ut debita methodo et perspicuitate tractemus , systema Augustini paucis est in antecessum exhibendum. Primo igitur assumit ex protoparentis noxa totum genus humanum evasisse velut massam quamdam corruptam, et exitio devotam.

II. Ex hac Deus per solam electionem ac praedestinationem nonnullos separat, *nullis eorum meritis impulsus*, et ad gratiam aeque ac gloriam efficaciter ordinat.

III. Hosce solos Augustinus tuetur posse dici discretos a massa perditionis et electos; quippe perditionem non incurrent: non vero reliquos, tametsi ad tempus gratiam assequantur.

IV. Hos etiam tantum agnoscit vocatos secundum propositum. Reliqui talem denominationem non merentur; sed licet accipiant media sufficientia ad salutem , tamen quia Deus novit quod sub iis mediis non sint salvandi, nec iis destinat uberiora ; dici potest ipsos relinquere ex occulto suo iudicio in massa perditionis.

Si Augustini systema tale est, certe exhibet praedestinationem ad gloriam ante praevisa merita. Iam vero sic habere cerni potest exempli caussa in insigni loco (de corrept. et grat. cap. VII) ubi ita disserit: *Ac per hoc et qui evangelium non audierunt, et qui eo audito in melius commutati perseverantiam non acceperunt ... non sunt ab illa conspersione discreti, quam constat esse damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem. Discernuntur autem non meritis suis, sed per gratiam mediatoris, hoc est in sanguine secundi Adam, iustificati gratis. Itaque cum audimus: quis enim te discernit; etc: ab illa perditionis massa quae facta est per primum Adam, debemus intelligere neminem posse discerni, nisi qui hoc donum habet, a quo habet quidquid habet quod gratia Salvatoris accepit . . . . Quicumque ergo ab illa originali damnatione ista divinae gratiae largitate discreti sunt, non est dubium quod et procuratur eis audiendum evangelium; et cum audiunt credunt; et in fide quae per dilectionem operatur usque in finem perseverant; et siquando exorbitant, correpti emendantur; et quidam eorum etsi ab hominibus non corripiantur, in viam quam reliquerant, redeunt; et nonnulli accepta gratia, in qualibet aetate, periculis huius vitae mortis celeritate subtrahuntur. Haec enim omnia operatur in eis qui vasa misericordiae operatus est eos, qui et elegit eos in filio suo ante constitutionem mundi per electionem gratiae. Si autem gratia, iam non ex operibus: alioquin gratia iam non est gratia. Non enim sic sunt vocati, ut non essent electi: propter quod dictum est: multi sunt vocati, pauci vero electi: sed quoniam secundum propositum vocati sunt, profecto et electi sunt per electionem, ut dictum est, gratiae, non praecedentium meritorum suorum; quia gratia est illis omne meri-*

tum. De talibus dicit Apostolus : scimus quoniam diligentibus Deum ; etc : . . . . Ex istis nullus perit, quia omnes electi sunt : electi sunt autem quia secundum propositum vocati sunt, propositum autem non suum, sed Dei. De quo alibi dicit: ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus sed ex vocante dictum est ei : quia maior serviet minori . . . , ... Illi ergo electi, ut saepe dictum est, qui secundum propositum vocati, qui etiam praedestinati atque praesciti. Horum si quisquam perit, fallitur Deus; sed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus. Horum si quisquam perit, vitio humano vincitur Deus, sed nemo eorum perit, quia nulla re vincitur Deus. Electi autem sunt ad regnandum cum Christo non quomodo electus est Iudas ad opus cui congruebat. Ab illo quippe electus est, qui novit bene uti etiam malis, ut et per eius opus damnabile, illud propter quod ipse venerat opus venerabile compleretur. Cum ergo audimus : nonne ego vos duodecim elegi, et unus ex vobis diabolus est ; illos debemus intelligere electos per misericordiam ; illum per iudicium : illos ad obtinendum regnum suum ; illum ad effundendum sanguinem suum. . . . .

Qui vero perseveraturi non sunt, ac sic a fide christiana et conversatione lapsuri sunt, ut tales eos vitae huius finis inveniat, procul dubio nec illo tempore quo bene pieque vivunt in isto numero computandi sunt. Non enim sunt a massa illa perditionis praescientia Dei et praedestinatione discreti, et ideo nec secundum propositum vocati, ac per hoc electi; sed in eis vocati, de quibus dictum est, multi vocati, et non in eis, de quibus dictum est, pauci vero electi. Et tamen quis neget eos electos cum credunt et baptizantur, et secundum Deum vivunt? Plane dicuntur electi a nescientibus quid futuri sint, non ab illo qui eos novit non habere per-

severantiam, quae ad beatam vitam perducit electos, scitque illos ita stare, ut praescierit esse casuros.

Ex hoc testimonio patet 1. Augustinum deducere suam de praedestinatione theoriam ex supposita praeiacente quadam massa damnata, ex qua non omnium, sed aliquorum facta sit per Deum discretio. Hanc centies commemoravit; et nuperrime: *Non enim sunt a massa illa perditionis praescientia Dei et praedestinatione discreti.*

II. Discretio quae a Deo facta sit ex hac massa, ex s. Doctore pertingit usque ad gloriam, et ii tantum dicendi sunt separari seu discerni ex hac massa perditionis, qui praeordinati sunt ad perseverantiam finalem et ad gloriam. Liquet perspicue ex illis: *Ac per hoc et qui evangelium non audierunt, et eo audito in melius commutati, perseverantiam non acceperunt, non sunt ab illa conspersione discreti, quam constat esse damnatam.* Et infra: *Quicumque ergo ab illa originali damnatione ista divinae gratiae largitate discreti sunt, non est dubium quod et procuratur eis audiendum evangelium*; etc. Ac denique: *Horum si quisquam perit, fallitur Deus, sed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus .... Electi autem sunt* ad regnandum cum Christo, *non quomodo Iudas ad opus cui congruebat.* Et mox de Apostolis: *debemus intelligere electos ad obtinendum regnum suum*; etc.

III. Solos sic discretos sentit vocari posse *electos, vocatos secundum propositum, praedestinatos*; etc. Habes id praecipue in postrema paragrapho recitata, quam vide.

IV. Hanc discretionem quam deducit usque ad gloriam, et quam dicit electorum propriam, et eorum qui vocantur secundum propositum, plane tuetur esse gratuitam: *Discernuntur autem non meritis suis, sed per gratiam mediatoris.* Tum addit huc facere illud: *quis enim te discernit?* Hinc vero affirmat coaptari electo omnia media; quippe horum praeparationem et collationem *operatur*

in eis qui vasa misericordiae operatus est eos; qui et elegit eos per electionem gratiae. Si autem gratia, iam non ex operibus. Et mox: *per electionem gratiae, non praecedentium meritorum suorum, quia gratia est illis omne meritum.*

Ac rursus: *electi sunt autem quia secundum propositum vocati sunt; propositum autem non suum sed Dei; de quo alibi dicit: ut secundum electionem propositum Dei maneret; non ex operibus, sed ex vocante dictum est: quia maior serviet minori;* etc. Perspicuum ergo est quod Augustinus discretionem illam qua de agit, vult intelligi plane gratuitam. Sed ex dictis discretio de qua ipse loquitur est discretio ad gloriam. Ergo s. Doctor praedestinationem ad gloriam gratuitam agnoscit.

At enim obiicies 1. Quid ni affirmari possit s. Augustinum excludere dumtaxat merita naturalia adversus Pelagianos, qui his illius consecutionem adscribebant?

Respondeo nego: nam controversia heic erat s. Augustino de dono perseverantiae finalis, a quo merita etiam gratiae debent arceri. Itaque s. Doctor considerat donum perseverantiae velut identificatum, uti revera est, cum assecutione gloriae, atque contendit electos absque ullo praevio intuitu meritorum sive naturae sive gratiae, ad perseverandum et regnandum cum Christo fuisse destinatos, ipsisque ad hanc destinationem factam *per electionem gratiae,* gratiam fuisse omne meritum, sive gratuitum Dei propositum meriti cuiuslibet locum tenuisse.

Itaque in hac disputationis forma nec spectat Augustinus merita gratiae, nec potest spectare; secus haec afficerent etiam perseverantiam passivam cuius destinationem Augustinus confundit cum destinatione gloriae; quatenus perinde fuerit eligi ad ipsam, eamque alicui intendi; ac intendi gloriam.

Si ita est, inquies, perspicuum efficitur s. Doctorem

agere de praedestinatione adaequata, quae omnium consensu est gratuita in caussa. Quasi dicat : Deus gratis homines elegit ad gloriam, quia nonnisi per donum perseverantiae potest obtineri gloria : illud autem ex nullis meritis confertur.

Secundo potest sic exponi s. Doctor : Deus gratis quosdam elegit ad donum perseverantiae, et consequenter ad gloriam. In quo solas vindicias doni perseverantiae, ut suum ferebat institutum, spectat Augustinus ; quomodo autem intenderetur a Deo adnexa illi gloria, in praesens non curat, utpote extraneum suae disputationi.

Respondemus dubia haec penitus removeri 1. indirecte ex testificatione superius expensa s. Prosperi. Si enim res haberet uti adversarii suspicantur, non adfuisset cur Augustinum ille a veteribus Patribus dissentientem perhiberet.

Secundo quia secus non potuissent queri Semipelagiani quod ex Augustiniana praedestinatione tolleretur liberum arbitrium, industria, meritum; etc : Haec enim non videntur fluere nisi ex praedestinatione in se gratuita. Confer verba s. Prosperi alias relata. Nec dicere possumus illos s. Doctoris mentem non fuisse assecutos: secus Augustinus eam aliquando explicuisset, non vero magis ac magis dicta semel inculcasset, et confirmare nisus fuisset.

Sed iam directe propositas hypotheses refellamus. Patet earum absurditas si ex Augustino intentio gloriae fuerit Deo ratio motrix ad intendendam perseverantiam, et per prius volita ; sive aliter, immediate et proxime in finali perseverantia gloriae consecutionem adamaverit.

Liquet id ex recitato loco libri de corrept. et gr. ubi docet ex voluntate salvandi prodiisse in Deo voluntatem caeterorum, et ipsius perseverantiae finalis. *Quicumque ergo ab illa originali damnatione ista divinae gratiae largitate discreti sunt, non est dubium quod et procuratur eis audiendum evangelium ..... et in fide quae per dilectionem operatur, usque in finem perseverant*; *etc*: *Haec*

enim omnia operatur in eis qui vasa misericordiae operatus est eos....Non enim sic sunt vocati, ut non essent electi . . . . . sed quoniam secundum propositum vocati sunt, profecto et electi sunt per electionem gratiae, non praecedentium suorum meritorum: quia gratia est illis omne meritum. Ubi vides tum caeterorum, tum ipsius etiam perseverantiae finalis cur concedatur, rationem peti atque reddi ex gratuita Dei illorum quibus ea donat discretione ad gloriam, atque electione.

Praeterea eodem lib. de corrept. et grat. cap. IX: *Nec nos moveat*, inquit, *quod filiis suis quibusdam Deus non dat istam perseverantiam. Absit enim ut ita esset, si de illis praedestinatis essent et secundum propositum vocatis, qui vere sunt filii promissionis.*

Et postea: *Non igitur filiis suis praedestinatis Deus perseverantiam non dedit : haberent enim eam si in eo praedestinatorum numero essent . . . . . . Ac per hoc tales filii filio Christo dati essent, quemadmodum ipse dicit ad Patrem: ut omne quod dedisti mihi non pereat, sed habeat vitam aeternam. Hi ergo Christo intelliguntur dati, qui ordinati sunt in vitam aeternam. Ipsi sunt illi praedestinati et secundum propositum vocati, quorum nullus perit. Ac per hoc nullus eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitam; quoniam sic est ordinatus, et ideo Christo datus, ut non pereat, sed habeat vitam aeternam.*

Praeterea potest mens Augustini ex eo etiam deprehendi, quod in recitato textu ex cap. VII de corrept. et grat. antithesim constituat inter modum quo electi fuere ceteri Apostoli ad regnum caeleste, et quo Iudas addictus fuit exitio. Iam vero hic non est addictus exitio, nisi ex propriis demeritis; ergo ex Augustino Apostoli praedestinati sunt ad regnandum cum Christo ex nullis propriis meritis.

Sed dices: saltem Augustinus (de grat. et lib. arb. cap. VI, num. 15) ait : *Si merita nostra sic intelligerent,*

ut etiam ipsa dona Dei esse cognoscerent, non esset reprobanda ista sententia.

Respondeo textum integrum esse : *Sed cum dicunt Pelagiani hanc esse solam non secundum merita nostra gratiam, qua homini peccata dimittuntur ; illam vero quae datur in fine, idest vitam aeternam, meritis nostris praecedentibus reddi; respondendum est eis: si enim merita nostra sic intelligerent , ut etiam ipsa dona Dei esse cognoscerent , non esset reprobanda ista sententia.* Evidenter ergo heic non agitur nisi de eo quod est in ordine executionis. Quod si omnino verba s. Doctoris sumere vis de ipsa intentionali praedestinatione; hoc ipso tute confirmas Augustini sententiam ab ista quam tolerat aut permittit , longe sane discrepare.

LECTIO XI

SS. Literarum effata praedestinationi in se gratuitae in speciem adversa exponuntur.

Obiic. I. (Matth. XXV, 34): *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi : esurivi enim et dedistis mihi manducare ;* etc. Ex quo patroni praedestinationis post praevisa merita sic arguunt : inde Christus affirmat paratum electis regnum, quia ipsum esurientem paverint, et sitientem potaverint ; sive quia praevisi fuerint pasturi Christum et potaturi. Sed hoc est designare praedestinationem post praevisa merita gratiae : ergo.

Minor est evidens : Maior prob. 1. Nam primae propositionis qua exprimitur praeparatio , haec ratio redditur: *Esurivi enim*; etc : Prob. 2. Nam mox praeparationis supplicii factae pro reprobis similiter caussa redditur: *Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare*; etc: Sed per haec non est dubium exhiberi praeparationem supplicii ex praevisis demeritis. Ergo a pari quoad electos.

Respondeo nego maiorem primi argumenti. Ad primam probationem, rursus nego maiorem, quod scilicet τὸ esurivi; etc : exprimat caussam praeparationis regni ; adeoque haec praeparatio fuerit ex praevisis meritis. Dicimus ergo quod τὸ *esurivi enim;* etc : non referatur ad verba *paratum vobis* ; sed ad verba: *venite possidete.* Unde important caussam acceptionis et possessionis, non ipsius praeparationis ; exprimiturque ordo glorificationis , non praeparationis. Τὸ autem *paratum* incidenter ponitur et veluti oblique , quin intendatur exponi natura et caussa huius praeparationis , utpote , qualiscumque ea fuerit , semper tamen regni possessio danda sit iis qui bene egerint. Unde sententia est » venite benedicti, possidete regnum sua quidem ratione et ordine, sed tamen a constitutione mundi vobis paratum. Venite, inquam, et possidete tale regnum. Nam vobis debetur : et debetur quia me esurientem pavistis ; etc.

Prob. Nam primo eiusmodi interpretationi suffragatur scopus. Christus enim in iudicio non acturus est nisi hoc, ut inculcet quam iuste retribuat praemium bonis, et malis poenam ; cum primis gratuletur , alios exprobet. Porro ad hoc faciet ordo glorificationis , et non est necesse assurgere ad ipsum ordinem intentionis ; dummodo stet quod in iustis reperiantur bona merita, et mala in reprobis ; ita quidem ut libere ab utrisque fuerint edita. Immo ordo praedestinationis daret ansam reprobis se excusandi quodammodo et querendi quod non similiter praedestinati essent ad gratiam efficacem : et sic etiam meritum iustorum quodammodo enervaretur.

Scopus igitur nobis favet. Sed et orationis proprietas : nam secundo , si iis verbis redderetur ratio praeparationis, et eadem essent construenda cum voce *paratum*; dicendum fuisset : paratum est regnum : nam esuriturus eram, et fuistis me pasturi ; etc. At vero habetur : esurivi , et dedistis mihi manducare : ipsa igitur grammaticalis constructio exigit nostram expositionem. Si enim dicas : ve-

nite possidete; optime additur: esurivi enim; etc: Si vero statuas: possidete paratum; et cur paratum? quia esurivi; etc: membra sibi invicem, nisi mente inflectas et redigas ad sensum futuri praevisi, nullatenus respondent.

Tertio, in sermone Christi ad reprobos apodicticum latet argumentum quod heic non exprimitur ordo praeparationis, sed collationis, sive praemii sive poenae. Dicitur enim: *discedite a me maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et angelis eius. Esurivi enim et non dedistis mihi manducare*; etc:

In hoc contextu certe caussale illud: *esurivi enim*, non potest ad ea verba referri: *qui paratus est diabolo*; etc: neque enim ideo paratus ignis diabolo, quia reprobi Christum non paverint. Debet ergo membrum illud caussale necessario referri ad verbum *discedite*, sic ut explicetur tantum ordo collationis, et praeparatio incidenter fuerit commemorata. A pari ergo in superiori pericope membrum caussale ad paratum non refertur, sed ad illud: *venite possidete.*

Nec dicas: in secunda pericope haberi: *qui paratus est diabolo, et angelis eius*; quod evidenter nequit referri ad reprobos: ast in prima legi: *paratum vobis*; adeoque paritatem non valere.

Respondeo id nihil refert: nam, ut caetera mittam, quod sic dicatur in secunda pericope, ostendit quod *esurivi* non referatur ad paratum ignem; proindeque non describatur ordo praeparationis, sed retributionis. Igitur in secundo membro non agitur de ordine praeparationis. Sed si hoc, neque in primo: haec enim membra sibi invicem respondent, et per antithesim opponuntur; unde eiusdem ordinis subiectum debet utrobique substerni.

Vicissim si in primo Christus commemorans praemii praeparationem, voluisset exponere praeparationis ordinem; similiter in secundo commemorans praeparationem poenae, debuisset exponere ordinem talis praeparationis: secus enim

dixisset: accipite praemium paratum ex meritis; non autem poenam paratam ex demeritis. Atque ex his patet retorqueri secundam probationem obiectam: si enim in secundo membro, uti est perspicuum, non agitur nisi de ordine retributionis, de eodem omnino in priori sermo est accipiendus.

Obiic. II (Rom. VIII, 29) illud: *Nam quos praescivit, et praedestinavit*; etc. Ergo praedestinatio est ex praescientia meritorum.

Respondeo I. iam superius esse ostensum quod τὸ *praescivit* nonnisi absurde possit exponi de simplici praescientia; adeoque fundamentum corruit propositae difficultatis. II. Quoniam Paulus citato loco agit de gratia et gloria, aut potius omnino de gratia, sequeretur iuxta illationem propositam, gratiam quoque ex meritis reddi.

Obiic. III. (Matth. XXII, 1, seqq.) proponitur parabola de invitatis ad nuptias filii regis, ad quas cum multi venire recusassent, concludit Dominus (v. 14): *Multi sunt vocati, pauci vero electi*. Quare igitur pauci electi? Quia pauci voluerunt venire. Ergo electio illa seu praedestinatio supponit bonam eorum voluntatem qui per gratiam vocati venire voluerunt. Ita Tournelyus (in h. l.) et alii.

Respondeo ex hac parabola in se inspecta nihil concludi posse. Nam ea Christus respondet Scribis et Pharisaeis ipsi invidentibus triumphum quo fuerat exceptus hierosolymis, et patrata mox prodigia; vultque variis parabolis ipsorum exprobrare incredulitatem. 1. Duorum servorum, quorum unus fingit obedire, et nihil praestat; alter principio reluctatur, tum iussa exequitur. 2. Patrisfamilias mittentis servos et filium suum ad agricolas, qui eundem occiderunt. 3. Addit parabolam de nuptiis. Unde patet haec referri ad fidei obsequium, et ingressum in Ecclesiam. Quid porro haec commune habent cum ordine praedestinationis ad gloriam?

Sed enim, inquit adversarius: non concluditur: *multi*

sunt vocati, *pauci vero electi*, nisi per respectum ad praecedentem narrationem, seu per respectum ad contumaciam eorum qui noluerint venire: ergo inde et reprobati perhibentur et electi, quia noluerint consentire.

Respondeo distint. antec. Non concluditur nisi per relationem ad praecedentem narrationem, tamquam ad occasionem, unde Christus protulerit istam sententiam; *Conc.* Tamquam ad caussam expositam reprobationis aeque ac electionis; *Subd.* Quoad ordinem executionis; *Conc.* Intentionis; *Nego.* Si illud Christi effatum alluderet ad praecedentia quasi ad caussas electionis et reprobationis, et quidem in intentionis ordine; quoniam heic, ut diximus, agitur, saltem praecipue, de vocatione ad fidem, sequeretur in ipso ordine intentionis caussam praedestinationis ad fidem sitam fuisse in praeviso consensu, et processisse ex meritis; quod nemo non videt quam sit absurdum. Debet igitur intelligi quod Christus repraesentato in parabola eventu resistentiae multorum ad vocationem gratiae, tamquam ex occasione assurgat ad innuendum per illa verba mysterium praedestinationis, ne homines putarent voluntatem Dei irritam concidere.

Favet autem loquendi forma. Non enim dixit, quod consequens ex praedictis erat; *multi sunt vocati*, *pauci vero ingrediuntur*; sed: *multi sunt vocati*, *pauci vero electi*; hoc est secundum propositum Dei vocati, uti explicat apostolus Paulus, et Augustinus perpetuo inculcat.

Equidem non dissimulo obiter Christum de ipsa gloria aliquid innuisse in fine parabolae, cum eiectum hominem e convivio memorat, utpote non vestitum veste nuptiali. Verum manet semper data responsio, quod non protulerit Christus effatum illud: *multi sunt vocati*, *pauci vero electi*, tamquam ex caussa praecedentium, sed occasione. Ansa enim ex superiori narratione arrepta concludit: ita multos non venire ad gloriam, quia non electi ad fidem,

multos autem quia non electi ad finalem perseverantiam.

Obiic. IV. (II Petr. I, 10) legimus: *Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis.* His verbis, inquit Tournelyus, innuere videtur s. Apostolus ante opera bona incertam et quasi suspensam esse nostram electionem, utpote quae in sola generali et antecedente Dei voluntate pro salute omnium contineatur. Ergo excluditur Dei praedestinatio ante praevisa merita.

Respondemus haec incongrue admodum in re praesenti proferri. Petrus enim nomine electionis non intelligit nisi efficacem vocationem ad fidem, quam constabat fideles illos omnes iam accepisse. Iis autem verbis: *satagite*; etc. non commendat nisi ut curent per bona opera reddere firmam ac stabilem suam illam electionem ad fidem; sive hortatur ut per bona opera sibi concilient perseverantiam activam. Itaque non est verum quod antecedenter ad opera concipit uti suspensam, et ambiguam electionem, sed perseverantiam in electione, et quidem ad fidem, uti est explicatum.

Ante probationes observa in graeco sic legi: Διο μαλλον, αδελφοι, σπουδασατε βεβαιαν υμων την κλησιν και εκλογην ποιεισθαι. Ταυτα γαρ ποιουντες ου μη πταισητε ποτε. *Propter quod magis, fratres, studete firmam vestram vocationem et electionem facere. Haec enim agentes, non impingetis aliquando.*

His positis nostra interpretatio probatur 1. ex antecedentibus. Nam ab initio capitis totus est s. Petrus in extollendo bono fidei et gratiae accepto, et in commendandis virtutibus per quas illa ali debeat et sustentari. *Simon Petrus . . . . iis qui coaequalem nobiscum sortiti sunt fidem . . . . . Gratia vobis et pax adimpleatur in cognitione Dei et Christi Iesu Domini Nostri. Per quem maxima et pretiosa nobis promissa donavit: ut per haec efficiamini divinae consortes naturae: fugientes eius quae in mundo est concupiscentiae corruptionem. Vos*

autem curam omnem subinferentes ministrate in fide vestra virtutem; in virtute autem scientiam; in scientia autem abstinentiam; etc. Tum (v. 8): *Haec enim si vobiscum adsint et superent; non vacuos nec sine fructu vos constituent in Domini N. I. C. cognitione. Cui enim non praesto sunt haec, caecus est et manu tentans, oblivionem accipiens purgationis veterum delictorum.* Atque ex his in utramque partem expositis, concludit (v. 10): *Quapropter, fratres, magis satagite*; etc.

Prob. II. ex consequentibus. Addit enim: *Haec enim facientes non impingetis aliquando.* Id evidenter valet: si enim sic fidem vestram excolueritis per virtutem; etc: nunquam ab ea excidetis. Et sequitur: *Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in aeternum regnum Domini nostri et Salvatoris I. C.* Idest non solum non excidetis a fide, sed comparabitis vobis uberem meritorum segetem ad regnum aeternum. *Propter quod incipiam vos semper commonere de his*; etc:

In his omnibus nihil non reperitur accommodatissimum ad scopum explicatum, nec ullum alterius sententiae deprehenditur indicium. Ergo.

Prob. III. ex ipsa sententia obiecta. Nam 1. cum dicit Petrus: *vestram vocationem et electionem*; evidenter idem exprimit ac vocationem non qualemcumque, sed electorum propriam, h. e. efficacem; quasi cum excidisset ei verbum vocationis, voluerit illud determinare per adiectam vocem, *electionem.*

Praeterea verba illa: *studete stabilem facere vestram electionem*; non sonant per se: *determinate vestram electionem*; sed nitamini illud *retinere* quod iam tenetis; sicut Paulus dixit (I. Cor. X, 12): *qui se existimat stare, videat ne cadat.* Iam vero non poterant illi fideles aliud eo tempore habere, nisi electionem ad gratiam. Alioquin vero electio ad gloriam non fuisset per ipsos adversarios firmanda, sed determinanda. Ergo.

Denique cum dicit Petrus: *studete stabilem facere ve-*

strum electionem, manifeste assumit uti certum, ratum et exploratum, quod omnes illi ad quos scriberet, haberent in se illam quam ipse diceret electionem, seu eius essent iam actu et physice subiectum. Porro hoc non poterat verificari quoad electionem ad gloriam, sed tantum ad gratiam. Ergo.

At vero inquit adversarius: potuit connotari omnium et singulorum electio seu destinatio ad gloriam, sed ut antecedenter suspensa et ambigua, determinanda vero per id quod quisquis ageret.

Respondemus imprimis alienum esse ab usu Scripturarum, et consequenter etiam Patrum, ut nomine electionis significetur electio indeterminata, cum semper, ut vox ipsa exigit, applicetur iis qui ex vocatorum numero electi sint efficaciter vel ad fidem, vel ad fidem simul et ad gloriam. Unde ipse Petrus (I, ep. I, 1) ait: *Electis advenis dispersionis secundum praescientiam Dei Patris.* Et (Matth. XXII, 14) *multi sunt vocati, pauci vero electi.*

Secundo hic significatur aliquid proprium et peculiare christianis, ex quo speciatim Deo teneantur. Illa autem antecedens ambigua destinatio est communis omnibus etiam gentilibus, quos etiam Deus voluntate generali vult salvos fieri. Igitur.

Tertio et maxime: iste modus exhibendi praedestinationem est plane semipelagianus. Etenim quaeso rem serio expendamus. In casu diceret Petrus: Deus sane quoad se, et antecedenter nullam habet vestrum determinatam electionem. Vult quidem omnes consequi salutem; sed ex se rem in ambiguo reliquit. Porro vestrum est determinare in alterutram partem destinationem Dei, et eius votum complere.

Ita certe Tournelyus. « Quibus verbis, inquit, innue-
» re videtur, ante opera bona incertam et quasi suspen-
» sam esse nostram electionem, utpote quae in sola ge-
» nerali et antecedente Dei voluntate pro salute omnium

continetur » Iam vero ex s. Prospero haec omnino fuit ipsissima Semipelagianorum professio (ep. ad s. Aug. n. 3): *Universis* (dicebant) *hominibus propitiationem, quae est in sacramento sanguinis Christi, sine exceptione esse propositam, ut quicumque ad fidem et ad baptismum accedere voluerint, salvi esse possint. Qui autem credituri sunt, quive in ea fide quae deinceps per Dei gratiam sit iuvanda, mansuri sunt; praescisse ante mundi constitutionem Deum, et eos praedestinasse in regnum suum, quos gratis vocatos, dignos futuros electione, et de hac vita bono fine excessuros esse praeviderit.*

Revera omnia heic sunt paria : voluntas in Deo antecedens, et quoad omnes tendens in actum secundum ; quae tamen suspenditur ex parte creaturae, et fit saepe irrita. Nulla item ex parte Dei praeordinatio. Hinc tria tantum, uti Semipelagiani docebant , locum habent elementa : 1. Voluntas Dei antecedens. 2. Hominum cooperatio. 3. Addictio consequens in Deo ad praemium vel poenam. Excluditur ergo Dei propositum; ac proinde subvertitur praedestinatio ante et post praevisa merita ; et errori semipelagiano velificatur.

Sed dices : nonne passim solemus ita loqui : salus in manu est nostra ; nitamur certam nobis reddere consecutionem salutis ? etc.

Respondeo innocuas esse omnes illas dicendi formulas , quae afficiunt nostram cooperationem. Quia quacumque posita praedestinatione, semper actibus nostris liberis ad vitam vel interitum gradimur. Sed erroneae sunt locutiones quae exhibent indifferentem et ambiguam ipsam Dei electionem. Sic enim tollitur de medio praedestinatio. Iuxta hanc dixit Paulus: *non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Haec est etiam homini impossibilis, cui impossibile est disponere de gratia efficaci, et de opportunitate mortis. Si hanc tollas, iam non est cur adversarii in proprio systemate adstruant praedestinationem gratuitam ad

gratiam efficacem et opportunitatem mortis, uti est perspicuum.

Interim postremo retorquetur argumentum. Si enim in nostro systemate potuissent fideles reponere: qui certam faciamus electionem ad gloriam, si iam Deus ipsam praefinivit? in systemate opposito potuissent respondere: qui certam faciamus electionem, si haec iam est praefinita in mediis nobis destinatis, et si non sumus habituri medium efficax? Unde, ut innuimus, pari argumentationis forma posset Semipelagianus omnem tum ante tum post praevisa merita subvertere praedestinationem.

Solent alia Scripturae loca a patronis adversae sententiae circumferri. Puta (I. Cor. II, 9): *Oculus non vidit, nec auris audivit .... quae praeparavit Deus iis qui diligunt illum.* Et (II. Tim. II, 20): *In magna domo non solum sunt vasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia; et quaedam quidem in honorem, quaedam autem in contumeliam. Siquis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum.* Insuper (Iac. II,5): *Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, et haeredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se*; etc:

Ad haec vix opus est solutione. In primo enim testimonio tantum dicitur bona sempiterna fuisse a Deo praeparata iis qui ipsum diligant; quod in omni systemate verum est, et a nemine negatur; sed non dicitur fuisse praeparata iis qui praevisi sint Deum dilecturi, quod tantum ad praesentem controversiam facit. Sive, aliis verbis, exprimitur in ea sententia ordo retributionis seu executionis, non autem ordo intentionis; qui etiam ad scopum scriptoris inspirati nihil attinebat.

Atque eadem debetur responsio tertio obiecto testimonio. Secundum vero non est ad rem. Nam per ea verba Paulus tantum significat mirum non esse si in Ecclesia reperiantur qui, ut Hymenaeus et Philetes commemorati (v. 19), ad schisma vel haeresim declinent; quippe Eccle-

sia est ut magna quaedam domus, in qua sunt vasa aurea, argentea, et fictilia; hoc est inveniuntur in Ecclesia perfecti, imperfecti, atque etiam mali; ab uniuscuiusque autem cooperatione quam praestet divinis auxiliis pendet ut se constituat in Ecclesia vas aureum, argenteum, aut fictile; sive honoris per sanctificationem, aut contumeliae per propriam pravitatem.

LECTIO XII

Praeoccupantur difficultates quae ex ratione peti possunt contra praedestinationem in se gratuitam, itemque huius conceptus magis definitur; eaque re quaedam variarum opinionum conciliatio proponitur.

Expensis Scripturae locis quibus impeti consuevit praedestinatio ante praevisa merita absoluta, res ipsa postulat, ut expendamus porro momenta rationis. Verum arbitramur haec omnia inde proficisci, quod non satis accuratus teneatur conceptus praedestinationis in se gratuitae. Itaque ut omnes adversariorum dubitationes praevertamus, in eundem hunc conceptum magis magisque determinandum sedulo incumbamus. Ita quoque fiet ut quam hactenus universim vindicavimus praedestinationem ante praevisa merita, evidentiae summum gradum quodammodo attingat. Atque etiam illud fortasse consequemur, ut variorum systematum, quae in hanc rem excogitata diximus, dominantibus singulorum elementis invicem compositis, quamdam quasi conciliationem exhibeamus.

Itaque imprimis non sic ipsi praedestinationem in se gratuitam tuemur, ut cogitemus Deum ante vel post scientiam conditionalem, constituentem quodam motu proprio, nullam ad conferenda media, et ad usum in creatura sui liberi arbitrii relationem habente, hos atque illos, nec plures nec pauciores in gloriam aliquando recipi: tum consequenter in secundo signo quoad hos eligentem media effica-

cia, et quoad alios illa inter omnia studiose quaerentem media, quae fore inefficacia praevideantur.

Profecto si talem rei conceptum informaremus, in plura eaque gravissima incommoda, quae ab adversariis urgeri solent, impingeremus. Illa enim praefinitio antecedens ut non plures tot hominibus in gloria sint excipiendi; videbitur semper aequivalere positivae exclusioni illorum qui in tali numero non censentur; et antecedenti cuidam absolutae voluntati ut praeter inscriptos illi albo, salutis consecutio nulli debeat de facto obtingere.

Illud etiam consequens studium reperiendi et applicandi ex omnibus aptabilibus ordinem gratiarum qui deprehendatur inefficax, cum voluntate antecedendi velificandi saluti omnium, aegre admodum componitur.

Iste igitur conceptus plane debet seponi. Cogita ergo ex adverso imprimis Deum sincere volentem voluntate seria et antecedente salutem omnium. Per hanc procul dubio omnibus ipse finis consecutionem aliquo vero et reali modo intendit: et consequenter ex intentione finis, ita universim et abstracte omnibus etiam mediorum realium vereque idoneorum communicationem a se propositam intendit.

II. Ex hac et cum hac finis et communicationis mediorum intentione accedit primo et per se Deus ad opus praedestinationis. Haec enim nihil est aliud, quam individualis applicatio generalis decreti redimendi et salvandi hominis: nec locum habuisset eo non supposito. Unde sicut illud decretum generale continetur intentione finis et consequenti voluntate mediorum; ita et praedestinatio quae ex illo decreto suscipitur.

III. Proinde accedit Deus ad praedestinationem uti supernaturalis hominum provisor in ordine ad vitam aeternam; sive uti supernaturalis ordinator creaturarum rationalium in supernaturalem finem. Nam praedestinatio nihil est aliud nisi ordinatio supernaturalis hominum in finem, sive ut cum d. Thoma (1. p. q. XXIII, a. 2) vulgo

theologi illam definiunt: *est quaedam ratio ordinis aliquorum in salutem aeternam in mente divina existens*. Item ex dictis inde fluit in Deo opus praedestinationis, quod omnibus per media decernenda finis consecutionem intenderit, et ex hac intentione ipsam mediorum communicationem.

IV. Hinc quidquid Deus agit in hoc negotio praedestinationis, essentialiter versatur in fine et in mediis, nec aliquid locum habet, quod non gerat rationem aut finis aut medii; et ita a Deo consideretur. Nam ex dictis negotium praedestinationis est negotium providentiae proficiscens ex Dei voluntate salvandi homines, et communicandi media ad id opportuna.

Quo etiam liquet nonnisi absurdissime et omnino praeter indolem subiecti, supponi posse, ut patroni faciunt praedestinationis ex meritis, quod Deus sub alio respectu in praedestinando auxilia gratiae deputet, quam sub ratione reduplicativa mediorum. Sic enim agens iam diverteret ab opere praedestinationis, quod est per media hominem in finem in individuo ordinare.

V. Tametsi ex dictis praedestinatio essentialiter versetur circa media et finem, nihilominus in ea ex fine intenditur medium. Tum quia medium non appetitur nisi propter finem; tum quia iuxta dicta, praedestinatio non est aliud nisi ordinatio hominum per media ad finem; unde quod spectatur in assumptione mediorum, est ipse finis. Ac denique quia praedestinatio non est ex dictis nisi applicatio voluntatis salvandi, in qua ex intentione salutis Deus proposuit etiam collationem mediorum.

VI. Quamobrem praedestinatio etiam in concreto neque concipi potest uti intentio gratiae, neque uti intentio gloriae, veluti seorsum sumptae; et talis divisivus conceptus est seipso absurdus; sed debet concipi uti intentio quaedam finis per talia media, vel uti quaedam intentio talium mediorum ex intentione tali finis sollicitante vo-

lentem. Vel etiam uti ordinatio ad finem per talia media ; vel mediorum directio ad talem finem, et ex tali fine suscepta. In quibus omnibus semper tamen finis primatum tenet, et medii appetitioni dominatur ac praeest.

His igitur principiis theoretice praeiactis, agite exploremus quemadmodum practice commemoratam in individuo provisionem et ordinationem Deus potuerit exequi. Si de electis primum sit sermo ; Deus ex praeconcepta voluntate salvandi omnes opus praedestinationis suscipiens, ante omnia sibi ob oculos ponit omnes ordines gratiarum singulis hominibus applicabiles.

II. Tum ex iis et in iis cum humana voluntate comparatis, perspexit, puta, infallibilem finis assecutionem, et in tali gradu et per talia merita comparandam, ac per talia adiuncta, cum iis vicissitudinibus, periculis, passionibus, actionibus ; etc.

III. Individuam hanc finis assecutionem in eo ordine tamquam in quodam speculo realiter repraesentatam ultro Deus atque efficaciter adamavit ; sive voluntatem absolutam tunc primo et per se concepit, ut in eo subiecto ille rerum exitus, et ut ex talibus mediis pendens impleretur.

IV. Hinc voluit et ipsum praevisum exitum, et simul media cum eo connexa. Hunc enim exitum non voluit in abstracto, sed ut scaturientem ex illis mediis, ipsisque insertum. Speciatim voluit simul exitum, simul talem finalem perseverantiam passivam, seu opportunitatem mortis, quae tali tempore contingeret ; cum conceptus boni exitus finalis non possit separari a conceptu mortis eo temporis articulo in gratia habitae.

V. Nihilominus in ista simultaneitate volitionis finis et medii, eatenus a Deo prae alio quovis adamatur hic ordo mediorum, quatenus is prae alio quovis est connexus cum tali exitu; et hic prae caeteris Deo placuerit. Unde illa complexa volitio duabus aequivalet ; volitioni nempe exi-

tus resultantis ex medio, et medii quod ad illum perducit.

VI. Ex his porro sequitur quod Deus relate ad quasdam creaturas puta B. Virginem, Ioannem Baptistam, aliosque, non debuerit caeco quodam modo destinare gratias, et ex ipsis veluti fortuito, quantacumque demum consequetur, gloriam; sed ad eum gratiae et gloriae gradum prima et directa intentione destinarit, quem videret suis consiliis et reliquae oeconomiae electae a se providentiae congruere.

Universa haec tradita hactenus theoria posset quibuslibet sanctis inductione applicari. Sed cum res iam nimium liqueat; satis sit concludere quod tota historia interior et exterior cuiusque sancti, non sit nisi realis omnimoda effectio et adimpletio illiusmet, quod Deus in serie ordinum applicabilium adamavit, et quoad finem et media perfici intendit. Haec ipsa theoria locum saepe habet in ipsis humanis electionibus, ut propositis sibi exemplis quisque potest intueri.

Denique suprema ratio quapropter Deus talem erga electos de facto conceperit finis et mediorum efficacem voluntatem, constituitur ab Apostolo, uti superius dictum est, in intentione commendandi divitias gloriae suae.

LECTIO XIII

Explanata principia transferuntur ad praeordinationem non electorum; adeoque vera circa reprobationem antecedentem sentiendi ratio constabilitur.

Quoad eos qui non electi, aut negative reprobi vulgo nuncupantur, cavendum imprimis sedulo est, ne existimemus eorum destinationem a Deo peragi post constitutum obsignatumque electorum numerum; vel saltem opus praedestinationis non alio perfici atque absolvi, quam per expositam ordinationem efficacem quorundam ad finem; ita ut

caeteri per consequens non electi, et negative reprobati dimittantur. Haec conceptio falsa, ut dicetur, est, et continuo omnem excitat apprehensionem exclusionis implicitae istorum a salute; et aliorum absurdorum huiusmodi.

Est igitur omnino horum destinatio caeterorum ordinationi simultanea; ita ut, quo momento atque signo Deus unos ordinavit ad gloriam, sortem ceterorum definiverit. Ita fit ut non prius sit habitus electorum numerus, ac ita caeteris nonnisi perditio fuerit reservata; sed definitus electorum ac reproborum numerus non primo extitit, nisi consequenter ad constitutam quoad primos et alteros propriam destinationem. Quo quidem iam innotescit quod status reprobationis in non electis sit consequens ad susceptam destinationem, non vero antecedens, et qui destinationem illam imperet; sive non ideo aliquis destinatur ad talem ordinem, quia in divino consilio iam sit reprobus; sed quia destinatus sit ad talem ordinem, consequenter et praeter divinam voluntatem, reprobus emergit.

Secundo notandum quod cum de reprobis agi incipit, non debet ullus praeoccupari idea quadam Dei afferentis ad illorum destinationem secretum consilium et propositum ipsos perdendi, licet mediante illorum malitia. Sed ex adverso, ut revera est, serio debemus persuaderi quod Deus simultanee non eligendorum destinationem aggrediatur ex eadem illa voluntate salvandi omnes, et ordinandi omnes ad finem, qua ad praedestinationem electorum accessit: itemque quod dum hoc praestat, personam agat provisoris supernaturalis hominum, atque ordinatoris ad finem supernaturalem quem antecedenter omnibus vero aliquo pacto praeoptat.

Tertio licet ita animatus accedat, et ad hoc praestandum se convertat; tamen ut huic providentiae debito satisfaciat, et illi salutis omnium desiderio; non cogitur omnem in quovis gradu finis intentionem concipere, sive antecedentem illam et conditionatam voluntatem salutis in

efficacem et absolutam quoad omnes et singulos convertere, sed tantum ut in aliquo certo gradu ex amore finis velit omnibus media idonea attribuere; et haec ipsa media nulli non destinet.

His positis; en tibi germanum conceptum eius quae dici solet illorum qui non salvantur, non electio, aut negativa reprobatio. Dicimus enim nullam revera in hoc negotio pro eo signo quo de agimus, locum habere cuiusquemodi reprobationem. Sed ex adverso ipsorummet qui non salvantur destinatio putanda est consistere in quadam positiva eorundem ordinatione ad finem per positiva media ipsis attributa; quaeque ex positiva in gradu maiori aut minori voluntate eosdem salvandi in Deo proficiscatur.

Hercle notio isthaec videtur nobis rem acu tangere, et tenebras omnes quibus hoc argumentum circumfundi putatur, dissipare. Ideo quae in data veluti definitione continentur, apposite enucleemus. Et hic in ipsa Dei constitutione quaedam rationis signa distinguito. Habes de more in primo signo inspectionem ordinum. In iis qui nunc ad rem faciunt, non vidit quidem Deus connexionem facti cum fine; sed tamen in unoquoque illorum perspexit maiorem et minorem intensitatem entitativam; maiorem et minorem ad finem ipsum proportionem. Hinc quantam, puta, in hoc illove eorundem ordinum contineri spectavit misericordiae concessionem, si is subiecto applicaretur! Quot ad recte agendum suppeditata auxilia; quot incitamenta praestita, et exhibitas opportunitates ad poenitentiam; quoties redonatam gratiam sanctificantem; quam patientem et prolixam expectationem; quoties dilatam prae aliis ordinibus mortem; adeoque quantam ex parte Dei quamque operosam procurationem salutis eiusdem subiecti!

II. Hac posita intuitione, per idipsum exhibita est Deo in illo ordine eligibilis volitio, seu intentio finis usque ad eum gradum, et ad tantum nisum, per talem donationem mediorum; quasi diceretur ipsi Deo: visne tali individuo

finis consecutionem intendere non minus, sed quantum per tale medium praestaretur, et per idem procurare?

Hoc quod de uno ordine diximus, intelligendum est de alio quolibet, ita ut totidem ordines Deo perspecti, totidem exhiberent Deo respectu cuiusvis individui intentionis finis et mediorum in vario gradu eligibilitates.

III. Hisce propterea habitis, Deus ultro concepit respectu cuiuspiam individui intentionem finis in tanto gradu in quanto ipsum eligibilem medium exhiberet. Itaque voluit homini finem in gradu *a vel b*; et pro diverso gradu diversum amorem erga illum hominem elicuit; sive etiam diversimode attemperavit amorem illum generalem situm in voluntate antecedente salvandi omnes. Age vero si Deus finem intendit in gradu respondente illi medio, consequenter voluit largitionem ipsius medii. Unde et hic in medio adamavit finem, et ex fine sanxit attributionem medii.

Hoc omne importat ut Deus, quoad se, salutem talis hominis valde adamaverit, et quoad se proposuerit in eam adniti uberrimis mediis ac multiplicibus; utut alioquin ea cerneret vitio hominis mansura inefficacia. Importat ut semper possit Deus reprobo dicere: vide: ego quoad me vere et sincere, et longe plus quam tenerer, salutis assecutionem tibi intendi; ego ex hac intentione tantam mediorum copiam destinavi et tradidi. Dic age quid debui ultra facere, et non feci?

Interim dum Deus ex medio finem concipit, et ex fine medium amplectitur in ordine ad aliquod subiectum; hoc ipso quantum ex se est, idem ordinat ad consecutionem finis per tale medium.

Hac doctrina nihil aequius ac rationabilius extat. Sed tamen obiicies Deum probe perspicere, quod quantacumque sit vis illius medii, infallibiliter tamen ad finem non perducet. Quomodo ergo simul illum attribuit, simul revera studio afficitur salutis eius cui destinat?

Respondeo notandum imprimis esse quod ista difficultas locum habeat in quovis systemate, et in quovis conceptu praedestinationis. Nam in praedestinatione post praevisa merita debet concipi Deus ut sic simul volens salutem alicuius, simul ei destinans non aliquem ex illis ordinem quos videat perseverantiam passivam includere et cum bono fine connecti, sed eum praecise, qui neutrum habeat. Item debet concipi Deus primo et per se non volens alicui dare perseverantiam passivam. Speciatim quoad infantes, quibusdam vult primo et per se eum ordinem adscribere in quo sine baptismo moriantur. In his plus viget difficultatis; quomodo Deus sic se gerat, velit illos salvare et dicat: volo te salvare: unde accipe hunc ordinem; etc:

Ad haec vero quid possunt patroni illius sententiae dicere? Profecto non aliud nisi quod Deus dans illos ordines det quoad se ex desiderio finis; quod ex culpa hominum proveniet eorum exitium; quod Deus non destinet illa auxilia prout exitum non sunt habitura, sed ut possunt habere; et alia huiusmodi.

Sed imprimis per haec fatentur media conferri utique ex voluntate finis. Secundo ista voluntas melius elucet in nostro systemate, in quo explicite ponitur, et inde omnis electionis mediorum actus repetitur. Tertio illaemet responsiones in nostra sententia locum, et quidem evidentius habent, ut paulo post sumus demonstraturi. Igitur aut negari debet omnino praedestinatio; aut ea difficultas debet plane contemni.

Secundo respondemus quod talis difficultas nimis admodum probat. Si enim ex eo quod viderit Deus inefficaciam medii, non potuerit illud eligere, quin proposita incommoda inferantur; sequitur quod omnibus et singulis hominibus debuerit velle gratias praevisas efficaces. Si enim hasce vel uni homini denegaverit, ius concludendi erit erga talem hominem Deum malae fuisse voluntatis.

Item plus probat quam vellent ipsi Semipelagiani. Ne-

que enim isti negabant praescientiam in Deo exitus suarum gratiarum; et non propterea tuebantur dandas ac dari omnibus gratias praevisas efficaces; aut his non positis, destrui voluntatem antecedentem salvandi omnes.

Itaque proposita difficultas, siquid probat, evellit aut ipsam in Deo praescientiam; aut certe voluntatem antecedentem et conditionatam salutis hominum, substituta quoad omnes absoluta et efficaci. Et sane illa voluntas quam nos dicimus, est ipsa voluntas antecedens plus minusve intenta.

Tertia igitur esto in forma responsio: Si Deus sciens malum exitum alicuius ordinis illum eligit, nequit concipi quod hominem amet et ipsius salutem; *Dist.* Nequit concipi quod amet hominem et ipsius salutem amore et voluntate absoluta et efficaci; *Conc.* Conditionata et inefficaci; *Subdist.* Si malus exitus proveniret ex imbecillitate medii; *Conc.* Si cernitur oriri ex malitia et obstinatione hominis; *Nego.* Dum cogito Deum volentem medium praevisum inefficax, hoc ipso non possum in eo supponere voluntatem finis pro actu secundo salutis efficacem: nec amorem erga subiectum absolutum et efficacem; secus et medium efficax adsciscerct ad finem, et bonum intentum subiecto amato efficaciter procuraret. Hoc igitur utique ex illis principiis inferri potest.

At vero ex illa largitione atque praescientia, nullo modo potest inferri quod nullatenus Deus hominem adamaverit, illique finem sincere voluerit. Tunc enim fas est hoc modo arguere, quando medium subministratur per se inefficax, quodque largiens tale esse cognoscit. Sic enim dici debet nullam habere voluntatem, quia nullum ex se medium aptat. Estque impossibile ut aliquis velit finem simulque nolit praestare conditionem quae ab ipso pendeat. Voluntas enim non ponendi medium, elidit et destruit voluntatem finis.

At vero quando datur medium per se idoneum, nil re-

fert quod etiam antecedenter cognoscatur futurum inefficax. In hoc enim casu aliquis quantum ex se est non desinit velle finem, et ad eundem media impendere. Sinit autem ut eorum inefficacia imputetur illi, et in eius malum vergat qui est abusurus. Hanc propterea inefficaciam utut praevisam ipse non intendit; nec quoad se cessat, ut antecedenter ad praevisam inefficaciam, velle finem subiecto; et ex eius voluntate media impertit. Sic igitur de Deo disserendum est, qui propterea dici debet dilexisse ipsos reprobos, licet minori affectu et conditionato, itemque ipsis finem sincere adamasse.

Quod si tradita doctrina vera non esset, pleraque pars humanarum etiam volitionum sustolleretur. Quoties enim videmus inanem exitum mediorum, quae ad varios fines adhibemus, quin tamen aut intendamus voluntatem, aut vereamur ne propterea officium neglexisse existimemur. Nihilominus in hoc genus argumento in memoriam ex Apostolo revocandum est, quod Deus hoc ipsum non admisisset ut quosdam cum ordinibus praevisis inefficacibus dimitteret; nisi nosset ad quod quantumque bonum posset ipse eorum volontarium interitum ordinare.

Quae omnia ut magis magisque innotescant, sit exempli loco magister qui vult sane serio ac sincere omnes suos discipulos proficere; atque ex hac voluntate media respectu omnium idonea et sufficientia intendit atque impendit. Ast si praevideat sub hisce mediis sufficientibus hos aut illos ex suis discipulis ex propria socordia non fore profecturos, non proinde tenetur confugere ad media quae praevideat efficacia; nec si ista non adsciscat, vel suo officio non fungi iudicabitur, vel dicetur esse malignae voluntatis erga suos discipulos, quasi non revera omnium profectum sincere adamet. Sed illud solum licebit inferre, non sic eum diligere omnes suos discipulos, ut velit superare omnia obstacula, et absolute consequi profectus effectum; ad quod quidem non tenetur.

Quoniam autem Christus ipse (Matth. XII) ad negotium praedestinationis allusit parabola coenae; liceat nobis in eadem totam nostram theoriam heic postliminio exhibere. Sit paterfamilias qui serio ac sincere velit omnes amicos suos quotquot habet, ad suam coenam convenire. Is tamen non omnes eodem genere aut modo invitationis de facto convocat. Sunt quos nullo pacto patitur a sua coena abesse; ac propterea eo invitationis genere venire compellit, quo eos iudicat omnino obsecuturos. Sunt vero reliqui quos sincere quoque exoptat suae coenae interesse; sed non tantum amat, ut censeat omnino sibi esse cogendos ad interveniendum. Unde ipsis ex una parte invitationem destinat quae sit sufficientissima ad hoc ut, si velint, venire possint; idque facit quia sincere desiderat et ipsos venire: sed ex alia, licet praevideat aliquorum dissensum, non proinde mutat voluntatem, nec media sufficientia in efficacia convertit. Sed praeviso dissensu, apud se resolvit ac dicit: sibi imputent isti si oblectamento carebunt mei convivii.

Iste casus est frequentissimus; et quod de coena diximus dici posset de innumeris aliis actibus qui verificantur perpetuo in humana societate. Iam vero in proposito exemplo quis dicat patremfamilias non habuisse a principio sinceram voluntatem ut omnes amici sua coena fruerentur? Quis neget eundem quoad aliquos ex maiore praedilectione concepisse voluntatem absolutam et efficacem ut coenae adessent; adeoque et medium absolute efficax ipsis destinasse? Quis non videat patremfamilias quoad reliquos parem amoris gradum non habuisse? Sed tamen quis inficietur eum non caruisse simili sincera voluntate, ut ii quoque venirent, atque ex hac voluntate, etiam sub praevisione repulsae, medium sufficiens destinasse?

Haec igitur per partes in Deum transfer, et illud invenies non intervenire in negotio sic dictae reprobationis, pro isto signo, veram reprobationem, nec defectum volun-

tatis ut reprobi ipsi salventur; sed tantummodo, uti superius diximus, gradum amoris remissiorem, quo voluntas seria non transit, sicut quoad reliquos, in absolutam, et pro actu secundo salutis efficacem.

Differt tantum Dei caussa a proposito exemplo quod paterfamilias illos potissimum adamet, quos in se reperiat amore digniores; Deus vero illos amore digniores faciat, quos praeamaverit. Tritum est enim illud effatum: homo invenit per suam voluntatem in obiecto bonitatem, utpote qui ab obiecto perfici debeat; sed Deus utpote ab eo omnis in quemlibet perfectio debet dimanare, non invenit amando bonitatem, sed facit.

Haec tamen omnia dicta volumus in utramque partem de eo quod heic agitur, nimirum de ordine intentionis. Si enim agatur de ordine executionis, quis neget quod et Deus supponat merita praevisa absolute futura, et inde electos destinet ad gloriam; supponat item peccata absolute futura praevisa, et inde destinet malos ad gehennam: sub quo solo signo datur vera reprobatio, et veri reprobi nuncupari possunt.

Sed instant: supposita tali Dei praeordinatione vitari nequit conceptus cuiusdam antecedentis et immutabilis constitutionis Dei, qua sors uniuscuiusque fuerit praefinita. Hoc porro admisso, sequitur celebre dilemma Adrumetinensium et Semipelagianorum: Si non sum praedestinatus, frustra est ut quomodolibet coner; si vero sum praedestinatus, frustra est ut de mea salute sim sollicitus. Hinc, ut apud Prosperum illi loquuntur, *et lapsis cura resurgendi adimitur, et sanctis occasio teporis affertur; eo quod in utraque parte superfluus labor sit, si neque reiectus ulla industria possit intrare, neque electus ulla negligentia possit excidere*; etc:

Respondeo ut ad superiorem difficultatem 1. id habere locum in quocumque systemate. Finge enim alicui suboriri dubium an non sit ipse praeordinatus ad eum ordinem

auxiliorum qui praevisus sit non coniunctus cum fine. Poterit is similiter inferre in ea hypothesi sibi fore absolute impossibile consequi salutem. Et vice versa in contraria suppositione.

Non potes huic dicere : sed si forte ita sit, praeordinatus es ad hoc ipsum ex praevisis demeritis. Nam electionem ad gratiam nec tu ponis ex meritis. Et si vis attendere merita conditionata ; haec sunt ambobus systematis communia.

Debes igitur respondere, quod si fiat ut certe damneris, id non continget absque tuo libero gratiarum abusu ; nec positivo decreto addictus sis exitio, nisi consequenter ad praevisa demerita absoluta. Sed haec ipsa valent in praedestinatione in se gratuita. Diximus enim quod Deus ex positiva intentione finis plus minusve intensa, et ex nulla voluntate interitus cuiuscumque, gratias tribuerit plusquam etiam sufficientes, nec nisi praevisis demeritis hominem destinet ad gehennam. Ergo.

Secunda responsio similiter esto, quod talis difficultas vigeat etiam in ipso systemate semipelagiano. Etenim in hoc etiam duo debuerunt necessario admitti. 1. Quod Deus iam ab aeterno praesciverit quid de quocumque homine sit futurum, utrum mediis sit bene usurus vel non ; et iuxta hanc scientiam determinaverit praemium vel poenam. Unde etiam est iam immutabiliter certum quod vel damnabor vel salvabor : ex quo eaedem illae consecutiones possent inferri.

Alterum est, quod etiam in illo systemate gratiarum omnibus conferendarum, debes ponere Deum qui ab aeterno constituerit quem gratiae gradum esset in tempore hominibus daturus, simulque viderit quinam exitus prodiret, et iuxta hoc gloriam aut poenam sanxerit. Unde in eam quam refugis antecedentem constitutionem necessario impingis. Sane non possumus suspicari quod Deus nullam ab aeterno habuerit ex determinata voluntate finis

voluntatem determinatam dandae in tali gradu gratiae.

Et etiam si hoc esset, saltem in tempore deberet quoad singulos homines definire quemadmodum velit ipsis ad salutem opitulari. Iam vel determinavit aut determinat parem, vel disparem. In utroque casu certe praevidit quod sub ea Titius foret damnandus; et nihilominus decrevit non maiorem largiri. Unde et mala merita praevidit, et gehennae hominem addixit. En tibi rursus antecedentem constitutionem immutabilem quae te tantopere exterret.

Ex quibus sequitur, quod non possit extirpari proposita obiectio, nisi in ea tantum absurda hypothesi, ut negetur et Dei praescientia et gratiae necessitas ad salutem assequendam; qua posita omnino debet in Deo admitti determinata voluntas conferendae singulis in certo gradu gratiae. Porro haec sunt in se absurdissima: Ergo.

Sed dices: quidquid de hisce sit; semper viget commemoratum motivum desperationis, aut praesumptionis. Igitur.

Respondeo, si sensus obiectionis est: semper verum est quod uniuscuiusque sors iam est certa et immutabilis, nec potest retractari; si ut sic res inspicitur et affirmatur; negari id quidem non potest, et est id tam inevitabile, quam ipsa Dei praescientia, et sive antecedens sive consequens constitutio. Hoc autem in nobis quantumcumque perfectis parit salutarem humilitatem, timorem; facit ut Dei maiestatem magis revereamur, et ne ullum contemnamus; etc:

Si autem sensus obiectionis est, quod ita sit certa sors uniuscuiusque, ut inde profluere debeat desperatio aut praesumptio; id quidem falsissimum extat. Neque enim imprimis habet locum praesumptio. Nam 1. ignoro num sim praedestinatus. 2. Si sim praedestinatus, non quidem ero sine meritis: adeoque haec erunt a me procuranda.

Nec dicas: Si sum praedestinatus, certo habebo bona merita. Nam dum haec dicis et illa negligis; cavendum tibi potius est, ne ob hanc ipsam agendi rationem potius

sis in numero reproborum. Omnino ut qui litem habet : non potest praesumere ex certa Dei praescientia : nam iure veretur ne hoc ipso quod ex tali praesumptione media negligit, praevisus sit et praevideri debuerit litem amissurus. Uno verbo cum certitudo eventus nitatur conditione a se ponenda, iure veretur homo ne negligens conditionem, per hoc ipsum verificet fundamentum contrarii eventus.

Non sequitur autem desperatio : 1. Quia ignoratur exitus, 2. Quia quisque scit non posse damnari nisi ex propriis demeritis : ergo haec sunt eidem vitanda.

Nec dicas : si sum reprobus, omnino haec habebo. Respondeo enim inde sequi tantummodo salutarem timorem, ne aliquando velimus a gratia excidere; itemque suaderi maiorem praecautionem ; sed non ex adverso spem christianam infringi. Etenim habes utique hinc vigentem semper possibilitatem lapsus ; sed inde manent semper integra omnia motiva spei : voluntas Dei erga cuiusque salutem, gratiae auxilia, pignora interna et externa propriae praedestinationis ; etc.

Sed quis scit, inquis, an perseverem usque in finem? Respondeo : ideo spes nostra timore semper debet esse imbibita ex parte nostrae possibilis infidelitatis : ideo nitendum ut bonis in dies auctis operibus, iste nostrae infidelitatis futurae timor minuatur : ideo orandum assidue est; et congruae status electioni sedulo advigilandum : ideo denique dictum nobis ab Apostolo fuit (Eph. VI, 5) : *Cum timore et tremore salutem vestram operamini.*

Atque haec de caussis praedestinationis disputasse satis sit. Pauca quidem, pro instituto merorum prolegomenon ad gratiam ; sed talia ex quibus facile omnes difficultates undecumque incurrentes possis enodare. In notitiam etiam facile immittunt reliquarum quaestionum quae in tractatu de praedestinatione agitari solent. Nam et quod detur praedestinatio in Deo; et quod haec sit certa et immutabilis;

et quod nemo possit esse certus citra revelationem de sua electione ; quodque calviniana reprobatio positiva impia admodum sit atque absurda ; quotus quisque est qui ex explanatis doctrinis non facile perspiciat? Itaque finem facimus , gratias Deo agentes , quantulacumque demum ex parte dignatus sit incerta et occulta sapientiae suae nobis manifestare.

PROLEGOMENON IV

IN QUO DE STATIBUS HUMANAE NATURAE SUMMARIA TRADITUR DISPUTATIO.

Praeiecimus ea ad doctrinam de gratia fundamenta quae ex parte Dei se tenerent, ac sita essent in ratione actuum sive divini intellectus, sive divinae voluntatis. Nunc comparanda sunt illa fundamenta, quae se tenent ex parte hominis, ac gratiae ipsius, prout homini tamquam suo subiecto debet applicari. Age vero sub hoc respectu omnis quaestio coarctatur ad *status naturae humanae*. Etenim gratia Christi, ut suo loco dicemus, nihil aliud est, quam redintegratio et restitutio hominis ad eum statum sanitatis ac dignitatis, a quo per Adae peccatum excidit. Quo fit ut talis omnino gratiae Christi conceptus in omnem partem per se efflorescat, qualis notio exigit illius status, ex quo homo fuerit protoparentis noxa deturbatus. Habenda est igitur ratio status innocentiae. At ipse status innocentiae in sua vi et ratione nequit esse perspectus, nisi constet an dona ipsi statui propria, adscititia fuerint, vel aliquo saltem modo debita; quod perinde valet ac dicere, nisi constet de possibilitate status, ut vocant, *naturae purae*. Porro hac in re in duplicem aciem adversariorum incidimus; in aciem Novatorum saeculi XVI, cum iisque Baianorum et Iansenistarum, qui diserte contenderunt statum iustitiae et gratiae sanctificantis in qua primi parentes fuerunt a Deo constituti, fuisse ipsis essentialem, atque omnino debitum. Incidimus vero in aciem quorumdam catholicorum theologorum, qui quin easdem propositiones sub iis terminis atque conceptu propugnarent; nihilominus peraeque concluserunt impossibilem fuisse statum purae naturae. De Novatoribus quidem non opus est no-

bis heic esse sollicitos, utpote eorum aperta haeresis nihil laedere potest sequentes nostras de gratia Christi conclusiones; et iidem refutantur suo loco in tractatu de *Deo Creatore*. At vero non possumus heic abstinere ab impetenda acie commemorata theologorum. Ex una enim parte ipsorum sententia eiusmodi est, ut semel admissa debeat necessario serpere atque inficere germanitatem totius subsequentis doctrinae de gratia Christi. Ex alia vero eorum sive opera sive opuscula nescio quo fato ita in catholicis scholis evasere vulgaria, ut apud plures doctrinae varietatem, abnormitatem, et turpem inconsequentiam, non sine gravi scientiae praeiudicio, nimium sane sustentent.

Ex ipso hoc disputationis ingressu liquet nostri instituti non esse status humanae naturae quaque versus explanare, cum non institutiones scribamus, sed prolegomena ad gratiam. Idcirco tantum de statibus naturae humanae dabimus, quantum ad rectificanda apud omnes principia circa doctrinam de gratia Christi videri possit necessarium. Atque ut status quaestionis melius innotescat, primo sit

LECTIO I

Iansenianorum systema adumbratur, et quibus ipsum innititur, fundamenta summatim recensentur.

Michael Baius Mechliniae in territorio Athensi apud Belgas an. 1513 natus, studiorum curriculo Lovanii peracto, doctor ibidem renunciatus est an. 1550, atque insequenti s. Scripturae professor. Huic studio ac s. Augustini operibus animum admovit, quo Lutherum, Calvinum ac Zuinglium refutaret pessime iisdem abutentes. Verum Augustino prave intellecto, varios concepit errores quos deinde mordicus tueri conatus est; ac an unquam ante mortem ex animo abiuraverit, valde dubium manet.

Interim anno 1585 nascitur Laerdami Iansenius ex ca-

tholicis parentibus. Studet Ultraiecti, Lovanii, Parisiis. Heic necessitudine iungitur cum Ioanne de Hauranne, sive Abbate s. Cirani, a quo Baianum est ductus, ibique annis duodecim praesidis munere collegium administravit. Ibidem opus suum praeformavit, simulque votum excoluit instaurandae Baianae doctrinae, quam hauserat ex praelectionibus Iacobi Iansenii discipuli ac successoris Baii, qui in multis Luthero ac Calvino subscripserat. Voluit opus suum primo inscribere: *Defensio Baii*. Sed amicorum monitis inscripsit: *Augustinus*, ut fucum faceret imperitis, et a se calumniam omnem instaurati erroris amoveret. Annos viginti illi elucubrando impendit: ultimam imposuit manum paulo ante mortem, amicis suis quibusdam publicandum legavit.

Summa partitio errorum sive Baii, sive Iansenii, his tribus fere capitibus continetur. Aliae enim propositiones eorum inspectant statum hominis innocentis; aliae statum hominis lapsi, sive per peccatum corrupti; tertiae statum naturae reparatae per I. C. redemptorem. De secunda et tertia classe alius est disserendi locus.

Quoad primam, qua de hic agitur, Lutherus iam dixerat (comm. in cap. III Genes): *Quare statuamus, iustitiam non fuisse quoddam donum, quod ab extra accesserit separatum a natura hominis: sed fuisse vere naturalem, ut natura Adae esset diligere Deum, credere Deo, agnoscere Deum. Haec tam naturalia fuere in Adamo, quam est quod oculi lumen recipiant....* Et infra: *Porro haec probant originalem iustitiam, iustitiam esse de natura hominis; ea autem per peccatum amissa, non mansisse integra naturalía, ut scholastici delirant.*

Iam vero mirum est Baium dum haec oppugnaret, propugnanda suscepisse. Nam prop. XXI inquit: *Humanae naturae sublimatio, et exaltatio in consortium naturae divinae* (sc: per gratiam) *debita fuit integritati primae conditionis; et proinde naturalis dicenda est,*

et non supernaturalis. Prop. XXIII: *Absurda est eorum sententia qui dicunt hominem ab initio dono quodam supernaturali et gratuito supra conditionem naturae suae fuisse exaltatum, ut fide, spe et charitate Deum supernaturaliter coleret*. Prop. XXIV: *Ab avaris et otiosis hominibus secundum insipientiam philosophorum excogitata est sententia, quae ad pelagianismum reiicienda est, hominem ab initio sic constitutum, ut per dona naturae superaddita, fuerit largitate conditoris sublimatus, et in Dei filium adoptatus*. Prop. XXVI: *Integritas primae conditionis non fuit indebita naturae humanae exaltatio, sed naturalis eius conditio*. Prop. LXXIX: *Falsa est doctorum sententia, primum hominem potuisse a Deo creari et institui sine iustitia naturali*.

Ex his rite deduxit, quod merita et assecutio finis supernaturalis hominis innocentis non essent deputanda gratiae. Sic enim Baius prop. VII: *Primi hominis integri merita fuerunt primae creationis munera; sed iuxta modum loquendi sacrae Scripturae non recte vocantur gratia: quo fit, ut tantum merita non etiam gratia debeant nuncupari*. Prop. IX: *Dona concessa homini integro et angelo, forsitan non improbanda ratione possunt dici gratia: sed quia secundum usum sacrae Scripturae, nomine gratiae ea tantum munera intelliguntur, quae per Iesum Christum male merentibus et indignis conferuntur; ideo neque merita, neque merces quae illis redditur, gratia dici debet*.

Eadem plane utpote Baii restitutor habet Iansenius. Baium primus damnavit s. Pius V. ann. 1567 Bulla complectente propositiones LXXIX, reticito tamen Baii nomine. Cum post retractationem, iterum Baius cum suis rebellaret, Gregorius XIII. ann. 1579 edita Bulla, priorem Pii V. confirmavit. Iansenii *Augustinum* primus damnavit Urbanus VIII. ann. 1640: utpote instauratorem

doctrinae Baii, qui proinde Bullas Pii V. et Greg. XIII confirmavit. Innocentius X. ann. 1653. damnavit quinque celebres Iansenii propositiones; itemque Alexander VII. Iansenismus brevi deferbuisset mortuo Iansenio, nisi nactus fuisset celeberrimos fautores Arnauldum acerrimum Iansenistam, ac Paschalem Quesnellum presbyterum olim Oratorii Parisiensis. Hic postquam multa gessisset, ac scripsisset pro sua secta, atque impotenti odio in omnes Ecclesiae catholicae praesides invectus esset; edidit opus inscriptum: Novum Testamentum Gallice redditum, ac observationibus moralibus auctum: Sive: Compendium Moralis Evangelii, Epistolarum Canonicarum, Apocalypsis etc. vel etiam: Cogitationes christianae circa s. textum ss. voluminum. Nihil praeterea hoc in opere praestat, quam docere quinque aut sex doctrinae capita iam in Baio et Iansenio damnata.

Quamobrem Clemens XI rogatu Christianissimi regis post Breve condemnationis editum anno 1653, publicavit celeberrimam constitutionem: *Unigenitus*, in qua CI propositiones variis censuris perstringuntur. Quae ad nostrum institutum faciunt sunt sequentes.

XXXIV. *Gratia Adami non producebat nisi merita humana.*

XXXV. *Gratia Adami est sequela creationis, et erat debita naturae sanae et integrae.*

XXXVI. *Differentia essentialis inter gratiam Adami et status innocentiae, et gratiam christianam est, quod primam quisque in propria persona recepisset, ista vero non recipiatur, nisi in persona I. C. resuscitati, cui nos uniti sumus.*

Pugnant Ianseniani tum ex conciliorum decretis, tum ex s. Augustini, nonnihil etiam ex s. Thomae auctoritate; quibus deinceps erit respondendum. Verum priusquam procedamus, definiendum est sedulo, quo sensu Ianseniani dixerint, dona illa fuisse naturalia. Ut id

probe intelligatur, sciendum est, quatuor modis posse dici aliquid naturale, ut Bellarminus observat (lib. de grat. hom. cap. V). Primo naturale dicitur id omne quod habetur a nativitate, quocumque tandem ex iure habeatur, sive debiti sive doni; quemadmodum naturalis diceretur gratia collata s. Ioanni Baptistae, quia ex utero eam habuit. Haec significatio est extranea nostrae quaestioni, in qua agitur de *naturali* quoad ius sive titulum, quo obtineatur.

Secundo naturale dici potest id quod est naturae consentaneum, quodque naturam non destruit, sed ornat ac perficit. Ita naturalem homini diceremus possessionem scientiae. Hoc sensu etiam gratia, iustitia originalis, et vita aeterna dici debet naturalis. Sic porro naturale opponitur ei, quod est contrarium naturae. Ideoque haec etiam acceptio extranea est praesenti quaestioni.

Tertio dicitur naturale, quod tametsi donum sit gratuitum, tamen naturam iuvat ac perficit in operibus naturalibus, neque eam elevat ad opera ulla supernaturalia. Ita si alicui infundatur divinitus scientia. Item iustitia originalis, sive integritas, aut subiectio appetitus sensitivi ad rationem, si ea tantum absque gratia sanctificante fuisset homini collata. Si igitur quis sic intelligat iustitiam fuisse naturalem, quatenus perse non conferret elevationem, non eum moramur.

Quarto naturale vocatur, quod aut est pars naturae, uti anima et corpus in homine; aut fluit ex principiis naturae, uti in homine ipso facultas sentiendi, intelligendi, et harum operationes. Haec est significatio, de qua hoc loco proprie disputatur. Heic enim proprie quaeritur, num illa decora fuerint pars naturae, aut ex principiis eius fluxerint; vel secus extiterint supernaturalia. Quod ut melius intelligatur, notandum est, duplici aliquid pacto dici posse *supernaturale*, seu indebitum 1. Modo per se; 2. per accidens. Per se: scilicet quod ex genere suo non potest fluere ex principiis naturae; quod nimirum talis est condi-

tionis, ut nullam proportionem habeat cum eo a quo deberet dimanare. Atque id quidem non pendeat ex aliquo accidente interveniente; sed quia, ut per se res est, cum eodem proportionem minime habet. Sic volatus est homini supernaturalis, non quia homo aliquo detinetur impedimento accidentali; sed quia per se nullum est in humana natura principium huius volatus. Per accidens vero supernaturale vocatur, quod interdum obtinetur miraculo, licet alioquin ex naturae principiis fluere soleat. Hoc est, quod per se quidem proportionem habet cum natura, et ex ea deberet proficisci; sed ob aliquod impedimentum naturae adveniens, hic et nunc ex natura haberi non potest, sed divinitus est accipiendum. Eiusmodi fuit visus caeco nato a Christo Domino restitutus; etc:

Hisce ita positis, exploremus sensum Iansenianorum. Num dicunt decora illa fuisse homini naturalia, quatenus essent pars naturae? Minime quidem, cum id sanus nemo possit suspicari. Num quod fuerint veluti facultates fluentes ex principiis naturae? Ita quidem, sed adhuc pressius. Videlicet asserunt, fuisse statum quendam sive quoddam temperamentum, quamdam sanitatem resultantem ex natura bene constituta, ad eius integritatem et perfectionem, ut natura est, necessario pertinens. Intuemini brutum animal. Nascitur, habet principia naturae: quisque expectat quod consuetum est, scilicet ex his principiis resultare statum perfectum in toto animali: ita ut nullo morbo afficiatur, nullaque pars ei desit propria speciei. Si contra morbo quodam laboret, aut caecum sit vel mancum, dicetur aliquid ei deesse ex naturalibus. Sic igitur iuxta Iansenianos nascitur nunc homo post Adae lapsum orbatus hoc statu, hoc temperamento, hac sanitate, quae resultare debuisset ex natura hominis bene constituta, ob impedimentum, scilicet peccatum originale: debet comparari pecudi coecae, claudicanti, aut morbo affectae. Intulerunt itaque sic esse in se comparatam humanam naturam, ut

non posset Deus eam integram perfectamque pro sua exigentia facere, quin ipsi conferret gratiam sanctificantem; quemadmodum integram non crearet animam nisi nativis suis facultatibus, et quae ex eis pendent ipsam instrueret. Ex quibus sequitur quod nihil supernaturalis Ianseniani admittant in Adamo, hoc est excedens exigentiam naturae. Respectu autem hominis lapsi ac reparati; nihil admittant supernaturalis *per se*, sed tantum *per accidens*. Ipsa enim gratia *per se* debebatur humanae naturae: et si cui iustitia originalis (uti B. Virgini) redderetur, esset per accidens supernaturalis, prouti per accidens supernaturale est quod caecus videat, scientia infusa quis polleat; etc.

Hic igitur sensus est eius propositionis: *Gratia Adami est sequela creationis, et erat debita naturae sanae et integrae*. Itemque alterius Quesnellianae prop. XXXIV: *Gratia Adami non producebat nisi merita humana* quia scilicet non ex indebita gratia; plane ut superius docuerat Baius. Denique prop. XXXVI ideo dicit gratiam status innocentiae fuisse personalem; quia supponitur cuivis individuo connaturalis. Quatenus vero gratiam praesentem statuit recipi in persona Christi, adstruit quod in Christo auferatur impedimentum, reputemur iusti; unde congruit haec doctrina cum externa imputatione meritorum Christi propugnata a Calvinianis.

LECTIO II

Exponitur sententia quorumdam catholicorum Doctorum.

Descendimus iam ad commemoratos a principio catholicos theologos, cuiusmodi sunt Norisius, Bertius, Bellelius, aliique complures. Sed enim sufficit prae omnibus audire Norisium, qui auctoritate, scientia, et dignitate caeteris antecellit. Fuit enim vir doctissimus ex Augustiniano Ordine, tum

Cardinalis creatus; saepe apud inquisitores suspecti dogmatis accusatus, semper immunis evasit. Is igitur in *vindiciis Augustinianis* (cap. III, §. 2) postquam multis conatus esset ostendere, germanam Augustini sententiam docere, concupiscentiam esse *per se vitium et malum*, quod nonnisi ex peccato originali possit repeti; sibi obiicit adversariorum nomine damnatam Baii prop. LV, quae dicit: *Deus non potuisset talem ab initio creare hominem, qualis nunc nascitur.* Respondet 1 de his propositionibus Baii theologos varie sentire. Nam. p. Vasquez (in 1. 2. disp. CXC.cap.XVIII) proponit verba Bullae, quae sunt eiusmodi: *Quas sententias stricto coram nobis examine ponderatas, quamquam nonnullae aliquo modo sustineri possent, in rigore tamen et proprio verborum sensu ab assertoribus intento haereticas, erroneas, temerarias, scandalosas, et in pias aures offensionem immittentes, respective, et quaecumque super iis verbo scriptove emissa, praesentium auctoritate damnamus.* Quamobrem idem Vasquesius de hac censura sic iudicat: » Multas ex illis propositionibus continentes acre iudicium » quo doctor ille aliorum opiniones criminabatur, damnari » tantum ut scandalo et offendiculo patentes, et hac ratio» ne solum prohiberi: nam et audacia, nimiaque arrogan» tia in aliorum sententiis maligne vellicandis, ac laceran» dis, non parum scandali afferre solet; a quo docti et pru» dentes theologi in suis scriptis abstinere deberent. »

Quamobrem primo concludit Norisius: non quod in Baio damnata sit aliqua propositio, idcirco continuo esse reiiciendam, cum possit ex earum numero esse quas impune liceat defendere. Itemque infert dubitari posse, utrum ob censuram damnatae sint, an ob temerariam earum assertionem. Confirmat haec ipsa Norisius cum eodem Vasquesio ex testimonio Francisci Cardinalis Toleti, qui in caussa Baii Lovanium ab Apostolica sede delegatus fuit.

Secundo respondet Norisius aliquas propositiones aequi-

vocas modo ab Ecclesia reiici, modo approbari, pro diversis temporum adiunctis. Exempli gratia eiusmodi propositionem: *Unus e Trinitate passus est*; Hormisdas reiecit; utpote in sensu Euthychianorum importabat Verbum in natura divina esse passum: unde merito summus Pontifex eam probare recusavit. Nihilominus semoto erroris periculo Ioann. II, Vigilius, ac synodus oecumenica V. uti catholicam ratam habuerunt. In casu ergo nostro utique, inquit Norisius, damnata est Baii prop. LV, qua diceret: non potuisse Deum ab initio creare hominem qualis nunc nascitur, adeoque cum ribelli concupiscentia. Sed quia haec niti poterat altera Baii propositione LXIV, quae est falsissima, et Calvinianismo infecta, videlicet: *Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus iam dominatur, peccatum est*; merito et ipsa censetur proscripta.

Qui ergo eatenus dicunt Deum non potuisse creare hominem cum rebelli concupiscentia, quatenus haec sit formaliter peccatum; certe dicunt aliquid damnabile, ut fuit damnabile in Baio. At vero, ait Norisius, ideo dicimus non potuisse Deum creare hominem cum rebelli concupiscentia, quia licet concupiscentia ipsa peccatum non sit; ad peccatum tamen inclinat, et quidem vehementius quam quilibet alius habitus vitiosus ab homine contractus.

Tertio et potissimum reponit Norisius: in Bulla Baii propositiones dicuntur damnari *respective*, nempe in proprio verborum sensu ab assertoribus intento. Iam vero propositio Baii LV damnatur respective ad propositionem XXVII, quae est: *Integritas primae creationis non fuit indebita humanae naturae exaltatio; sed naturalis eius conditio*. Quare iuxta Baium subiectio concupiscentiae non fuit ex dono creatoris, sed ex naturali exigentia humanae substantiae, tamquam propria eiusdem passio. Porro, subdit laudatus auctor, id profitemur esse falsum. Haec enim duo sunt probe distinguenda: concupiscentiae subiectionem datam primo homini ex exigentia rei creatae; vel ex pura decentia. Pri-

mum, inquit, a nobis negatur, alterum asseritur. Et hoc patet ex Augustino aiente (lib. III c. Iulian. cap. XI): *In natura hominis ante peccatum pacem decebat esse non bellum.* Hoc ergo facit Norisius inter se et Baium discrimen, quod hic immunitatem illam repetat ex naturae exigentia, seu naturali hominis conditione; ipse autem ex sola decentia: quatenus tametsi natura humana absolute non exigeret, ideoque iuxta leges iustitiae homini non deberetur; tamen nullo modo decebat Deum bonum, sapientem, providum, opera sua perfecta facientem, condere hominem cum vitio, concupiscentia, gratia orbatum, et aliis huiusmodi.

Haec distinctio aliis verbis sic concipitur: Deus potuit creare hominem uti nunc est, *de potentia absoluta*; non autem *de potentia ordinata*. Etenim absolute absque ulla laesione iustitiae potuisset ita condere; si ex solis iustitiae legibus debuisset agere. Nullus enim in natura est titulus quo Deus censeri debeat iniustus, si illa bona non conferat, sicut nec est iniustus, si non confert membrorum integritatem aut sanitatem. Sed si agere debeat etiam ex bonitatis, sapientiae ac decentiae legibus, quibus praecipue convenit Dei perfecta esse opera; non possunt abesse illa munia sine quibus humana natura non satis in suo genere absoluta expletaque haberi possit.

Haec universim est Norisii sententia. Agesis recenseamus eiusdem peculiares consecutiones. Contendit affimari ab Augustino concupiscentiam non *ex accidenti*, quatenus ea actu ad malum incitatur; sed *per se* et *ex suo genere*, malum esse et vitium in humanam naturam ex peccato Adae derivatum; nec passionem naturalem hominis appellari posse; atque instar habitus vitiosi existere, quo ad malum inclinamur.

Sic ergo ait esse plane vitium, iuxta Augustinum (lib. IV c. Iulian. cap. XIII): *Adhuc non evigilas, ut intelligas nostram naturam non esse* (concupiscentiam), *sed vitium,*

contra quod virtute pugnamus? Unde qui honeste utuntur concupiscentia, non bono *bene utuntur, sed* malo *bene utuntur*. Defendit Norisius Augustinum (in op. imperf.) probare Deum iniustitiae accusandum fuisse, si iugo victricis concupiscentiae hominem nulla culpa praecedente aggravasset. Addit in sententia Augustini falsum esse post primum peccatum naturalia mansisse integra: homo enim per peccatum fuit spoliatus gratuitis et laesus in naturalibus. Tuetur putasse Augustinum, in statu innocentiae nedum subiectam, sed nullam plane fuisse concupiscentiam, quippe qui censuerit nedum eam vitiatam esse, sed per se vitium. Nihilominus dicit s. Doctorem contentum fuisse, pro suo scopo, si saltem adversarii faterentur eam esse vitiatam.

Propugnat insuper Augustini argumentum deductum ex huius vitae miseriis pro existentia peccati originalis, apodicticum fuisse, independenter ab elevationis hypothesi et dono integritatis. Confirmat auctoritate quorundam catholicorum theologorum. Etenim Aureolus (in II, distinct. XXX, a. 2): *Habitualis*, inquit, *rebellio appetitus sensitivi non est in nobis natura appetitus sensitivi tantum. Hoc dico propter opinionem quorundam, qui dicunt quod appetitus relictus purae naturae suae, adhuc haberet in se habitualem illam rebellionem. Ego dico quod per se est indifferens ad obediendum vel non obediendum rationi: per aliquod autem additum, puta per qualitatem morbidam, sit inobediens rationi. Et haec conclusio posset probari auctoritatibus et rationibus. Est enim expressa sententia Augustini.* Similiter Gregorius Ariminensis Augustinianus, qui fuit Lutheri magister, eiusque multos praeformavit errores (in II, dist. XXX, q. I a. 2). Denique, ut alios omittam, audet Norisius in suae sententiae patrocinium advocare Bellarminum; quippe is (lib. VI de amiss. gratiae) caput XIV inscribit: *Ostenditur contra Pelagianos concupiscentiam esse malum*; idque pro-

bat ex eo etiam, quod malum sit inferiora superioribus repugnare.

LECTIO III

Exposita doctrina Norisiana comparatur cum Ianseniana: unde propositionis qualificatio, et ratio in disputatione hac tenenda praefinitur.

Absit sane ut heic aut alias in nostris scriptis ullum ex catholicis doctoribus velimus qualicumque in recta fide erroris nota insimulare. Absit etiam ut cuiusquam ex ipsis mentem animumque sincere semper catholicum in ullam suspicionem pravi dogmatis velimus adducere. Omnes quidem ex animo colimus ac reveremur; sed tamen sententias in se, et quoad rem ipsam spectatas, nemo nobis succensebit, si ut sunt in seipsis, velimus expendere. Atque id quidem videtur nobis apprime necessarium: catholicus enim scriptor potest, id minimum cogitans, ea aliquando tradere, quae proscriptis ab Ecclesia doctrinis plus minusve sint affinia: omnium porro maxime interest ut haec ipsa advertantur, et ab hac quasi faece aut erroris conspersione cuiuslibet catholici doctrina liberetur.

Si itaque quaeras quod iudicium informandum sit de doctrina Norisii et aliorum respectu Iansenisticae; dissimulare non possumus, ad rem quod attinet, dogmata Norisiana Iansenianis valde esse affinia.

Id patet ex supradictis: siquidem supponunt Norisiani Iansenium et Baium censuisse Deum non posse de *potentia absoluta* hominem condere prouti nunc nascitur; et hoc sensu eorum sententias fuisse damnatas. Atqui constat Baium et Iansenium fassos esse, quod Deus potuerit creare hominem sicuti nunc nascitur *de potentia absoluta*, ac tantum negasse quoad *potentiam ordi-*

natam, proindeque hoc praecise sensu eorum propositiones fuisse damnatas. Igitur; etc.

Sed ambiguitas Norisianorum est in eo quod dicant, Ianse-nianos repetere illam impossibilitatem *ex naturae exigentia*; se autem *ex decentia*. Verum, ut nobis quidem videtur, illa exigentia Iansenistarum, ad rem quod attinet, est ipsa decentia Augustinensium. Non enim illa exigentia Iansenistarum importat titulum in natura humana, ut Deus, si velit agere ex iustitiae legibus, integram concedere teneatur; sed dumtaxat sanitatem propriam illius naturae, sine qua homo imperfectus et mancus in seipso existeret. Atqui hic est ipsissimus Augustinensium decentiae titulus. Cur enim non deceat hominem condi cum rebelli concupiscentia, nisi quia concupiscentia iuxta Norisium est habitus vitiosus, immo vitium, unde homo ea infectus nascitur vitiatus? Igitur; etc.

Sane nisi idem esset utrisque impossibilitatis titulus; non possent Augustinenses suam thesim confirmare iisdem argumentis ac suam confirmant Ianseniani. Diversa enim assertio nequit iisdem momentis evinci. Quin etiam addendum est Norisium aliosque iisdem plane subterfugiis conari evadere damnationem Pii V. et aliorum summorum Pontificum, atque olim Iansenius Bullas Pii V. et Gregorii XIII; iisdemque verbis plane uti. (Cf. Iansen. de stat. nat. pur. cap. XXII. Et lib. IV. de stat. nat. laps. cap. ult. de stat. nat. pur. lib. III. cap. XXII. collat. cum Norisii cit. cap. ex Vindiciis, et alibi passim.)

Consentire igitur amussim, ad rem quod attinet, Iansenianos et Norisianos, quin alia addamus, perspicuum est. Quid igitur? An neutri putandi sunt damnati; an utrique; an primi dumtaxat? Id ut pateat, Norisii, immo et Iansenii effugia discutienda sunt. Proferebat ex Vasquio Norisius limitationem adhibendam Bullae Pii V. illorum verborum: *Quamquam nonnullae aliquo pacto sustineri possent.* Quibus reponimus utique in Bulla, illa

verba legi; sed ita ut addatur eas etiam nihilominus condemnari, si sumantur in rigore et proprio verborum sensu ab auctoribus intento.

Hoc ipso ergo quod advertitur aliquas posse recte intelligi, et nihilominus damnantur et ipsae sub determinato sensu; iam nullae plane a condemnatione excipiuntur: et nulla est quae non sit sub determinato sensu ob ipsam materiam, sive conceptum quem exprimit, proscripta. Superest dumtaxat ut de hoc sensu quaeratur, ac statuatur quemadmodum hic sensus sine ambiguitate possit innotescere. Atque haec est sola limitatio quam apponit summus Pontifex: una haec de facto exprimitur in Bulla: quamobrem conclusio Vasquesii quoad propositiones damnatas, tamquam scandalosae sint aut tantum temerariae ob acre iudicium auctoris; est plane arbitraria.

Constat igitur omnes Baii propositiones quoad rem ipsam esse damnatas. Verum demus aliquas quoad se a censura immunes existere. Certe eiusmodi non sunt illae quae nullam notam adversariis inurunt. Hae sane propter semetipsas, seu ipsum conceptum, damnari debuerunt. Porro propositiones quibus de agimus nullam continent censuram. Sic e. g. prop. LV: *Deus non potuisset talem ab initio creare hominem qualis nunc nascitur*. Et XXVII: *Integritas primae conditionis non fuit indebita humanae naturae exaltatio, sed naturalis eius conditio*. Igitur hae procul dubio damnatae sunt quoad ipsam sententiam; proindeque ex dicta Vasquesii exceptione nihil subsidii Norisio advenit.

Interim ex dictis liquet quid de Baii propositionibus censendum sit. Sed percontabitur quispiam quo tandem criterio uti liceat, ut earundem propositionum sensus praefigatur? Damnantur enim in sensu ab auctore intento: circa hunc porro quis cavillandi finis inveniri poterit? Sed tamen non est ita. Nam quando damnatae sunt eiusmodi propositiones, constabat publice, sicut etiam nunc constat, de sensu quo

istae assererentur a suis auctoribus. Quare Pontifex supponens aliunde notum sensum quo eadem dogmata evulgarentur, sub eodem sibi proscribenda proposuit. Innuit etiam s. Pontifex sensum obiectivum, ut aiunt auctoris, sive eum qui exurgit ex libro ipso, serie orationis, parallelismo, et aliis quae hunc sensum determinant, esse eundem quem verba exhibent, si presse et proprie accipiantur, nec ad arbitrarias significationes detorqueantur. Quamobrem de sensu nulla quaestio adesse potest.

Verum quanam censura eiusmodi propositiones multatas autumabimus cum per se lata fuerit generalis et indeterminata? *Quas quidem sententias*, inquit Bulla, *haereticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, et in pias aures offensionem immittentes, respective .... praesentium auctoritate damnamus*; etc. Respondeo cum Suario (prol. VI de grat.) Apostolicam sedem non tam fuisse sollicitam de illa peculiari applicatione censurae quoad speciem, vel gradum eius, quam de exterminanda tota illa doctrina a Dei Ecclesia. Quo rei huic consuleretur, satis fuit illa generalis censura, licet plura membra contineat; quaelibet enim illarum notarum sufficit, ut doctrina ipsa circumscribatur. Propria autem nota et censura unicuique propositioni applicanda, Theologis permittitur. Ita sese gesserunt Leo X in Bulla contra articulos Lutheri; et conc. Constantiense contra Ioann. Wiclefum, et Ioann. Hus (sess. VIII et XV). Concluditur ergo universim, contradictorias illarum propositionum, doctrinam catholicam esse reputandas: singulas vero earundem propositionum variis qualificationibus connotandas esse.

Atque haec de Baii doctrina dicta sint. Iam de Norisiana decernamus. Aiebat Norisius unam eandemque propositionem pro diversis rerum adiunctis probari posse ab Ecclesia, ac repudiari. Fateor quidem, si nimirum propositio neque ex se, neque ex sensu ipsi indito ab auctoribus, neque ex circumstantiis quidquam amplius commune

habeat cum damnato errore. Sed si propositio, utcumque adiuncta sint diversa, congruat re saltem cum alia damnata propositione, nullus esse potest defensioni locus.

Sed enim, reponit adversarius, ex Baio integritas primae creationis fuit naturalis eius conditio; quasi subiectio concupiscentiae non fuerit ex dono creatoris, sed ex naturali exigentia humanae substantiae, tamquam propria passio eiusdem, quod falsum est. At vero ipsi docemus concupiscentiae subiectionem fuisse datam non ex rei creatae exigentia, sed ex pura putaque decentia; sive integritatem potuisse homini denegari *de potentia absoluta*, non autem de *potentia ordinata*: non igitur re cum Baio consentimus. Atqui reponimus, ostensum fuit nuperrime a nobis hanc decentiam convenire prorsus cum exigentia naturali Ianseniaanorum. Utcumque igitur suam sententiam adversarii torqueant, non satis se ab erroris consortio purgare possunt.

Nihilominus cum iidem sincere fateantur non ex naturali exigentia deberi homini dona Adamo collata; eorum professio est sane catholica; tametsi argumentando ostendi possit, ipsorum diversa vocabula re cum formulis Baianorum et Iansenistarum convenire.

LECTIO IV

Iansenianorum et Norisiensium argumenta ex d. Augustino proferuntur.

Si ad rationis regulam nostra propositio exigatur, vix quidquam praesto habent adversarii, ut cavillari possint. Argumentorum nervum in auctoritate reponunt; videlicet praesertim s. Augustini. Huic nos nodo extricando operam dabimus. Quod dum facimus, simul etiam perscrutandi ea quae ad rationis momenta pertinent, occasionem nanciscemur. Quae maxime in controversiam cadunt, spectant ad na-

turam et indolem concupiscentiae, de qua operae pretium propterea est ut accurate disputemus.

Ex Augustino haec potissimum ab adversariis proferuntur, ut constet eundem sensisse concupiscentiam esse per se malam, et idcirco ab hominis naturali conditione alienam.

I. Augustinus contra Iulianum, qui concupiscentiam defendebat, sic arguit: Concupiscentia non est a Deo, siquidem contra eam pugnat continentia, quae certe a Deo est. Si igitur a Déo non est, bona non est, et a peccato repeti debet atque diabolo. *Duo enim bona*, inquit s. Doctor, *quae a Deo Patre sunt, inter se pugnare non possunt: pugnant autem inter se continentia et concupiscentia. Quid horum a Patre magis velis esse responde. Video quas patiaris augustias. Faves quidem concupiscentiae; sed erubescis continentiae.* (lib. IV c. Iul. cap. XIII).

II. Nequit bonum esse, ac vitium sit oportet illud contra quod virtus pugnat. Atqui contra concupiscentiam pugnat continentia. Ergo concupiscentia est vitium. *Adhuc non evigilas ut intelligas, naturam non esse, sed vitium, contra quod virtute pugnatur*? (lib. V cap. VII).

III. Illud cuius erubescimus nequit esse nisi malum. Atqui pudet nos concupiscentiae, et membrorum quae sunt eius sedes. Ergo concupiscentia est per se malum. *Quid enim potuit Deus facere: quod eius praedicatorem pudeat dicere? Et quod est gravius, pudeat hominem alicuius operis, quod non homo, sed Deus fecit in homine; cum omnes opifices quanto possunt labore et industria id agant, ne de suis operibus erubescant.* (de nupt. et concupisc. lib. II, cap. IX).

Neque dici potest, aiunt, Augustinus locutus de concupiscentia non ut in se est facultas physica ordinata ad sensibilia appetenda, et ad propagandam speciem; sed ut excessum committit, h. e. ad inhonesta et illicita homines

propellit. Id enim excludit s. Pater (lib. V c. Iulian. cap. VII) ubi videtur ita respondere: Malum est quod ad malum impellit, quodque per se est dispositio ad malum. Sed concupiscentia per se ad malum impellit, et est dispositio ad malum, etiam praescindendo ab actu. Ergo. *Quid enim te adiuvat, quod reprehendere videris eius excessum, cuius approbas motum? Tunc enim excedit licitum limitem, quando eius motibus ceditur, quia malo resistitur, ne bonum castitatis intereat, si huic malo non resistatur.* Unde concludit in eo qui consentit concupiscentiae, duo mala vigere: unum quod est consensus; alterum quod est ipsa concupiscentia ad malum propellens: (lib. IV. cap. XIV): *Ut non fiat malum excedendi, resistendum est malo concupiscendi. Duo ergo mala sunt, quorum unum habemus, alterum facimus, si ei non resistimus quod habemus.* Ideoque (in op. imp. cap. LXX): *Si ei consentis, malum agnosce peccando: si ei resistis, malum agnosce pugnando.*

Confirmatur quia omnis virtus seu passio naturalis habet aliquos motus bonos. Atqui per Augustinum concupiscentia nullos motus bonos habet. Sane inquit s. Doctor: si aliquem bonum motum haberet; in sanctis continentibus aliquos actus bonos exereret: sed nullos exerit: igitur. *Quid ergo illic agit, ubi malum est quidquid agit, ac si ei consentiatur, et peragit? Quid ibi agit haec concupiscentia, ubi nihil boni libebit ex illa?* (lib. IV c. Iul. cap. II,)

Addit Augustinus quod ferri ad bona et licita, aeque ac removeri ab illicitis bonum est, sed non ipsius concupiscentiae, at utentis, qui bene utitur malo. Igitur nihil relinquit concupiscentiae nisi malum. *Pudicitia coniugalis inhiantem concupiscentiam sive de illicito sive de licito percipere voluptatem, fraenat ab illicito, permittit ad licitum: hoc est bonum; non tamen eius, sed utentis bonum est. Quod autem ipsa concupiscentia facit sive ad licitum sive ad illicitum in-*

differenter ardere, utique malum est. Hoc itaque malo bene utitur pudicitia coniugalis.

Augustino obiiciebat Iulianus (lib. IV op. imperf. cap. LVI) concupiscentiam sic esse per se perfectionem in homine, ut est in pecude, inserviens ad propagationem speciei. Hanc conclusionem concedere deberet Augustinus, si aliquid boni in concupiscentia agnosceret. Attamen respondet e. g. (lib. de pecc. orig. cap. XLI): *Tantae excellentiae est in comparatione pecoris homo, ut vitium hominis natura sit pecoris.* Affirmat manus victas dandas esse Manichaeis opinantibus dari Deum malum concupiscentiae malae auctorem, si concupiscentia ex natura sit repetenda; siquidem mala in se est: proindeque si a natura sit, a malo Deo sit oportet: (op. imperf. lib. VI cap. VI): *Tu autem, qui nesciens quid loquaris, obiicis mihi, quod dicam Deum creare peccatum; resiste Manichaeo dicenti, in discordia carnis et spiritus inter se contrarias mali et boni apparere naturas. Unum est quod respondeamus, ut pestis ista vincatur, hanc scilicet discordiam peccatum primi hominis in nostram vertisse naturam: quod tu negando conaris ut vincant, satisque manifestaris fictus Manichaeorum oppugnator, et verus adiutor.*

Postremo si putasset Augustinus ex se bonam esse concupiscentiam, omnino censuisset in paradiso eam primos parentes habuisse. Sed dubitat s. Doctor utrum ipsam plane habuerint. Ergo. (op. imperf. lib. II cap. CXXII): *Aut ergo ibi nulla erat, aut voluntatem mentis nec praecedebat, nec excedebat.* Probat etiam ex ipsa peccatum originale. Igitur.

S. Fulgentius (epist. de bono coniug. cap. III) et Prosper, seu Pomerius (lib. III de vita contempl. cap. II) confirmant concupiscentiam vitiosam, non naturalem esse, sed naturae nostrae inditam poenaliter et insertam fuisse, quae peccato facta est, et peccatum, si vicerit, facit.

Ideo, concludit adversarius, Ioannes (I epist. cap. II, v. 16)

dixit : *Concupiscentia carnis non est ex Patre.* Ideo Tridentinum *peccatum* vocari ait, quia utpote habitus vitiosus ex peccato est et ad peccatum inclinat. Ideo denique Paulus vocat *peccatum*, *malum* etc. (Rom. VII); quibus testimoniis Scripturae saepe utitur s. Augustinus.

LECTIO V

Nonnulla praenotantur quae ad mentem b. Augustini assequendam viam struunt, et sunt per se circa concupiscentiam scitu necessaria.

Sicuti Deus potest sese communicare vel non ad *extra* ; ita potest in hoc illove gradu id praestare; dummodo quae huius communicationis sunt effectus non recedant a ratione boni. Porro naturae humanae summus gradus possibilis est ut habeat facultatem agendi bonum honestum, sine facultate appetendi bona sensibilia contraria bono honesto. Atque hic quidem gradus est beatorum.

Medius est ut habeat facultatem agendi bonum honestum, et sine inclinatione ad obiecta contraria ; sed cum potentia eadem appetendi. Hic vero fuit proprius Adami adhuc innocentis.

Tertius ut habeat facultatem boni honesti cum potentia et inclinatione ad bona sensibilia contraria. Nobis proprium hunc quisque agnoscit. Idem vero in se non repugnat : licet enim non est tantum bonum quantum primus et secundus gradus ; boni tamen rationem habet ; cum eiusmodi inclinatio ad sensibilia assensum voluntatis necessario non extorqueat.

Illa inclinatio dimanat ex concupiscentia , cuius triplex status est distinguendus. 1. Purae potentiae per se indifferentis, prout quemcumque actum antecedit. 2. In actu suo secundo , prout actu movet sive ad licita, sive ad illicita. 3. In actu secundo completo sive formali, prout quis huic concupiscentiae motui assensum impertit.

Concupiscentia, uti facultas est indifferens, et adhuc in potentia ad actum, abesse ab homine nullo modo potest. Si enim is est *rationale animal*, debet posse ferri in obiecta sensibilia, igitur appetitu sensitivo debet esse instructus, per quem feratur in obiecta sensibilia; ideoque concupiscentia, saltem ut in se est facultas ordinata ad eadem appetenda.

Data hac facultate in homine, dicimus secundo, quod non possit abesse ab homine in seipso, sive in pura eius natura spectato, motus appetitus sensitivi ad illicita etiam tendentis, et se moventis ante imperium rationis.

Debet necessario ferri etiam ad illicita. Nam appetitus sensitivus est facultas necessaria, tendens necessario ad omne id quod est bonum sensibile, et sensibus delectabile. Contingit autem ex bonis sensibilibus alia esse moraliter iuxta dictamen rationis honesta; alia vero moraliter inhonesta. Atque ita fit ut concupiscentia modo ad licita feratur, modo ad illicita. Sicut oculus, inquit Augustinus, quem voluntas non potest prohibere ne visis tangatur.

Verum hinc animadverte, concupiscentiam ferri ad illicita *specificative* quidem, non *reduplicative*: hoc est fertur ad bona sensibilia, quae sunt honesta vel inhonesta: obiectum enim appetitus sensitivi est bonum sensibile et sensibus delectabile. Sed non attendit differentias: quippe mentis est nosse et discriminare rationem honesti. Quamobrem Augustinus ait: *Sensu carnis lenia et aspera sentiuntur: concupiscentia appetuntur: intelligentia discernuntur.*

Dixi secundo non posse ab homine in se sumpto arceri motus praevenientes rationem, quando agitur de obiectis iuxta rationem inhonestis; neque iam excitatos posse ex integro despotice, ut aiunt, sedari. Nam ut voluntas posset impedire eiusmodi motus, deberet prohibere ne obiectum proponeretur, in quod, ut primum est sufficienter propositum, appetitus statim exerit suam complacentiam. Atqui non semper voluntas id

praestare potest ; uti cum ex improviso species prava incurrit in oculos. Ergo. Deinde ut voluntas posset impedire motus praevenientes rationem, prius ipsa deberet ope intellectus obiecto tangi, ac deinde sensus. Sed contra prius tangitur sensus, atque ita intellectus fit capax iudicandi de honestate vel turpitudine obiecti propositi. Igitur nequit voluntas id genus motus pro lubito prohibere.

Sed nec plene perfecteque valèt sedare. Proponitur enim menti obiectum per phantasiam; quae simul conservat speciem eam, quae movit appetitum sensitivum : ideoque efficit, ut idem motus in appetitu sensitivo magis minusque perseveret. Quamdiu ergo non corrigitur iudicium phantasiae, per eamque exhibita species non divertitur aut supprimitur; motus in appetitu sensitivo non conquiescit, ac plus augetur, quo plus intendit suas vires phantasia. Porro experimento satis constat non semper in integro voluntati esse statim phantasiam corrigere ut omnis ab ea prava species abscedat, atque conceptus ex obiecto proposito aestus plane conquiescat.

Quibus universim expositis, inferre licet nonnulla consectaria.

Corol. I. Diximus concupiscentiam ferri necessario quandoque ad obiecta illicita, sed non quatenus *illicita*; seu non *reduplicative*, sed *specificative* dumtaxat. Ergo sequitur actum concupiscentiae, quo fertur in illicitum, non esse per se malum *moraliter*; non enim fertur ut ad *illicitum* : unde nec concupiscentia etiam in actu secundo est mala moraliter, seu formaliter peccaminosa; sed malitia attenditur ex assensu voluntatis. Physice tamen malus per se est illiusmodi actus, quippe malum est hominis appetitum ferri in illicita; malum est inclinare ad pravum voluntatem; rationi reluctari; etc: et est malum contra quod Dei donis et virtute pugnatur. Unde sub hoc respectu Augustini argumenta, et ex eo Bellarmini aliorumque sunt ineluctabilia.

Ergo dicet quispiam: si concupiscentia malum est, cum hoc malo condi a Deo homo nequit, secus creatura a Deo prodit male affecta, proindeque depravata. Respondeo malum illud non esse privationem boni debiti, sed simplicem limitationem. Natura enim humana ex dictis debet ferri ad obiecta sensibilia. Contingit inter haec occurrere illicita. Deberet explicare homo ex se aliquam virtutem, quae prohiberet naturam tunc agere pro modo suo, et impressionem arceret. Hanc virtutem in seipsa humana natura non habet. Carentia indebitae huius virtutis constituit illam limitationem, quam malum physice, sive materialiter nuncupavimus. Interea non dedecet Deum naturam sic limitatam condere. Deus enim non condit limitationem, sed creaturam limitatione affectam; sive actio eius fertur in creaturam, non qua limitata est, sed qua est bona. Ideoque intendit et facit bonum; licet hoc bonum utpote finitum admixtam habeat limitationem, quam sic Deus non tenetur arcere, uti non tenetur facere omne bonum, sed satis est si faciat aliquod bonum. Ex alia parte hanc concupiscentiae inordinationem Deus subiecit rationi (Gen. IV, 7): *Sub te erit appetitus tuus, et tu dominaberis illius*: vires etiam suppeditat, quibus eius contumacia possit edomari per rationem. Igitur; etc:

Corol. II. Alioquin ex his apparet, sub quo respectu concupiscentia dici possit *esse a Deo, vel non esse*. Etenim prouti concupiscentia spectat ad positivam hominis naturam, seu est huius physica facultas, a Deo est auctore naturae. Prouti vero exeritur in actus illicitos, id ex limitatione est, non vero a Deo, qui eosdem actus profecto non intendit. Quemadmodum a medico quidem est sanitas, quam medicina comparat aegroto; sed non est ab eo amarities medicamenti, quam quidem medicus non intendit, sed uti *per accidens* pharmaco adnexam tolerat.

Corol. III. Liquet etiam num concupiscentia dici possit habitus vitiosus. Aio enim proprie dici non posse vi-

tiositatem sive habitum: quippe hic per se nonnisi peccatum potest producere. Appetitus autem sensitivus est facultas indifferens, et ex limitatione dumtaxat inclinat ad mala. Vel si dici debeat habitus vitiosus; talis est prout inclinat ad mala; quod ex limitatione fit; quo sub respectu a Deo non est. Deus autem est eius auctor prout inclinat ad bona sensibilia.

Corol. IV. Innotescit quid boni et quatenus a concupiscentia sperari possit. Etenim prout tendit ad bona sensibilia, bonum praestat. Prout actu ad malum inclinat, nihil boni ex ipsa sperari potest. Attamen fieri potest propter ipsam, hoc est occasione ipsius plurimum boni; siquidem ipsi resistamus. Sic equi impetu bene utimur, quo quidem in praeceps posset nos ferre.

Corol. V. Patet quo sensu dici possit concupiscentia esse vel non esse *contra naturam*. Est enim contra naturam spiritus, qua parte militat contra ipsum: non est tamen contra naturam hominis, quae ipsam involvit. Nec dicas: ex s. Thoma proprium est concupiscentiae obedire rationi. Ergo si resistit est contra naturam hominis. Nam est proprium concupiscentiae obedire rationi, prout est appetitus humanus, concedo; quia sic includit regulam rationis: non autem prout est tantum appetitus sensibilis.

LECTIO VI

Ex positis principiis mens Augustini in perspicuo constituitur.

His ita explanatis de triplici illo statu concupiscentiae; de Augustini sententia iudicemus.

Quinam status quaestionis vigebat Augustinum inter et Iulianum? Num forte is, ut Iulianus diceret concupiscentiam spectatam uti physicam facultatem esse per se bonam; Augustinus autem reponeret esse per se malam? Si sic haberet;

caussa nostra esset conclamata. At longe alia tunc quaestio enimvero versabatur. Augustinus sic fuerat argumentatus contra Iulianum, qui reliquorum Pelagianorum instar Scripturas exosculabatur : Deus fecit hominem rectum : dona autem Dei sunt sine poenitentia : quod igitur modo rectus non sit, peccati supplicium est. Datur igitur peccatum originale. Probabat Augustinus hominem non esse rectum ex lucta, quam experimur inter carnem et spiritum qua, ut loquitur (enar. in ps. CXVIII, n. 3. serm. VIII) *caro concupiscit adversus spiritum*; et ut ait (lib. de continent. c. VIII, n. 20) *id quod non licet, libet.* Uno verbo probabat ex concupiscentia, non ut indifferens est physica facultas; sed ut actu in turpes erumpit motus, et inhonestos affectus.

Quid faceret Iulianus? Scripturae non audebat derogagare. Si fateretur hanc luctam esse corruptionem naturae et degradationem; concessisset hominem primordialem fuisse in statu nobiliori : unde debuisset fateri hanc degradationem esse poenam, proindeque dari peccatum originale. Contulit ergo se ad negandam hanc luctam, ut lucta est, habere rationem mali; aut arguere degradationem; aut non potuisse componi cum rectitudine primordiali hominis, quam praedicant Scripturae. Statuebat igitur Iulianus concupiscentiam, etiam ut actu fertur in illicita, seu ex dictis, prout est defectus, esse bonam moraliter et laudandam. Petulantiam libidinis, motus inordinatos etc: vocabat (verba sunt ipsius Iuliani ap. Augustinum) *laudabiles naturae igniculos, quibus alacrius ferretur in sensibilia, ut rami luxuriantes in arbore potius arboris vigorem manifestant.* Affirmabat hosce motus tam non arguere degradationem naturae in homine, quam non arguunt in brutis animantibus; etc. Cum porro boni essent huiusmodi motus; inferebat Iulianus non esse illicitum ipsis assentiri, nec sola voluptate duci. Itaque iuxta ipsum poenalis dici nequit concupiscentia nec rebellis; ideoque a primigenia hominis recti conditione minime aliena.

Ex quibus liquet huc revocari quaestionem habitam inter Iulianum et Augustinum, utrum concupiscentia in actu secundo et quatenus actu tendit ad illicita, per se mala nec ne dicenda foret. Quod si ita est; nihil nobis incommodat Augustinus; nec a nobis discrepat, qui et ipsi fatemur concupiscentiam sic acceptam esse per se malam, in sensu explicato. Sed nec favet adversariis. Ii quippe volunt Augustinum sic sentire de concupiscentia *in se*; ita ut nullus pateat respectus sub quo eadem concupiscentia dici queat bona, proindeque consociabilis cum prima hominis creatione.

Age vero experiamur num data responsio accommodari possit omnibus Augustini testimoniis, quae adversarii urgent. I. Proponebantur Augustini argumenta, quibus probat concupiscentiam esse per se malam. Nimirum concupiscentia non est a Deo; quippe contra eam pugnat continentia, quae utique a Deo est. Atqui reponimus continentia non pugnat contra concupiscentiam in se acceptam, sed in actu secundo, ut ad illicitum tendit. Ergo praecise de hac loquitur s. Augustinus, et hanc contendit non esse a Deo: quod quidem et nos ultro confitemur. Hoc tantum facto discrimine, quod nos qui in abstracto agimus de statu purae naturae, repetamus illam ex limitatione naturae congenita: Augustinus, qui in concreto disserit de praesenti statu, dependenter a prolatis probationibus pro adstruendo dogmate peccati originalis, repetere debet ex peccato et diabolo. Vere enim peccati vi et opera diaboli in praesenti ordine experimur inordinatos assultus concupiscentiae, qui in statu naturae purae ex ipsa limitatione resultassent.

II. Idem decernas de altero argumento: Illud cuius erubescimus, malum est. In hunc enim modum facile retorquetur. Atqui non erubescimus nisi concupiscentiae in actu secundo de obiecto illicito. Igitur haec solum mala est: proindeque si recte disputat Augustinus, de hac dumtaxat loquitur.

Sed enim, urgent, inspectat Augustinus concupiscentiam uti habitum vitiosum ad malum impellentem, et ex hoc ipso malam agnoscit. Esto: quid inde? Non impellit ad malum concupiscentia nisi ut est in actu secundo, et de re illicita. Ergo rursus hoc ipso patet agi de concupiscentia in actu secundo.

Aequivocatio adversariorum est haec: Augustinus negat malum contineri solum in excessu concupiscentiae. Ergo hoc alterum malum debet consistere in ipsa in se concupiscentia. Quo quidem saltum committunt; cum dicere debeant: ergo alterum malum est in concupiscentia in actu secundo, etiam ante consensum, prout tendit et trahit ad illicita. Et haec duo mala existunt, quorum dicit Augustinus unum habemus, aliud facimus: habemus enim motum involuntarium concupiscentiae; facimus, siquando eidem assentimur.

III. Augustinus affirmat concupiscentiam nullum scipsa bonum usum habere; sed tantum praebere posse occasionem, ut quis bene utatur. Item sanctos continentes nullatenus ea usos reperiri. Atqui haec, si dicta fuissent de ipsa in se concupiscentia, absurdissima essent. Quis enim homo est ex ipsis sanctis continentibus, qui nulla in re ducitur unquam concupiscentia? Saltem illa hoc bonum universim habet ut inserviat propagationi speciei.

Contra si illa dicantur de concupiscentia in actu secundo, et ad illicita pelliciente, verissima sunt; et nos ipsi docuimus concupiscentiam sic acceptam, tantum meriti occasionem praebere posse. Igitur.

IV. Augustinus asserit vitium hominis esse naturam pecoris. Merito quidem si agatur de concupiscentia in actu secundo. Quippe actus illicitus in homine ob contiguitatem et cognationem rationis, acquirit notionem illiciti respectu eiusdem rationis. Contra in brutis ob defectum rationis, nulla imbuitur eiusmodi qualificatione, et manet simplex tendentia in bonum sensibile.

V. Atqui per Augustinum Manichaeus ex hac concupiscentia posset eruere tamqnam ex re.mala Deum malum. Optime. Sed quám concupiscentiam appellat s. Doctor? Certe, ut ipse ait, illam quae operatur *discordiam carnis et spiritus*; h. e. in actu secundo illicitum persequente. Dices: Ergo per Augustinum triumphant Manichaei si aliunde quam ex peccato derivetur concupiscentia, quaecumque demum ea sit. Respondeo non hoc asserit per se inferri Augustinus; sed intendit dicere, quod nisi repetatur pro praesenti ordine ex peccato, Manichaei difficillime sibi persuadebunt ex ea pugna non deduci existentiam Dei mali. Quia in suo errore pertinaces nequeunt concipere quomodo illa pugna tribui possit limitationi, et quomodo conciliari possit cum natura bona. Nihilominus passim tentavit hoc ipsum suadere Manichaeis, quibuscum Scripturis uti non poterat, nec idcirco poterat agere de concupiscentia in concreto pro praesenti ordine; sed tantum in abstracto, ut homo in se concipitur. E. g. (lib. I. retractat. c. IX, n. 6): *Quamvis*, ait, *ignorantia et difficultas, etiamsi essent hominis primordia naturalia; nec sic culpandus esset Deus, sed laudandus esset*; etc.

VI. Denique admittimus Augustini verba: *Aut ergo nulla ibi erat, aut voluntatem mentis nec praecedebat.* Sed numquid dubitat Augustinus utrum protoparentes omnino habuissent concupiscentiam? Si sic haberet, ex dictis superius, non supposuisset homines primos hominum parentes. Quid igitur sibi vult? Nimirum tantam fuisse illius status perfectionèm, ut fortasse non solum abfuerit rebellio, et inordinatio ante praescriptum rationis; sed etiam concupiscentia applicaretur a ratione absque ullo sensu carnali, et ulla veluti aspersione libidinis; non secus ac sine ullo sensu carnali movemus, quando opus est, brachia vel pedes. Patet id ex eius testimoniis e. g. (lib. I. ad Bonifac. cap. XVIII) *Aut tunc ad nutum voluntatis libido consurgeret, quando esse concubitum necessarium casta prudentia*

praesensisset; aut nulla omnino existente ibi libidine, ut caetera membra quaeque ad opera sua, sic ad opus proprium etiam genitalia iussis volentium sine ulla difficultate serviissent.

LECTIO VII

Ex disputatis decretoriae conclusiones inferuntur circa statum purae naturae.

Ex dictis liquido patet 1. Augustinum loqui de actu rebelli concupiscentiae. 2. Hanc concupiscentiam sub hoc tantum respectu *esse ex se malum*: proprie idcirco appellari in malam partem, concupiscentiam, sive libidinem. 3. Esse tamen malum non *moraliter* sed *physice*. 4. Et quidem proxime saltem constituendum in limitatione, ex eaque proxime repetendum. 5. Idcirco in se nullo modo peccatum formale constituere. Sed ut physice mala est prout ad illicitum inclinat; ita peccatum est appellata quatenus ad peccatum trahit: et quia a peccato est, si de hoc ordine *in concreto* agatur. 6. Pudenda est concupiscentia, uti defectus physicus esse potest. 7. Haec concupiscentia quod substantiam eadem est cum concupiscentia propria status purae naturae. Sunt tamen aliquae differentiae.

1. Concupiscentia praesens, utpote ex peccato habet rationem poenae et vindictae, rebellio dici vere potest, depravatio, distorsio, perversio naturae; etc.

2. Effraenatior est in statu praesenti ac rationi validius resistit ex caussis extrinsecis, scilicet generali corruptione, pravis exemplis, daemonis tentationibus, cuius nascimur mancipia; etc:

Contra in statu naturae purae concupiscentia dicenda fuisset primordialis physica imperfectio, extitisset quoque mitior; tametsi eadem sane fuisset quoad substantiam.

Per haec quae de concupiscentia disputavimus, reiecta a fortiori intelligitur omnis difficultas , quae peti posset ex ignorantia , doloribus , aerumnis ac morte, quae locum habuissent in statu purae naturae. Haec enim minus etiam quam concupiscentia ullam per se inordinationis aut pravitatis speciem praeseferunt; et alioquin sunt ita per se coniuncta cum natura hominis in se inspecta, ut ex eius notione et conceptu immediate fluant: quod quidem per se ita est manifestum, ut superfluus labor foret in eadem demonstranda incumbere.

Item nulla plane est difficultas quae peti solet ex ratione ultimi finis, quasi homo natura sua tendat ad visionem Dei beatificam tamquam ad ultimum finem; adeoque in gradu mere naturali sive finis sive operationum , quibus ad finem contenditur , consistere non possit. Etenim finis proprius naturae rationalis non elevatae, praemiumque honestarum actionum positum quidem est in contemplatione et amore Dei , sed ordinis naturalis ; seu in cognitione Dei *abstractiva* et amore naturali. Unde etiam falsum est quod ab adversariis urgeri saepe solet, solam visionem beatificam animum nostrum explere. Id inquam falsum est in hypothesi hominis status non elevati ad ordinem supernaturalem : in eo enim cognitio abstractiva Dei , eiusque amor naturalis ordinis , sic hominis animum expleret , ut in ipso non existeret desiderium ullum vehemens et acre , atque , ut aiunt, *absolutum et efficax* boni maioris, quod eius pacem beatitatemque turbaret ; prout modo beatos anxios aut moestos non tenet desiderium perfectioris visionis , aut hypostaticae unionis.

Unde etiam quod allegari solet ex s. Augustino (serm. XCIV cap. VI) *Fecisti nos ad te , et inquietum est cor nostrum , donec requiescat in te* ; intelligi debet dictum pro praesenti conditione et ordine, de quo reapse loquebatur Augustinus : aut si transferri quoque velit ad alium ordinem , intelligendum sane est per accommodam applicationem iuxta vires et actus illiusmet proprios.

Nec potest tertio argui, ut nonnulli imperite faciunt, ex parte independentiae, quasi homo in hypothesi illius status concipiendus foret a Deo plane emancipatus, nec indigens ullius divini auxilii, vel huiusmodi ut preces suas ad Deum fundere non deberet. Haec omnia procedunt ex male informata idea status purae naturae. Ut enim inferius suo loco disputabitur, etiam in statu purae naturae homo eguisset ad multos usus divinis auxiliis, eaque de facto percepisset. Neque propterea hoc ipso translatus fuisset ad ordinem supernaturalem, quia nimirum auxilia illa ab extrinseco acciperet. Sicut enim corpus humanum ex eo quod in statu suo naturali indigeat alimentis quae exterius suppeditantur, non propterea desinit esse in suo statu naturali. Anima quoque ad suarum facultatum evolutionem et culturam indiget parentum institutione. Infans nonnisi a cura parentum habet quae ad sui conservationem et perfectionem requiruntur: nec tamen sive infans sive anima extra ambitum status naturalis collocantur; ita quidem in casu nostro. Ad naturam enim entis limitati non pertinet omnia habere in seipso, nullaque re extra se indigere ad sui conservationem et finis assecutionem. Ob hanc ipsam resultasset in homine necessitas in quibusdam casibus sive illustrationis naturalis ordinis, sive motionum voluntatis, quae a Deo ipsi advenirent. Haec igitur percepisset homo pro loco et tempore, absque ulla iactura status purae naturae.

Quarto nec inde laeditur demonstratio perfici solita necessitatis divinae cuiusdam et supernaturalis revelationis. Etenim cum de hac sermo est, quaestio non instituitur in abstracto, nec inquiritur an homo, ut per se est, indigeat quadam supernaturali revelatione, sic scilicet ut sine ea non possit in veritatis cognitione aut officii moralis executione persistere. Controversia illa instituta eo pacto quo vere debet institui, tota concreta est, et ex facto procedit. Nimirum supposita humani generis diuturna, constanti, atque universali corruptione, qualem eam hi-

storiae perhibent; necessitas moralis arguitur cuiusdam supernaturalis revelationis; sive infertur non potuisse homines absque ea ex suo illo depravationis et miseriae statu moraliter resipiscere. Itaque nihil hoc attingitur status per se purae naturae; nec concluditur cum hoc statu semper coniungendam esse divinam supernaturalem revelationem; sed tantum in hypothesi quod homines inciderent in eam corruptionem in quam revera inciderunt, et a qua per Christum fuerunt revocati.

Ultimo nulla probata auctoritas allegari potest contra possibilitatem status quem tuemur. Praeter enim allegata Augustini testimonia, is (lib.II c. Maxim. cap.XV, n. 2) scribit: *Homo ad Dei similitudinem factus est: tamen quia non est unius eiusdemque substantiae, non est verus filius, et ideo fit* gratia filius *qui* non est natura. Si igitur gratuita est eius filiatio, non est eidem *debita*, nec debitum est ipsi quidquid filiationem praecedit, comitatur et sequitur. Et pressius adhuc ad rem nostram; (lib. III de lib. arbitr. cap. XX, n. 56): *Si* (anima) *talis esse coepit non solum ante peccatum, sed ante omnem vitam suam, qualis alia post vitam culpabilem facta est; non parvum bonum habet, unde conditori suo gratias agat. . . . . Non enim mediocria bona sunt, non solum quod anima est, ... sed etiam quod facultatem habet, ut* adiuvante creatore *seipsam excolat, et pio studio possit omnes acquirere et capere virtutes, per quas et a difficultate cruciante, et ab ignorantia coecante liberetur.* Ac de immortalitate (lib. XIII de civ. Dei cap. XX) *Qui status*, inquit, *eis* mirabili Dei gratia *praestabatur.* Et (lib. I de peccat. merit. et remiss. cap. V) ait: *Ipsum* mortale *non est factum mortuum, nisi propter peccatum.*

S. Thomas (quodlib. I art. VIII) conceptis verbis inquit: *Sed quia possibile fuit Deo ut hominem faceret in puris naturalibus; utile est considerare, ad quan-*

tum se dilectio naturalis extenderet. Deinde expositis aliorum sententiis, concludit: *Dicendum est ergo quod diligere Deum super omnia plusquam seipsum, est naturale non solum angelo et homini, sed etiam cuilibet creaturae, secundum quod potest amare aut sensibiliter, aut naturaliter.*

Et (in II dist. XIII q. 1. art. 2. ad 3.): *Poterat Deus,* inquit, *a principio quando hominem condidit, etiam alium hominem ex limo terrae formare quem in conditione naturae suae relinqueret, ut scilicet mortalis et passibilis esset, et* pugnam concupiscentiae ad rationem sentiens, *in quo nihil humanae naturae derogaretur; quia hoc ex principiis naturae consequitur: non tamen iste defectus in eo rationem culpae et poenae habuisset, quia non per voluntatem* (Adami) *iste defectus causatus esset.* Denique (I p. q. XIV ar. 1) disserens de rectitudine cum qua conditus fuit Adam; *Manifestum est autem,* inquit; *quod illa subiectio corporis ad animam, et inferiorum virium ad rationem, non erat naturalis; alioquin post peccatum mansisset, cum etiam in daemonibus data naturalia post peccatum permanserint.*

Ex his igitur plane constat possibilitas status purae naturae. Hinc et idea figitur eius quod in Adamo naturale esset aut supernaturale; nec non eius quod evasit homo ex peccato Adae. Ad primum enim quod attinet, perspicuum est naturale fuisse in Adamo quidquid locum habet in philosophica et per se accepta hominis definitione: supernaturalia vero et prorsus adscititia fuisse statum iustitiae seu gratiae sanctificantis, nec non dona eximia scientiae, integritatis, immortalitatis, atque immunitatis ab aerumnis et doloribus, uti in tractatu de *Deo Creatore* apposite ostenditur. Quo posito, quid sequi oportuit ex Adami noxa? Utique remotionem gratiae sanctificantis et reliquorum donorum, quae in Adamo gratiae ipsi san-

ctificanti tamquam germina trunco erant adnexa. Sed quoniam dona haec non erant ipsa natura, at ab ea plane secernebantur, eamque tamquam vestis quaedam complectebantur atque exornabant; hinc ex Adae peccato nil laedi debuit per se et quoad substantiam ipsa natura; sed tantum privari illa accessione bonorum quibus instruebatur et ornabatur natura. Unde tritum adagium quod homo lapsus non differat ab homine innocente, nisi ut spoliatus et nudus a suis vestibus ornato atque instructo.

Dixi per se et quoad substantiam, ut significarem naturam humanam ex peccato nullum contraxisse vitium in propria essentia et sibi congenitis facultatibus. At vero respective ad statum quem eaedem facultates habebant sub praesentia et influxu doni integritatis et aliorum quae recensuimus, profecto grave vulnus et maximam debilitationem acceperunt facultates ipsae. Non secus ac brachium hominis armatum nihil in se patitur, si exuatur armis; at respective ad statum priorem, infirmum sane atque impos evadit. Atque hunc plane sensum habet vetus illud Scholasticorum effatum quo dicebant, hominem per peccatum originale non modo spoliatum fuisse gratuitis, sed etiam vulneratum fuisse in naturalibus. Quod quidem Tridentinum (sess. V can. I) probavit et sanxit, dum asseruit, per peccatum totum hominem secundum corpus et animam in deterius fuisse commutatum. Utique non modo fuit homo spoliatus gratuitis, sed etiam vulneratus in naturalibus: at vulneratus non per vitium in ipsa naturalia quoquo modo invectum; verum per idipsum quod spoliatus fuit gratuitis. Istaec enim spoliatio non eum solum effectum habuit, ut ornamentis eximiis corpus et animam hominis orbaret; sed etiam ut debilitata respective emergerent; tantum scilicet, quantum facultatis et virium ipsa dona gratuita praeter naturam conferebant.

En tibi ergo statum in quem ex Adae peccato prolapsus est homo ex participatione culpae protoparentum, seu peccato originali. Id perinde fuit ac relabi hominem in

statum purae naturae, seu in eum statum quem habuisset homo si in sui creatione non fuisset evectus ad ordinem et dona supernaturalia; si interim praescindamus a macula peccati originalis, quae tamen non extenditur ad vitiandam naturam. Itaque quoad substantiam status isti plane congruunt. Sunt vero duae accidentales differentiae. Prima est quod absentia ordinis supernaturalis et donorum nunc importat privationem boni debiti, et habet rationem poenae. In statu autem purae naturae limitatio fuisset congenita homini, et simplex carentia bonorum quae essent humano generi omni modo indebita. Altera est quod post peccatum ex caussis extrinsecis vehementior sit concupiscentiae lucta, uti paulo superius adnotavimus; itemque reliquae difficultates, aerumnae, ac caetera peccati fomenta ex extrinsecis adiunctis longe sunt graviora.

At supposita redemptione, talisne quoque est nativa hominis conditio, aut qualis homo nunc nascitur? Redemptio quidem, uti dictum est (proleg. II), ex Dei et Christi intentione ad omnes homines se extendit. Itaque omnes nunc nascuntur cum quadam habitudine et quasi titulo ad recuperationem illius ordinis supernaturalis qui in Adamo fuit amissus, et per Christum est reparatus. At vero ut quis actu eidem subsit, indiget individuali quae sibi fiat per baptismi susceptionem applicatione. Quamdiu haec non perficiatur, habet quidem homo commemoratam habitudinem ad ordinem primigenium supernaturalem: sed interim versatur in ordine naturali eiusque veluti oeconomiae subest. Nihilominus nulla salus potest alicui obtingere nisi in ordine et per ordinem supernaturalem; nullusque datur gradus medius quo quis tum a visione beatifica arceatur, tum gehennae supplicia possit effugere; ac veluti philosophica finis consecutione seu beatitate potiatur. Id quidem vel suspicari absonum innumeris ex capitibus esset, et alienum a fide patrum et Ecclesiae, quae numquam agnovit hunc statum medium, qui valde derogaret necessitati baptismi,

ac mortis Christi pro nobis necessitati ac pretio. Quomodo igitur universa componuntur? Quamdiu quis gratia fidei non illustratur, et in statu moratur naturali, prouti contingit hominibus sylvestribus, aut in regionibus ethnicorum constitutis, non destituitur auxiliis Dei ordinis naturalis, quibus bene utens possit totam legem nuturalem praestare. Quo posito, alterutrum sequi necesse est. Si homo de facto cooperetur gratiae naturalis ordinis, ac universam legem observet; Deus procul dubio iuxta tritum scholarum axioma, *facienti quod est in se non denegabit gratiam;* fidei scilicet gratiam largietur per quam possit homo Deum cognoscere et diligere supernaturaliter. Quod Deus praestabit vel per mentis illustrationem, vel per expeditos ad eum extraordinario providentiae subsidio apostolos, vel, ut ait s. Thomas (q. XIV de Verit. ar. II a. 1) si opus sit, etiam per angelos: quarum rerum exempla complura variarum nationum historiae perhibent. Si autem, uti plerumque fit, homo in statu naturali constitutus sibi praestitis abutatur subsidiis gratiae, et a lege naturali desciscat; sibi imputare debebit si privetur gratia supernaturali: isque damnabitur gehenna, at non ob solum peccatum originale in ipsomet non deletum; verum ob peccata actualia voluntarie admissa, ex quibus factum fuit ut ad gratiam baptismi et ad peccatum originale exuendum non pervenerit. (1)

(1) Si quis in hoc argumento veterum quoque theologorum suffragio niti desideret, poterit consulere praecipue Bellarminum (lib. de grat. primi hom.) primis novem capitibus— Suarez (prolegom. IV de grat.) — Card. Gotti (theol. schol. dogm. de statu naturae purae q. XI, dub. 1. § 2, et seqq.) Tournely (tract. de gr. q. II) — Casini S. I. dissert. cui titul. *quid est homo?* Denique Martinez Ripalda S. I. tom. III de ente supernat. append. disp. VIII sect. I; ubi accuratissime tum s. Thomae, tum reliquorum scholasticorum loca recenset.

PROLEGOMENON V

IN QUO COMMENTARIUS ANALYTICUS TRADITUR EPISTOLAE B. PAULI APOSTOLI AD ROMANOS.

Nemo qui non sit plane hospes et peregrinus in scriptis Apostoli Pauli ; non intelligit quantum momenti quoad rem de gratia Christi continetur in eius epistola quae ad Romanos inscribitur. Est enim universim Apostolus Gentium speciali quodam iure *doctor gratiae*; atque omnes ipsius epistolae effatis redundant , quae gratiam Christi varie commendant atque exornant. Verum nulla tantopere iis abundat quantum epistola ad Romanos : immo haec non sparsas continet et veluti incidenter propositas de eadem sententias, sed ipsum doctrinae corpus exhibet et collecta principia, ex quibus omnis deinceps de gratia disputatio atque assertio debeat administrari. Ex alia vero parte pronum fuit contingere, ut dum plures theologi filum et ordinem Paulinae disputationis apposite non examinassent, sed discerptim pro re nata textus ex ea quasi lacinias avulsas proferrent , ac diversis diversarum scholarum praeiudiciis essent praeoccupati ; singuli in suas partes verba Apostoli, non sine gravi veritatis detrimento violenter detorquerent. Haec nobis in animum induxerunt operae pretium futurum si caeteris prolegomenis et hoc quod Pauli doctrinam ex ordine aperiret bona lectorum venia adiiceremus. Non tamen ipsi hac in re biblicum interpretem agere intendimus, sed utique in suscepta provincia explanandorum dogmatum continebimur. Hanc ob rem non historicas eruditiones aut philologicas animadversiones consectabimur ; vel caetera huiusmodi, quae iure suo s. Scripturae interpretes suis commentariis inserunt.; sed dumtaxat analytica expositione filum logicum ac sententiarum vim ratio-

nemque scrutabimur, et quidem iis praecipue locis, ac quantum doctrinae de gratia Christi rationes postulare possunt. Haec benevolo lectori nostrum studium probatura speramus : quamobrem sequuntur

NOTIONES PRAEVIAE

Scopus epistolae pauli ad Romanos, ac generalis eiusdem paritio adumbratur.

Corintho anno aerae christianae 57 suam ad Romanos epistolam Paulum transmisisse, ex plerorumque interpretum sententia ac fide supponimus. Graece etiam ab Apostolo fuisse exaratam, omnia tum intrinseca, tum extrinseca auctoritatum argumenta probant. Ad Romanos epistola praenotatur ; quo nomine quotquot Religionis christianae dogmata Romae profiterentur accipiendi sunt. Erant autem Romae Ecclesiae fundamenta iacta, et in altam molem evecta praedicatione et miraculis b. Petri, cuius divinitus accepta virtus maxime in coercendis Simonis Magi praestigiis enituit, circa initia Claudiani principatus, uti veteres tradidere. Iudaei tunc plurimi Romae versabantur, testibus Iosepho Flavio et Philone Iudaeo, qui licet a Claudio urbe pulsi, eo tamen subinde rediere. Cum igitur per ea tempora ex Iudaeo—christianis aeque ac gentilibus ad Christi fidem conversis constaret Romanorum ecclesia, orta est inter utriusque gentis fideles domestica concertatio, quae occasionem Paulo praebuit ut has ad Romanos literas quamprimum daret. Harum propterea vestigatio atque cognitio tota ex cognitione pendet illiusmodi controversiae, quae Iudaeos cum gentilibus ea aetate commisit.

Quaestio quae tunc temporis romanae ecclesiae tranquillitatem nonnihil turbavit, minime in eo versabatur, ut qui Romae Iudaeo — christiani essent, gentiles Christi

fidem amplexos ad legis Mosaicae observationem adigere vellent ; vel , quod Salmeronio placuit , iidem a Christi fide et gratia gentiles prohibendos contenderent. Neque enim tale quidpiam in tota hac ad Romanos epistola usquam apparet. Tota igitur disceptatio de meritis et iustificatione dumtaxat agitabatur.

Nimirum Iudaei , qui quidem extitere dissidii auctores, Dei se populum esse iactabant iam inde ab aetate Abrahami electum , gentibus in idololatria derelictis ; datos sibi patriarchas ac prophetas , secum quoque pacta a Deo inita de mittendo Messia Salvatore, et ex ipsis nascituro. Maiorum suorum merita cumulasse sese passim blaterabant, utpote qui retinendi cultus ac legis observandae essent studiosissimi: digni propterea quibus magis quam aliis populis evangelii gratiam ac promissa Deus offerret. Ex adverso invidiam in pagano—christianos conflabant, refricatis miserae gentilitatis erroribus, quibus tanto saeculorum fluxu ex iusta Dei permissione iidem inhaeserant. Tum eosdem despectui habebant ; in omnibus dominatum sibi arrogabant ; et quasi ex asse haeredes promissionum et fidei patriarcharum, ut alienigenas paganos habebant, gratuitoque dumtaxat beneficio christianorum coetui adlectos. Contra ex gentilitate fideles , quos Apostolus Graecos appellat , Graeciam suam philosophiae parentem, sapientiae, virtutumque studiis excultam praedicabant. Idololatriae crimen ita reiiciebant , ut ignoratiae vertendum dicerent , non malitiae; nec tamen etiam inter ipsos defuisse animadvertebant, qui unum Deum verum ex mundi opificio cognovissent. Iudaeis certe qui innumeris Dei beneficiis aucti , toties idololatriae crimen sese polluerant, ac postremo Messiam Dei filium probrosissima morte peremerant , multo se asserebant digniores quibus evangelii gratiam Deus Opt. Max. exhiberet.

Ex his luculenter patet utrumque disceptantium agmen illud praecipue peccasse , quod non satis gratiae

gratuitatem agnoscerent; sed illi meritis operum legis, hi meritis operum naturae eandem adiudicarent. Quamobrem in id Paulo fuere apostolicae industriae nervi intendendi, ut absolutam gratiae gratuitatem adversus ambas litigantium acies utroque secluso meritorum genere adstrueret. Hic propterea status quaestionis est, et hoc praecipuum epistolae argumentum. Reliqua quaecumque disserit huc demum exigenda sunt atque revocanda. Id agnovit Augustinus quum brevissime dixit versari hoc loco *quaestionem legis et gratiae*: Et ad Xystum rom. presbyterum, deinde Pontificem: *De gratiae*; inquit, *commendatione maxime ad Romanos apostolica epistola loquitur, ut inde se praedicatio eius velut a capite orbis toto orbe diffunderet*: *ea est enim qua iustificatur impius.*

Quae cum ita habeant, per sese quisque intelligit, plurimum argumento et scopo hanc ad Romanos ab epistolis ad Galatas atque Hebraeos discrepare. Harum quidem, nec enim inficias ibo, trium epistolarum unus generalis finis est, docendi videlicet veram iustitiam non ex lege sed ex fide petendam esse. Verum id divisim praestant iuxta diversas legis partes quae eius nomine continebantur. Nam epistola ad Romanos legi morali praecipue seu decalogo, sive in tabulis exarato sive in cordibus hominum indito, vim iustificandi hominis adimit. Epistola ad Galatas eandem a legalibus caerimoniis removet, nominatim vero a circumcisione. Epistola denique ad Hebraeos eiusmodi vim derogat ipsis veteribus sacrificiis. Quod vero in epistola ad Romanos Paulus eos qui circumcisionem ac caetera legis caeremonialis praecepta persancte custodirent minime increpet, prout in epistola ad Galatas; facilis ratio explicatu est. Nam Romani nequaquam ut Galatae in legem ac circumcisionem a pseudo — apostolis perducebantur. Iudaei autem qui magna pars erant eorum ad quos haec epistola scribitur, ab avito more nondum fuerunt abstrahendi; neque enim tempus advenerat: tan-

tum erant docendi (quod satis hac epistola agitur) ne ex lege quoquo modo iustitiam opperirentur.

Atque haec in antecessum de epistolae ad Romanos instituto delibasse sufficiat. Nunc eiusdem qua parte dogmatica est, summam quasi structuram et praecipua lineamenta accipe.

CAPUT I

Idoneo praefatus exordio callide propositum aggreditur Apostolus. Ac primo quidem Gentiles adoritur, quos cum propria pravitate et nequitia ab veri Numinis cognitione et cultu defecisse docuerit; concludit merito a Deo suarum cupiditatum aestui fuisse permissos.

CAPUT II

Quoniam dixerat (vers. ult. cap. I) dignos morte esse et qui prave faciunt, et qui consentiunt facientibus; sensim sine sensu ad Iudaeos redarguendos convertitur; utpote qui tametsi scripta lege instructi forent, effusa tamen libidine ipsi committerent, quod gentilibus contumeliosissime exprobrarent.

CAPUT III

Quandoquidem visus fuerat Paulus superiori proxime disputatione, Iudaeorum conditioni conditionem omnino aequare Gentilium; atque id durum illis accidere necesse erat; proposita sibi ex Iudaeorum persona obiectione; reponit plurimum quidem nominibus bene multis Iudaeum hominem praestare gentili; sed nihil plane quod attinet ad negotium iustificationis; quippe quod ex gratuito gratiae dono ac fide iu Christum unice sit repetendum.

CAPUT IV

Praecipuum caput difficultatis enodandum suscipit: quamobrem ostendit ipsummet Abraham in quo lex circumcisionis primum fuit exorsa, neutiquam iustificatum fuisse quod sit circumcisus, sed iustificationem nactum esse per fidem, quam subsecuta est, et cuius profitendae tessera extitit ipsamet circumcisio. Adeo verum est stulte facere qui operibus legis acceptam iustitiam volunt adscribere.

CAPUT V

Concludit gratis iustificatos nos esse ex fide per Christum; cuius beneficium redemptionis et gratuitae reconciliationis ut a contrario illustret, comparat emolumentum in universum hominum genus partum per Christum cum pernicie ex Adami noxa in orbem profecta: quantopere igitur illud alteram excedat, disertissime manifestat.

CAPUT VI

Prolepsi dubitationem praeoccupat quam instituta modo disputatio cuiuspiam animo iniicere potuisset: num scilicet non pro tanta gratiae quae Christo auctore iam viget, copia atque efficacitate, liceat in omne nefas impune proruere? Resolvit 1. Ex morte Christi quae causa fuit meritoria nostrae iustificationis, ad cuius formam peccato nos mori penitus necesse est. 2. Ex eo quod excusso ugo veteris legis quae lex est peccati et mortis, servi evaserimus legis gratiae quae lex iustitiae et vitae exstat. Quamobrem par est ut justos nos atque intemeratos qua possumus, Deo opitulante, solertia custodiamus.

CAPUT VII

Pergit idem versare argumentum. Atque hoc quidem capite primam explanat assumptae propositionis partem, qua videlicet enunciaverat mosaicam legem quodam non absurdo sensu peccati et mortis legem habendam esse.

CAPUT VIII

Vindicat alterum praeiactae assertionis membrum quod gratiae lex, vitae sit lex atque iustitiae. Quoniam igitur hactenus disputata omnimoda veritate subsistunt; plane consequitur spectandum esse in salutis aeternae negotio mysterium praedestinationis, de quo propterea Apostolus sermonem hoc loco instituit.

CAPUT IX

Disserit ex adverso de mysterio reprobationis; nominatim vero de Iudaeorum reprobatione, cuius etiam caussas recenset.

CAPUT X

Commotus memoria reprobationis a fide et gratia suorum contribulium, fatetur se assiduas pro iisdem fundere ad Deum preces; ac contestatur inesse ipsis quidem aemulationem Dei, sed non secundum scientiam. Quandoquidem, secus ac iidem facerent, iustitiam sibi polliceri necesse sit non ex lege, sed ex fide, in cuius assecutione aequa ratione sese habent omnes sive Iudaei sive Graeci. Itaque quod Iudaei praecellentis adeo boni expertes existant, vertendum vitio est ipsis Iudaeis, populo nimirum non credenti et contradicenti.

CAPUT. XI

Igitur putandus non est Deus repulisse plebem suam quam praescivit. Sed reliquis excaecari permissis, quod suis operibus assequi vellent optatam iustitiam, iuxta veterum prophetarum oracula salvae factae sunt in praesens reliquiae Israel dono gratiae.Caeterum, ut priscis item vaticiniis praenuntiatum extat, posteaquam in ovile Christi intrarit *plenitudo Gentium* : Istrael quoque erit recipiendus. Conclusit enim Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur.

Sequuntur capita moralia quibus Romanos tum ad pleraque virtutum genera Paulus adhortatur, tum varie eosdem instruit quo possint absque offensionis periculo susceptum christianae professionis iter insistere. Postremum epistolae caput officiosum est , ac totum pene salutationibus continetnr.

CAPUT PRIMUM

TEXTUS PAULINUS

1. Paulus, servus Iesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, 2. Quod ante promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis, 3. De Filio suo, qui factus est ei (1) ex semine David secundum carnem, 4. Qui praedestinatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri: 5. Per quem accepimus gratiam et apostolatum ad obediendum fidei in omnibus Gentibus pro nomine eius, 6. In quibus estis et vos vocanti Iesu Christi: 7. Omnibus qui sunt Romae, dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis et pax a Deo patre nostro et Domino Iesu Christo. 8. Primum quidem gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur in universo mundo. 9. Testis enim mihi est Deus, cui servio in spiritu meo in Evangelio Filii eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio 10. Semper in orationibus meis: obsecrans, si quo modo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos. 11. Desidero enim videre vos, ut aliquid impertiar vobis gratiae spiritualis ad confirmandos vos; 12. Id est, simul consolari in vobis, per eam, quae invicem est, fidem vestram atque meam. 13. Nolo autem vos ignorare, fratres, quia saepe proposui venire ad vos, (et prohibitus sum usque adhuc) ut aliquem fructum habeam et in vobis, sicut et in ceteris gentibus. 14. Graecis ac barbaris, sapientibus, et insipientibus debitor sum. 15. Ita (quod in me) promptum est, et vobis qui Romae estis, evangelizare. 16. Non enim erubesco Evangelium. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti, Iudaeo primum et Graeco. 17. Iustitia enim Dei in eo revelatur ex fide in fidem, sicut scriptum est: Iustus autem ex fide vivit. 18. Revelatur enim ira Dei de coelo, super omnem impietatem et iniustitiam hominum eorum qui veritatem Dei in iniustitia detinent. 19. Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis: Deus enim illis manifestavit. 20. Invisibilia enim ipsius a creatura mundi, per ea quae facta sunt

(1) In graeco textu, et quidem aptius ad sensum, desideratur pronomen *ei*: similiter in syriaco, et in pluribus latinis codicibus.

intellecta, conspiciuntur; sempiterna quoque eius virtus et divinitas: ita ut sint inexcusabiles. 21. Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: sed evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum. 22. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. 23. Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, et quadrupedum et serpentium. 24. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis. 25. Qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium: et coluerunt, et servierunt creaturae potius quam Creatori, qui est benedictus in saecula. Amen. 26. Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiae. Nam feminae eorum immutaverunt naturalem usum in eum usum qui est contra naturam. 27. Similiter autem et masculi, relicto naturali usu feminae, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, et mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes. 28. Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quae non conveniunt, 29. Repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones. 30. Detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obedientes. 31. Insipientes, incompositos, sine affectione, absque foedere, sine misericordia. 32. Qui cum iustitiam Dei cognovissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt digni sunt morte, et non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus (1).

(1) Graecus textus ad verbum habet: Qui iustitiam Dei cognoscentes (quod talia facientes digni morte sunt) non solum ipsi faciunt, sed et consentiunt facientibus.

COMMENTARIUS

Benevolentia attentione ac docilitate Romanorum varie sibi atque idonee conciliata, nimirum ex persona eius qui scribat; et eorum ad quos scribat; atque ex animo quo erga ipsos ad quos scribit sit scribens affectus (a v. 1 ad 16); assumptum veluti ac generalem propositionem totius epistolae verbis illis constituit:

V. 16 — *Virtus enim Dei est* (evangelium) *in salutem omni credenti, Iudaeo primum et Graeco.*

Nimirum: evangelium sanctificatricem Dei virtutem continet efficacem ad praestandam salutem omnibus, non *merentibus*, sed *credentibus*; sive accedentibus ad ipsum non propriis anterioribus meritis seu naturae seu legis scriptae, sed passibus fidei, quae fides ipsa gratuito Dei dono debeatur accepta. Atque hoc pacto evangelium patet omnibus Iudaeis primum, quibus prius concessa fuit praedicatio et vocatio: tum Graecis sive omnibus nationibus a Iudaica distinctis, quibus licet post Iudaeos, peraeque tamen evangelica salus ex Dei benignitate putanda est fuisse destinata.

Sane, subdit, ita rem habere patet ex ipso evangelio, in quo iustitia Dei, sive sanctificatio et iustificatio a Deo dimanans, non manifestatur et quasi evolvi declaratur ex propriis meritis fidem et gratiam praecedentibus, sed ex fide maiora semper sui incrementa suscipiente; quod etiam reperitur consonum Scripturis V. T. in quibus vita pariter spiritualis fidei tribuitur, iuxta illud Habacuc (II, 4): *Iustus autem meus ex fide vivit.*

Quin etiam, addit, in evangelio proditur omnium hominum demeritum ad sanctificationem et salutem assequendam quae in ipso continetur. Siquidem evangelio innotescit ira Dei ventura aliquando (in die iudicii) de coelo, quae debetur omnibus hominibus impie et iniuste detinentibus quasi captivam, ne in opus suum exeat, veritatem Dei in iniustitia;

adeoque in evangelio liquet omnes homines peccato obnoxios esse, et nedum meriti ad salutem vacuos, sed poenae debitores.

W. 17 — 18. *Iustitia enim Dei revelatur in eo ex fide in fidem: sicut scriptum est, iustus autem ex fide vivit: Revelatur enim ira Dei de coelo super omnem impietatem et iniustitiam hominum eorum qui veritatem Dei in iniustitia detinent.*

Id quidem, subiungit, verificatur in populo Iudaeorum aeque ac gentilium, ut non meritum praetexere possint ad salutem, sed irae Dei sint obnoxii ob contentam Dei veritatem sive in impietate, sive in iniustitia.

Atque ut, inquit, primum gentilium impietatem agnoscamus, frustra nuperi gentiles in sapientia praefidunt suorum philosophorum; frustra etiam in tenebris propriae ignorantiae excusationem aucupantur. Frustra praefidunt in sapientia suorum philosophorum: nam hi licet, quod natura duce potuerunt, aliquam habuerint Dei notitiam, non tamen ea usi fuerunt ad Deum glorificandum, eique gratias agendas; sed ad impietatem et stultitiam cultus idolatrici se converterunt. Et gloriae incorruptibilis Dei substituerunt imagines fictas corruptibilium hominum, et volucrum, et quadrupedum, et serpentium. Moribus autem fuere corruptissimis supra quam verbis explicari possit.

Quis igitur de talibus glorietur, inquit Apostolus, aut ex eorum gestis meritum ad salutem pro propulo gentilium expectet?

W. 19 — 24 *Quia quod notum est Dei (gr. cognoscibile* γνωστὸν*) manifestum est in illis; Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ipsius, a creatura mundi, per ea quae facta sunt intelleeta, conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus et divinitas, ita ut sint inexcusabiles: Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt aut gratias egerunt: sed*

evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum et quadrupedum et serpentium.

Similiter, ait, nulla est quae ex adverso adducitur excusatio pro gentilibus ex statu ignorantiae et idololatricae superstitionis petita. Idem enim status non fuit necessarius, sed voluntarius : nec nisi merito culpabilis defectionis a sanae rationis principiis tum philosophi, tum ethnicorum populus traditi fuerunt a Deo in desideria cordis eorum et in reprobum sensum. Et sic in facto reperiuntur repleti omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia et caeteris vitiis quotquot recenseri possunt.

Quae cum ita sint, tacite concludit Apostolus, liquet primo ex parte ethnicorum assumptum, nimirum eosdem in massa inspectos, prodi peccatis et vitiis ac irae Dei ab immemorabili obnoxios ; adeoque nullum ipsos sive in se sive in suis antesignanis et magistris philosophis potuisse habere meritum antecedens quo ad salutem evangelicam perducerentur.

W. 24 — 32. *Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis : Qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium et coluerunt, et servierunt creaturae potius quam Creatori, qui est benedictus in saecula. Amen. Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiae. Nam feminae eorum immutaverunt naturalem usum in eum usum qui est contra naturam. Similiter autem et masculi, relicto naturali usu feminae, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, et mercedem quam oportuit erroris sui in semetipsis recipientes. Et sicut non probaverunt habere Deum in noti-*

tia; tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea, quae non conveniunt: Repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones: Detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obedientes: Insipientes, incompositos, sine affectione, absque foedere, sine misericordia: Qui cum iustitiam Dei cognovissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt digni sunt morte: et non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

Haec est structura capitis primi, quod priusquam dimittamus, adverte ad scopum Pauli non referre ut isto loco decernat num gentiles sine vel cum gratia, sive auxiliis Dei ordinis naturalis, valuissent Deum cognoscere et glorificare. Id unum Paulo incumbebat ut probaret philosophos potuisse Deum cognoscere, atque ex parte etiam cognovisse, quin tamen voluissent glorificare. Ad hoc autem satis fuit appellare ad medium quod in ipsa natura constaret eos habuisse, quin iniretur quaestio de concomitante gratia. Nihilominus satis superque indicat eam magna ex parte non fuisse necessariam; quandoquidem in ipsa natura praesto esset medium facillimum ad cognoscendum Deum. Qua parte vero ea esset necessaria, praesertim ad plenam perfectamque Deo glorificationem persolvendam, supponit per se perspicuum quod Deus nemini defuerit in necessariis.

CAPUT II

TEXTUS PAULINUS

1. Propter quod inexcusabilis es, o homo omnis, qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, te ipsum condemnas: eadem enim agis quae iudicas. 2. Scimus enim quoniam iudicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt. 3. Existimas autem hoc, o homo qui iudicas eos qui talia agunt et facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? 4. An divitias bonitatis eius et patientiae, et longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? 5. Secundum autem duritiam tuam et impoenitens cor, thesaurizas tibi iram in die irae, et revelationis iusti iudicii Dei. 6. Qui reddet unicuique secundum opera eius. 7. Iis quidem, qui secundum patientiam boni operis gloriam, et honorem, et incorruptionem quaerunt; vitam aeternam. 8. Iis autem, qui sunt ex contentione, et qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira et indignatio. 9. Tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudaei primum et Graeci. 10 Gloria autem et honor, et pax omni operanti bonum, Iudaeo primum, et Graeco. 11. Non enim est acceptio personarum apud Deum. 12. Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: et quicumque in lege peccaverunt, per legem iudicabuntur. 13. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. 14. Cum enim Gentes quae legem non habent, naturaliter ea quae legis sunt, faciunt; eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex. 15. Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et inter se invicem cogitationibus accusantibus aut etiam defendentibus. 16. In die, cum iudicabit Deus occulta hominum, secundum Evangelium meum, per Iesum Christum. 17. Si autem tu Iudaeus cognominaris, et requiescis in lege, et gloriaris in Deo. 18. Et nosti voluntatem eius, et probas utiliora, instructus per legem. 19. Confidis te ipsum esse ducem caecorum, lumen eorum qui in tenebris sunt; 20. Eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiae et veritatis in lege. 21. Qui ergo alium doces, te ipsum non doces: qui praedicas non furandum, furaris: 22. Qui dicis non moechandum, moecharis: qui abominaris idola, sacrilegium facis: 23. Qui in lege gloriaris, per praevaricationem legis Deum

inhonoras. 24. (Nomen enim Dei per vos blasphematur inter Gentes , sicut scriptum est). 25. Circumcisio quidem prodest, si legem observes: si autem praevaricator legis sis, circumcisio tua praeputium facta est. 26. Si igitur praeputium iustitias legis custodiat ; nonne praeputium illius in circumcisionem reputabitur? 27. Et iudicabit id quod ex natura est praeputium legem consumans , te , qui per litteram et circumcisionem praevaricator legis es ? 28. Non enim qui in manifesto , Iudaeus est : neque quae in manifesto, in carne, est circumcisio. 29. Sed qui in abscondito , Iudaeus est , et circumcisio cordis in spiritu , non littera : cuius laus non ex hominibus , sed ex Deo est.

COMMENTARIUS

Dixerat in postremo versiculo capitis I dignos morte esse non modo qui prave agunt, sed et qui consentiunt facientibus; vel etiam iuxta textum graecum: qui et malum ipsi patrant, et patrantibus blandiuntur. Porro hinc dexterrime viam sibi struit ad coarguendos Iudaeos et convincendos, quod aeque ac gentiles nedum omnis meriti expertes essent in ordine ad consecutionem fidei et gratiae quam acceperant, sed paribus demeritis, ac forte etiam irae Dei potiori iure forent obnoxii. Sed tamen in his ipsis nomen Iudaeorum ab initio dissimulat, ne scilicet hominibus indole superbis, ac erga Paulum minus bene animatis offensionis occasionem praebeat. Ergo sub his cautelis primum quidem reprehensionis debitae Iudaeis principia veluti ac fundamenta iacit. Tum nihil plane esse ostendit ex quo Iudaei excipere , et suis facinoribus excusationem nancisci queant.

Incipit ergo : *propter quod* , nempe si verum est dignos morte esse non modo qui prave agunt , sed et qui consentiunt facientibus, nullam mereris excusationem , o homo omnis , nimirum o Iudaee qui iudicas ethnicos , et ut peccatores ac ultrici Dei vindictae obnoxios traducis. Quandoquidem eadem agis quae in aliorum persona iu-

dicas, et per hoc ipsum consentis facientibus; adeoque in quo alterum iudicas teipsum condemnas.

Etenim hisce stantibus, ait, non est unde discriminari ab aliis possis et tibi excusationem conciliare queas. Scimus enim iudicium Dei circa hominum iustitiam aut iniquitatem, non alio regi atque administrari, quam rei veritate, sive quam recte aut prave gestis hominum iudicandorum. Quamobrem cum tu Iudaee instar gentilium inique te geras, habesne aliquid unde putes quod tu nihilominus effugies iudicium Dei?

W. 1 — 4. *Propter quod inexcusabilis es, o homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis, quae iudicas: Scimus enim, quoniam iudicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt. Existimas autem hoc, o homo omnis qui iudicas eos qui talia agunt, et facis ea, quia tu effugies iudicium Dei?*

Sed iam descendit ad excutiendas in specie exceptiones Iudaeorum. Aiebant prodi quod Deus peccata Iudaeis non reputaret, nec propterea cessaret habere uti gentem sanctam sibique acceptam, ex multitudine, magnitudine, ac diuturnitate beneficiorum quibus divinitus porrexerant semper et pergebant cumulari, nec non longam impunitatem qua de facto fruebantur. Respondet Apostolus patientiam et bonitatem, ac longanimitatem Dei non eo ordinari ut peccata Iudaeorum obtegat et cohonestet; sed eo dirigi ut Iudaeis praebeat locum et spatium poenitentiae. Quam dum contemnunt, ex ipsa Dei bonitate et longanimitate thesaurizant sibi cumulos usquequaque crescentes vindictae quam solvere debeant saltem in die irae Dei et manifestationis illius iusti iudicii, quod est semper iuxta veritatem, tametsi non semper in praesentis vitae spatio oculis nostris manifestetur et innotescat.

W. 4 — 5. *An divitias bonitatis, et patientiae et longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benigni-*

tas Dei ad poenitentiam te adducit ? — Secundum autem duritiam tuam et impoenitens cor, thesaurizas tibi iram in die irae, et revelationis iusti iudicii Dei.

Pergit ostendere quod neque ex persona et gradu Iudaeorum possint ipsi sibi impunitatem opperiri: Siquidem Deus non iuxta personam iudicat, sed iuxta opera uniuscuiusque. Et sic, unusquisque sive Iudaeus sit sive graecus, iuxta operum suorum qualitatem expectare sibi debet aut gloriam et vitam aeternam, aut iram et indignationem.

W. 6 — 9. *Qui reddet unicuique secundum opera eius. Iis quidem qui secundum patientiam boni operis, gloriam et honorem et incorruptionem quaerunt, vitam aeternam. Iis autem qui sunt ex contentione, et qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira et indignatio.*

At vero praecipuum Iudaeorum preiudicium in eo erat quod putarent se ob ipsam materialem legis scriptae possessionem atque per singula sabbatha auditionem, impunitatem illam consequi; sibique eius intuitu peccata non imputari, ac semper a Deo gentem sanctam ipsique acceptabilem censeri. Quod quidem praeiudicium ita in animis Iudaeorum inoleverat, ut sua quoque aetate Iustinus martyr (in dialogo cum Thryphone Iudaeo num. 44) sibi censuerit refellendum. Adversus igitur eiusmodi preiudicium Paulus pergit ostendere cuiusque sortem apud Deum pro hac et altera vita omnino adnexam esse qualitati operum quae quis exerceat. Quod vero nominatim ad legem scriptam attinet, animadvertit, eam, qua parte influit ad hominis iustificationem et salutem, non influere quatenus mere audiatur, aut simpliciter eius materialis codex seu volumen possideatur, sed quatenus opere ab auditoribus impleatur.

W. 9. — 14. *Tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudaei primum et Graeci. Gloria autem et honor et pax omni ope-*

ranti bonum Iudaeo primum et Graeco. Non enim est acceptio personarum apud Deum. Quicumque enim sine lege peccaverunt, per legem iudicabuntur. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum; sed factores legis iustificabuntur.

Hic voluisset Apostolus subiungere quod dicit subinde (v. 16): *In die cum iudicabit Deus occulta hominum*; etc. nimirum in die iudicii, quando pravitas vel iustitia quorumcumque in propatulo ponenda erit poena vel praemio afficienda, nemo hominum iustificabitur, seu iustus approbabitur ex pura putaque auditione vel possessione legis scriptae, sed ex eius implemento. Verum scribenti verba illa: *factores legis iustificabuntur*, succurrit evidens probatio eius quod dicebat, desumpta ex persona eorundem gentilium quos Iudaei criminabantur, quosque ex carentia legis scriptae uti salutis et cuiusque boni incapaces habebant. Ita igitur ratiocinatur Apostolus: si ex mera legis scriptae possessione aut auditione flueret iustificatio, sequeretur in eadem legis scriptae materiali possessione vel auditione omnem moralitatem unice consistere; ac propterea nec legi naturali ullam amplius moralitatem inesse, nec illius moralitatis esse capaces eos omnes, qui, uti gentiles, legem scriptam non habent, ac solius legis naturalis norma ducuntur. Atqui, inquit, hoc per se absurdum est, et contrarium cernitur in persona gentilium. Ili siquidem legem scriptam non habent, et tamen *naturaliter*, sive ex lumine et dictamine naturae faciunt quae legi sunt conformia; ac per hoc sibi ipsi sunt lex et legis scriptae defectum supplent. Nec solum sibi sunt lex, sed ostendunt legis vim rationemque scriptam in cordibus suis; idque proditur ex testimonio conscientiae quod in utramque partem ipsos approbat aut redarguit, prout bona aut mala opera ipsimet ediderint. Igitur falsum est hos moralitatis omnis incapaces esse, nec lex naturalis moralitati non subest; nec propterea tota moralitas in lege ut scripta est, consistit; adeoque non auditores legis, sed factores iusti censeri possunt.

W. 14 — 15. *Cum enim Gentes quae legem non habent naturaliter ea quae legis sunt, faciunt; eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex. Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et inter se invicem cogitationibus accusantibus aut etiam defendentibus.* (1)

Hisce in tuto positis, ulterius infert Paulus non solum Iudaeos non excusari ex possessione legis scriptae, sed exinde longe culpabiliores manifestari. Hoc ipso enim

(1) Modo exposito videtur optime oratio fluere, et omnia perbelle componuntur. Plures autem interpretes non attendentes verba vv. 14—15 esse plane parenthetica, et incidenter posita, eo nempe pacto quo diximus; vel torserunt suum ingenium in eorum expositione, vel explicanda statuerunt de gentilibus ad fidem conversis, et iam christianis. Ita imprimis s. Augustinus (lib. III c. Iulian. cap. IV, et lib. IV cap. III — de spir. et lit. cap. XXVI): s. Prosper (c. Cassian. cap. XXII): s. Fulgentius (de grat. Chr. capp. XXV — XXVI). Comment. Ambrosii, tum latini posteriores Hugo, Lombardus, Aquinas, Hervaeus, Estius, aliique complures. Ex Graecis autem videntur in hanc sententiam inclinasse Origenes, Chrysostomus, et qui ipsum passim sequuntur Theophylactus et Oecumenius.

At vero illo loco nomine *Gentium* nullo modo venire possunt ethnico — christiani. Imprimis enim ipsa compellatio *Gentium* absolute posita ostendit agi de gentilibus. Sane in N. T. vox *Gentes* absolute usurpata, et praesertim in stylo Pauli, semper antonomastice adhibetur pro gentilibus. Ita (act II, 18): *Ergo et Gentibus poenitentiam dedit Deus ad vitam.* (ibid. XIII, 46): *Quoniam repellitis illud* (verbum Dei); *ecce convertimur ad Gentes.* In ipso hoc (Rom II, 24): *Nomen enim Dei per vos blasphematur inter Gentes.* Praecipue autem (I Cor. XII): *Cum enim gentes essetis, ad simulacra muta, prout ducebamini, euntes.* Contra in hac epistola ad Romanos quoties gentiles conversos significare voluit, Paulus non gentes dixit, sed Graecos. Ipse ergo usus vocis repugnat illi interpretationi. Sed et scopus et contextus: quorsum enim illa diceret de gentilibus christianis effectis? Quomodo etiam per illos characteres eosdem describeret? An dici poterant christiani illi legem scriptam non habere, cum et decalogum haberent et evangelium? An poterant dici facere *naturaliter* quae legis sunt, qui sub legis evangelicae subsidio, et sub Apostolorum disci-

quod ex possessione legis sibi plurimam agendorum vitandorumque notitiam attribuerent, seque magistros aliorumque duces existimarent, eo quod haberent *formam scientiae et veritatis in lege*; plus sane ad legis observationem tenebantur; adeoque maioris praevaricationis se reos constituebant in ea violanda; praesertim cum inde efficerent ut nomen Dei blasphemaretur inter gentes; utpote hae viderent populum Dei praedilectum tam effusa libidine in omne nefas proruere.

W. 17 — 25. *Si autem tu Iudaeus cognominaris, et requiescis in lege, et gloriaris in Deo. Et nosti voluntatem eius, et probas meliora instructus per legem. Confidis teipsum esse ducem coecorum, lumen eorum qui in tenebris sunt. Eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiae et veritatis in lege. Qui ergo alium doces, teipsum non doces: qui praedicas non furandum, furaris. Qui dicis non moechandum, moecharis: qui abominaris idola, sacrilegium facis. Qui in lege gloriaris, per praevaricationem legis Deum inhonoras: (Nomen enim Dei per vos blasphematur in gentes, sicut scriptum est.)*

Proinde concludit postremo, idem iudicium faciendum esse de circumcisione, ac factum sit de lege. Ut nimirum ea consideretur tamquam medium sive fomentum ac incitamentum a Deo datum, quamdiu non aboleretur, ad legem observandam. Quo fit ut prosit quidem circumcisio, modo quis legem observet. Sin autem quis in circumcisione

plina legem praestabant? Quomodo in ipsorum persona ad hoc unum argumentum praesentiae et influxus legis confugere necesse erat, scilicet ad testimonium conscientiae in iisdem non plane conticescentis; cum legi eos subiici pateret ex facto? Quaecumque igitur spectentur in textu, omnia meros gentiles in exemplum parenthetice adductos, vel oscitantibus exhibent. Quae quidem vel nolens Augustinus inspectans, nostram interpretationem coactus fuit non improbare et permittere (de sp. et lit. loc. cit.)

praevaricator sit legis, circumcisio ipsa instar praeputii se habebit: non enim operatur in homine fines seu effectus ad quos fuit instituta; ac respectu horum ita materialiter in carne residet, ac si homo circumcisus non foret, sed incircumcisus. Et vicissim si incircumcisus homo iustitias legis observet; praeputium eius in circumcisionem reputabitur; utpote talis homo in praeputio exercet illa bona opera ad quae extorquenda fuit instituta circumcisio.

Et in hac, inquit, hypothesi praeputium quod ex natura habetur, sive homo praeputiatus, qualis demum non est nisi ex natura, adimplens legem, condemnabit contumaciam Iudaei, qui sub lege scripta et instructus circumcisione praevaricator legis existat.

W. 25 — 29. *Circumcisio quidem prodest, si legem observes: si autem praevaricator legis sis, circumcisio tua praeputium facta est. Si igitur praeputium iustitias legis custodiat, nonne praeputium illius in circumcisionem reputabitur? Et iudicabit id quod ex natura est praeputium, legem consumans, tè qui per litteram et circumcisionem praevaricator legis es?*

Neque etiam, pergit, praefidere quis potest in nomine et dignitate Iudaei. De hoc enim idem sentiendum ac de circumcisione. Siquidem veri Iudaei ratio ac quasi essentia non in eo consistit quod oculis videtur; adeoque verus Iudaeus non in eo est, quod oculis corporis usurpatur. Ac similiter essentia et ratio circumcisionis non in eo est quod sit in carne impressa atque oculis corporis spectari possit. Haec signa et indicia esse possunt eius quod esse debet. At verus Iudaeus consistit in interiori spiritus habitudine, atque in hac vera Iudaei ratio reponi debet: et vera circumcisio est circumcisio cordis perfecta spiritu gratiae non cultro lapideo in litteris legis expresso; quae quidem non erit adspectabilis hominibus, sed tamen erit adspectabilis Deo, a quo proinde consequetur laudem, utut hominum conspectum ipsamet effugiat.

VV. 28 — 29. *Non enim qui in manifesto, Iudaeus est: neque quae in manifesto, in carne, est circumcisio. Sed qui in abscondito, Iudaeus est: et circumcisio cordis in spiritu, non littera: cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.*

Per haec satisfecit plenissime Paulus suo alteri assumpto. Nam et ostendit Iudaeos aeque ac gentiles peccatis omnigenis fuisse obnoxios; et docuit praesumptae illi in gente Iudaica non imputationi scelerum, nec suffragari Dei erga Iudaeos longanimitatem, nec legis scriptae usum, nec circumcisionem, nec denique nomen et dignitatem Iudaei. Quo quidem apertissime concluditur: ergo coram Deo ipsi Iudaei peccatores extiterunt atque irae obnoxii non secus ac nationes ethnicorum. Et si hoc, consequitur etiam quod nec ipsi potuerint gratiam evangelicam ulla ratione sibi mereri. Restat proinde ut non secus ac gentilibus, gratuito Dei dono ipsis fuerit collata.

In hac orationis serie adverte primo, Paulum non tribuere iustificationem operibus legis mosaicae simpliciter et absolute. Non enim erat huius loci inquirere in vim quam haberet ad iustificationem observatio mosaicae legis, cum in praesens argumentetur Apostolus ex solo facto atque ostendat quod si factum spectetur, Iudaei aeque ac Gentiles reperiantur fuisse legis transgressores. Non id igitur tractat in praesenti Paulus: proinde tribuit iustificationem legis implemento qua parte tribui potest, sive demum sit caussa, sive sit conditio. Cum tamen in quacumque hypothesi, semper ad iustificationem, ipsa etiam procul dubio requiratur; hinc merito dicit legem qua parte influit in iustificationem, non influere quatenus eius codex possideatur vel audiatur, sed quatenus opere eius praescripta impleantur.

Adverte secundo Apostolum (vv. 14 — 15) non tribuere Gentilibus executionem totius legis naturalis. Sic enim sibi contradiceret, quandoquidem nuperrime mores

ipsorum gravissime reprehenderat. Tantum ergo significat Paulus apud ethnicos quandoque aliquod morale opus reperiri, et ipsos ex lege naturali moralitatis influxui similiter ac qui lege scripta instructi sint, plane subesse. Sane id satis erat ad scopum ; ad quem, iuxta enucleatum argumentum, satis erat ostendere vel unum opus morale apud Gentiles existens, et vel unum exemplum moralitatis apud ipsos vigentis, et suum imperium exercentis, sine lege scripta.

Adverte tertio : multo minus id praefinire Apostolum, num gratiae auxilio naturali gentiles illa facerent quae in ipsis laudat ; an eo destituti. Id enim similiter nihil prorsus attinebat ad suum institutum, quod tantummodo postulabat ut in persona ethnicorum aliquod morale opus ostenderetur, quibuscumque demum viribus, naturalibus ne aut adiutorii gratiae idem perficerent.

Loquitur proinde iuxta subiectam materiam. Et quoniam ex operibus naturalibus, ut inferius dicetur, aliqua sunt quae nullo gratiae subsidio indigent ut praestentur; alia vero quae, sicut etiam totius legis complexus, adiutorium gratiae sibi postulant; idem spectat Paulus; et iuxta hanc distributionem mentem suam in iis dicendis accommodat.

Adverte quarto in hac tota reprehensione sive gentilium sive Iudaeorum Paulum spectare constanter non individua, sed massam, ac de tota massa sive Iudaeorum sive gentilium praedicare quod non meriti sed demeriti fuissent gratiam evangelii. Ipsa enim quaestio ex parte litigantium de massis inita fuerat ; non de individuis ; utpote Gentiles populum suum praeferebant Iudaico in ordine ad evangelicam praedicationem a se obtentam ; Iudaei vicissim populum suum praeferebant populo gentilium quoad eundem eventum. Ex ista tamen disputatione de massa optime descenditur ad excludendam meriti possibilitatem ab ipsis individuis; uti in decursu huius commentarii, nec ita post, perspicuum fiet.

CAPUT III

TEXTUS PAULINUS

1. Quid ergo amplius Iudaeo est? aut quae utilitas circumcisionis? 2. Multum per omnem modum. Primum quidem quia credita sunt illis eloquia Dei. 3. Quid enim, si quidam illorum non crediderunt? Numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuabit? Absit: 4. Est autem Deus verax: omnis autem homo mendax, sicut scriptum est: Ut iustificeris in sermonibus tuis, et vincas cum iudicaris. 5. Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus? Numquid iniquus est Deus, qui infert iram? 6. (Secundum hominem dico.) Absit: alioquin quomodo iudicabit Deus hunc mundum? 7. Si enim veritas Dei in meo mendacio abundavit in gloriam ipsius, quid adhuc et ego tanquam peccator iudicor? 6. Et non (sicut blasphemamur, et sicut aiunt quidam nos dicere) faciamus mala ut veniant bona: quorum damnatio iusta est. 9. Quid ergo? praecellimus eos? Nequaquam. Causati enim sumus Iudaeos et Graecos omnes sub peccato esse? 10. Sicut scriptum est: Quia non est iustus quisquam. 11. Non est intelligens, non est requirens Deum. 12. Omnes declinaverunt: simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. 13. Sepulchrum patens est guttur eorum: linguis suis dolose agebant: venenum aspidum sub labiis eorum. 14. Quorum os maledictione et amaritudine plenum est. 15. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem: 16. Contritio, et infelicitas in viis eorum: 17. Et viam pacis non cognoverunt. 18. Non est timor Dei ante oculos eorum. 19. Scimus autem quoniam quaecumque lex loquitur, iis qui in lege sunt, loquitur: ut omne os obstruatur, et subditus fiat omnis mundus Deo: 20. Quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati. 21. Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est: testificata a lege et prophetis. 22. Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi, in omnes et super omnes qui credunt in eum: non enim est distinctio. 23. Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei: 24. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quae est in Christo Iesu, 25. Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiae suae, propter remissionem praecedentium delictorum, 26. In sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiae eius in hoc tempore: ut sit ipse iustus, et iu-

stificans eum qui est ex fide Iesu Christi. 27. Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum? Non: sed per legem fidei. 28. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis. 29. An Iudaeorum Deus tantum? nonne et Gentium? Imo et Gentium. 30. Quoniam quidem unus est Deus, qui iustificat circumcisionem ex fide, et praeputium per fidem. 31. Legem ergo destruimus per fidem? Absit? sed legem statuimus.

COMMENTARIUS

Ex iis quae primo et altero capite Paulus disseruit, potuisset illico ad generalem conclusionem de absoluta gratiae gratuitate festinare. Ostendit enim capite primo gentiles sub peccato esse: in altero item impios et perversos Iudaeos esse convicit. Statim igitur inferre potuisset: ergo si nihilominus Christi gratiam uterque populus est adeptus, gratis et sine ullo merito est adeptus, quod argumento est, fidei gratiam non pro merito, sed ex gratuito Dei dono hominibus rependi.

Verum cordi erat Apostolo praemissas, ut vocant, suae argumentationis solide adeo constabilire, ut nulli prorsus exceptioni forent obnoxiae. Praesertim cum ipsi res esset cum Iudaeis hominibus durae cervicis, et incircumcisi cordis, qui triumphum facile cecinissent, siquem cavillandi et evadendi locum sibi potuissent exquirere. Suspendit itaque Paulus tantisper conclusionem, ut disiiciat exceptionem quae ex proxima capitis secundi disputatione suboriri poterat. Tum ea reiecta, in reliquo capite generalem conclusionem constituit atque illustrat. Enodatio igitur subortae ex dictis difficultatis, et generalis proprii assumpti conclusionis evolutio, duo illa sunt, quae totius tertii capitis subiectam materiam ex integro conflant.

Sane cum dixisset Paulus (cap. II, 25) Iudaeum hominem qui legem posthabeat, coram Deo perinde se habere ac hominem gentilem; et vicissim gentilem qui legem praestet, pe-

rinde se habere ac hominem Iudaeum; videri poterat aequasse per omnia conditionem Iudaei hominis atque gentilis. Pronum erat proinde ut Iudaci consternati ac scandalo affecti heus tu, dicerent, quid blasphemas? Nihil igitur commodi iudaica professio nobis confert? Nimium sane probat tua disputatio, et est avitae religioni quam maxime iniuriosa; idcirco nullam mereris fidem.

Hanc omnem vim habet illa prolepsis qua caput ipsum tertium Apostolus exorditur

V. 1. *Quid ergo amplius Iudaeo est, aut quae utilitas circumcisionis?*

Responsio duplici membro continetur. Primum quo fatetur ex circumcisione plurimum commodi Iudaeo homini provenire, quo quidem destituatur ethnicus. Secundum quo nihilominus contendit nihil plane fluere ex circumcisione quod ad ius attinet accipiendae iustificationis. Multa igitur, inquit, sunt commoda atque emolumenta circumcisionis: reliquis enim omissis, praecipuum est illud quod vi circumcisionis Iudaeis prae alia quavis gente credita sunt eloquia Dei. Videlicet per ipsam circumcisionem, quasi per sigillum in carne impressum, Deus fidem suarum promissionum obsignavit; et ipsos quasi Dei ipsius creditores instituit, et repromissarios Messianarum benedictionum.

V. 2. *Multum per omnem modum. Primum quidem quia credita sunt illis eloquia Dei.*

Et quidem, subdit, id praestitum Iudaeis est collatione immutabili et irrevocabili, adeo ut nulla Iudaeorum perfidia aboleri possit. Ecquid enim, ait, numquid quia plures Iudaei noluerunt credere evangelio, ipsorum incredulitas reddet vacuam fidem a Deo datam et obligatam de populo iudaico investiendo fructu Messianarum benedictionum? Absit, inquit, avertat Deus tam impiam cogitationem. Non enim Deus instar hominum mendax est, sed est verax et fidelis in suis promissis, iuxta ac in psalmo quinquagesimo dicitur: *ut iustificeris in sermonibus tuis, et vin-*

cas cum iudicaris. Quo quidem fit ut iniustitia hominum, iuxta sensum citati versiculi, iustitiam Dei commendet; utpote qui suis steterit promissis etiam cum hominibus operantibus malum; nullusque possit sua scelera reiicere in Deum, quasi non impleverit promissorum fidem. Sic igitur in casu nostro ita Deus est fidelis et verax, ut ipsa Iudaeorum incredulitas fidelitatem Dei commendet, nec ullatenus timendum sit ne aliquando excidant ipsius promissa.

W. 3 — 4. *Quid enim, si quidam illorum non crediderunt? numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuabit? Absit. Est autem Deus verax: omnis autem homo mendax, sicut scriptum est: ut iustificeris in sermonibus tuis, et vincas cum iudicaris.*

Ad haec resumere Iudaei poterant: causam vicimus: tuo te cultro, Paule, iugulasti. Si enim ex dictis peccata Iudaeorum Dei fidem nedum minime evacuarunt, sed immo maximopere commendant; ergo verissimum est peccata Iudaeis haudquaquam imputari; ac iniustum fore Deum si Iudaeos puniat: nemo enim iuste puniri potest ex eo quo Deum glorificat.

V. 5. *Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat; quid dicemus? Numquid iniquus est Deus, qui infert iram?*

Respondet has esse illationes per se absurdas, ac non illuminatae mentis intuitu, sed carnali hominis sensu conceptas inductasque. Absit igitur, ait, ut ita concludamus.

Profecto nihil tale erat consequens ex praemissis a Paulo datis. Aliud est enim Deum ex sua fidelitate promissa irrevocabiliter data non violare; aliud est non imputare peccata eorum qui instituti fuerint promissarii: itemque aliud est ex Dei benignitate ipsos non excidere ex promissis; aliud meritum ad eadem in ipsa peccatorum colluvie iactare posse. Idcirco non censuit Paulus tam absurdam et crassam illationem esse sibi directe refellendam, sed po-

tius contentus fuit rem deducere ad absurdum, atque etiam uti argumento ad hominem. Absurdum in eo ponit quod si Iudaeorum peccata impunia esse possent ex praetensa ratione, similiter impunia forent peccata gentilium; ac sic neminem peccati posset arguere Deus, nec in mundi exitu ex toto mundo haberet quem iudicaret. Alterum vero est quod sic sequeretur indulgendum esse peccatis ad glorificandum Deum; adeoque facienda esse mala ut veniant bona. Atqui, inquit, hoc pravum principium nec ipsi vos Iudaei probatis; quandoquidem in me illud reprehenditis, cum sint nonnulli qui a me tradi calumnientur facienda esse mala ut veniant bona. Ergo desperandum vobis est de illa non imputatione peccatorum; tametsi utique repromissarii irrevocabiles vos sitis promissionum Dei.

W. 6—9. (*Secundum hominem dico*) *Absit: alioquin quomodo iudicabit Deus hunc mundum. Si enim veritas Dei in meo mendacio abundavit in gloriam ipsius; quid adhuc et ego tamquam peccator iudicor? Et non (sicut blasphemamur, et sicut quidam aiunt nos dicere) faciamus mala ut veniant bona; quorum damnatio iusta est.*

Si haec ita sunt, resumit, quid dicendum? praecellunt nec ne Iudaei gentilibus, an pares habentur? Respondet: licet aliis titulis capitibusque praecellant, restat tamen quod nullo modo in eo praecellant quod ad meritum gratiae refertur et ad iustificationem. Eccurnam? Quia, inquit, iam hactenus demonstravimus omnes tum Iudaeos tum Graecos sub peccato esse, ac omnibus, uti gentilibus, ita Iudaeis peccatum imputari. Peccatis autem materialiter et formaliter obnoxii homines quodnam meritum ad iustificationem iactare possunt?

V. 9. *Quid ergo? praecellimus eos? Nequaquam. Causati enim sumus* (graece προῃτιασάμεθα, praedemonstravimus) *Iudaeos et Graecos omnes sub peccato esse.*

Verum ut hunc imputationis clavum magis magisque defigat Apostolus, appellat ad ipsos legis libros, in quibus pravitas et malitia Iudaeorum passim exprobatur. Si enim vere impunes essent Hebraei, si Deus vere, utcumque agerent, haberet amicos ; non deberet in Scripturis ipsos redarguere. Atqui gravissime redarguit. Ergo.

W. 10 — 19. *Sicut scriptum est quia non est iustus quisquam. Non est intelligens; non est requirens Deum. Omnes declinaverunt ; simul inutiles facti sunt; non est qui faciat bonum , non est usque ad unum. Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant , venenum aspidum sub labiis eorum. Quorum os maledictione et amaritudine plenum est. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Contritio et infelicitas in viis eorum. Et viam pacis non cognoverunt. Non est timor Dei ante oculos eorum.*

Hinc tibi, inquit, o Iudaee, nullum datur effugium: reprehensio est gravissima et maxime perspicua. Neque dici potest eam non dirigi ad Iudaeos. Scimus enim quod quaecumque in lege dicuntur , dicuntur ad eos , saltem directe et praecipue, qui in lege et sub lege scripta vivunt: huiusmodi autem sunt procul dubio Iudaei : ergo ad eos et de ipsis loquitur lex. Quae cum ita sint, necesse est ut omne os non modo gentilium, sed et Iudaeorum obstruatur et obmutescat propriae iniquitatis pudore ; et totus mundus sive gentilium sive Iudaeorum se subiiciat Deo , nempe se irae ipsius et vindictae merito obnoxium agnoscat. Nam si cum lege et eius operibus voluerint homines se comparare, quoniam hinc se gentiles deprehendunt transgressores legis naturalis , et inde Iudaei legis Mosaicae, nemo poterit se reperire iustificatum coram Deo. Ac tantum quisque inveniet quod a lege acceperit peccati notitiam, ex qua gravior evaserit sua culpa, et omnis sit sublatus excusationi locus.

W. 19 — 20. *Scimus autem quoniam quaecumque lex*

loquitur, iis qui in lege sunt loquitur; ut omne os obstruatur, et subditus fiat omnis mundus Deo. Quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati.

Iam descendit, strata praclare via, ad dogmaticam conclusionem de gratuitate fidei et gratiae. Itaque ait: cum haec ita haberent; hoc tempore praedicationis evangelicae sine lege, sive independenter a lege, manifestata est quaedam nova iustitia, sed non plane nova et non expectanda, nam dudum praenuntiata ab ipsa lege et prophetis. At quaenam forma iustitiae? Forma iustitiae obtinendae non ex meritis aut legis operibus eandem praecedentibus, sed gratuito per fidem in Iesum Christum; proindeque iustitia quae se extendit ad omnes, et est participabilis ab omnibus sive Iudaeis sive gentilibus qui credant in Christum. In hoc enim nullum est discrimen, nec esse potest; quandoquidem ex demonstratis omnes sunt peccatores et egent gratuito sibi facienda collatione donorum Dei.

W. 21 — 24 *Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est: testificata a lege et prophetis. Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi, in omnes et super omnes qui credunt in eum: non enim est distinctio. Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei.*

Verum hinc, inquit, inferri et constabiliri potest unde et cuiusmodi in suis causis et effectibus sit isthaec iustitia quam invectam dixi per evangelium. Iustificantur itaque homines gratis absque ullo ex parte sui merito antecedente ipsam iustificationem. Iustificantur per gratiam Dei, sive per gratuitam ipsius misericordiam, quae tamen gratuita non est ex parte Christi. Is enim appenso pretio redemptionem fecit ac meruit. Deus quippe ipsum praeconstituit victimam irae suae propitiatoriam in, seu interveniente effusione sanguinis eiusdem; disposuitque ut per fidem ad huius propitiationis participationem disponeremur.

Hoc autem totum Deus ordinavit ad ostensionem seu

commendationem iustitiae suae; quo debite et servato ordine consiliorum Dei, perficeretur remissio praecedentium ab origine mundi delictorum. Scilicet in tolerantia et longanimitate Dei, qui peccata tanto saeculorum fluxu patienter sustinuit, ut tempore gratiae, prouti iam dictum fuit, divitias ostenderet iustitiae suae. Quomodo? sub duplici respectu. Iustitiae suae qua iustus est, et qua iustificat impios. Suam enim in se iustitiam ostendit nolens parcere nisi in sanguine Unigeniti filii sui. Iustitiam autem qua iustificat impios ostendit ex peccatoribus iustos et sanctos faciens omnes qui credunt in Iesum Christum propitiatorem nostrum.

Atque in his tibi breviter delineavit Apostolus causas omnes, ac germanam doctrinam de iustificatione impii. Habes enim iustificationem esse gratuitam ex parte nostra; at ex parte Christi exactam fuisse ad omnem rigorem iustitiae. Hinc eiusdem iustificationis causa meritoria est ipse Christus. Causa formalis est remissio peccatorum et sanctificans Dei gratia. Causa disponens partialis et applicans, fides. Causa efficiens Deus misericors et iustus. Causa finalis ostensio iustitiae ac benignitatis Dei, et generatim Dei ipsius gloria.

W. 24—27. *Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quae est in Christo Iesu. Quem proposuit Deus propitiationem* (ἱλαστήριον, hostiam placatoriam) *per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiae suae, propter remissionem praecedentium delictorum. In sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiae eius in hoc tempore: ut sit ipse iustus et iustificans eum qui est ex fide Iesu Christi.*

Urgetur ulterius conclusio. Si tales erant omnium hominum dispositiones: si talis est a Deo invecta iustitia; ubi ergo est et quem amplius locum habet gloriatio tua o homo omnis qui iactas meritum ad iustitiam, et tu

maxime o Iudaee praefidens in operibus legis? Exsufflata est certe omnis gloriatio, et omnis ei locus ademptus. At per quam legem exsufflata est? Numquid per legem operum? Minime sane: si legem operum induxissem, non exsufflata sed forte potius invecta maneret gloriatio. Exsufflata est igitur per legem fidei quae ostendit omni merito carentibus, immo positive indignis gratis datam esse iustitiam. Ita quidem est; nam ex disputatis iure inferimus et colligimus iustificari hominem instrumento fidei sine operibus legis.; hoc est absque ullo merito praecedenti operum quorumcumque antevertentium ipsam iustificationem.

W. 27 — 28. *Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum? Non: sed per legem fidei. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis.*

Neque vero, subiungit admirationi cuipiam esse debet quod hactenus adstruximus. Numquid enim Deus est Deus tantum Iudaeorum? Nonne est aeque Deus Gentium? Certe est aeque Deus etiam Gentilium. Et quoniam quidem unus et idem est omnium Deus; unam quoque et eandem consequendae iustitiae rationem omnibus sine discrimine providit, tam gentilibus, quam Iudaeis; scilicet per fidem, cuius quidem omnes capaces extant.

At numquid saltem urgendo hanc oeconomiam iustificationis ex fide, destruimus iustificationis oeconomiam quae propria fuit mosaicae legis, et legem ipsam subvertimus? Deus avertat: immo vero legem et oeconomiam iustificationis ipsi propriam constabilimus et confirmamus; quandoquidem potest ostendi non aliam vignisse in V. T. iustificationis oeconomiam, quam ex fide et per fidem.

W. 27 — 31. *Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum? Non: sed per legem fidei. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis. An Iudaeorum Deus tantum? Nonne et Gentium? Immo et Gentium. Quoniam qui-*

dem unus est Deus, qui iustificat circumcisionem ex fide, et praeputium per fidem. Legem ergo destruimus per fidem? Absit: sed legem statuimus.

Proxime enunciatam propositionem demonstrat Apostolus capite insequenti, quod priusquam attingamus, ex dictis adverte 1. quid proprie valeant apud Paulum illa omnia: *ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo — Per legem enim cognitio peccati — Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est —* Et illud praecipue — *Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis.* Notum est Protestantes ex his ansam arripuisse inficiandi omnimode bonorum operum necessitatem ad iustificationem: itemque caeterarum quarumcumque dispositionum, excepta fide. Verum ex disputationis exhibito filo et contextu, patet per se illas assertiones plane in facto contineri, nimirum ut dicat Apostolus, attento facto eorum quae Iudaei gesserant, neminem posse praetexere meritum ad iustificationem; immo vero propter habitam ex lege cognitionem peccati, potius deprehendi positive demeritos; adeoque nonnisi gratuito potuisse iustificari.

Haec est per se vis illarum sententiarum. Non inficior tamen eas deducere ad ius, sive ad adstruendum universim neminem posse iustificationem mutuari ex operibus legis. At quo sensu et quomodo? In sensu nimirum praesentis quaestionis, ut nempe opera antecedentia ipsam primam iustificationem, nequeant habere ad eandem rationem meriti, praesertim proprie dicti; quod Romani illi ad quos scribit, sua contentione adstruebant. In hunc sensum praeclare dicit: *arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis*; et alia huiusmodi.

Est etiam animadvertendum quod Paulus spectat ipsa opera uti spectabant ea Iudaei, nimirum ut mere et pressere erant opera legis. His enim uti talibus praefidebant Iudaei illi, et legem, uti mere erat lex mosaica, tantopere

extollebant. Age vero lex mosaica in se inspecta, praecisione nempe facta a suo esse typico, et a fide quam excitabat in futurum reparatorem, per quod solum, uti inferius explicabitur, conferebatur gratia; non erat nisi nudus praeceptorum codex aptus ad ingerendam mandati notitiam, non autem ad vires ministrandas per collationem gratiae. Et similiter opera ipsa Iudaeorum sive moralia essent sive caeremonialia, inspecta per se, ut nimirum essent executio legis, in semetipsa considerata, et praecisione facta a fide in Christum qua quodammodo imbui atque informari deberent, opera erant sterilia atque, ut vocat Paulus (Gal. IV, 9), *infirma et egena elementa*. Porro haec plane opera hoc modo spectata iactabant Iudaei. Igitur tanto aequiori iure Apostolus eadem excludit a negotio salutis.

Substituit autem operibus fidem. Quo sensu et modo vult id esse intelligendum? Nimirum gratuita est prima iustificatio: *Iustificati gratis per gratiam ipsius* (cap. V). Ast eadem non debet homini conferri nisi animo apprehendat merita Christi, nisi fiat capax operum supernaturalium, ac reliquarum supernaturalium dispositionum. Fides ergo est prima dispositio aut conditio, et radix caeterarum. Ipsa autem fides et primum donum Dei constituit: neque enim infunditur ex antecedenti merito.

CAPUT IV

TEXTUS PAULINUS

1. Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem? 2. Si enim Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. 3. Quid enim dicit Scriptura? Credidit Abraham Deo; et reputatum est illi ad iustitiam. 4. Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. 5. Ei vero qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiae Dei. 6. Sicut et David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iustitiam sine operibus: 7. Beati quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. 8. Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum. 9. Beatitudo ergo haec in circumcisione tantum manet? an etiam in praeputio? (1) Dicimus enim quia reputata est Abrahae fides ad iustitiam. 10. Quomodo ergo reputata est in circumcisione, an in praeputio? Non in circumcisione, sed in praeputio. 11. Et signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiae fidei, quae est in praeputio: ut sit pater omnium credentium per praeputium, ut reputetur et illis ad iustitiam: 12. Et sit pater circumcisionis, non his tantum qui sunt ex circumcisione, sed et iis qui sectantur vestigia fidei, quae est in praeputio patris nostri Abrahae. 13. Non enim per legem promissio Abrahae aut semini eius, ut haeres esset mundi: sed per iustitiam fidei. 14. Si enim qui ex lege, haeredes sunt; exinanita est fides, abolita est promissio. 15. Lex enim iram operatur. Ubi enim non est lex, nec praevaricatio. 16. Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solum, sed et ei qui ex fide est Abrahae, qui pater est omnium nostrum. 17. (Sicut scriptum est: Quia patrem multarum gentium posui te) ante Deum, cui credidit qui vivificat mortuos, et vocat ea quae non sunt tamquam ea quae sunt. 18. Qui contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium, secundum quod dictum est ei: Sic erit semen tuum. 19. Et non infirmatus est fide, nec consideravit corpus suum emor-

(1) Absunt a greco textu, a syriacis, et a pluribus latinis voces: *tantum manet*:

tuum, cum iam fere centum esset annorum, et emortuam vulvam Sarae. 20. In repromissione etiam Dei non haesitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo: 21. plenissime sciens quia quaecumque promisit, potens est et facere. 22. Ideo et reputatum est illi ad iustitiam. 23 Non est autem scriptum tantum propter ipsum, quia reputatum est illi ad iustitiam: 24. Sed et propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum qui suscitavit Iesum Christum Dominum nostrum a mortuis: 25. Qui traditus est propter delicta nostra, et resurrexit propter iustificationem nostram.

COMMENTARIUS

Assumptum propositum in extrema parte capitis tertii iam persolvit, nimirum ostendens quomodo verum sit per iustificationem ex fide non subverti, sed confirmari oeconomiam veterem iustificationis et legis. Quo quidem Paulus triumphum plane refert de suis adversariis Iudaeis; id scilicet efficiens, ut non possint Pauli doctrinam reiicere, et in suo errore obfirmari, quin simul iudaicis institutis iniuriam irrogent, et valedicant. Id etiam emolumenti assequitur, ut maxime Iudaeos alliciat ad religionem christianam susceptam, in eaque confirmet: cum nimirum persuadet nova religione non ipsos evasisse antiquae refractarios et quasi proditores, sed idem illud iustitiae obtinendae iter insistere ad quod ipsa oeconomia mosaica Iudaeos duceret. Sermo autem non est heic de lege caeremoniali, quae utique per evangelicam fuit abrogata; neque praecise de lege morali ut per se inspicitur; sed nomine legis venit oeconomia seu ratio, qua V. T. homines doceret ad consecutionem salutis debere contendere.

Eiusmodi assumptum non poterat Apostolus efficacius evincere, quam assurgendo ad ipsum principem et caput Iudaicae nationis Abraham; cum quo etiam inita fuerant a Deo pacta pro se et suis posteris valitura, et cui praestitae fuerant temporalium, et maxime spiritualium bonorum omnium pro-

missiones. Si igitur constet Abrahamum ipsum non fuisse iustificatum alia oeconomia iustificationis quam oeconomia *fidei*; si constet divinum foedus ictum a Deo cum patriarcha Abraham non fuisse fundatum in circumcisione, sed in fide; si denique sit perspicuum Abrahamiticas promissiones non fuisse a Deo alligatas circumcisioni, ac reliquis proinde operibus legis, sed fidei; procul dubio constabit oeconomiam iustificationis etiam in V. T. vel in radice ipsa consideratam, non fuisse nisi per fidem; ac nonnisi ope fidei Iudaeos quavis aetate potuisse iustificari; nec in alio potuisse suam spem collocare, et iam non ex alio quam ex fide posse quempiam participationem Abrahamiticarum benedictionum nancisci.

In hunc scopum incipit: *Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem?* Sive: quid ergo dicemus patrem nostrum Abraham obtinuisse per opera legis carnalia, et nominatim per circumcisionem? Num hac et per illa dicendus est fuisse iustificatus? Minime sane. Si enim Abraham ex operibus iustificatus est, habet suae iustitiae gloriam apud homines, sed non apud Deum. Etenim iustitiam qua iustus fuit Abraham apud Deum Scriptura non tribuit operibus, sed fidei. Ergo si aliam iustitiam habuit ex operibus, hac potuit esse iustus coram hominibus, non autem coram Deo. Et re sane vera de iustitia qua Abraham Deo fuit acceptus, quid dicit Scriptura? *Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad iustitiam.* Ergo, inquit, Scriptura iustitiam Abrahae fidei tribuit, et per illam vocem *reputatum est* ostendit gratis et sine ullo antecedenti operum merito fuisse per fidem iustificatum. Id autem illustrat ista ratione, quia ei qui ponit meritum operis condignum ad mercedem, praemium non imputatur secundum *gratiam*; neque adhibetur cum eo *reputandi* vocabulum, quod est gratuito et non merenti, quasi merenti attribui; sed tali adscribitur praemium secundum debitum; et cum eo adhibentur verba *redditionis*, *retribu-*

tionis, et alia huiusmodi exprimentia mercedem meriti.

Contra si quis non ponat meritum ad mercedem, sed tantummodo credat et speret in eum qui iustificat impium, de hoc utpote nullum antecedens meritum habente ad iustitiam, bene dicitur quod fides eius reputatur ei ad iustitiam gratis ipsi collatam ex gratuito Dei proposito conferendae eidem gratiae. Iam vero de Abrahamo non legimus retributam ipsi esse iustitiam, sed fidem eius ad iustitiam esse reputatam. Ergo Abraham non ex operibus, sed gratis ex fide dicendus est fuisse iustificatus.

W. 1—6. *Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum, secundum carnem? Si enim Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Quid enim dicit Scriptura? Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad iustitiam. Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Ei vero qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiae Dei.*

Vultis, inquit, et aliam huius rei et doctrinae ex Scriptura haustae confirmationem? Accipite ex alio vestro patriarcha et iustificationis modulo propheta David. Quomodo describit statum iusti, et quibus vocabulis in eo designando utitur? Ipse similiter adhibet in iustificationis negotio *reputandi* vocabulum, aut non *imputandi* peccata. Licet enim homini impio peccata vere et proprie remittantur; nihilominus tegi dicit, ac non imputari, quia gratis remittuntur et nulla data condigna iniuriae compensatione; non secus ac tegi dicitur aut non imputari debitum illud, quod gratuito condonatur: sic enim tollitur et destruitur debitum, ut quasi non sit sublatus titulus eiusdem debiti, ex non facta a debitore solutione.

W. 6—9. *Sicut et David dicit beatitudinem hominis cui Deus accepto fert iustitiam sine operibus.*

Beati quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.

Age ergo, subinfert Apostolus, ex his Scripturae documentis, quasi ex modulis atque principiis poterimus informare iudicium de eo quod heic a nobis disputatur. Quaero enim beatitudo seu felicitas haec de qua disserit David, in quo invecta primum est et locum habuit in persona Abrahae, in circumcisione, an vero in praeputio? Profecto non in circumcisione sed in praeputio. Et patet a tempore quo iustificatus est Abraham. Nos enim ex Scriptura verba recitavimus illa: *Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad iustitiam.* Iam vero quo tempore haec de Abrahamo sunt dicta; quando iam erat circumcisus, an quando adhuc perseverabat in praeputio? Profecto quando perseverabat in praeputio, et nondum erat circumcisus. Atque hoc pacto circumcisio in Abrahamo supervenit iustificationi; adeoque non potuit esse eiusdem causa, sed signum obfirmans atque demonstrans iustificationem acceptam gratuito per fidem. In hunc porro modum effectum est ut Abraham constitueretur pater non solorum circumcisorum, sed omnium credentium in statu praeputii; qui se filios Abrahae constituant imitando fidem ipsius, quae instar Abrahae et ipsis reputetur ad iustitiam. Et sit pater circumcisorum, non uti talium, ac proinde non exclusive circumcisorum; sed omnium quotquot sectantur vestigia fidei, fideique insistunt quam pater noster Abraham exercuit utique in statu praeputii.

Igitur si attendatur epocha iustificationis Abrahae, sique ipsa inspiciatur institutio, natura, et destinatio primigenia circumcisionis; patet iustificationem non esse adnexam circumcisioni, sed fidei, et esse in se gratuitam. Si autem in Abrahamo parente primo omnium iustificandorum res ita habuit, quis hebraeorum diversam iustificationis viam sibi stratam suspicetur aut velit inire? Si insuper ita est iustificatus Abraham, ut non possint eius computari filii, nisi qui imitantes fidem ip-

sius similiter iustificentur, quis alium modum iustificationis sibi aucupetur, quin simul valedicat verae iustificationi et filiationi Abrahae? Quod si universa haec valent de circumcisione, praecipuo opere legis scriptae, et per quod instituta mosaica quae deinde successerunt, concepta veluti, et praeformata fuere; quid dicendum erit de reliquis operibus legis, quae ipsi circumcisioni subordinabantur?

W. 9 — 13. *Beatitudo ergo haec in circumcisione tantum manet, an etiam in praeputio? Dicimus enim quia reputata est Abrahae fides ad iustitiam. Quomodo ergo reputata est? In circumcisione, an in praeputio? Non in circumcisione, sed in praeputio. Et signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiae fidei, quae est in praeputio: ut sit pater omnium credentium per praeputium, ut reputetur et illis ad iustitiam. Et sit pater circumcisionis, non iis tantum qui sunt ex circumcisione, sed et iis qui sectantur vestigia fidei, quae est in praeputio patris nostri Abrahae.*

Quod si cuipiam, inquit Apostolus, non videntur ista satis; habeo quo argumentum sumam ex ipsa vi et ratione promissionum Abrahae factarum. Certe quidquid boni spiritualis a nobis sperari per iustificationem eique adnexa potest, in illis Abrahae promissionibus continetur. Videamus ergo an consecutio et possessio illarum promissionum fuerit adnexa operibus legis, an conditioni fidei. Dico, ait, adnexas fuisse non operibus legis, sed conditioni fidei. Et sane si haereditas Abrahamitica fuisset adnexa legi, sique ex operibus legis computandi forent Abrahami haeredes; iam 1. inanis in se resultaret fides Abrahami tantopere in Scripturis laudata, et cuius intuitu declaratum est fieri tot tantasque promissiones. 2. Ipsae vero promissiones iam censeri deberent abolitae, et omnis plane implementi incapaces. Lex enim iram operatur: ubi autem non est lex, nec praevaricatio. Nimirum: lex ea quam

praestat notitia agendorum vitandorumque, et determinatae sanctionis, facit ut qui eam violant, non sint simpliciter peccatores, sed praevaricatores, h. e. legis positivae et plane innotescentis, habentisque suam luculentam sanctionem transgressores. Iis igitur qui legem non observent, lex quin ullum bonum parere possit, est potius maioris irae et vindictae occasio. Age vero, ait Apostolus, nos dudum vidimus Iudaeos legis mandata nullatenus praestare. Igitur lex non aliud ipsis conciliare potest quam vindictam et mala. Et si hoc, quomodo poterit lex ipsis suppeditare consecutionem et implementum promissionum? Propterea, si Abrahamiticae promissiones fuissent legi adnexae; iam impossibile esset earum implementum.

Plane itaque ne hoc fieret, ut abolendae forent Abrahamiticae promissiones; Deus adnexuit haereditatis consecutionem fidei; ut ita daretur locus iustificationi gratuitae ex Dei dono: atque in hunc modum firmae et indefectibiles perseverent promissiones factae Abrahae in emolumentum totius posteritatis eius, non iis tantum qui alumni sunt mosaicae legis, sed et iis qui sunt alumni seu imitatores fidei Abraham, qui si non carnali, at certe spiritali fidei generatione pater est institutus omnium nostrum, sive Iudaei simus, sive gentiles.

W. 13—71. *Non enim per legem promissio Abrahae et semini eius ut haeres esset mundi, sed per iustitiam fidei. Si enim qui ex lege, haeredes sunt; exinanita est fides, abolita est promissio. Lex enim iram operatur. Ubi enim non est lex, nec praevaricatio. Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solum, sed et ei qui ex fide est Abrahae, qui pater est omnium nostrum.*

Sed iam haec ipsa appellatio patris tributa Abrahamo tertium suppeditat Apostolo argumentum, qui utique, inquit, Abraham pater est omnium nostrum quicumque simus: atque

ex ipsa institutione huius paternitatis Abraham patet veritas eorum quae disputo. Etenim (Gen. XVII, 5) ubi redditur causa nominis Abram mutati in Abraham, haec ratio redditur : *quia patrem multarum gentium te constitui*. Non igitur Iudaeorum tantum pater institutus fuit Abraham, sed et reliquarum gentium. Et licet non sit talis generatione carnali et in oculis hominum, talis tamen est coram Deo cui credidit, fisus promissionibus illius qui quos vult suscitat a mortuis, qui aequale imperium habens in non entia atque in entia, vocat ea quae non sunt, quasi iam sint. Atque Abraham quidem in hoc ipso exercuit spem certam de re de qua nulla naturalia spei argumenta aderant ; scilicet quod fieret pater multarum gentium ; iuxta promissionem ipsi factam (Gen. XV) quod futurus esset auctor posteritatis, quae numero aequaret multitudinem stellarum. Et non vacillavit in sua fide, nec consideravit obstacula quae rem facerent naturaliter impossibilem ; nempe corpus suum emortuum, cum iam fere centum esset annorum, et emortuam vulvam Sarae. Ob haec, inquit, et similia ne minimum quidem diffidit de promissione Dei, sed forti et firma fide credidit, deditque Deo gloriam, quem hac sua inconcussa fide professus est summe veracem et omnipotentem, et qui sua promissa quaecumque sint, utut naturae vires superent, potest exequi. Atque haec est illa praeclara et insignis fides quae reputata est illi ad iustitiam. Ipsa igitur Abrahae paternitas est ipsius fidei fructus, neque aliter est ea constituta quam ut sit Abraham pater omnium gentium, omnium scilicet qui, uti dictum est, eius fidem imitando ipsius filios se constituunt.

VV. 17 — 23. (*Sicut scriptum est : quia patrem multarum gentium posui te*) *ante Deum cui credidit* ; *qui vivificat mortuos, et vocat ea quae non sunt, tamquam ea quae sunt. Qui contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium, secundum quod dictum est ei : sic erit semen tuum. Et non in-*

firmatus est fide, nec consideravit corpus suum emortuum, cum iam fere centum esset annorum, et emortuam vulvam Sarae. In repromissione etiam Dei non haesitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo, plenissime sciens, quia quaecumque promisit, potens est et facere. Ideo et reputatum est illi ad iustitiam.

Haec cum ita sint, inquit, iam possumus de nostra sorte et conditione iudicare. Patet enim ex disputatis non fuisse scriptum de solo Abrahamo *quia reputatum est illi ad iustitiam*; at etiam propter nos, dummodo et nos Abrahae fidem imitemur. Oportet enim filios eadem iustificationis forma frui ac suum parentem; et promissionum participes similiter se habere, ac is cui primo datae sunt promissiones. Deinde Abraham, ex dictis, sic est iustificatus non sibi soli sed in typum et exemplar omnium iustificandorum. Ut igitur ab initio, sic nobis quaerenda est iustitia ex fide.

Sed quod erit nostrae fidei obiectum? Profecto obiectum ipsum praecipuum promissionum Abrahae factarum, et in quod ultimo eaedem resolvebantur, scilicet Christus Dominus noster, quem Deus suscitavit a mortuis, qui traditus est ad abolenda nostra delicta, et resurrexit ad nostram iustificationem, seu vitae nostrae novitatem praeformandam atque fovendam. Quibus quidem Apostolus complexus est omnia quae ad fidem in Christum praecipue pertinent. Nam per resurrectionem proditur eius divinitas, et naturalis filiatio ex Patre. Altero autem versiculo expressit quae pro nobis in assumpta carne passus est. Haec enim duo locum habuerint necesse est, ut condigna foret oblata pro nobis satisfactio.

W. 23—25. *Non est autem scriptum tantum propter ipsum, quia reputatum est illi ad iustitiam: Sed et propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum qui suscitavit Iesum Christum Dominum no-*

strum a mortuis. Qui traditus est propter delicta nostra , et resurrexit propter iustificationem nostram.

Quaeres quomodo dici potuerit ab Apostolo circumcisionem non fuisse causam iustificationis, sed signum tantum ; cum alioquin sciamus eandem sacramentum fuisse V. L. ad delendum peccatum originale praecipue ordinatum. Verum adverte primo Apostolum loqui de circumcisione inspecta in persona Abrahae, in quo certe non potuit habere eum effectum, ut primam conferret iustificationem , quam Abrahamus tanto ante acceperat. Confer (Gen. XV collat. XVII). In posteris fuit utique circumcisio sacramentum et iustificationis organum; at non praecise in se inspecta et quatenus esset circumcisio ; sed quatenus excitabat fidem in Christum , aut certe ad futurum reparatorem referebatur , eumque praefigurabat. Siqua ergo iustitia a circumcisione dimanabat , non fluebat ab ea ut legis opus erat et legalis caeremonia. Uti talis utique non erat nisi signum externum acceptae iustificationis , et aggregationis populo quem sibi Deus praeelegerat. Iustitia ab ea redundabat ut erat signum protestativum fidei in futurum redemptorem. Quoniam ergo non sic Iudaei considerabant circumcisionem , sed ut erat opus legis; et nihilominus eam uti iustificationis causam volebant agnoscere; merito id inficiatur Apostolus, et eam coarctat intra limites superius definitos. Quod si Iudaeorum aliquis voluisset circumcisionem inspicere uti protestationem fidei; iam hoc ipso vel nolens admisisset Iudaeos iustificatos esse non vi operum legalium , sed gratis per fidem ; adeoque huius formae etiam in V. T. iustificationem hominis extitisse.

CAPUT V

TEXTUS PAULINUS

1. Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus (1) ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum: 2. Per quem et habemus accessum per fidem in gratiam istam in qua stamus, et gloriamur in spe gloriae filiorum Dei. 3. Non solum autem, sed et gloriamur in tribulationibus: scientes quod tribulatio patientiam operatur, 4. Patientia autem probationem, probatio vero spem: 4. Spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis. 6. Ut quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est? 7. Vix enim pro iusto quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori? 8. Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus, 9. Christus pro nobis mortuus est. Multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum. 10. Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii eius, multo magis reconciliati, salvi erimus in vita ipsius. 11. Non solum autem: sed et gloriamur in Deo per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus. 12. Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt: 13. Usque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset: 14 Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem praevaricationis Adae, qui est forma futuri. 15. Sed non sicut delictum, ita et donum. Si enim unius delicto multi mortui sunt; multo magis gratia Dei et donum in gratia unius hominis Iesu Christi in plures abundavit. 16. Et non sicut per unum peccatum, ita et donum. Nam iudicium quidem ex uno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in iustificationem. 17. Si enim unius delicto mors regnavit per unum; multo magis abundantiam gratiae, et donationis, et iustitiae accipientes, in vita regnabunt per unum Iesum Christum. 18. Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem; sic et

(1) Graece: ἔχομεν, *habemus*; et sic postulat sensus.

per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitae. 19. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi ; ita et per unius obeditionem iusti constituentur multi. 20. Lex autem subintravit ut abundaret delictum. Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia ; 21. Ut sicut regnavit peccatum in mortem , ita et gratia regnet per iustitiam in vitam aeternam , per Iesum Christum Dominum nostrum.

COMMENTARIUS

Exitus capitis quarti finem imposuit primae parti epistolae quam explanamus. In ea porro exhaustum , atque omnimoda demonstratione firmatum habetur omne id quod Apostolus primo et per se evincendum susceperat. Siquidem in tuto et perspicuo posuit iustificationem non ex merito operum legis , sed ex virtute fidei repetendam esse. Itaque et commemorata prima pars vere et proprie ex tota epistola elenctica , seu assumpti demonstrativa est, et potuisset heic Paulus disserendi finem facere. Verum non satis ipsi erat quasi negative docuisse in quo non sit iustitia , quodque quaerenda sit homini iustitia ex fide. Quanti eadem facienda sit , sive quantopere ad bonum seu felicitatem hominis conducat , quosque effectuś pariat, ac quem statum inducat; necesse est ut ex consequenti manifestet. Debebant enim homines allici ad hanc formam iustitiae , eique maximopere affici ; praesertim Iudaei qui nihil aliud quam mosaica instituta et legalem iustitiam sapientes, minimum idonei erant ad christianam iustitiam pro aequo et bono existimandam.

Id igitur agi incipit capite isto quinto , quo etiam secunda pars dogmaticae nostrae epistolae inchoatur. De effectibus ergo universim christianae iustificationis et iustificatorum statu inquit Apostolus : *Iustificati ergo ex fide pacem habemus ad Deum* ; etc : Nempe : quoniam ergo constat iustitiam nostram esse iustitiam gratuitam per fidem; en qualis ipsa est ac quales fructus eadem nobis par-

turit. Iustificati ex fide pacem habemus cum Deo, non quidem in meritis nostris fundatam, sed mediatoris Domini nostri Iesu Christi, per quem, interventu fidei, apertus est nobis aditus ad istam reconciliationis gratiam, in qua moramur et persistimus, et in qua gloriamur ob spem, seu certam expectationem gloriae quae est praeparata filiis Dei. Non modo autem hunc colligimus fructum; sed sub commemorata iustitia eo pertingimus, ut gloriemur de tribulationibus, eo quod sciamus tribulationum perpessionem producere patientiam; patientiam autem ex se gignere experimentum, quo nos tum Deo tum nobismetipsis probamus; experimentum autem progenerare spem. En ergo qualis ac quanta sit iustificatio per fidem, quamque nos felices tum in altera, tum in hac ipsa vita, vel sub ipsis persecutionibus et aerumnis possit constituere!

W. 1 — 5. *Iustificati ergo ex fide pacem habemus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum. Per quem et habemus accessum per fidem in gratiam istam in qua stamus, et gloriamur in spe gloriae filiorum Dei. Non solum autem, sed et gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur; patientia autem probationem; probatio vero spem.*

Nec vero, inquit, eiusmodi spes talis est ut possit sperantem confundere, seu pudore afficere, et sua expectatione frustrari. Praeterquam enim quod spes haec prout nititur verbo Dei promittentis, est prorsus infallibilis; Deus ipse tot ac talia dedit nobis pignora amoris sui, ut omnem timorem sustulerit. Est autem primum pignus charitas ipsa Dei diffusa in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis. Quid enim possimus non sperare a Deo, quando Deus pro arrha et pignore dat et intus cum ipsa iustificatione communicat nobis, et effundit in cordibus nostris ipsum Spiritum suum? An praestantius nobiliusque nobis pignus dare potuit; aut eo dato quid porro poterit denegare?

V. 5. *Spes autem non confundit: quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis.*

Sed est et alterum, inquit, spei pignus ex parte Christi. Ad quid enim Christus pro nobis adhuc impiis et peccatorum infirmitate languentibus, tempore praescripto, mortuus est, nisi ut suam in nos caritatem ostenderet, et spem nostram firmaret? Ac si ita nobiscum se gessit cum adhuc impii essemus, quid facturum putabimus nobiscum sanguine ipsius iam reconciliatis? Dixi, inquit, Christum pro nobis iniquis mortuum esse: nam quis est qui velit mori pro homine iusto? Ad summum invenietur, qui pro iusto et sibi benefico contentus sit mori; at pro iusto simpliciter nemo est qui mortem velit oppetere.

W. 6 — 7. *Ut quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est? Vix enim pro iusto quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori.*

Tertium argumentum spei desumit Paulus ex parte Dei, ex amore nempe quo Deus pro nobis adhuc peccatoribus non dubitavit morti tradere Filium suum. Quanto igitur magis promptus paratusque erit ad conferenda nobis omnigena beneficia quae numquam primum illud et omnium maximum exaequare poterunt; atque hoc tempore quo iam sumus ipsi reconciliati et amici effecti per sanguinem Filii eius? Si enim per mortem Filii sui nos inimicos suos sibi reconciliavit; quanto magis in vita eiusdem Filii sui nos iam reconciliatos et amicos salvaturus est? Sed est et aliud: nam non solum reconciliati et amici Dei evasimus per Iesum Christum, verum etiam tales qui possimus gloriari de Deo tamquam patre et auctore omnis nostrae reconciliationis. Quid autem huiusmodi a Deo ipso sperare et exspectare non possint?

W. 8 — 12. *Commendat autem caritatem suam Deus in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus, Christus pro nobis mortuus est: mul-*

to igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius salvi erimus ab ira per ipsum. Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem Filii eius; multo magis reconciliati, salvi erimus in vita ipsius. Non solum autem, sed et gloriamur in Deo per Dominum nostrum Iesum Christum per quem nunc reconciliationem accepimus.

Haec omnia praeclare habent (visus est sibi Paulus audire Iudaeos obiicientes); at nobis non suadetur ipsa subiecti unde tot ac tanta repetis, possibilitas. Est enim rationi congruum ut quisque ex propriis iustificetur operibus, propriaque individuali iustitia iustus extet. Quomodo autem sit possibile ut quis iustificetur non ex suis operibus; ac vicissim iustus emergat ex alterius iustitia sibi communicata? Itane? inquit Apostolus: convincam vos argumento ad hominem. Vos Iudaei et legis periti certe fatemini ex uno homine Adamo in omnes et singulos homines propagata esse duo, nimirum iniquitatem seu maculam peccati, et inde consequentem mortis condemnationem. Igitur iniquitas unius potuit esse iniquitas singulorum ex eodem progeneratorum; et inobedientia unius potuit omnibus imputari. A fortiori ergo gratia unius potest evadere gratia caeterorum qui ex isto capite progenerantur. Sicut ergo nati carnali generatione ex Adamo peccatum ipsius et condemnationem participant; ita quicumque spiritali generatione per baptismum nascuntur in Christo, eius gratiam et gloriam, sive felicitatem participare possunt, et quantum est ex parte Christi, revera participant.

Ob hanc rem Paulus sermonem admiscet, ac nobis perinsignem suppeditat Scripturae locum de peccato originali. Inquit igitur: *propterea*; cum scilicet tanta bonorum dimanatio atque effusio habeatur a Christo; eiusmodi ab uno in omnes iustitiae dimanatio ac diffusio sic est concipienda. Sicut per unum hominem Adamum in persona scilicet ipsius peccatum intravit in hunc mundum, et similiter in

persona ipsius intravit in hunc mundum mors; per peccatum enim Adam factus est et peccator et mortalis: atque ita prima vice in mundo extitit homo peccator et mortalis; et sicut hunc in modum ab Adami persona mors est propagata ad personam omnium, quoniam et ipse antecedenter titulus seu debitum mortis, reatus peccati, est ad omnes propagatus.

Hic debuisset ac voluisset Paulus statim subiungere alterum membrum comparationis, ac dicere quod denique dicit (vers. 18) *Sic per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitae* At succurit ei ante completam comparationem, probatio ex facto petita illius asserti: *et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt*; nimirum propagata est mors ad omnes, quia ad omnes propagatus est peccati reatus. More suo, novo hyperbato Paulus indulget, atque parenthesim intercludens sic arguit: Ita est, mors non potest in aliud resolvi quam in reatum culpae ex uno Adam communicatum omnibus. Deus enim ab initio fecit hominem inexterminabilem, sive immortalem. Si ergo moritur homo, non est in praesenti ordine ex conditione naturae, sed in poenam peccati. Sed hoc peccatum non potest esse actuale: ergo sit oportet originale.

Probat mortem refundi non posse in peccatum actuale eorum qui moriuntur. Si enim refundenda esset in peccatum actuale, in iis tantum verificari deberet, qui transgrediantur aliquod Dei mandatum eo modo et in iis adiunctis in quibus transgressus fuit Adam, ut similem ac ipse poenam referre possint. Nempe in iis tantum verificari deberet, qui instar Adami violarent praeceptum Dei positivum, et cui a Deo fuerit adnexa sanctio subeundae mortis in trasgressionis poenam. Atqui inquit, non ita plane contingit. Pueri enim sunt plane incapaces transgressionis, et tamen ad unum omnes moriuntur. Praeterea ab Adamo usque ad aetatem Moysi nulla lex positiva Dei vi-

guit ; adeoque nulla habere locum potuit legis positivae transgressio , multo minus transgressio legis habentis adiunctam sanctionem poenae mortis ; et tamen regnavit mors ab Adam usque ad Moysem indifferenter in omnes. Ergo mors non potest refundi in peccatum actuale eorum qui moriuntur : debet tamen refundi in aliquod peccatum ; cum a principio homo factus sit immortalis : oportebit ergo mortem refundere in peccatum illius qui transgressione legis positivae habentis adnexam sanctionem mortis eam sibi et posteris comparavit : et non potest omnibus intelligi applicita mortis poena, quin per prius intelligatur applicitus reatus culpae, qui talem poenam promeruit.

W. 12 — 15. *Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit , et per peccatum mors ; et ita in omnes homines mors pertransiit , in quo omnes peccaverunt. Usque ad legem enim peccatum erat in mundo , peccatum autem non imputabatur , cum lex non esset. Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen , etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem praevaricationis Adae , qui est forma futuri.*

Potuisset hic Apostolus iam resumere et absolvere institutam comparationem. Ast ut mentem caelesti doctrina redundantem gestabat, succurrit ei haberi excessum ex parte Christi afferentis utilitatem humano generi prae Adamo inferente eidem damnum. Unde nondum mente conquiescens novae parenthesi locum permittit. Quasi ergo corrigens et emendans priorem ideam, resumit non eandem tamen fuisse extensionem et intensitatem damni parti ex delicto Adae, ac sit extensio et intensitas emolumenti comparati ex dono gratiae Christi. Si enim unius delicto multi titulum et debitum mortis , ac mortem ipsam spiritualem contraxerunt ; multo magis abundavit in eiusmodi multis damnificatis per Adam , gratia Dei et donatio facta in iustitia et gratia unius hominis Iesu Christi. Quomodo hoc ? Quia non

sicut per unum peccatum processum est ad omnium perniciem; ita procedit donatio. Siquidem iudicium quidem processit in condemnationem ex una originali noxa: gratia autem non iustificat nos a sola originali noxa, sed ab omni alio quovis peccato etiam actuali. Atque in hunc modum si per unum hominem regnavit mors in omnes homines; multo magis per unum Iesum Christum regnabunt vitae restituti, accipientes ab eo abundantiam gratiae, donationis, et iustitiae.

W. 15 — 18. *Sed non sicut delictum, ita et donum. Si enim unius delicto multi mortui sunt; multo magis gratia Dei et donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit. Et non sicut per unum peccatum, ita et donum: nam iudicium quidem ex uno in condemnationem; gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Si enim unius delicto mors regnavit per unum; multo magis abundantiam gratiae, et donationis, et iustitiae accipientes, in vita regnabunt per unum Iesum Christum.*

Habes iam absolutas parentheses: en tibi alteram comparationis partem, quae versiculo duodecimo debebatur. Igitur sicut per unius delictum processum est in condemnationem omnium hominum; sic per unius iustitiam proceditur in iustificationem vitae spiritualis et aeternae foecundam. Sicut enim per inobedientiam unius hominis non repugnavit multos constitui peccatores, ita non repugnat multos constitui iustos per unius hominis obeditionem.

W. 18 — 19. *Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem; sic per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitae. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi; ita et per unius obeditionem iusti constituentur multi.*

In quibus omnibus oppositionibus *unius* et *multorum* adverte Paulum non spectare numerum quasi non omnes

dicat, sed aliquos tantum salvatos per Christum: sed spectare iuxta suum institutum contrapositionem unitatis ad multitudinem; ita ut quemadmodum non fuerit absurdum multitudinem laedi ab unitate, sive lapsum unius individui in alia individua derivari; sic non sit absurdum de iustitia quae ab uno individuo in aliud dimanet. Hoc sane suadet scopus: hoc illud evincit quod etiam respectu Adae dicat *multos* tractos fuisse in condemnationem, cum tamen fuerint omnes. Quod in graeco textu non dicat *multos*, sed articulo praefixo οἱ πολλοί (i molti). Quod denique semper membra paria constituat. Nam quod in vulgata legimus (v. 15) *in plures*, ex graeco textu (τοὺς πολλούς) ad *multos* est revocandum. Sed iam ad textum redeamus.

En tibi, inquit, quemadmodum gratia Christi possit adeo prodesse. Numquid tantumdem dici potest de lege? Enimvero quid ipsa interim praestitit durante eius regno, donec supervenerit gratia? Lex tam longe abfuit ab eo ut Adae peccatum delere valeret; ut imo, si attendatur factum et eventus, dicenda sit subingressa esse, et eiusmodi temporis intercapedine viguisse, ut abundaret delictum. Id porro non potuit retardare vim gratiae: haec enim abundantia delicti usa est ad sui redundantiam. Ut sicut usque ad id tempus per universum orbem regnavit peccatum in perniciem et mortem peccatorum; ita postmodum regnet in universo orbe gratia adducens iustitiam, et per eam homines perducens ad vitam aeternam; idque per meritum redemptoris ac Domini nostri Iesu Christi.

VV. 20—21. *Lex autem subintravit ut abundaret delictum. Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia. Ut sicut regnavit peccatum in mortem; ita et gratia regnet per iustitiam in vitam aeternam, per Iesum Christum Dominum nostrum.*

Vides in data expositione quam expedita, perspicua, et efficax habeatur confirmatio dogmatis peccati origina-

lis. Itaque primo non sunt audiendi qui cum Gagnaeo et Erasmo sententiam v. 12 spectant uti absolutam in se et minime complendam, prout diximus, ex v. 18; quasi dicatur: Sicut per unum hominem peccatum intravit in hunc mundum, et per peccatum mors; ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt. At quorsum isthaec comparatio inter ingressum peccati in mundum per unum hominem, et ingressum mortis per peccatum? Iuxta Pauli scopum tria erant ex parte Christi connotanda: iustitia personalis ipsius; eiusdem iustitiae in nos omnes dimanatio; propagatio vitae ex communicatione iustitiae. Similiter ergo ex parte Adami totidem debuerunt in comparatione designari: peccatum ipsi personale cum personali poena, scilicet morte; propagatio peccati ad omnes posteros: inde vero et debitum ac propagatio mortis. Haec talia sunt quae constructionem ac comparationis membra postulent omnino ut a nobis fuerunt digesta.

Hinc etiam merito recedimus a Bellarmino, Estio, aliisque autumantibus peccatum in illis verbis: *Sicut per unum hominem peccatum intravit in hunc mundum,* non sonare peccatum personale Adami in ipsoque adhuc permanens; sed propagatum in omnes, h. e. ipsum peccatum originale. Nimirum quasi dicat: iniquitas in orbem invecta est per unum hominem, quippe per eum regnat in omnes peccatum originale. Non est hic locus indulgendi prolixis disputationibus. Illud unum repetimus: institutum Pauli exigere tres recensitos terminos ex parte Christi: iustitiam et vitam personalem; propagationem iustitiae; et inde vitae propagationem. Iidem termini, si probare voluit intentum Apostolus, fuerunt in Adamo constituendi; ac proinde peccatum et mors personalis ipsius in verbis: *peccatum intravit in hunc mundum, et per peccatum mors*; mors derivata in omnes in verbis: *et ita in omnes homines mors pertransiit*: deni-

que titulus cui nitatur ista propagatio mortis, nempe propagatio reatus culpae : *in quo omnes peccaverunt.* In interpretatione quam impugnamus nil tale habetur, immo vitiosa resultat ταυτολογία. Habebitur enim : per unum hominem propagatum est ad omnes peccatum originale, et similiter propagata est mors ; et ita in omnes homines mors est propagata. Quid secundum incisum differt a primo ?

Verba *in quo omnes peccaverunt*, continent ex dictis titulum cur omnes mortis poenae subiiciantur. Inepte autem et perabsurde Pelagius (in suo comment.) peccatum intellexit imitationis. Vidimus enim Paulum expresse et directe excludere ideam peccati actualis et imitationis; atque in hunc finem interposuisse argumentationem ex morte parvulorum, et eorum qui occubuerunt sub lege naturae ; qui profecto non potuerunt peccare in similitudinem praevaricationis Adae.

Titulus ergo debiti seu poenae mortis quaerendus ex Paulo est in peccato Adae. Sed hic titulus non haeret tantum personae Adami; sed ut communicatur poena, ita titulus ipse situs in reatu culpae debet communicari. Nec sufficit ut intuitu Adami peccantis, omnes eius posteri privati sint una cum ipso immortalitate, et mortales effecti. Paulus enim non dicit : *et ita in omnes homines mors pertransiit, quoniam Adam peccavit* ; sed : quoniam *omnes* in Adam *peccaverunt*. Deinde τὸ *peccaverunt* non est sane debitum mortis contraxerunt. Tertio si contendit Apostolus mortem refundi non posse in peccatum actuale, cum ex adverso concludit refundendam esse in originale ; in ea notione sumit et sumere debet peccatum originale, in qua sumit actuale quod excludit. Sed actuale sumit in notione reatus culpae qui praestet titulum poenae mortis. Ergo similiter sumit peccatum originale. Quarto subnexa argumentatio nititur hoc tacito fundamento non posse quempiam, supposita primigenia immor-

talitate, morte plecti, nisi reus sit praevaricationis similiter ac Adam qui primus mortem incurrit; nempe legis positivae, et cui pro sanctione poena mortis fuerit constituta. Ex Paulo ergo, ut omnis homo iuste possit mori, debet instar Adami in propria persona censeri praevaricator. Cum autem talis ex facto proprio censeri nequeat; debet talis censeri ex facto Adami; adeoque omnis homo participative saltem inveniri debet infectus ipsa iniquitate. Sed caeteris omissis, si res explicanda foret de solo titulo externo habente fundamentum in peccato solius Adam, iam nihil Paulus efficeret sua argumentatione, et esset plane inefficax ad suum scopum comparatio inducta ex culpa Adami. Quod enim in quaestionem vocabatur illud erat, quomodo interna iustitia unius hominis Iesu Christi posset fieri interna iustitia omnium hominum, atque ita titulus internus et cuique personalis ad vitam. Ad hoc quid valuisset exemplum Adae extrinsece tantum agentis in perniciem humani generis? Per id non fiebat manifestum quomodo personalis unius interna iustitia posset communicari aliis ab eodem distinctis. Solus internus reatus culpae ex Adamo in omnes posteros propagatus poterat esse inductio opportuna explicandae possibilitati communicationis iustitiae. Igitur reatus internus culpae omnino fuit hoc loco ab Apostolo urgendus.

CAPUT VI

TEXTUS PAULINUS

1. Quid ergo dicemus? permanebimus in peccato ut gratia abundet? 2. Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo? 3. An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? 4. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus. 5. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul et resurrectionis erimus: 6. Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est; ut destruatur corpus peccati, et ultra non serviamus peccato. 7. Qui enim mortuus est, iustificatus est a peccato. 8. Si autem mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam vivemus cum Christo: 9. Scientes quod Christus resurgens ex mortuis iam non moritur: mors illi ultra non dominabitur. 10. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo. 11. Ita et vos existimate vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo, in Christo Iesu Domino nostro. 12. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis eius. 13. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis viventes, et membra vestra arma iustitiæ Deo. 14. Peccatum enim vobis non dominabitur: non enim sub lege estis, sed sub gratia. 15. Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit. 16. Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis eius cui obeditis, sive peccati ad mortem, sive obeditionis ad iustitiam? 17. Gratias autem Deo, quod fuistis servi peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinae, in quam traditi estis. 18. Liberati autem a peccato, servi facti estis iustitiæ. 19. Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestrae: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiae, et iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire iustitiae in sanctificationem. 20. Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis iustitiae. 21. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est. 22. Nunc vero liberati a peccato; servi autem facti Deo, habetis fructum

vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam 23. Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita aeterna, in Christo Iesu Domino nostro.

COMMENTARIUS

Explicata efficacia est iustitiae christianae ad delenda praeterita peccata. At vero inabsoluta maneret eius commendatio, nisi ostenderetur similiter eius facultas et vis ad peccata in posterum removenda, et ad vitae novitatem ingerendam in iis qui ipsam participent. Quod tanto magis necessarium fuit ut tractaretur, quanto facilius erat ut Iudaeo-christiani, aut etiam reliqui, ex commemorata gratiae per Christum abundantia inferrent posse quemvis sub ea impune indulgere peccatis, utpote quae sint per Christi gratiam redundantem absorbenda, et nova gratiae accessione cumulanda. Id iam agit Paulus in capitibus VI, VII et VIII. Atque ut efficacior sit disputatio, quod legi gratiae attribuit, legi mosaicae derogat, ostendens hanc fuisse legem quae, licet per accidens, foveret peccatum; illam autem esse legem quae per se recta ducit ad vitae novitatem. Sumit igitur occasionem ab iis quae dixerat extremis duobus verisiculis capitis V: *Lex autem subintravit ut abundaret delictum. Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia*; etc. Ex his tria sese offerebant explicanda: 1. Non esse consequens ex abundantia gratiae ut indulgeamus peccato. 2. Legem mosaicam fuisse quodam vero sensu fomentum peccati: 3. Legem evangelicam iam esse legem iustitiae et vitae. Primum declarat hoc capite sexto: in septimo et octavo ex ordine duo sequentia exponit.

Incipit igitur: *quid ergo dicemus? permanebimus in peccato, ut gratia abundet?* Cum scilicet sub evangelio tanta existat gratiae abundantia; an inferre fas est praestare ut perseveremus in peccato, ad eum finem ut

gratia abundet, et facto ipso innotescat illa gratiae abundantia quae sit hactenus commendata ?

Absit, inquit, id avertat Deus. Huius autem negationis hoc argumentum profert : qui dici debent et sunt mortui peccato, nullo pacto possunt permanere et vivere in illo. Sed qui legem evangelicam susceperunt, dici debent et sunt mortui peccato. Igitur ; etc.

W. 1—2. *Quid ergo dicemus ? permanebimus in peccato, ut gratia abundet ? Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo ?*

Probat minorem exhibiti argumenti sic: qui legem evangelicam susceperunt, baptizati sunt. Sed qui baptizati sunt, dici debent et sunt mortui peccato. Ergo. Et sane, inquit, baptismus per trinam hominis immersionem in aquam, et eiusdem trinam emersionem ex aquis, est consepultio hominis et conresurrectio cum Christo ; sive est expressio et reproductio in homine tum sepulturae et mortis Christi, tum eius resurrectionis ; mystice prodens quod ut Christus mortuus est vitae naturali, et fuit sepultus; ita homo moriatur et sepeliatur peccato ; et ut Christus novae vitae est restitutus, et quidem agilitate, penetrabilitate, aliisque dotibus resurrectionis affectae ; ita etiam homo novam vitam spiritualem vivere incipiat, et quidem imitantem in suis proprietatibus proprietates corporis gloriosi Christi. Age ergo qui talis baptismo efficitur, et nativa eius expressione et destinatione talia onera suscipit, an poterit permanere in peccato, et eidem indulgere ?

W. 3 — 4. *An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus ? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem : ut quomodo Christus resurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitae ambulemus.*

Atque ut dicta melius innotescant, addit: dixi debere nos resurgere cum Christo in novitatem vitae. Nam per bapti-

snum *insiticii* (σύμφυτοι) facti sumus, seu inoculati Christo crucifixo, et veluti unum cum eo effecti, ut ramus insitus unum efficitur cum trunco cui inseritur. Si autem unum efficimur cum Christo crucifixo, easdem cum ipso vices nobis subire oportebit; adeoque ut Christus mortuus est propter peccata, ita et nos mori peccato necesse est; et uti Christus novae vitae resurrexit, ita et nos in vitae novitatem resurgere debemus.

V. 5. *Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius; simul et resurrectionis erimus.*

Quod si a me quaeratis, inquit, quemadmodum reipsa fieri possit ac debeat ut moriamur cum Christo; sciatis nos eo ipso quod per baptismum imaginem mortis Christi induimus, quemadmodum Christus mortuus est ex tolerata crucifixione; ita et nos debitum suscipimus, ut crucifigamus veterem nostrum hominem, i. e. vetustatem et corruptionem peccati, perversas actiones ex Adamo contractas, seu nos ipsos quatenus tali vetustate sumus impliciti. Ut ita aboleatur substantia peccati, et non amplius peccatorum tyrannidi subdamur. Sicut enim servus mortuus non servit amplius; sic et nos, per baptismum peccato mortui, ab eius tyrannide liberi, adeoque constanter erimus iustificati.

W. 6 — 8. *Hoc scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, et ultra non serviamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est a peccato.*

Cum sit perspicuum vi baptismi recedendum esse a peccatis, praeclara schesi ulterius demostrat, eiusdem intuitu sic esse a culpa recedendum, ut permanenter fiat. Baptismus enim est expressio resurrectionis quae in Christo numquam est defectura. Christus enim resurgens ex mortuis iam non moritur; mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est pro peccato tollendo, semel et determinato tempore mortuus est; quod autem novam vitam gloriosam inivit, vivit iam Deo indefectibili et immortali; adeoque et eius nova vita indefectibilis est atque immortalis.

Similiter satis est nos semel vixisse peccato : iam ipsi mortui sumus vi baptismi : iam vivimus Deo in Christo Iesu : unde et talis vita nostra sit oportet permanens et indefectibilis. Faciendum est ergo ut non regnet peccatum in nostro mortali corpore ; nec obtemperemus pravis eiusdem cupiditatibus. Itemque membra nostra non amplius esse debent instrumenta iniquitatis ad peccatum : sed exhibere debemus nos Deo tamquam resuscitatos a morte peccati, et novam vitam viventes ; et membra nostra iam debent esse instrumenta iustitiae et operum dignorum vita aeterna. Atque ita fiet ut peccatum non denuo dominetur nobis ; quod ostensum est quam sit absurdum ; cum non amplius vivamus sub lege mosaica, sed iam moremur sub lege gratiae.

W. 8—14. *Si autem mortui sumus cum Christo ; credimus quia simul etiam vivemus cum Christo. Scientes quod Christus resurgens ex mortuis iam non moritur ; mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel ; quod autem vivit , vivit Deo. Ita et vos existimate vos mortuos quidem esse peccato , viventes autem Deo , in Christo Iesu Domino nostro. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore , ut obediatis concupiscentiis eius. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato : sed exhibete vos Deo , tamquam ex mortuis viventes , et membra vestra arma iustitiae Deo. Peccatum enim vobis non dominabitur : non enim sub lege estis , sed sub gratia.*

Quae cum ita sint , inquit , quid ergo ? adhuc ne illi absurdae illationi inhaerebimus , et adhuc dicemus fas esse nobis indulgere peccato , quia non sumus sub lege , sed sub gratia ? Addit superius expositis argumentum deductum ex professione christiana a suis lectoribus iamdudum inita. Etenim, inquit, nescitis quod cuicumque vos ipsos addicitis ad obediendum voluntati et imperio eius , servi

illius evaditis, sive peccati ad mortis mercedem reportandam; sive obedientiae ad reportandam mercedem iustitiae? Atqui, fuistis olim servi peccati, sed iam Dei gratia ei valedixistis, et ex adverso professi estis ex corde obedientiam illi formae doctrinae cui vos sponte et libere devovistis. Sed haec doctrinae forma, doctrina nimirum evangelica, maxime abhorret a peccato, nosque in omne iustitiae opus urget atque inducit. Ergo bene vos considerare potestis uti iam exemptos a servitute peccati, et uti traductos ad servitutem iustitiae. Unde dicam humano modo et sensu, ut me accommodem imbecillitati vestrae ortae ex infirmitate carnis; saltem sic et quantum exhibuistis membra vestra in servitutem immunditiae et iniquitatis ad opera iniquitatis perpetranda; tantumdem et eodem pacto exhibete membra vestra in servitutem iustitiae ad opera sanctificationis excolenda.

W. 15 — 21. *Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit. Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis eius, cui obeditis; sive peccati ad mortem, sive obeditionis ad iustitiam? Gratias autem Deo quod fuistis servi peccati: obedistis autem ex corde in eam formam doctrinae, in quam traditi estis. Liberati autem a peccato, servi facti estis iustitiae. Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestrae: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiae et iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire iustitiae in sanctificationem. Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis iustitiae.*

Postremo exhortationem confirmat Apostolus ab effectu et exitu utriusque servitutis. Quem enim fructum perceperint ex servitute praestita aliquando impudicitiis, de quibus adhuc coguntur erubescere? Certe nullus alius inde fructus et exitus quam mors spiritualis animae, et mors aeterna. At vero liberati a peccato et addicti servituti Dei

habent fructum suum in sanctificatione animae, et exitum talis servitutis vitam aeternam. Habet enim peccatum sua stipendia sive suam mercedem, quae mors est et mors aeterna. Vita autem aeterna rependitur ex dono gratiae ob merita Christi Domini nostri.

Quae postrema verba non posuit Paulus quasi vita aeterna sit tantum gratia, non etiam merces bonorum operum. Sed quamvis vita aeterna pro nostris operibus iusto Dei iudicio sit reddenda (sicut ait ipse Paulus, *coronam iustitiae* eam appellans; *Quam reddet mihi*, inquit, *in illa die iustus iudex* (II Tim. IV, 8); nihilominus gratiam, idest gratuitum Dei munus nuncupat, quoniam ipsa bona opera pro quibus vita aeterna redditur, gratia sunt, idest gratis data iuxta eundem Apostolum (Eph. II, 10): *Creati in Christo Iesu in operibus bonis, quae praeparavit Deus, ut in illis ambulemus.* Inquit igitur:

VV. 21 — 23. *Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est. Nunc vero liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam. Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita aeterna, in Christo Iesu Domino nostro.*

CAPUT VII

TEXTUS PAULINUS

1. An ignoratis, fratres, (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur, quanto tempore vivit? 2. Nam quae sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est a lege viri. 3. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est a lege viri: ut non sit adultera si fuerit cum alio viro. 4. Itaque, fratres mei, et vos mortificati estis legi per corpus Christi, ut sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo. 5. Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum, quae per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti. 6. Nunc autem soluti sumus a lege mortis in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, et non in vetustate literae. 7. Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces. 8. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat. 9. Ego autem vivebam sine lege aliquando; sed cum venisset mandatum, peccatum revixit. 10. Ego autem mortuus sum: et inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem. 11. Nam peccatum, occasione accepta per mandatum, seduxit me, et per illud occidit. 12. Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et iustum, et bonum. 13. Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum. 14. Scimus enim quia lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, venumdatus sub peccato. 15. Quod enim operor, non intelligo. Non enim quod volo bonum, hoc ago; sed quod odi malum, illud facio. 16. Si autem quod nolo, illud facio: consentio legi, quoniam bona est. 17. Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. 18. Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle adiacet mihi, perficere autem bonum non invenio. 19. Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed

quod nolo malum, hoc ago. 20. Si autem quod nolo, illud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. 21. Invenio igitur legem volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet. 22. Condelector enim legi Dei; secundum interiorem hominem: 23. Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae, et captivantem me in lege peccati, quae est in membris meis. 24. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? 25. Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente servio legi Dei; carne autem, legi peccati.

COMMENTARIUS

Effectum est generatim sub lege evangelica non peccato, sed iustitiae operibus indulgendum esse. Restat in specie probandum quod extrema parte capitis quinti enunciatum fuit, nempe mosaicam legem fuisse legem peccati et mortis; quam rem etiam repetit Paulus (cap. VI, 14) *Peccatum vobis non dominabitur*: *non enim sub lege estis, sed sub gratia.* Id autem plures eosque praecipuos habet usus. Primum ut Iudaeorum fiducia in lege, ac superbia magis ac magis compescatur. Secundo ut proposita nuper illatio in suos auctores retorqueatur, ostendaturque non sub gratiae lege indulgendum esse peccato, sed id potius dici potuisse sub regno legis mosaicae, cui tanta vis iustificandi a Iudaeis tribuebatur. Tertio ut collatione utriusque legis, mosaicae nimirum et gratiae, huius valor ac pretium magis ac magis innotescat. Ac demum ut quanti facienda sit lex gratiae in toto lumine collocetur.

Statuit loco principii Iudaeos eo ipso quod susceperint legem christianam, solutos esse a lege mosaica: et cum inde intulisset iam posse abunde fructificare Deo; propositum suum dexterrime aggreditur. Sed quomodo persuadeat Iudaeos solutos esse a mosaica lege? Peropportune ex comparatione deducta ab ipso textu legis mosaicae. Itaque ait: *An ignoratis fratres*; etc: Nimirum: dixi li-

beratos vos esse a peccato et peccati lege (cap. VI v. 22) : num enim vos legis probe peritos fugere possit, quod lex non perpetuo sibi subditum hominem habet, sed dumtaxat toto tempore vitae eius, ita ut cum idem fuerit mortuus, iam hoc ipso exierit a dominatu legis ?

Ex hoc statim inferre poterat : ergo cum vos non amplius vivatis, sed mortui sitis per baptismum in Christo Iesu ; lex non amplius potest vestri dominari. Et reapse id diserte eruit (v. 4.) ubi absolvitur isthaec probatio. Verum ut exemplo aliquo rem declaret, et quidem petito ex ipsa lege ; et quia praeterea vult insinuare non solum Iudaeos mortuos esse legi; sed ipsam legem vicissim mortuam esse Iudaeis ; idcirco comparat legem marito, cui Iudaei aliquando nupserint se illi devovendo ; et Iudaeos comparat mulieri virum habenti : ex quo deducit quod sicuti ex praescripto legis mosaicae poterat mulier alteri viro nubere, priore defuncto ; ita iam possint Iudaei, defuncta lege, totos se evangelio committere.

In hanc ergo sententiam ita disserit : dixi legem dominari homini quanto tempore vivit, et quidem ex ipsius legis auctoritate ; nam vi legis mulier quae est sub viro non est alligata perpetuo viro suo, sed quoad usque hic vixerit. Quamobrem si mortuus fuerit vir eius, soluta est a lege qua alligabatur viro suo. Quo fit ut si viro adhuc superstite commisceatur alteri viro, vocanda sit adultera : secus poterit alteri nubere et commisceri, quin notam adulterii incurrat. Hunc in modum, subdit, fratres mei, et vos mortui facti estis legi per corpus Christi cui inserti fuistis per baptismum : ita quidem ut iam sitis alterius, eius nempe cum quo resurrexistis in ipso baptismo et novam vitam induistis ad fructificandum Deo. Utique ad hoc in Christo regeniti sumus, ad fructificandum Deo. Quamdiu enim vivebamus, quasi sub priore marito, sub lege mosaica carnali, passiones et cupiditates, irritabula peccati, quaeque a lege fomentum et incitamentum mutua-

bantur, suum dominatum exercebant in membris nostris, ut fructus mortiferos ex seipsis parerent. Nunc autem soluti sumus a lege, mortui ei cui eramus obnoxii; ita ut serviamus in ea novitate vitae quam spiritus gratiae ministrat; non autem in pristina carnalis hominis vetustate, quam legis littera non destruit, sed fovet.

W. 1 — 7. *An ignoratis, fratres, (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur quanto tempore vivit. Nam quae sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est a lege viri. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est a lege viri. Itaque, fratres mei, et vos mortificati estis legi per corpus Christi, ut sitis alterius qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo. Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum quae per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti. Nunc autem soluti sumus a lege mortis in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, et non in vetustate litterae.*

Praeiactis fundamento facti, et ea quam inde eruit sequela, quod igitur utpote mortui legi peccati et mortis, possint iam abunde fructificare Deo; propositum aggreditur explicandi quomodo lex mosaica cui Iudaei sint mortui, appellari possit ac debeat lex peccati et mortis. In summa totam hanc disputationem his partibus exequitur. A v. 7 ad 13 docet legem per se esse et sanctam et bonam atque boni causam; sed versam esse in perniciem hominum ex pravitate concupiscentiae, quae ansam arripuit ad sui licentiam ex peccati notitia, et prohibitione legis. A v. 13 ad 24 ostendit legem non solum in se bonam esse, sed etiam relate ad nos; utpote et valet et tendit ad bonum nobis pariendum; adeoque nullo modo dici posse neque respectu nostri veram peccati cau-

sam ; sed esse tantummodo occasionem , quatenus incidit in subiectum infirmum concupiscentia affectum , et de se gratiam non confert medicinalem contra huiusmodi infirmitatem. Ut vero universa haec Paulus vividius exhibeat, in persona sui exhibet; ac se transformat modo in hominem subditum legi naturae , modo in hominem Iudaeum subiectum legi mosaicae , ut denique quasi ex his miseriis emergat constitutus sub lege gratiae, lege vitae ac iustitiae ; quod postremo attingit a v. 24.

Iuxta haec igitur ad primam partem prolepsi continuo interrogat: Quid ergo iuxta pluries enunciata atque affirmàta asseremus? Lex in seipsa peccatum est, vel certe caussa et scatebra peccati? Absit ut tam impie de lege a Deo dictata et hominibus imposita suspicemur. Etenim legi bonum munus a Deo legislatore inditum fuit, atque ea bono munere functa est, ut scilicet evidentiorem, perfectioremque, atque in omnibus partibus completam peccati notitiam suppeditaret: nonnisi enim per legem talem peccati notitiam consecutus sum. Ut enim ex multis unum exemplum proferam, pravos affectus seu turpia ipsa desideria, etiamsi in actum exteriorem minime erumpant, peccatum esse , nequaquam expresse sciebam , nec satis advertebam nisi lex diceret: *non concupisces*. Ita igitur lex per se bona , sed peccatum, seu latens in me concupiscentiae vitium arrepta occasione ex cognitione legis eiusque prohibitione qua dicit : *non concupisces*, extimulatum excitavit et prodidit in me omne genus pravorum desideriorum , motuumque. Etenim ante legem positivam aientem : *non concupisces*, peccati fomes, concupiscentia , consopitus et velut mortuus iacebat tum quod non ita clare cognoscebatur malitia actuum ipsius , tam quod vires suas non exerebat, quemadmodum postea superveniente lege.

Sic ergo ego in statu naturae nondum legi scriptae subiectus videbar mihi vivere vita iustitiae et vacare culpa, nec certe dici poteram legis praevaricator , cum lex positiva non

esset. At vero postquam mandatum illud legis: ***non concupisces*** in notitiam meam venit, fomes peccati, concupiscentia, excitatus est et revixit, tum scilicet quia per ipsius cognitionem quam lex praestat, cognovi eum in me vivere; tum quia legis prohibitio produxit in me omnem malorum desideriorum exuberantiam, utpote ***tendimus in vetitum semper, cupimusque negata.***

Porro, subdit, peccato seu concupiscentia reviviscente, ego mortuus sum, tum quod ad peccata graviter incitatus cessi; tum quod me peccatis anterioribus inquinatum, adeoque mortuum deprehendi. Atque hunc in modum contigit ut mandatum illud ***non concupisces*** quod a Deo datum fuit et per se erat ordinatum ad vitam, mihi cederet ad mortem. Non quasi mandatum per se mortem intulerit; sed peccati fomes, occasione accepta, seu excitatus et lacessitus ob mandatum, decepit me atque illexit, et ita per mandatum occidit. Ex quibus omnibus fit quod lex per se quidem sit sancta, et mandatum quod lege continetur, sanctum est, purum scilicet, mundum et pium; iustum est, nempe ad omnem iustitiae normam comparatum; bonum est, et si servetur, vitae conferendae homini idoneum. Itaque lex per se inspecta neque peccatum est, neque peccati caussa, nullumque intrinsecum vitium ei potest affingi.

W. 7 — 13. ***Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: non concupisces. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat. Ego autem vivebam sine lege aliquando. Sed cum venisset mandatum, peccatum revixit. Ego autem mortuus sum: et inventum est mihi mandatum quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem. Nam peccatum, occasione accepta per mandatum, seduxit me, et per illud occidit.***

Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et iustum, et bonum.

Sequitur secunda pars: lex ne dici quidem potest causa peccati respectu nostri, sed tantum occasio, et quia applicita fuit subiecto ex concupiscentiae rebellione infirmo, et quia ipsa per se vires gratiae medicinalis non ministrat. In quibus mire Paulus coniungit defensionem et laudationem legis, ne Iudaeis videatur in divinam legem blasphemus; et expositionem miseriae nostrae ac necessitatem gratiae, quam non possumus ex lege mutuari, et sine qua sub lege necesse sit in peccati et mortis vinculis misere contabescere. Itaque exclusio rationis causae peccati a lege; inclusio defectus gratiae quo eadem laborat, et congenitae infirmitatis humanae consideratio, illa sunt quae huius secundae partis materiam conflant.

Propterea resumit (v. 13): *Quod ergo bonum est, mihi factum est mors?* Nimirum: quoniam ex dictis *peccatum per mandatum seduxit me, et per illud occidit*; an saltem dici debet quod lex cum sit per se bona, sit tamen mala homini; instar scilicet medicinae, quae naturae morbi si non sit accommodata, in venenum vertitur et perniciem aegroti? Num propterea saltem relative lex fuerit caussa peccati, tametsi caeteroquin in se bona extet? Absit, inquit, et haec imputatio: est enim removenda a legis conceptu omnis ratio verae caussae quoad peccati productionem, ac tribuenda est dumtaxat occasionis ratio.

Quaenam igitur fuit vera caussa? In eo, reponit, fomitis peccati, sive concupiscentiae pravitas manifestatur, quod non solum rebus malis utatur ad producendam mortem, sed ipsa adeo re bona et sancta ac iusta abutatur ad nostrum interitum. Ex quo quidem talis concupiscentia peccati parens manifestata est supra quam cogitari aut dici possit criminosa, quandoquidem mandato abusa fuit ad progenerandum peccatum.

V. 13. *Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.*

Et re sane vera, subdit, scimus legem *spiritualem* esse, hoc est in se et per se ab omni carnis corruptela alienam, et quae observata spiritualem ac iustum hominem reddat; atque haec certe eius tendentia est, ut id perficiat. Ast quid prodest legem esse per se spiritualem? Lex ista incidit in subiectum carnale, h. e. concupiscentiae fomite et rebellione affectum. Ego enim talis sum et usque adeo peccati fomite obsessus, ut censeri possim eidem venumdatus, in ipsius potestatem traditus, et cui uti servus emptitius debeam famulari.

V. 14. *Scimus enim quia lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, venumdatus sub peccato.*

Explicat ipsemet Apostolus in quo eiusmodi servitus sita sit, et ad peccatum addictio. Nihil minus menti et orationi Pauli cohaeret quam quod Lutherani aliique haeretici commenti sunt, agi heic de necessitate cui simus obnoxii peccandi formaliter, deque iactura quam ex Adae peccato fecerimus liberi arbitrii. Paulus non loquitur nisi de infirmitate carnis nostrae, de primis scilicet concupiscentiae motibus quibus vel inviti servimus; utpote et praevertunt saepe imperium rationis, et non semper per rationem comprimi et dissipari possunt, integra tamen manente voluntati libertate ut dissentiat vel ope gratiae, cum opus est, assentiatur, in quo formalis peccati ratio tantum consistit.

Res liquido patet in utramque partem ex ipsa Pauli explicatione. Sum, inquit, venumdatus sub peccato; *quod enim operor non intelligo*; sive: quos motus experior rebellis concupiscentiae, non sciens volensque ipse excito et approbo; sed invitus patior. Sane invenior facere quod animo aversor; et non praestare quod toto animi desiderio concupisco. Et re quidem vera non perficio bonum

quod mente volo, scilicet ut tales concupiscentiae motus non sentiam; sed cogor facere malum quod odi, ut scilicet carne mea hosce ipsos motus exequar.

V. 15. *Quod enim operor non intelligo: non enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio.*

Interim, ait, hoc ipso confirmo quod lex est per se bona, et quod nonnisi concupiscentia sit causa peccati, cui lex tantummodo occasionem ministrat. Si enim quod mente nec volo nec approbo, hoc carne concupiscendo facio; iam consentio legi, verbi gratia dicenti: *non concupisces*, tamquam bonae; quia voluntas mea qua nolo quod facio, legi consentanea est, quae vult hoc nolle. Itaque consentio legi non solum intellectu iudicans quod bona sit; verum etiam voluntate me ei conformans. Quod si tamen praesto illos motus; non sciens et volens eosdem praesto: unde non ego quasi voluntarie et libere operor malum, sed operatur qui habitat in me peccati fomes, concupiscentia, quae hoc pacto se prodit veram peccati causam.

W. 16 — 18. *Si autem quod nolo, illud facio; consentio legi, quoniam bona est. Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.*

En igitur, pergit, quemadmodum ipsò meo quotidiano experimento comperio non habitare bonum sed malum in me, seu potius in carne mea. Nam mente et spiritu vellem quidem expers esse motuum concupiscentiae; sed modum quo id praestem et assequar, non invenio. Facto enim et successu non facio bonum quod mente volo, sed quod mente malum aversor, hoc carne patrare pergo. Si autem illud patrare pergo quod mente et spiritu odi; iam non ego, ut homo sum et ratione ac voluntate ducor, operor illud, sed qui habitat in me peccati fomes, concupiscentia.

VV. 18 — 21. *Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea bonum. Nam velle adiacet mihi; perficere autem bonum, non invenio. Non enim quod volo bonum, hoc facio; sed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo, illud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.*

Iam metam et palmam tenet disputator inspiratus. Ex hactenus dictis potest formulari conceptus status hominis per se inspecti et sub lege constituti; potest et debet in eo agnosci status duplicis legis cui subsit, legis carnis et legis mentis; status perpetuae pugnae et iugis conflictus inter interiorem hominem, eum nempe quem mens et ratio exhibet, et hominem exteriorem seu carnalem, quem carnis concupiscentia administrat. Talis est per se homo, ait Apostolus; huic homini fac applices legem ex una parte, uti dictum est, vitio concupiscentiae addentem nequitiae incitamentum; ex alia per se non conferentem medicinalem gratiam: quid prodeat necesse est, nisi omnigena peccatorum colluvies? Stat ergo quod lex inspecta seorsim ab evangelio, tametsi per accidens, dicenda sit scatebra peccati et mortis. En ipsas Pauli sententias:

Deprehendo itaque in me legem seu inclinationem quamdam, qua scilicet malum mihi adiacet, et faciendum tamquam lege aliqua ingeritur; in me, inquam, volente facere quod bonum est. Sane lex Dei, utpote sancta, iusta, et bona, delectat me secundum mentem et iudicium rectae rationis. Ast simul experior in carne mea aliam legem rebellantem perpetuo legi mentis meae, seu legi Dei in qua secundum mentem condelector, et subiicientem me sibi in servitutem, utpote a motibus involuntariis concupiscentiae non possum eximi.

VV. 21 — 24. *Invenio igitur legem volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet. Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem: video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi*

mentis meae, et captivantem me in lege peccati, quae est in membris meis.

Confugiendum est ergo ad legem gratiae: unde exclamat: En qualis ego sum homo sub legis subsidio constitutus. O me miserum hominem! Quis me liberabit ab hoc mortifero corpore, seu a tot pravis affectibus ad mortem pertrahentibus, qui in ipso sedem habent et dominantur? Non aliud remedium quam gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Vel gratias ago Deo meo qui per Iesum Christum Dominum nostrum vocavit me ad legem evangelicam, legem spiritus et gratiae, per quam possum triumphare de petulantia carnis. Quo quidem non exuta carnis corruptione, tranquillum tamen et felicem statum indui. Nam ope gratiae mente servio et obtempero legi Dei; nil autem refert si, quod invitus facio, carne serviam legi peccati.

W. 24 — 25. *Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente servio legi Dei; carne autem, legi peccati.*

Vidimus Paulum in persona sui exhibere a v. 7 deinceps triplicem hominis statum; sub lege naturae, ut appareat quid superveniens lex mosaica emolumenti aut detrimenti attulerit; legis scriptae, ut innotescat, per accidens quidem, sed plus damni quam commodi in genus humanum ex eadem derivasse. Legis evangelicae in qua sola vigere remedium adstruitur. Ex hoc liquido apparet quam fallantur ii qui omnem hanc Pauli disputationem de infirmitate hominis ex rebelli concupiscentia, praesertim a v. 8 ad 24; referunt ad hominem regenitum et sub evangelio constitutum. Nae isti non animadverterunt hac sua opinione tolli pulcherrimam illam schesim et comparationem triplicis status; adeoque totam pessumdari structuram Paulinae orationis, ut se spontanee legentibus exhibet.

De secundo statu, nimirum legis scriptae, iam non se-

mel adnotavimus quo sensu et modo adstruatur peccati servitus, et concupiscentia ipsa vocetur peccatum.

Quibus adde quod Paulus probe distinguit omne id quod complexus est huius peccati nomine, ab eo quod est mente advertere et voluntate adhaerere necessariis minimeque voluntariis motibus concupiscentiae. Unde hoc ipso sat Paulus secernit peccati materiam et incitamentum a peccato formali, quod non potest sane insitum esse atque nativum; cum ei per advertentiam rationis et deliberationem voluntatis obsistimus. Praesertim cum (v. ult.) de homine ipso regenito et gratiae subdito, non absimilem ex hac parte statum Paulus designet.

Sequitur inde quod nec ullatenus liberum arbitrium inficietur Apostolus in statu naturae lapsae, aut necessitatem peccandi inducat. Immo vero plane adstruit contrarium. Probe enim iterum ac saepius distinguit inter id quod necessitate patimur, motus scilicet concupiscentiae, et liberum voluntatis affectum; quo vel cohibemus assensum a carnalibus illecebris, vel eas odio prosequimur et oppugnamus. *Non enim quod volo bonum hoc ago, sed quod odi malum, illud facio — Velle adiacet mihi: perficere autem bonum non invenio*; etc. Duas quoque constituit leges mutuo activas et sibi invicem repugnantes, quarum si prima, nempe lex peccati, suos actus exercet, non minus exercet alia priori obluctans: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae* etc. *Igitur ego ipse mente servio legi Dei; carne autem legi peccati.* Eundem luctae statum agnoscit in homine regenito et sub gratia evangelica constituto, uti patet ex verbis modo recitatis, iuxta expositionem eorum superius datam. Denique omnem quam exagerat sive infirmitatem sive impositam nobis servitutem, carnis dicit esse, non mentis et spiritus; atque in carne aut membris, non autem in mente ac spiritu residere affirmat. Conceptus ergo Paulinus hominis pro statu naturae lapsae est ipsissimus

conceptus catholicus, nimirum hominis affecti quidem rebelli et saepe rationem praeveniente concupiscentia, cui tamen per vires arbitrii , aut certe in difficilioribus , et in victoria salutari, per vires gratiae et cooperationem arbitrii obsistere possit.

Cum Paulus ponat legem mosaicam fuisse legem mortis, eo quod homini sauciato et infirmo non ministraret gratiam ; indirecte adstruit hominem in eo statu non potuisse sine gratia implere totam legem; nec semper ac quamtumvis intensam expugnare concupiscentiam. Secus non erat consequens legem fuisse occasionem peccati, eo quod per se gratiam non conferret: quandoquidem homo licet ex mandati praesentia incitatus ad malum , vires tamen habuisset ad resistendum huic incitamento, nec in moralem quamdam peccandi necessitatem fuisset coniectus.

Hoc tamen valet quoad legis complexum et graviores ex concupiscentia manantes tentationes. Ad ostendendum enim quod lex seorsim ab evangelio foret lex peccati et mortis , satis erat si constaret sub ea peccatum , attento complexu, multiplicari, et quamdam in casibus bene multis necessitatem inducere , quin oporteret haec ipsa ad omnes casus extendere.

CAPUT VIII

TEXTUS PAULINUS

1. Nihil ergo nunc damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant. 2. Lex enim spiritus vitae in Christo Iesu liberavit me a lege peccati et mortis. 3. Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem; Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne, 4. Ut iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum. 5. Qui enim secundum carnem sunt, quae carnis sunt, sapiunt: qui vero secundum spiritum sunt, quae snnt spiritus, sentiunt. 6. Nam prudentia carnis, mors est; prudentia autem spiritus, vita et pax. 7. Quoniam sapientia carnis inimica est Deo; legi enim Dei non est subiecta: nec enim potest. 8. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. 8. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est eius. 10. Si autem Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter iustificationem. 11. Quod si Spiritus eius qui suscitavit Iesum a mortuis, habitat in vobis; qui suscitavit Iesum Christum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum eius in vobis. 12. Ergo, fratres, debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus. 13. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si auautem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. 14. Quicumque enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei. 15. Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater). 16. Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei. 17. Si autem filii, et haeredes: haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi, si tamen compatimur, ut et conglorificemur. 18. Existimo enim quod non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis. 19. Nam expectatio creaturae revelationem filiorum Dei expectat. 20. Vanitati enim creatura subiecta est non volens: sed propter eum qui subiecit eam in spe: 21. Quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis, in libertatem gloriae fi-

liorum Dei. 22. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, et parturit usque adhuc. 23. Non solum autem illa, sed et nos ipsi primitias spiritus habentes, et ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri. 24. Spe enim salvi facti sumus. Spes autem quae videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat? 25. Si autem quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus. 26. Similiter autem et Spiritus adiuvat infirmitatem nostram. Nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. 27. Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus: quia secundum Deum postulat pro sanctis. 28. Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt sancti. (1) 29. Nam quos praescivit, et praedestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. 30. Quos autem praedestinavit, hos et vocavit: et quos vocavit, hos et iustificavit: quos autem iustificavit, illos et glorificavit. 31. Quid ergo dicemus ad haec? si Deus pro nobis, quis contra nos? 32. Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? 33. Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui iustificat. 34. Quis est qui condemnet? Christus Iesus qui mortuus est, imo qui et resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. 35. Quis ergo nos separabit a charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? 36. (Sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die: aestimati sumus sicut oves occisionis). 37. Sed in his omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos. 38. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, 39. Neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quae est in Christo Iesu Domino nostro.

(1) Vox *sancti* abest a gr. codicib nec sane Pauli sententia eam requirit.

COMMENTARIUS

Superest Paulo demonstranda tertia ex assumptis superius propositio, nimirum lex gratiae per oppositionem ad legem mosaicam, quae ostensa nuper est lex peccati et mortis, vitae lex est atque iustitiae. Id quidem thema constituit praesentis capitis;eaque re probatur quod superius susceptum fuit, nempe sub lege et abundantia gratiae non esse indulgendum peccatis; atque illud efficitur ad quod Paulus primario spectat, videlicet iustitiam christianam non modo efficacissimam esse ad praeterita delenda peccata, verum etiam ad praecavenda futura, et ad omnem sanctitatem atque animi beatitatem homini locupletissime procurandam.

Quia vero ea tunc erant tempora, quibus christiani ob suam fidem gravissimis persecutionibus, sive Iudaeorum, sive gentilium imperatorum afflictabantur; ac periculum erat, ne multos iam taederet vitae tot perpessionibus atque aerumnis obnoxiae; idcirco Apostolus ad hunc quoque scopum sensim sine sensu sermonem inflectit, ostendens quomodo sub ipsis persecutionibus lex gratiae felices constituit, quoque eaedem ex Dei praeordinatione perducant, sive in quem gloriae fructum futurum sit ut convertantur.

Iuxta hoc assumptum, en tibi breviter totius capitis schema. Primum evincit legem gratiae omni vacare occasione sive ansa peccati et damnationis, quippe per adiutorium gratiae sanat omnem carnis infirmitatem, et facit possibile mandatum legis. A v. 1 ad 5.

Quia tamen manet in nobis concupiscentia; conditio superest ex parte nostra, ut non secundum hanc, sed secundum gratiae spiritum ambulemus, et ipsum spiritum Christi custodiamus. A v. 5 ad 14.

Id perficiemus si custodiamus,et nos perpetuo agi sinamus spiritu Dei, qui datus est nobis ad principium actionis, et ut pignus filiationis et haereditatis aeternae.A v. 14 ad 17.

Sed haec ipsa subsunt novae cuidam conditioni, ut patiamur cum Christo ad hoc ut cum eodem glorificemur. v. 17.

Ad id vero tria habent christiani praecipua solatia ac incitamenta. 1. Praemii coelestis magnitudinem. 2. Spiritus Sancti consolationem atque adiutorium. 3. Praedestinationem Dei vertentis iisdem omnia in bonum, scilicet in consecutionem vitae aeternae. Talis ergo est seipso christianus, qui sub ipsis tribulationibus possit esse felix, utpote procul a peccato, tot tamque insignibus donis gaudet, ad tantam felicitatem destinatur, ipsaque malorum huius vitae perpessione ad indefectibilis gloriae culmen conscendit. A v. 18 ad fin.

Iuxta haec e vestigio enunciat : *Nihil ergo nunc damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu.* Videlicet : cum iam non simus sub lege mosaica per se gratiae experte, et inde eiusmodi ut fuerit peccati occasio ; cum contra simus sub lege evangelica ex sui natura imbuta gratiae abundantia, et inde lex gratiae nuncupata ; iam nulla occasio viget peccati, nulla propterea neque occasio condemnationis locum habet in iis omnibus qui regeniti sunt in Christo Iesu; modo tamen concupiscentiae desideriis non obsecundent, neque ea se regi patiantur. Quamobrem hoc? Quia lex continens spiritum gratiae adeoque et vitae, per Iesum Christum cui adhaesimus, liberavit nos a lege peccati et mortis. Quomodo liberavit, et in statu vitae constituit? Quia quod lex perficere non poterat, non ex sui defectu, sed quatenus infirmabatur, hoc est imbecillis et impos efficiebatur *per carnem*, vitiatam scilicet concupiscentia rebelli ; fecit Deus possibile mittens filium suum in similitudinem, seu sub specie carnis peccato, sive instar reliquorum hominum concupiscentia affectae ; et hac specie peccati usus damnavit peccatum in carne ; utpote per Christi carnem crucifixam, et malitiam peccati prodidit, et vires infregit concupiscentiae, comparata hominibus victrice gratia. Atque id totum praestitit Deus ut denique iustitia quam praecipit lex suum haberet in nobis implementum ; quod fit dum non carnis desideria sequimur, sed instinctum spiritus gratiae.

W. 1. — 4 *Nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant. Lex enim spiritus vitae in Christo Iesu liberavit me a lege peccati et mortis. Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem; Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne, ut iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.*

Sic ergo constat datam esse nobis sub evangelio implendae legis possibilitatem. Sed ut rei conceptus ab omni aequivocatione eximatur, simulque vita fidelium sic ut par est practicis praeceptis instituatur; advertit Apostolus sub ipso nobis dato spiritu gratiae superesse in nobis carnalem concupiscentiam; adeoque ut idem in nobis suos effectus pariat, necesse esse ut iuxta ipsum gratiae spiritum, et non iuxta superstitem in nobis concupiscentiam carnalem nos regamus. Unde ait: ita poterit legis iustitia implementum suum habere in nobis, modo non ambulemus secundum carnem. Etenim prout quis carnis vel spiritus dominatui se dedit, diversa atque opposita et sapit et sentit. Qui carnalibus desideriis se ductandos tradunt, et carnales homines se constituunt; sapiunt, curant, cogitant opera carnis, iisque afficiuntur et student, ac toti sunt in illis. Qui vero spiritus disciplinae mancipantur, atque homines spirituales se constituunt, curant, et intenti sunt in ea opera quae sunt propria spiritus. Prout quis uni aut alteri studio se addicit, mortem aut vitam sibimet adsciscit. Prudentia enim carnis, sive sapere, curare, providere ea quae carnis sunt, mortem affert. Prudentia autem spiritus, sive sapere, curare, et providere ea quae sunt spiritus, parit nobis vitam aeternam et pacem, id est omnium bonorum proventum et tranquillam possessionem. Dixi, ait, quod carnalia sapere mortem affert: nam talis sapientia est ini-

micitia cum Deo, legi Dei repugnat, et ideo ipsi subiici non potest; quia scilicet est ipsius oppositum ac repugnantia. Unde qui carni indulgent, Deo placere non possunt.

W. 5. — 8. *Qui enim secundum carnem sunt, quae carnis sunt, sapiunt: qui vero secundum spiritum sunt, quae sunt spiritus sentiunt. Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita et pax. Quoniam sapientia carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subiecta; nec enim potest. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.*

Liquet gratiae spiritum praestare nobis possibilitatem legis, adeoque ab omni damnationis occasione nos eximere, modo iuxta ipsum constanter ambulemus. At quid factu opus est ut sic iuxta gratiae spiritum dicamur ambulare? Primum quidem fundamenti loco necesse est ut ipsum gratiae spiritum per conservationem gratiae sanctificantis custodiamus. Alterum est ut a praesente in nobis Spiritu Sancto per gratiam in omnibus regi et manuduci sinamus, ac nonnisi iuxta ipsius instinctum agamus. Quo tantum modo fiet ut fructus spiritus gratiae consequamur, nimirum vitam gratiae in praesens possideamus, et postmodum nanciscamur vitam aeternam. Omnia haec explicat per partes in sequentibus. Et quoad primum sic resumit: quod dixi ambulandum esse secundum spiritum, illos afficit qui sunt subiecti spiritui gratiae: at certe vos christiani, vos regeniti in baptismo per Spiritum Sanctum tales estis. Ergo vobis necesse est ambulare secundum spiritum. Hoc tamen non perficitur sola receptione baptismi; sed estis subiecti spiritui gratiae, si per conservationem gratiae sanctificantis perseveret ac duret in vobis Spiritus Sanctus, qui in homine habitat per fidem vivam et caritate formatam, et per opera inde procedentia. Nam, subiungit, falso quis sibi persuadeat ad Christum pertinere et esse christianum, ac spiritui gratiae actu subesse; si non

conservet inhabitantem in se Spiritum Sanctum, qui est naturaliter Spiritus Christi, utpote a Deo procedit per Filium, et ab ipso accipit naturam et essentiam. Ex adverso, ait, si impletur dicta conditio in vobis, si Christus in vobis est et perseverat per Spiritum suum, geretis quidem adhuc corpus mortalitati et concupiscentiae affectionibus obnoxium; at spiritus per acceptam servatamque iustificationem vivet vita gratiae; erit haec pignus vitae gloriae in qua ipsum corpus immortale erit, atque ab omni poenalitate, ipsaque adeo concupiscentiae carnalis rebellione immune. Nam si Spiritus Dei Patris qui Iesum filium suum a mortuis suscitavit, habitat in vobis per iustitiam: hic Spiritus qui Christum suscitavit, et vos resuscitabit, vestraque corpora ex mortalibus et fomite peccati inquinatis, immortalia, et omnis carnalis inquinamenti vacua efficiet, eo ipso quod eadem Spiritus Sanctus in sui habitaculum aliquando habuerit.

W. 9. — 12. *Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Siquis autem Spiritum Christi non habet, hic non est eius. Si autem Christus in vobis est; corpus quidem mortuum est propter peccatum; spiritus vero vivit propter iustificationem. Quod si Spiritus eius qui suscitavit Iesum a mortuis, habitat in vobis; qui suscitavit Iesum Christum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum eius in vobis.*

Iam concluditur ex hac parte argumentatio: ergo cum simus christiani, ac aequum sit ut et spiritum Christi conservemus, et digne hoc spiritu ambulemus, *debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus*; sive non carni debemus servitutem ad vivendum iuxta desideria carnis, sed debemus servitutem spiritui. Cum enim, uti superius dictum est, prudentia carnis mors sit, si iuxta carnis desideria vixeritis, mortem incurretis: si autem ductu et

subsidio spiritus prava carnis desideria extinxeritis, et vita gratiae et vita gloriae potiemini.

W. 12 — 14. *Ergo, fratres, debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem Spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.*

Sequitur altera pars ad praxim edocendam proposita, ut ambulemus secundum spiritum et bona consequamur christianae professioni adnexa; nimirum si non modo spiritum Christi conservemus in nobis, sed ab eo dirigi et quasi circumagi in omnibus et singulis patiamur, nec nisi iuxta eiusdem instinctum perpetuo agamus. Sic porro monet effici omnino posse ut vitam aeternam consequamur. Ait enim: dixi nos debere servitutem non carni sed spiritui, et inde vitam hausturos aeternam. Quaero enim quorum esse possit vitae aeternae haereditas? Certe eorum qui dici queunt eiusdem haeredes. At quinam dici possunt vitae aeternae haeredes, nisi filii Dei? Quinam autem dici possunt filii Dei, nisi qui perpetuo se gerunt uti Dei filios, et sinunt sese agi a spiritu Dei? Ad hoc autem efficiendum datus est nobis spiritus adoptivae filiationis, et datur ab ipso Spiritu interius testimonium de nostra adoptiva filiatione Dei. Sic ergo agendo nos uti Dei filios, erimus haeredes. Et manentes haeredes, accipiemus vitam aeternam; proindeque vitam aeternam assequemur si non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum, et quidem modo dicto, ut instinctum spiritus in omnibus et ductamen sectemur.

Haec ipsa proponit Paulus ordine inverso. Si, inquit, spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. Quicumque enim agi se patiuntur a spiritu Dei, ii sunt filii Dei. Unde Dei filii dici non possumus, nisi permittamus nos in omnibus instinctui et ductui Spiritus Dei. Sane in N. T. hic spiritus datus est in motorem et actorem iustorum, et hunc ut characterem gerant ab ipsis exigitur, ad differentiam V. T. in quo datus fuit in motorem et actorem spiritus

timoris, et satis erat iustis ut se tamquam Dei servos haberent et agerent. Non enim accepistis, inquit, hac etiam vice uti in veteri lege spiritum servilem ad exercitium timoris; sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, sive adoptivae filiationis, cuius subsidio ac vi audemus et possumus Deum invocare Patrem nostrum: in quo clamamus: *Abba*, si Iudaei sumus; si Graeci, *Pater*. Et quidem ipse Spiritus fiduciam nobis ingerit sic Deum invocandi, et praesentiam in nobis spiritus adoptivae filiationis quo duci debeamus, perhibet: quippe ipsemet testatur in nobis quod sumus filii Dei. Si igitur, subsumit, agi nos sinamus a spiritu Dei, erimus filii Dei: si vero erimus filii Dei, hoc ipso erimus haeredes; haereditas quippe est filiorum. Igitur si sinamus nos agi a spiritu Dei, quod est ambulare secundum spiritum, vitam consequemur aeternam. Advertit autem in eo quod simus haeredes, esse nos haeredes Dei tamquam filios, et cohaeredes Christi tamquam fratres; si tamen instar Christi et cum Christo libenter patimur, ut cum eodem glorificemur. Quae postrema verba priorem monitionem sequenti adnectunt, viamque struunt ad christianos solandos in suis afflictionibus, quemadmodum superius indicavimus, et sequentia declarabunt.

W. 14 — 18. *Quicumque enim spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei. Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba (Pater). Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei. Si autem filii, et haeredes: haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi; si tamen compatimur, ut et conglorificemur.*

Haec est tota ratio vitae christianae, positis ob oculos hinc gratiae viribus, coelestibus charismatis, pollicitationibus aeternorum bonorum, etc. inde vero conditionibus et obligationibus, quae viro christiano caeteroquin incumbunt. Sed erigendi erant animi praecipue ad postremam,

scilicet aerumnarum tolerandarum, conditionem. Arguit primo a magnitudine praemii quod patientes cum Christo opperitur. Unde inquit : neminem deterreat apposita conditio. Etenim tam immensa est commemorata filiorum haereditas , ut nulla constitui possit proportio inter perpessiones huius vitae et gloriam quae in possessione illius haereditatis erit manifestanda in nobis. Dico , inquit , esse manifestandam : nam interim creatura omnis velut anxie et sollicite expectat manifestationem filiorum Dei , et tamquam arrecto capite prospectat ut fiat. Etenim omnis creatura non volens , sed invita et quasi coacta in praesens subiecta est vanitati, sive corruptioni invectae per primum peccatum , et iugiter crescenti per hominum peccata actualia. Subiecta est tamen ob ordinationem et praeceptum Dei, qui eam subiecit corruptioni, data tamen spe seu fide liberationis. Nam et ipsa creatura licet inanimis et bruta, liberanda erit aliquando a servitute corruptionis, et asserenda erit in libertatem analogam gloriae quae revelabitur in filiis Dei. Sane scimus quod ad hoc usque tempus et donec liberetur, omnis creatura ingemiscit , et veluti partus doloribus tenetur ob ipsius servitutis oppressionem. Nec solum omnis reliqua creatura , sed etiam nos ipsi , tametsi assecuti primitias spiritus , etiam nos ipsi gemimus intra nos expectantes possessionem haereditatis propriae adoptivorum filiorum Dei ; redemptionem corporis nostri, sive liberationem a servitute concupiscentiae et mortalitatis , in eiusdem gloriosa resurrectione. Nec enim adhuc salvati sumus re, sed spe ; et hoc ipso liberatio non debet re possideri , sed spe ; nam spes non habet locum in eo quod iam tenetur et oculis cernitur. Quorsum enim quis speret quod iam tenet et possidet? Propterea, si interim sperandum est nobis quod nondum tenemus , non superest nobis nisi ut patienter expectemus ; et ista expectatione utamur ad praesentis vitae aerumnosae solatium ; nec idcirco ex malis quae patimur susceptam religionem aversemur,

habentes prae oculis praemii pondus quod nos manet in coelis.

VV. 18. — 26. *Existimo enim quod non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis. Nam expectatio creaturae revelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est non volens; sed propter eum qui subiecit eam in spe. Quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis , in libertatem gloriae filiorum Dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit et parturit usque adhuc. Non solum autem illa, sed et nos ipsi primitias Spiritus habentes, et ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri. Spe enim salvi facti sumus. Spes enim quae videtur , non est spes: nam quod videt quis quid sperat? Si autem quod non videmus speramus ; per patientiam expectamus.*

Transit ad secundum motivum quo baptismo renati erigi debent in afflictionibus et pressuris huius vitae; illudque desumit a Spiritu qui et sublevat nos in infirmitatibus nostris , et nobis semper intime praesens est ad impetranda nobis quaecumque sint necessaria , immo et ad suggerendum nobis quid et quomodo orare debeamus. Similiter , inquit: nempe ut nos exterius confortat spes gloriae , ita interius Spiritus Sanctus erigit et sublevat infirmitates nostras. Nos enim adeo sumus imbecilles et infirmi, ut nec quid nobis orandum sit, nec qualiter sit orandum, sic ut exaudiamur, noverimus. Sed ipsemet Spiritus constituens se in nobis et cum nobis precatorem per gratiam, loco nostri postulat , itemque facit nos orare gemitibus quos ipsi quidem experimur et persentiscimus, at nullo pacto explicare valemus. Sed si sunt nobis ineffabiles isti gemitus , non sunt imperscrutabiles Deo. Is enim utpote scrutator est cordium , optime novit quid in imis cordis nostri latebris desideret et postulet pro nobis Spiritus ; at-

que ita novit, ut simul exaudiat; quippe desideria illa in bonum sanctorum a Spiritu profecta non possunt non esse conformia divinae voluntati.

W. 26 — 28. *Similiter autem et Spiritus adiuvat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus: quia secundum Deum postulat pro sanctis.*

Descendit porro ad tertium solatii motivum quod locum habet in renatis, et est situm in peculiari protectione Dei, et aeterna praeordinatione aerumnarum quas passuri sint vel patiuntur, ad ineundam conformitatem cum Filio eius passo et crucifixo; conformitatem scilicet in hac vita, quae et aliam adducat gloriae conformitatem post mortem. Est certe maxima haec consolatio, si constet in persona christianorum tribulationes quantaslibet non alio a Deo ordinari, quam ad eorundem maius bonum; habere proinde rationem non calamitatis, neque poenae, sed beneficii; ac substerni nobilissimae intentioni Dei et praedestinationi, qua inducit similitudinem cum Christo in doloribus, parituram similitudinem cum eodem in gloria.

Hinc sermo interseritur a Paulo de praedestinatione ad gratiam, quae cum sit ipsa magnum et peculiare beneficium, ex sui natura ad illud maius ordinatur et tendit, ut nisi per hominem desit, gloriae consecutione cumulari debeat. Ulterius non progreditur, iuxta suum institutum Apostolus: unde, quod alias (proleg. III lect. VIII) animadvertimus, nihil ex isto loco potest extundi circa praedestinationem ad gloriam.

Haec quae in summa diximus, ita Paulus pertractat *Scimus autem*; nimirum ut tale adiumentum habemus ex parte Spiritus; ita meminisse debemus quoniam ex Dei praeordinatione, peculiari affectu, atque protectione; omnia sive prospera sive adversa cooperantur in bonum in

41

persona eorum qui ex suscepta fide christiana positi sunt in statu dilectionis Dei, iis dico qui ex gratuita Dei praedestinatione et proposito, ad fidem et gratiam evangelicam efficaciter, quemadmodum vos omnes, vocati fuere. Quare omnia talibus individuis cooperantur in bonum? Quia quos ita Deus praeamavit et praedilexit, ut sic vocaret; hoc ipso praeordinavit ad hoc ut evaderent conformes imagini Filii sui, seu expressae et vivae imagines Filii sui crucifixi; quod ipsum Deus intendit, ut non solus maneat Christus, sed inter multos fratres adoptivos ipse filius naturalis primogenitus extet. Haec quidem, inquit, fuit Dei intentio circa efficaciter vocatos. Porro tali intentioni accommodatus fuit ordo executionis. Quos enim modo dicto Deus ab aeterno praedilexit, et ex hac praedilectione praedestinavit ad commemoratam conformitatem; eos de facto in tempore efficaciter ad fidem vocavit; et quos efficaciter vocavit, hos et gratia et sanctitate instructos, iustos, suique amicos reddidit: quos denique iustos effecit, his ius atque pignus aeternae gloriae positum in ipsa conformitate cum Christo, et gratiae sanctificatione contulit; atque ita, quantum est ex parte sui, glorificavit.

W. 28 — 31. *Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt* (sancti). *Nam quos praescivit, et praedestinavit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem praedestinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, hos et iustificavit; quos autem iustificavit, illos et glorificavit.*

Ex tam praeclaris praemissis quam non possit Paulus eruere consequentiam? Quid ergo dicemus, inquit? Si Deus ita nobis assistit, talique praedilectione et peculiari protectione nos fovet; quis ob persecutiones pedissequas christianae professionis, quis ob imperatorum furorem, animum despondebit? Si modo dicto Deus stat pro nobis, quis contra

nos? Si Deus ad haec nobis beneficia conferenda devenit proprio Filio suo non parcens, sed pro nobis omnibus eundem tradens; quomodo non una cum Filio suo nobis donato, in quo sunt omnia, non censeatur iam donasse nobis omnia? Et cum Deus in Christo nos modo exposito praeelegerit, quis possit adversum nos insurgere sive accusator, sive iudex. Num potest insurgere accusator adversus eos quos Deus elegit et protegit? At quomodo si Deus omnium iudex, ille est qui ipsos et facit et declarat iustos? Num poterit inveniri qui tales condemnet? At quomodo si condemnatio proficisci deberet a Christo, qui pro nobis mortuus est; qui et nostri causa resurrexit a mortuis; qui et nunc sedens ad dexteram Patris, nostram apud illum causam agit quasi noster advocatus?

VV. 31—35. *Quid ergo dicemus ad haec? Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui iustificat. Quis est qui condemnet? Christus Iesus, qui mortuus est, imo qui et resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.*

Succedit conclusio finalis complectens maxime scopum moralem ad quem praecipue Paulus intendebat, nimirum ut Romanos tot vexationibus ob christianam professionem obnoxios soletur, atque ad perseverantiam in illa excitet. Colligit ergo tam felicem intrinsece esse christianorum statum, ut nullo adversitatum turbine eiusdem beatitas turbari possit; tantamque esse erga ipsos christianos Dei protectionem, talia denique iisdem praesidia ac adminicula suppeditari, ut nihil sit quod sive sui illecebra, sive oppugnatione possit christianos a caritate Dei avellere, nisi sponte ipsi desciscant. In hanc sententiam interrogat: *Quis ergo nos separabit*, seu separare valebit ab amore Christi? An afflictio, an angustia, an fames, an nuditas,

an aliud quodvis vitae periculum? an impiorum persecutio? an gladius mortem intentans? Sicut (in ps. XLIII) scriptum est eventurum electis, illis verbis: *Quia propter te*, sive tui causa, *mortificamur tota die*, seu assidue in mortem tradimur. *Aestimati sumus sicut oves occisionis*; nempe reputati sumus et tractamur ab infidelibus et persecutoribus nostris haud secus atque oves mactationi destinatae. Sed adeo nihil istorum quae dicta sunt, a caritate Christi nos separat, ut e contrario iis omnibus longe ac facile superiores simus ope et auxilio nixi illius qui nos tantopere, uti dictum est, dilexit. Tanta enim est fiducia quam collocare possumus in hoc Dei subsidio, ut quantum ad me attinet, certo certius persuasum habeam, quod neque mors intentata a persecutoribus, neque vita promissa, neque mali angeli, aut spiritus qui exciderunt ab ordine Principatuum aut Virtutum, neque praesentia, neque futura; neque fortitudo, sive quidquid in mundo est forte; neque quidquid sublime est, aut humile et abiectum; neque, uno verbo, creatura ulla quaecumque sit, poterit nos unquam separare a caritate qua Deo coniungimur per Iesum Christum Dominum nostrum.

W. 35 — 39. *Quis ergo nos separabit a caritate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? Sicut scriptum est: quia propter te mortificamur tota die: aestimati sumus sicut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo. Neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate Dei, quae est in Christo Iesu Domino nostro.*

Habes in isto capite primum quidem constitutum discrimen essentiale inter legem et evangelium, ut illa per

se non habuerit adnexam gratiam ; hoc autem ex semetipso et sine ullo respectu ad aliud, sit eâdem imbibitum. Non igitur negat Apostolus etiam sub lege mosaica gratiam hominibus fuisse collatam ; secus quomodo bonum, maxime supernaturale, operari potuissent V. T. homines, et esse iusti? At legem considerat, uti in quaestione quam versat considerabant Iudaei ; atque ita quidem gratia non potuit lex esse instructa. Cum enim omnis gratia per Christum sit et a Christo, unde proflueret illa gratia quae ex hypothesi legem mosaicam sociari debuisset ? Quoniam ergo omnis gratia per Christum , et hic nondum praesens erat, sed adhuc futurus, a Christo futuro repeti, et veluti anticipato derivari opus erat. Sed quomodo illius aetatis homines se ad Christum futurum extenderent, nisi per fidem in ipsum venturum. Hoc ergo gratia praestabatur , et eatenus gratiam lex attingebat , quatenus excitaret fidem. Ex contraria ratione , quoniam omnis gratia per Christum ; uti Christus iam est praesens , ita praesens est etiam gratia , et evangelium referens Christum sui auctorem ut praesentem , hoc ipso per se et de praesenti sociam gratiam habet.

Quod ait Apostolus eos esse filios Dei , qui Spiritu Dei aguntur, neque ad coactionem voluntatis refertur, neque ad necessitatem , sed ad efficaciam divinae motionis quae tamen bene componitur cum exercitio libertatis. Sane scopus et contextus utrumque requirit : ac frustra Paulus heic tantopere exhortaretur ad cooperationem , moneretque ne velimus ambulare secundum carnem et non secundum spiritum , si ut inertia instrumenta circumducendi essemus in omnibus a Spiritu.

Illud etiam (v. 16.) *Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei*, fidem haereticorum circa propriam iustificationem minime adstruit. Ad scopum enim Apostoli sufficit moralis quaedam certitudo qua imbuti possimus vocare Deum Patrem, et sub-

sterni Spiritui Dei ut filii Dei, quin necesse sit ad nos ita regendos habendosque certitudo fidei, et omnis abiectio timoris, quem caeteroquin alibi vehementer Scriptura commendat.

Ex data expositione liquet (v. 28) nomine *diligentium Deum* non venire electos ad gloriam; uti multi interpretantur, sed ad fidem et gratiam; atque ea voce connotari non tam actum quam statum, ut significentur ii qui in statu sunt dilectionis Dei, et qui Deum de facto supernaturaliter diligere debeant, si suae conditioni cohaerere velint. Hos Apostolus vocatos dicit secundum propositum, quod itidem non ad gloriam refertur, sed ad gratiam. Denique ea quae respectu eorum enunciatur cooperatio omnium rerum in bonum, non sita est in praeparatione directa et immediata gloriae, ut similiter multi explicant; sed eo redit quod explicationis loco apud Paulum sequitur. Ut nimirum in persona ipsorum omnia ex Dei praeordinatione ordinentur ad ineundam conformitatem cum Christo patiente, quam si custodiverint, Deo opitulante, usque in finem, conversuri sint in conformitatem gloriae. Quamobrem rursus dicimus quod (proleg. III lect. VIII) adnotavimus, locum hunc tantum adstruere gratuitatem praedestinationis ad gratiam, ac relate ad gloriam nulli peculiari systemati suffragari.

Consequenter et ea quae sequuntur in textu Paulino: *Quid dicemus ad haec*; etc: non dicta sunt in persona electorum ad gloriam, sed ad gratiam; atque important, quod pro ea qua status fidelium instruitur, intrinseca excellentia, futurorum spe, supernis charismatibus, Dei peculiari protectione, ac gratiae redundantia, nullum ipsi fideles habeant motivum unde vel susceptae professionis eos poeniteat, vel quemlibet suae fidei et felicitatis adversarium reformident.

CAPUT IX

TEXTUS PAULINUS

1. Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi
perhibente conscientia mea in Spiritu Sancto: 2. Quoniam
tristitia mihi magna est, et continuus dolor cordi meo.
3. Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fra-
tribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem.
4. Qui sunt Israelitae, quorum adoptio est filiorum, et
gloria, et testamentum, et legislatio, et obsequium, et
promissa: 5. Quorum patres, et ex quibus est Christus se-
cundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in
saecula. Amen. 6. Non autem quod exciderit verbum Dei.
Non enim omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitae: 7.
Neque qui semen sunt Abrahae, omnes filii: sed, in Isaac
vocabitur tibi semen. 8. Id est, non qui filii carnis, hi
filii Dei; sed qui filii sunt promissionis, aestimantur in
semine. 9. Promissionis enim verbum hoc est: Secundum
hoc tempus veniam; et erit Sarae filius. 10. Non solum autem
illa: sed et Rebecca ex uno concubitu habens Isaac patris
nostri. 11. Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid
boni egissent, aut mali, (ut secundum electionem propo-
situm Dei maneret); 12. Non ex operibus, sed ex vocante
dictum est ei: 13. Quia maior serviet minori, sicut scri-
ptum est: Iacob dilexi, Esau autem odio habui. 14 Quid
ergo dicemus? Numquid iniquitas apud Deum? Absit. 15.
Moysi enim dicit: Miserebor cuius misereor; et misericor-
diam praestabo cuius miserebor. 16. Igitur non volentis,
neque currentis, sed miserentis est Dei. 17. Dicit enim
Scriptura Pharaoni: Quia in hoc ipsum excitavi te, ut o-
stendam in te virtutem meam: et ut annuntietur nomen
meum in universa terra. 18. Ergo cuius vult miseretur, et
quem vult indurat. 19. Dicis itaque mihi: Quid adhuc que-
ritur? voluntati enim eius quis resistit? 20. O homo, tu
quis es, qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum
ei qui se finxit: Quid me fecisti sic? 21. An non ha-
bet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere
aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contume-
liam? 22. Quod si Deus volens ostendere iram et notam
facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa
irae, apta in interitum: 23. Ut ostenderet divitias gloriae
suae in vasa misericordiae, quae praeparavit in gloriam.
24. Quos et vocavit nos non solum ex Iudaeis, sed etiam
ex Gentibus, 25. Sicut in Osee dicit: Vocabo non plebem

meam, plebem meam; et non dilectam, dilectam: et non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. 26. Et erit: in loco, ubi dictum est eis, Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filii Dei vivi. 27. Isaias autem clamat pro Israel: Si fuerit numerus filiorum Israel, tanquam arena maris, reliquiae salvae fient. 28. Verbum enim consummans, et abbrevians in aequitate: quia verbum breviatum faciet Dominus super terram. 29. Et sicut praedixit Isaias: Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, et sicut Gomorrha similes fuissemus. 30. Quid ergo dicemus? Quod gentes quae non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam: iustitiam autem quae ex fide est. 31. Israel vero sectando legem iustitiae, in legem iustitiae non pervenit. 32. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offensionis. 33. Sicut scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offensionis et petram scandali: et omnis qui credit in eum, non confundetur.

COMMENTARIUS

Hactenus de vi et efficacia iustificationis christianae, in quam quidem explicandam a capite quinto ad totum octavum Paulus incubuit. Ita vero finis impositus est parti alteri dogmaticae nostrae epistolae; ac iam tertia inchoatur, quae dici potest de impedimentis ad fidem et gratiam, exhibitis a Paulo in mysterio reprobationis. Hac porro re assequitur Apostolus ut Iudaei contumaces non superbiant de ipsa sua obstinatione, sed pudore afficiantur; ut qui fidem sunt asseculi non inde inflentur, sed Dei beneficium sibi collatum agnoscant; ut rursus contumaces non despondeant animis, sed comperta indole reprobationis a fide, ad eandem ope gratiae, deposita perfidia, sincere contendant. Denique ut assumptum generale gratuitatis gratiae et felicitatis adnexae iustitiae gratuitae, postlimio heic, velut in suo contrario, supremum evidentiae gradum nanciscatur. Denique ut mysterium praedestinationis ad fidem in suprema parte capitis octavi expositum heic conferatur cum mysterio reprobationis.

Universim in his reliquis capitibus reprobationis causas ita digerit, ut eas partim refundat in Deum qui potuerit citra omnem notam iniustitiae negare vocationem efficacem ad fidem ; partim vero in culpam hominum qui potuerint vocationi sufficienti consentire , nec tamen sua malitia consenserint. Quo fit ut in iis qui fidei sint obsecuti, non ipsorum arguatur meritum, sed vocantis beneficium ; utpote is prae mere sufficienti gratiam contulerit efficacem.In iis vero qui fidem non susceperint, eorundem sit demeritum; utpote bene uti noluerint praestito sibi gratiae sufficientis adminiculo ; ac nominatim Iudaei maluerint quaerere iustitiam legis prae iustitia fidei. Causas reprobationis ex parte Dei explicat Apostolus capite nono : capite decimo eas persequitur quae se tenent ex parte hominis. Demum capite undecimo veluti effectus consectatur , sive expendit quid porro in generali oeconomia providentiae proventurum sit , quoque Deus sit res adducturus, ac quale quantumque bonum ex ipsa hominum pervicacia sit consecuturus.

Quod subesse diximus capiti nono, his expletur partibus. Praeit contestatio facti reprobationis a fide plerorumque Iudaeorum ; quod factum Apostolus gravibus verbis et amoris plenis erga suos contribules, deplorat. A v. 1 ad 6.

Sed non per hoc exciderunt promissiones Dei, utpote quae non habuerunt pro obiecto Israelitas carnales, eos nempe qui carnali origine ex Abraham gloriari possint ; sed Israelitas spirituales , nimirum eos qui ut Isaac et Iacob filii sint promissionis : videlicet in proposito et praedestinatione efficaci Dei promissionem acceperint et ordinationem ad ineundam per gratiam evangelicam filiationem Dei. A v. 6 ad 14.

Nec porro inde licet accusare iniustitiae Deum ; quod ex ipsius V. T. tum sententiis tum exemplis illustrari potest; atque illud inferri quod Deus pro suo lubito ius habeat miserendi cuius vult misereri, et indurandi quem voluerit indurare. A v. 14 ad 19.

Nec etiam inde immunis homo declaratur sive a culpa sive a poena. Deus enim nulli denegat auxilia proxime aut remote sufficientia, sub quorum praesentia consequenter viget ratio culpae et poenae. Tantummodo hoc infertur quod Deus non ultra id ad quod tenebatur procuraverit salutem reproborum. At si Deus praevidit ad quantum bonum posset ordinare eorundem perniciem, nonne et iuste et sapienter potuit ipsam permittere? Iuste quidem, quippe praestitit auxilia vere et proprie sufficientia. Sapienter quia non caruit ratione ex qua ipsam permitteret alieni mali futuritionem. Quibus stantibus quis est qui possit de Deo queri, et contra ipsum disputare?

Haec vero ipsa illustrat Paulus exemplo figuli, qui massae luti nihil aliud debet quam quod exigit natura luti, ut nempe in humanos usus convertatur. Iniustus ergo non est si luti partem in vasa honoris destinet, partem vero in vasa contumeliae. Sed nec est stultus aut minus bonus: novit quippe quantae utilitati futura sint vasa ipsa contumeliae. A v. 19 ad 24.

Confirmat hanc totam doctrinam ex ipsis oraculis V. T. quae et gratuitam gentilium vocationem tanto ante annuntiarunt, et Iudaeorum repudium. A v. 24 ad finem.

Iuxta haec; exposita nuperrime felicitate christianorum, iureiurando incipit: *Veritatem dico in Christo, non mentior*, contestante id mihi conscientia mea in Spiritu Sancto. Quoniam magnopere tristor et perpetuo angor: quippe tanto zelo exaestuo erga Iudaeorum salutem, ut per impossibile, si liceret, optarem a Christi praesentia et gloria tamquam ipsi extraneus separari, si hac ratione possem ad Christum adducere fratres meos Hebraeos, qui mihi carnali cognatione coniuncti sunt. Qui ortum ducunt a Iacob luctato cum Deo, et inde Israel dicto, unde ipsi Israelitae nuncupantur. Qui in populum Dei praedilectum tamquam filii adoptati sunt; quos gloria Deus auxit; cum quibus sua pacta feriit; quibus legem dedit, et formam divini

cultus, nec non messianas promissiones. Ad quorum gentem spectant patriarchae, et ex quorum cognatione ortus est Christus secundum carnem, seu quantum ad humanam naturam attinet: nam in natura divina ipse Deus est super omnia benedictus in saecula; sive supra quodlibet summis laudibus in omnem aeternitatem celebrandus. Amen; Ita sit.

W. 1 — 6. *Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu Sancto. Quoniam tristitia mihi magna est, et continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem. Qui sunt Israelitae, quorum adoptio est filiorum, et gloria, et testamentum, et legislatio, et obsequium, et promissa. Quorum patres, et ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.*

Expositum est factum. Nunc venitur ad facti causas; ac primum per negationem: nam eae esse non possunt inconstantia ex parte Dei, quasi exciderit verbum ipsius quo messiana beneficia promissa sunt Abrahae et semini eius. Promissiones enim eiusmodi non spectabant ad Israelitas carnales, sed ad spirituales; sub quo respectu non omnes qui carnaliter ducunt originem ex Iacob appellato a Deo Israel, aestimari possunt Israelitae. Neque omnes qui sunt ex semine Abrahae possunt censeri eiusdem filii, in ordine ad participandas promissiones; sed ut in Scriptura declaratum fuit Abrahamo » posteritas tua computabitur in Isaac, qui ex virtute divina et per repromissionem natus est tibi » Quo verbo Deus significavit a se in filios Abrahae reputari non eos qui carnalem ex eo trahant originem, sed eos qui eundem ac Isaac in genere filiationis characterem habeant; idest instar Isaac ex virtute divina ortum ducant, et nascantur ex promissione.

Vin, inquit, cognoscere quomodo Isaac ex virtute divina fuerit et repromissione? Recole verbum promissionis quod (Gen. XVIII, 10) ita legitur: *Revertens veniam ad te tempore isto . . . . . et habebit filium Sara uxor tua.* En ergo Isaac filium promissionis, ad differentiam Ismaelis qui naturali cursu et successu ex ipso Abraham progeneratus est. Cum ergo Deus declaraverit filios Abrahae computandos esse non in Ismaele sed in Isaac, computandi sunt in censu eorum qui eandem gerant notam characteristicam ac Isaac, nempe filii sint promissionis. Ac propterea non omnes qui ex Israel sunt, ii sunt, in ordine ad perceptionem promissionum, Israelitae; neque omnes qui semen sunt Abrahae, omnes filii: unde non excidit verbum Dei.

W. 6 — 10. *Non autem quod exciderit verbum Dei: non enim omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitae. Neque qui semen sunt Abrahae, omnes filii; sed in Isaac vocabitur tibi semen. Idest non qui filii carnis, hi filii Dei; sed qui filii sunt promissionis, aestimantur in semine. Promissionis enim verbum hoc est: Secundum hoc tempus veniam, et erit Sarae filius.*

At enim dicere quispiam poterat semen computatum fuisse in Isaac prae Ismaele non propter promissionem, sed quia Isaac foret filius Sarae liberae prae Ismaele filio ancillae. Atqui, inquit, non haec potuit esse causa huius facti, sed mysterium promissionis. Probat ex Geneseos XXV, 23, ubi exhibentur duo filii Rebeccae Iacob et Esau, qui certe fuerunt pares in omnibus; imo etiam Esau videbatur praeferendus Iacob cum prior in lucem edi coeperit; et tamen posteritas non est computata in Esau sed in Iacob, rursus iuxta promissionem, utpote dictum fuit Rebeccae: quia maior serviet minori. Cum ergo procul dubio Israelitae computandi sint iuxta originem ex Iacob, a quo nomen Israelitarum mutuantur, et Iacob similiter, sensu di-

cto, filius fuerit promissionis, nec carne sed gratuita Dei electione gradum suum fuerit consecutus; omnino concluditur illos esse, in ordine ad participandas promissiones, Israelitas, qui tales sint Dei gratuita electione et vocatione.

Inquit igitur: Non solum autem illa i. e. Sara experta est mysterium electionis in verbo promissionis quod accepit; sed et Rebeccae aliquid tale contigit, cum ex uno concubitu Isaac patris nostri duos filios geminos accepit. Cum enim hi, nempe Esau et Iacob, nondum nati fuissent, nec quidpiam boni vel mali egissent unde alter prae altero meritum adipisceretur ad praelationem, aut demeritum incurreret ad subiectionem; ut vigeret et suum haberet effectum gratuitum Dei propositum fundatum in libera eiusdem electione, non ex merito operum Iacob, aut demerito operum Esau, sed ex nutu et arbitrio vocantis, dictum est Rebeccae: *quia maior serviet minori*; prout tanto post impletum pronuntiavit Malachias (cap. I, 2) illis verbis: *Nonne frater erat Esau Iacob; et dilexi Iacob, Esau autem odio habui.*

W. 10 — 14. *Non solum autem illa, sed et Rebecca ex uno concubitu habens Isaac patris nostri. Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, (ut secundum electionem propositum Dei maneret); Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: Quia maior serviet minori; sicut scriptum est: Iacob dilexi, Esau autem odio habui.*

Pronum erat inde insurgere ac postulare quomodo non inde arguatur iniustitia in Deo. Idipsum Apostolus praeoccupans ait: Quid ergo dicemus? Numquid propterea iniustitia obtinet apud Deum? Absit. Remque solvit ex testimoniis V. T. Quippe, inquit, in hoc verificatur illud ipsum quod nomine Dei dictum fuit Moysi: miserebor cuius misereor, sive cuius adlibuerit misereri, et misericordiam impertiar ei cuius pro meo lubito placuerit misereri. Nimirum dummodo dem unicuique id ad quod titulo creatoris et proviso-

ris universalis teneor, caeterum in mea habeo potestate, ut pro meo arbitrio mea dona distribuam, et cui voluerim, parcam; etc. Ex quibus concludit Apostolus: *igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*; videlicet: cum ergo constet quod nulla arguatur in Deo iniustitia ex illa gratuita electione; cumque extra omnem dubitationem positum sit pendere possessionem filiationis divinae et efficacem accessum ad gratiam evangelii ex antecedenti divina electione gratuita, et efficaci vocatione; inferendum sane est quod assecutio actualis fidei non debeatur volenti neque currenti, neque in horum arbitrio sit et potestate; sed in benevola voluntate miserentis Dei, qui ipsum vocat efficaciter, ad discrimen aliorum quos sufficienter tantum invitat. In quo non negat Deus omnibus auxilia quibus possint ad fidem venire; sed ut quis accipiat auxilium praevisum efficax prae alio praeviso ex hominis malitia inefficaci, ex solius Dei est benignitate. Unde qui veniunt, dono veniunt; qui non veniunt, sua culpa excluduntur.

W. 14 — 17. *Quid ergo dicemus? numquid iniquitas est apud Deum? Absit. Moysi enim dicit: miserebor cuius misereor, et misericordiam praestabo, cuius miserebor. Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.*

Ut Scriptura, subiungit, theoriam confirmat gratuitae misericordiae in electis; ita exemplum praebet negativae obdurationis quam caeteris possit Deus sine ulla iniustitiae nota infligere. Dummodo enim verificentur duae conditiones satis est; ut nimirum talibus non negentur adiutoria gratiae sufficientia; quod ad iustitiam pertinet; ut Deus habuerit rationem sufficientem ad permissionem interitus, sive praeviderit ad quod bonum posset ipse ordinare eundem interitum, quod ad bonitatem Dei spectat atque sapientiam. Neque enim satis est ut non sit Deus iniustus: et sapiens debet esse et bonus in suis consiliis.

Iam vero nec sapiens nec bonus est ille supremus gubernator, qui cum possit malum impedire non facit, hoc solo titulo quod non teneatur; nisi ex alia parte videat in sua sapientia non deesse sibi rationem sufficientem ad permittendum malum, atque ex hoc posse se bonum eruere.

Haec omnia conspicienda dat Paulus ex Scripturis in exemplo Pharaonis, qui certe in miraculis Moysi aliisque uberem habuit largitionem auxilii ut verum Deum agnosceret. Praevidit tamen Deus obdurationem: non permisisset eius exaltationem ad solium in quo erat obdurandus, nisi praevidisset ad quantam manifestationem nominis sui posset ordinare ipsam Pharaonis obdurationem. Non hanc intendit ad consecutionem suae gloriae; non enim sunt facienda mala ut veniant bona; sed praevisa Pharaonis malitia, cogitavit inde eruere gloriam suam. Hoc sensu quodammodo ideo excitavit Pharaonem, sive ad solium evexit, ut ostenderet in eo virtutem suam, in maximis nempe prodigiis, quae in Aegypto edidit, et ut ita redderetur celebre nomen Dei veri in omnibus gentibus ad quas illorum prodigiorum fama pervenerit, sive in universa terra. In quibus illud *ut*, iuxta dicta, non designat causam antecedentem, sed consequentiae: nimirum eatenus exaltavi te et potui permittere atque adductus sum ad permittendam tuam obdurationem, quatenus; etc.

Quae cum ita sint, subinfert Paulus, sub datis explicationibus et limitationibus, sequitur in utramque partem quod Deo stet arbitrium miserendi cuius vult, et quem vult, sensu indicato, scilicet per negationem gratiae efficacis, obdurandi, adeoque adventum ad fidem et gratiam evangelicam, in Dei benignitatem esse referendum.

W 17 — 19. *Dicit enim Scriptura Pharaoni: quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam: et ut annuntietur nomen meum in universa terra. Ergo cuius vult miseretur, et quem vult indurat.*

Nova prolepsis. At enim dices: esto quod Deus citra om-

nem iniustitiam cuius vult miseretur , et quem vult indurat. At si hoc, cur de me queritur, cur increpat et damnat, quod non venerim ad fidem; cum ipse noluerit me ad eam adducere, et nemo possit resistere ipsius voluntati? Immunis procul dubio sum sive a culpa sive a poena.

Ad responsionem heic locum habet discursus a principio significatus. Nimirum ita Apostolus disputat : o homo sic loqui posses, si Deus non praeberet auxilia sufficientia. In hac hypothesi nec querendi Deus ius haberet, nec exprobandi aut damnandi. Sed quoniam non denegat auxilia sufficientia ; negotium eo revocatur , quod indebitum beneficium non sit tibi elargitus, quod praestantioribus bonis non te cumulaverit; et sub hoc respectu nonne Deus est dominus suorum munerum : et quis es tu qui possis ab eo rationem quaerere, cum eoque disceptare?

Cerne, subdit, rei absurditatem in exemplo figmenti et figuli. Modo habeat figmentum quod ipsius natura postulat, an potest dicere figulo : cur me sic et in hunc usum atque in hanc et non in elegantiorem formam compegisti? Modo figulus det luto quod ipsius natura postulat, et si videat figulus magno usui esse posse tum vasa honoris tum vasa contumeliae, numquid non habet potestatem destinandi partem luti in vasa honoris et partem luti in vasa contumeliae, quin ullae luti querimoniae possint habere locum, aut esse iustae? A pari ergo, si Deus cernens posse se glorificare iustitiam suam, et manifestare suam potentiam per hoc quod permitteret adesse illos qui per abusum suae libertatis facerent se vasa irae coaptata in interitum, et eos sustineret in multa patientia; si, inquam, Deus praevidit hoc bonum quod ex illorum interitu posset eruere, et hoc bonum adamavit, nonne potuit permittere de facto ut adessent qui se facerent vasa in interitum , prout figulus disponit de sua massa vasa contumeliae? Similiter si Deus vidit posse se ex dicta impiorum vindicta tanto evidentiorem facere abundantiam divinorum decorum et charismatum effusorum in vasa mise-

ricordiae, sive in vocatos efficaciter ad fidem, quos praedestinavit ad ipsius fidei et gratiae induendam gloriam; nonne potuit hoc modo se gerere; prout figulus pro sua potestate partem massae deputat in vasa honoris? Tales autem sunt quos reipsa efficaciter vocavit; sive tales sumus nos qui credidimus, absque discrimine, non modo ex Iudaeorum genere sed etiam ex populo Gentilium; utpote gratuita et Deo arbitraria est eiusmodi vocatio.

VV. 19 — 25. *Dices itaque mihi: Quid adhuc queritur? Voluntati enim eius quis resistit? O homo tu quis es qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei qui se finxit: Quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam? Quod si Deus volens ostendere iram, et notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa irae apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriae suae in vasa misericordiae, quae praeparavit in gloriam. Quos et vocavit nos non solum ex Iudaeis, sed etiam ex gentibus.*

Doctrina erat ineluctabilis, et optimis rationibus confirmata; sed natura sua ardua egebat penes Iudaeos suffragio testimoniorum V.T. Profert ea Paulus abunde in omnem partem; primum ex Osea: *Sicut in Osee dicit* ipsemet Deus: *Vocabo non plebem meam, plebem meam,* illum nempe quem non habui pro meo populo, vocabo populum meum; et gentem quam non habui pro dilecta, vocabo dilectam; et quae videbatur, ac diu iacuit a me contempta, et exclusa a misericordia, vocabo misericordiam consecutam. Et fiet ut in locis in quibus dictum est: non plebs mea vos, sive non heic habitant filii mei; ibi vocabuntur, erunt, ac multiplicabuntur filii Dei vivi. Quae omnia in populo Gentilium conspiciuntur impleta.

Ex adverso de paucitate convertendorum ad fidem ex populo Israelitico audacter praedixit Isaias dicens: Etsi

numerus filiorum Israel supputatus iuxta carnalem generationem futurus sit par arenae maris; semper tamen eorum reliquias, idest perpaucos, salvari continget. Obtinet enim in hoc negotio, iusto Dei iudicio, verbum consumans et abbrevians, sive redigens electos ex Israel ad exiguum numerum; quippe verbum exiguitatis et paucitatis perficiet Dominus super terram. Adeo ut, quemadmodum ipsemet Isaias vaticinatus est, nisi Dominus exercituum sua benignitate aliquod ex nobis semen relinqui curasset, funditus exterminati essemus instar civium Sodomae atque Gomorrhae, ex quibus nullus remansit superstes.

W. 25 — 30. *Sicut in Osee dicit: vocabo non plebem meam plebem meam, et non dilectam, dilectam: t non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. Et erit: in loco ubi dictum est eis: non plebs mea vos; ibi vocabuntur filii Dei vivi. Isaias autem clamat pro Israel: si fuerit numerus filiorum Israel tamquam arena maris, reliquiae salvae fient. Verbum enim consumans et abbrevians faciet Dominus super terram: et sicut praedixit Isaias: nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, et sicut Gomorrha similes fuissemus.*

Sed iam dexterrime sermonem interserit de causis reprobationis ex parte hominum. Unde ait: hoc tamen totum non est perfectum et adimpletum sine hominum malitia; ac, si factum ipsum in se scrutamur, inveniemus explicationem facti in ipsa hominum voluntate, stultitia ac perversitate. Quid enim, si proximas facti causas quaeramus, erit nobis dicendum? Quod Gentiles qui non quaerebant iustitiam, assecuti sunt iustitiam; quippe in sua simplicitate non suam quaesierunt iustitiam ex operibus, sed illam Dei iustitiam quae habetur ex fide. Israel vero iustitiae studiosus, iustitiam ipsam non est assecutus. Quare? quia non fuit contentus iustitia ex fide, sed superbiae

indulgens quaesivit iustitiam ex operibus. Atquė ita impegit in lapidem offensionis; et sic verificavit in sui persona oraculum Isaiae aientis: Ecce pono in Sion lapidem offensionis, et petram scandali, in quam impingant omnes non credentes in Christum; dum credentes in Christum nequaquam sua spe frustrati aut confusi abibunt.

W. 30 — 33. *Quid ergo dicemus? Quod Gentes, quae non sectabantur iustitiam: apprehenderunt iustitiam: iustitiam autem quae ex fide est. Israel vero sectando legem iustitiae, in legem iustitiae non pervenit. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offensionis, sicut scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offensionis, et petram scandali: et omnis qui credit in eum non confundetur.*

Iuxta hactenus explicata patet primo filiationem Dei esse sequelam vocationis efficacis, ac proinde gratuitae electionis et praedestinationis, sive propositi Dei; atque hoc tantum modulo filios Dei, gratiae, et evangelii, constitui et computari; nullamque differentiam sive meriti sive operum; vel personalium aut nationalium adiunctorum locum habere.

Typus Iacob et Esau quo (vv. 10 seqq.) tradita doctrina confirmatur, ad solam vocationem ad fidem et gratiam, aut reprobationem ab eadem, sicut caetera quae in hoc capite continentur, spectat. Neque vero enunciat odium absolutum Dei adversus Esau, sed relativum dumtaxat, quod, stylo Scripturae, resolvitur in minorem respectu Iacob dilectionem. Historice et litteraliter id factum est in haereditate et possessione temporali, iuxta quam (Gen. loc. cit.) dictum fuit Rebeccae: *Duae gentes sunt in utero tuo, et duo populi ex ventre tuo dividentur: populusque populum superabit, et maior serviet minori.* Quae res praecipue effectum habuit tempore Davidis, qui Idumaeos, idest populum ex Esau genitum, sibi

ac populo Israelitico fecit tributarios (II Reg. VIII). Et similiter locus integer Malachiae seipsum explicat : *Nonne frater erat Esau Iacob ? Et dilexi Iacob , Esau autem odio habui. Et posui montes eius in solitudinem , et haereditatem eius in dracones deserti.* Quibus alluditur ad terram Idumaeae asperam atque saxosam , prae terra Chananitidis amoena et uberi.

Haec ipsa tamen typus erant a Spiritu Sancto intentus electorum et non electorum , qui minus quam electi a Deo dilecti sunt, minusque beneficium acceperunt. Eo semper tamen res redit, ut alteri gratiam fidei acceperint efficacem; aliis non data sit efficax , sed tamen praestita sit vere sufficiens , et quidem ex sincera intentione salutis eorum, iuxta dicta (in proleg. III lect. XIII) nec quemquam Deus a salute excluserit nisi consequenter ad praevisum dissensum.

Quae habet Paulus de Pharaonis obduratione eodem revocantur , ac res per se elucet in paraphrasi quam dedimus , et verborum expositione.

Effatum vero illud adeo celebre in scholis omnibus theologicis : *Igitur neque volentis neque currentis, sed miserentis est Dei*, quod varie a variis iuxta singulorum placita et praeiudicia ad sensus abnormes trahi consuevit, ex nuper expositis, huc tantum pertinet, atque hunc tantum sensum habet, nempe adventum ad fidem, ut talis est , non posse adscribi voluntati aut nisui nostro , sed esse deputandum electioni Dei , quippe ad fidem nunquam venissemus, nisi Deus dedisset gratiam praevisam efficacem prae sufficienti. Quod ipsum expressit Christus (Ioan. VI , 44) illis verbis : *Nemo potest venire ad me , nisi Pater qui misit me , traxerit eum.*

Sequitur difficilior locus de figulo et massa luti; circa quem etiam vix dici potest quantae aberrationes apud plures extiterint. Etenim vix ullum invenies patronum gratiae ab intrinseco efficacis, praedestinationis gratuitae ad gloriam sed subordinatae praedeterminationi physicae ; etc : qui in suis vo-

luminibus, ad difficultates contra proprium systema propositas, tamquam Paulino animatus spiritu, non exclamaverit: *O homo tu quis es qui respondeas Deo*; etc: Importune quidem, ne dicam inepte; utpote vidimus Paulum loqui ex hypothesi dati omnibus auxilii ad fidem et gratiam vere et proprie sufficientis; et sub hac hypothesi eos dumtaxat increpare qui a Deo sciscitentur cur sibi non dederit auxilia uberiora. Quid, amabo, commune hisce est cum scholarum placitis de gratia ab intrinseco efficaci, et aliis huiusmodi? Atque heic, quoniam locus postulat, dissimulare non possum esse hanc vulgarem artem quorumdam auctorum, ut cum quaestiones et nodos sibi propositos contra suum systema extricare non possint; illa Pauli verba usurpent; eoque pacto mysterii religione nitantur os obstruere adversariis, quasi non idipsum eis probandum supersit, nempe quod tradunt, suum inventum non esse, sed et dogma et mysterium.

Calvinus ex isto precipue loco tueri conatus est suam notionem massae corruptae totius generis humani per peccatum Adae, ex qua citra iniustitiam potuerit Deus ante omnem praevisionem meritorum aut demeritorum, alios ad coelum destinare, eoque gratia necessitante adducere; alios vero addicere gehennae, et per negationem gratiae necessariae ad bene agendum, eodem detrudere.

Iansenius cum suis ex eodem fonte easdem consecutiones deprompsit, licet larvatas et involucris sui systematis obtectas, ut suo loco erit dicendum.

Plures catholici, licet a commemorata peste errorum sive Calvini, sive Iansenii toto coelo alieni, nimium tamen commemoratae notioni massae in Adamo corruptae tribuerunt, male Augustinum imitati qui tum (lib. de corrept. et grat. cap. VII) tum passim alibi, ita ut par est, illius conceptum proponit.

At enim, si quod vere Pauli textus habet velimus sectari, nulla ab eo designatur massa corrupta aut damnata.

Tota res comparatio seu similitudo mera est, et sub his terminis continetur. Quoad lutum habes massam innocuam, habentem exigentias quas fert ipsius natura, cui tamen non debeatur una prae alia destinatio, aut unus usus; modo accipiat quae respondent eiusdem naturae. Unde figulus iniuste non agit, si ex ea faciat vasa honoris aut contumeliae; non agit insipienter si praenovit usum et commodum quod possit eruere ex ipsis vasis contumeliae. Habes consequenter ex parte mysterii, hominum massam ut sic acceptam, antecedenter ad omnem praevisionem cuiuslibet meriti aut demeriti. Insunt ei quoque suae exigentiae, ut scilicet ditetur auxiliis sufficientibus, et ordinetur ac manuducatur tota ad vitam aeternam, vi nimirum voluntatis antecedentis Dei qua voluit omnes homines salvos fieri. Ultra has exigentias nullum ius urgere potest ad uberiora beneficia. Liber est ergo Deus ut det omnibus gratias efficaces prae sufficientibus; aut nullis det; aut aliis det, aliis vero deneget: in quo ex dictis iniuste non agit, sed nec maligne aut stulte; utpote vidit suis attributis commendandis aeque reprobos atque electos sibi usui esse posse.

Sic ergo, prout diximus (prol. III lect. XII) opus aggrediens peculiaris praedestinationis bene animatus accessit erga totum genus humanum, et attulit sinceram voluntatem salutis omnium, liberam tamen quoad electionem mediorum. Alii atqui alii ordines mediorum sunt ipsi exhibiti intra sphaeram mediorum saltem sufficientium. Aliis ex amore semper salutis coaptavit destinatione decreti sui sufficientia; aliis ex vehementiore affectu praevisa efficacia destinavit. Inde emersit primo in eo scientia salvandorum vel non salvandorum, sive eorum qui futuri essent reprobi, quique electi. Iuxta quam germanam idearum seriem ex Paulo ipso depromptam, clarius innotescit quod asseruimus (in cit. proleg. ibid.) locum hunc, praesertim cum agat, praecipue saltem, de praedestinatione ad gratiam, omnino ad praedestinationem ante praevisa merita absoluta iudicium nostrum inclinare.

CAPUT X

TEXTUS PAULINUS

1. Fratres, voluntas quidem cordis mei, et obsecratio ad
Deum fit pro illis in salutem. 2. Testimonium enim per-
hibeo illis, quod aemulationem Dei habent, sed non se-
cundum scientiam. 3. Ignorantes enim iustitiam Dei, et
suam quaerentes statuere, iustitiae Dei non sunt subiecti.
4. Finis enim legis, Christus, ad iustitiam omni credenti.
5. Moyses enim scripsit, quoniam iustitiam quae ex lege
est, qui fecerit homo, vivet in ea. 6. Quae autem ex fi-
de est iustitia, sic dicit: Ne dixeris in corde tuo: Quis
ascendet in coelum? id est, Christum deducere: 7. Aut
quis descendet in abyssum? hoc est, Christum a mortuis
revocare. 8. Sed quid dicit Scriptura? prope est verbum
in ore tuo, et in corde tuo: hoc est verbum fidei quod
praedicamus. 9. Quia si confitearis in ore tuo Dominum
Iesum, et in corde tuo credideris quod Deus illum susci-
tavit a mortuis, salvus eris. 10. Corde enim creditur ad
iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem. 11. Dicit
enim Scriptura: Omnis qui credit in illum, non confun-
detur. 12. Non enim est distinctio Iudaei et Graeci: nam
idem Dominus omnium, dives in omnes qui invocant il-
lum. 13. Omnis enim, quicumque invocaverit nomen Do-
mini, salvus erit. 14. Quomodo ergo invocabunt in quem
non crediderunt? Aut quomodo credent ei quem non au-
dierunt? Quomodo autem audient sine praedicante? 15. Quo-
modo vero praedicabunt, nisi mittantur: sicut scriptum
est: Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evange-
lizantium bona! 16. Sed non omnes obediunt evangelio.
Isaias enim dicit: Domine, quis credidit auditui nostro? 17.
Ergo fides ex auditu: auditus autem per verbum Christi.
18. Sed dico: Numquid non audierunt? Et quidem in om-
nem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae
verba eorum. 19. Sed dico: Numquid Israel non cognovit?
Primus Moyses dicit: Ego ad aemulationem vos adducam
in non gentem: in gentem insipientem, in iram vos mit-
tam. 20. Isaias autem audet, et dicit: Inventus sum a non
quaerentibus me: palam apparui iis qui me non interro-
gabant. 21. Ad Israel autem dicit: Tota die expandi manus
meas ad populum non credentem, et contradicentem.

COMMENTARIUS

Pergit exponere reprobationis causas quae se tenent ex parte hominum. Ac primo quidem ne Iudaeos iam offenderit ex dictis, vel offendat ob dicenda; iterum animos eorum demulcet, repetitis pathetice protestationibus affectus erga ipsorum salutem. v. 1. Tum denuo inculcat reprobationis originem ex parte eorundem, cui quidem origini nova ex V. T. atque ipso Moyse argumenta ac remedia obiicere adnititur, probata etiam inde iustitiae fidei prae legis iustitia facilitate atque pronitate: a v. 2 ad 16. Denique redit ad vaticinia veterum prophetarum a quibus quae nunc contingit ex ipsorum parte Iudaeorum contumacia, tanto ante fuerat praedicta. a v. 16 ad finem.

Inquit igitur: Fratres pro nostratibus illis fidei contumacibus, et a fide reiectis profecto bonus affectus cordis mei et deprecatio Deo offertur, ut et ipsi adducantur ad salutem a qua in praesens aberrant. Testificor enim ipsis omnibus et omni asseveratione affirmo, quod magno zelo ac studio ferantur erga Deum et legem eius: sed talis eorum zelus ac eiusmodi studium non est secundum scientiam, sive a debita et necessaria cognitione non est directum atque ordinatum. Quippe negligentes cognoscere et amplecti iustitiam illam quae hominem vere et coram Deo iustum facit, quaeque profecto non alia est quam cuius Deus in nobis est auctor; contra autem propriam iustitiam, quae scilicet habetur propriis viribus et operibus statuere ac tueri conantes; iustitiae Dei non se substernunt ut eius participationem ac salutares fructus accipiant.

W. 1—4. *Fratres voluntas quidem cordis mei, et obsecratio ad Deum fit pro illis in salutem. Testimonium enim perhibeo illis quod aemulationem Dei habent, sed non secundum scientiam. Ignorantes enim iustitiam Dei, et suam quaerentes statuere, iustitiae Dei non sunt subiecti.*

Quantopere Iudaei contumaces errent in eo ut modo dicto se gerant, novis rationibus adstruit. Ac primo quidem ait : *Finis legis Christus ad iustitiam omni credenti*; nimirum : vane quaerunt iustitiam legis quasi lex sit aliquid seipso vigens in ordine ad iustificationem, et ex se talem virtutem habens. Minime sane : lex enim Christum spectat, et in Christo implementum accipit, suaque destinatio est ut ducat ad Christum, ad hoc ut per eum iustificetur omnis qui in ipsum uti propitiatorem nostrum credat.

Sane iustitiae quae a lege obtinetur ipsemet Moyses non assignat nisi praemium terrenum ac temporale, inquiens (Lev.XVII, 5): *quoniam iustitiam quae ex lege est qui fecerit homo, vivet in ea*. De ea porro iustitia quae ex fide est, idem Moyses sic pronunciat (Deut XXX, 12): *Ne dixeris in corde tuo : quis ascendet in coelum? idest, Christum deducere : aut quis descendet in abyssum ? hoc est Christum a mortuis revocare*. Videlicet non tibi magno labore opus est, nec multis ac difficillimis operibus enitendum ut assequaris Christum eiusque iustitiam, quasi Christum ipsum sis e coelo deducturus, aut ex mortuis reducturus. *Sed quid dicit Scriptura ? Prope est verbum in ore tuo , et in corde tuo*. Nempe facillima res est et expedita , quam ad manus habeas, et quae non alibi sit quaerenda, quam in corde tuo et in ore tuo. Non enim debes Christum e coelo deducere , aut reducere ab inferis , sed sufficit ut haec ipsa per fidem profitearis, et quae sunt capitales articuli verbi seu evangelii quod praedicamus.

Etenim si ore confessus fueris Dominum Iesum: sive Verbum divinum descendisse de coelis, et hominem esse factum; atque in corde tuo credideris quod Deus Christum suscitavita mortuis, per rem adeo facilem, non bona solum temporalia, uti per legem, consequeris, sed salvaberis, ad aeternam salutem pertinges. Dixi autem : si *confitearis ore* et *corde credideris*:

utrumque enim est necessarium. Nam ut quis simpliciter iustificetur, satis est ut credat; sed is ad salutem non perveniet, nec iustitiam acceptam tueri poterit ac retinere, nisi cum res postulaverit, fidem quam omnino tenet, ore et externis religionis actibus confiteatur.

Sane ipsamet Scriptura (Isai. XXVIII, 16) idipsum testatur inquiens: *Omnis qui credit in illum non confundetur*, sive sua expectatione non frustrabitur, sed speratam salutem omnino consequetur. Ac merito dicit: *omnis*: non enim apud Deum est distinctio sive Iudaei sive Graeci. Deus enim ex aequo omnium dominus est; cuius bonitas exuberat in omnes, qui vere et sincere illius opem implorant, iuxta effatum prophetae Ioel (II, 32): *Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.*

W. 4 — 14. *Finis enim legis Christus, ad iustitiam omni credenti. Moyses enim scripsit, quoniam iustitiam, quae ex lege est, qui fecerit homo, vivet in ea. Quae autem ex fide est iustitia, sic dicit: Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in coelum, idest Christum deducere: aut quis descendet in abyssum? hoc est Christum a mortuis revocare. Sed quid dicit Scriptura? Prope est verbum in ore tuo, et in corde tuo: hoc est verbum fidei quod praedicamus. Quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, et in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris. Corde enim creditur ad iustitiam; ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim Scriptura: omnis qui credit in illum non confundetur. Non enim est distinctio Iudaei et Graeci: nam idem Dominus omnium, dives in omnes qui invocant illum. Omnis enim quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.*

Infert merito ex dictis fidem et obedientiam esse praestandam evangelii praeconibus. Quod concludit hoc quasi sorite: Cum prius sit credere quam invocare; quomodo

invocabunt eum, in quem non crediderunt? Quomodo autem credent in eum de quo non audierunt? Quomodo rursus audient, nisi auditum praestent, et sint qui praedicent ignotum? Quomodo porro praedicabunt praecones, nisi mittantur ab eo cuius sit evangelium? Et quidem Christus praestitit partes suas, quippe misit Apostolos suos in omnem terram iuxta ac praedixerat Isaias (cap. LII, 7) illis verbis: Quam gratus et iucundus est adventus eorum qui hominibus haec laeta annuntiant; pacem et reconciliationem cum Deo, et bona praeclara atque eximia ad salutem aeternam pertinentia.

Christus ergo munere suo perfunctus est. At multi sunt qui spretis eius praeconibus non acquiescunt evangelio. Quod similiter praedictum est ab Isaia (cap. LIII, 1) per illa verba: *Domine quis credidit auditui nostro*; sive quis eorum fidem adhibuit sermonibus quos ex nobis audierunt, quos ipsis uti legati tui annuntiavimus?

Discite ergo quod fides parturiatur ex auditu; auditus autem per quem fides nascitur, per praedicationem producitur verbi Christi. Hinc malitia et perversitas colligitur eorum qui a fide evangelica extorres vivunt. Numquid enim non sunt praestita ipsis praedicatio et auditus? Immo vero in omnem terram exivit sonus praedicationis Apostolorum, et in fines orbis terrae pervaserunt verba eorum: quomodo solos Iudaeos eadem effugerint? Proinde dico: numquid Israel non cognovit? Sed ita est: implentur in persona eorum oracula prophetarum, ex quibus omnium primus ipse Moyses (Deut. XXXII, 21) dixit nomine Dei irati: Ego vos, o Iudaei qui repellitis evangelium, ad invidiam et ad iram incitabo per Gentiles, qui non fuerunt hactenus populus meus, et qui hactenus insipienter vixerunt, idola stulte colentes; sed quos ad salutem per apostolos vocabo, et ob quorum conversionem ad indignationem concitabimini. Isaias autem Moysen secutus Iudaeorum offensam non veritus, aperte dicit in persona Chri-

sti : inventus sum per fidem a Gentilibus qui me non quaerebant ; palam per evangelii mei praedicationem apparui illis ipsis qui non me , sed idola sua consulebant. De Israele autem haec ex adverso verba pronunciat : Tota die expandi manus meas ad populum incredulum et obstinate mihi contradicentem.

W. 14 — 21. *Quomodo ergo invocabunt in quem non crediderunt ? Aut quomodo credent ei quem non audierunt ? Quomodo autem audient sine praedicante ? Quomodo vero praedicabunt nisi mittantur ? Sicut scriptum est : Quam speciosi pedes evangelizantium pacem , evangelizantium bona ! Sed non omnes obediunt evangelio. Isaias enim dicit : Domine , quis credidit auditui nostro ? Ergo fides ex auditu , auditus autem per verbum Christi. Sed dico : numquid non audierunt ? Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum , et in fines orbis terrae verba eorum. Sed dico : numquid Israel non cognovit ? Primus Moyses dicit : Ego ad aemulationem vos adducam in non gentem ; in gentem insipientem , in iram vos mittam. Isaias autem audet , et dicit : Inventus sum a non quaerentibus me ; palam apparui iis qui me non interrogabant. Ad Israel autem dicit : Tota die expandi manus meas ad populum non credentem et contradicentem.*

CAPUT XI

TEXTUS PAULINUS

1. Dico ergo : Numquid Deus repulit populum suum ? Absit. Nam et ego Israelita sum ex semine Abraham, de tribu Beniamin. 2. Non repulit Deus plebem suam, quam praescivit. An nescitis in Elia quid dicit Scriptura : quemadmodum interpellat Deum adversum Israel ? 3. Domine, prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt : et ego relictus sum solus, et quaerunt animam meam. 4. Sed quid dicit illi divinum responsum ? Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal. 5. Sic ergo et in hoc tempore, reliquiae secundum electionem gratiae salvae factae sunt. 6. Si autem gratia, iam non ex operibus: alioquin gratia iam non est gratia. 7. Quid ergo? quod quaerebat Israel, hoc non est consecutus: electio autem consecuta est ceteri vero excoecati sunt. 8. Sicut scriptum est: Dedit illis Deus spiritum compunctionis, oculos ut non videant, et aures ut non audiant, usque in hodiernum diem. 9. Et David dicit: Fiat mensa eorum in laqueum, et in captionem, et in scandalum, et in retributionem illis. 10. Obscurentur oculi eorum ne videant, et dorsum eorum semper incurva. 11. Dico ergo. Numquid sic offenderunt ut caderent? Absit. Sed illorum delicto, salus est Gentibus ut illos aemulentur. 12. Quod si delictum illorum divitiae sunt mundi, et diminutio eorum divitiae Gentium : quanto magis plenitudo eorum? 13. Vobis enim dico Gentibus : Quandiu quidem ego sum Gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo : 14. Si quomodo ad aemulandum provocem carnem meam, ut salvos faciam aliquos ex illis. 15. Si enim amissio eorum, reconciliatio est mundi : quae assumptio, nisi vita ex mortuis ? 16. Quod si delibatio sancta est, et massa : et si radix sancta, et rami. 17. Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem, cum oleaster esses, insertus es in illis, et socius radicis et pinguedinis olivae factus es : 18. Noli gloriari adversus ramos. Quod si gloriaris ; non tu radicem portas, sed radix te. 19. Dices ergo : Fracti sunt rami, ut ego inserar. 20. Bene : propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas : noli altum sapere, sed time. 21. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit : ne forte nec tibi parcat. 22. Vide ergo bonitatem et severitatem Dei : in eos quidem qui ceciderunt, severitatem : in te autem bonitate : alioquin et tu excideris. 23. Sed et illi, si non permanserint in incredulitate, inserentur : potens est enim

Deus iterum inserere illos 24. Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, et contra naturam insertus es in bonam olivam: quanto magis ii qui secundum naturam inserentur suae olivae? 25. Nolo enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc: (ut non sitis vobis ipsis sapientes:) quia caecitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo Gentium intraret. 26. Et sic omnis Israel salvus fieret, sicut scriptum est: Veniet ex Sion qui eripiat, et avertat impietatem a Iacob: 27. Et hoc illis a me testamentum, cum abstulero peccata eorum. Secundum Evangelium quidem, inimici propter vos: secundum electionem autem, charissimi propter patres. 29. Sine poenitentia enim sunt dona et vocatio Dei. 30. Sicut enim aliquando et vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter incredulitatem illorum. 31. Ita et isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut et ipsi misericordiam consequantur. 32. Conclusit enim Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur. 33. O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, et investigabiles viae eius! 34. Quis enim cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? 35. Aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? 36 Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia: ipsi gloria in saecula. Amen.

COMMENTARIUS

Causae reprobationis ex parte Dei atque hominum innotuerunt. Quem, Deo administrante, res exitum sit habitura, quoque Deus ipsam sit deducturus; caput decimumprimum summatim explicat. Itaque populi Israelitici reliquias gratuita Dei electione salvatum iri Paulus docet, caeteris excoecatis, iuxta vetera vaticinia. A v. 1 ad 11. In eorum locum sunt suffecti Gentiles, qui tamen cum non sint ramus nativus, sed magis insititius in bonam olivam, superbire non debent adversus Iudaeos: nam et ipsi possunt a bona planta exscindi, et potest Iudaeos Deus iterum in eandem inserere. a v. 11. ad 25. Immo, postquam intraverit plenitudo Gentium, Iudaei quoque sunt ad Christum adducendi; atque ita Deus concludet omnia in incredulitate ut omnium misereatur, iuxta altitudinem divitiarum sapientiae suae,

et incomprehensibilia sua indicia. A v. 25 ad finem. Haec ita singillatim Paulus exponit. *Dico ergo : numquid Deus repulit populum suum?* Nimirum : ex disputatis hactenus quinam censendus est rei exitus? Num inde concludi potest populum Iudaicum, Dei populum, fuisse in solidum a Deo reiectum? Non hoc dico, absit: sane et ego genere sum Israelita ex stirpe Abraham de tribu Beniamin oriundus ; et tamen christianus sum , et Christi apostolus. Non igitur reiecit Deus in solidum plebem suam quam tanto amore praedilexit. Nempe contingit hac in re quod in Elia factum legimus. Quid narrat Scriptura de Elia? Nemo est qui possit ignorare ; quomodo scilicet Deum alloquens Elias (III Reg. XIX, 18) accusationem intentat adversus Israelem, quasi totus a Dei cultu defecerit et ad idololatriam fuerit delapsus. Domine , inquit , prophetas tuos occiderunt , funditus everterunt altária tua ; et ego remansi solus tui cultor , et quaerunt me interficere. Sed quid Eliae sic aienti divinum responsum reposuisse legimus? Reservavi mihi septem millia virorum , qui non flexerunt genua coram idolo Baal : unde non relictus es tu solus veri Dei cultor. Ita ergo contigit et contingit hoc nostro tempore : populi iudaici reliquiae salvatae sunt per fidem evangelicam iuxta electionem gratiae ; proinde non ex operibus : si enim iuxta electionem gratiae, iam non ex operibus; alioquin gratia iam merces est et non gratia. Idcirco quid inferendum? Iustitiam quam ex operibus legis quaesivit pleraque pars Iudaeorum , non potuit assequi. Assequi contra potuit minor pars quae electa fuit ad iustitiam fidei ; extra quam caeteri Iudaei reiecti fuere, ac permissi sunt excoecari atque obdurari. Quod quidem propheta Isaias (VI, 9) dudum expresse praenunciaverat illo oraculo : Dedit illis Deus spiritum stuporis et pertinaciae, sive animum in malo constantem et obfirmatum , et sic ut contingit homini soporato in corpore, oculos quibus prae stupore non utantur ad videndum , et aures quibus non utantur ad au-

diendum, sive attendendum doctrinis evangelicis. Et similiter David (ps. LXVIII, 26) de iisdem dicit : Ob praecedentia eorum peccata in Christum, merito hoc patientur, exigente divina iustitia, ut mensa verbi Dei quam illis Deus paravit, vertatur eis in laqueum quo capiantur et comprehendantur ; et in offendiculum, in quod graviter impingant ; idest vertatur eis in perniciem, et ruinam ; et hoc totum contingat eis in retributionem seu iustam vindictam ob ipsorum peccata. Oculi eorum sive mens substractione luminis tui ita obtenebretur, ut recto iudicio privati claram ac praesentem veritatem minime agnoscant. Dorsum eorum semper incurva ; seu nil caeleste sapiant, sed animo ac desiderio semper terram spectent, res terrenas quaerant ac desiderent, contra quam christiani, quorum conversatio in coelis est.

W. 1 — 11. *Dico ergo : numquid Deus repulit populum suum ? Absit. Nam et ego Israelita sum, ex semine Abrahae, de tribu Beniamin. Non repulit Deus plebem suam quam praescivit. An nescitis in Elia quid dicit Scriptura? Quemadmodum interpellat Deum adversum Israel ? Domine prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt : et ego relictus sum solus, et quaerunt animam meam. Sed quid dicit illi divinum responsum ? Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal. Sic ergo et in hoc tempore reliquiae secundum electionem gratiae salvae factae sunt. Si autem gratia, iam non ex operibus ; alioquin gratia iam non est gratia. Quid ergo ? Quod quaerebat Israel, hoc non est consecutus : electio autem consecuta est : caeteri vero excoecati sunt. Sicut scriptum est : Dedit illis Deus spiritum compunctionis, oculos ut non videant, et aures ut non audiant, usque in hodiernum diem. Et David dicit : Fiat mensa eorum in laqueum, et in captionem et in scandalum, et in retributionem illis. Obscurentur oculi eorum ne videant ; et dorsum eorum semper incurva.*

Ex his videbatur sequi saltem maximae Iudaeorum partis lapsum censendum esse desperatum atque irrevocabilem. Monet Paulus non sic rem habere, sed ita illos concidisse, ut adsit spes, immo et certitudo fore aliquando ut resurgant. Interim tamen Deus eorum casu utitur tamquam occasione ad salutem Gentium, prout aliquando utetur Gentilium conversione ad excitandam Iudaeorum aemulationem, ut et ipsi convertantur. Inquit igitur: Quid ergo? An per haec ego affirmo ita Iudaeos offendisse ut plane corruerint, sine spe resipiscentiae? Absit. Quin potius delicto sive lapsu et offensa Iudaeorum usus est Deus ad vocationem Gentium; vicissim usurus conversione Gentilium ad salutem Iudaeorum. Dum enim Gentes ad fidem vocat, provocat Iudaeos (sicut per Moysen praedixit) ad aemulationem, ut qui videant promissa patribus suis facta et a se neglecta, transferri ad Gentes; qua perciti aemulatione, veluti ex contentione, et ipsi Christum erunt recepturi. Quod profuturum certe erit ipsis Gentibus: nam si Iudaeorum lapsus per occasionem cessit ac redundavit in spirituales mundi divitias, hoc est, in salutem copiose praestitam Gentibus toto orbe diffusis; et si cessit ad multitudinem Gentium convertendam Iudaeorum abiectio, qua factum est ut tam pauci ex illis fidem susciperent; quanto magis plenaria omnium Iudaeorum conversio mundum et Gentiles locupletabit?

Ac necesse quidem est, subdit, ut id omnibus sit persuasum. Unde vobis Gentibus dico: licet ego praecipuo munere mihi demandato sim Gentium apostolus, quamdiu tamen hoc officio fungar, non irrogabo iniuriam ministerio meo, veluti non curans et contemnens gentem meam. Sed dum nihil non faciam pro salute Gentilium; nihil intentatum relinquam ut exemplo vestri quasi quodam stimulo excitem Iudaeos contribules meos ad aemulationem vestri; et saltem aliquos ex illis ad salutem adducam. Si enim, uti dicebam, abiectio eorum per occasionem valuit ad

reconciliationem Gentium cum Deo ; quid erit ipsorum assumptio ad gratiam evangelii , nisi quaedam mundi a mortuis resurrectio? Ac demum meminisse debemus quod Iudaei sint populus veluti in sui radice et substantia sanctus. Si enim ipsorum primitiae, patriarchae, fuerunt sancti , etiam massa populi ex illis genita reputatur sancta ; et si iidem patriarchae ex quibus veluti ex radice processit arbor Iudaici populi, sancti sunt; ipsa etiam arbor cum ramis suis , idest populus Iudaicus, sanctus erit.

Verum quidem est quod ex ista arbore sancta rami bene multi fracti sunt. Verum etiam est quod cum tu Gentilis ad oleam sylvestrem infidelitatis pertineres , nuper insertus es inter illos et effectus es socius et particeps radicis et succi pinguis bonae olivae. At noli propterea inflari et gloriari adversus excisos ramos naturales. Nam si tibi gloriandum succurrit ; memento quod in aliena planta sis insertus ; adeoque quod non tu radicem sustentes , sed radix te sustentet , alat et portet. Nec dicas : quidquid de origine rerum sit , de facto rami naturales sunt fracti, ut mihi cederent locum. Bene enim habet: at propter quam rem fracti sunt? Profecto propter incredulitatem; dum tu constans in fide persistis. At cave ne superbias , sed salutarem excole timorem, ne et tu aliquando per incredulitatem excidas, sicut illi ob eandem exciderunt. Quid enim? maior ne tibi quam illis debetur reverentia? Si Deus non pepercit ramis naturalibus, quam tibi verendum est ne multo minus tibi parcat ? Attende ergo ad bonitatem et severitatem Dei, eamque ad tuum usum ac profectum trahe. Attende ad Dei severitatem seu rigorem Dei reiicientis ac reprobantis eos qui non crediderunt. Attende ad Dei benignitatem qua te fuit prosecutus , et qua te perget prosequi, dummodo in eo permanseris ad quod sua bonitate et misericordia te adduxit. Alioquin et tu amputaberis , ac decides ab arbore electae societatis.

Ex adverso scias quod Iudaei si resipuerint a sua in-

credulitate ; eo ipso rursus inserentur nativae sibi olivae; quippe Deus habet hanc potestatem et efficaciam , ut illos denuo inserat. Si enim potuit inserere te in bonam olivam te exscindens ab oleastro , et contra naturam tuae originis ; quanto magis poterit inserere in bonam olivam illos omnes qui iuxta sui naturam ad eandem pertinent ?

W. 11 — 25. *Dico ergo : Numquid sic offenderunt ut caderent ? Absit. Sed illorum delicto , salus est Gentibus ut illos aemulentur. Quod si delictum illorum divitiae sunt mundi, et diminutio eorum divitiae Gentium; quanto magis plenitudo eorum? Vobis enim dico Gentibus : quamdiu quidem ego sum Gentium apostolus , ministerium meum honorificabo, si quo modo ad aemulandum provocem carnem meam, et salvos faciam aliquos ex illis. Si enim amissio eorum , reconciliatio est mundi; quae assumptio nisi vita ex mortuis ? Quod si delibatio sancta est , et massa : et si radix sancta , et rami. Quod si aliqui ex ramis fracti sunt , tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, et socius radicis et pinguedinis olivae factus es; Noli gloriari adversus ramos. Quod si gloriaris, non tu radicem portas , sed radix te. Dices : ergo fracti sunt rami , ut ego inserar. Bene : propter incredulitatem fracti sunt : Tu autem fide stas : noli altum sapere , sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit , ne forte nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem et severitatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, severitatem : in te autem bonitatem Dei , si permanseris in bonitate; alioquin et tu excideris. Sed et illi , si non permanserint in incredulitate , inserentur : potens est enim Deus iterum inserere illos. Nam si tu ex naturali excisus es oleastro , et contra naturam insertus es in bonam olivam; quanto magis ii qui secundum naturam , inserentur suae olivae ?*

Transit denique ab hypothesi ad thesim. Neque, inquit,

adest tantum spes conversionis Iudaeorum, sed certitudo eventus. Forte enim silentio tegerem: sed ne de vestra fide superbiatis; nolo vobis ignotum manere quoddam arcanum; quod scilicet cordis duritia et coecitas in parte tantum populi Iudaici contigit, nec erit semper duratura; sed donec in Ecclesiam introierit plenus numerus Gentilium ex omnibus mundi partibus, iuxta oracula prophetarum. Et sic non amplius pars Israel, sed totus Israel Gentium fide provocatus fidem Christi suscipiendo salutem assequetur.

Atque hunc quoque, ait, eventum in Scripturis praedictum habemus. Isaiae enim (LIX, 20) legimus: *Veniet ex Sion qui eripiat, et avertat impietatem a Iacob*; scilicet ex gente Iudaica, atque ex ipsa regia stirpe Davidis (nam Sion erat civitas David, ac sedes regni) nascetur liberator ac salvator, Christus, qui aboleat peccata populi progeniti ex Iacob, qui alio nomine dictus est Israel. Ac ibidem legitur: *Et hoc illis a me testamentum*, sive hoc erit foedus quod feriam cum illis, seu in eo testamentum hoc implebitur, quod auferam peccata non aliquorum ex populo, sed populi universi.

Quae cum ita sint, concludit, in praesens quidem Israelitae, quantum attinet ad causam evangelii cui pertinaciter adversantur, exosi sunt Deo; idque propter vos, idest occasione evangelii vobis Gentibus praedicati, quae res eos magis abalienavit. Sed iuxta ordinem electionis et praedestinationis, de qua dixi, sunt Deo dilecti, idque propter patres eorum, idest sanctos patriarchas, quorum fides et pietas ita Deo placuit, ut promiserit se fore Deum seminis eorum post eos (Gen. XVII, 19—Deut IV, 30) Siquidem dona et gratuita Dei electio ac vocatio non sunt poenitentiae et retractationis capacia.

Propterea sicut aliquando vos similiter fidem Deo non adhibuistis; nunc autem occasione incredulitatis eorum consecuti estis misericordiam, ita et Iudaei in praesens non crediderunt

in eam quae vobis impensa est misericordiam; ut et ipsi suo tempore misericordiam consequantur. Deus quippe permisit omnes et Iudaeos et Graecos concludi et veluti captivos ac sibi obnoxios fieri per incredulitatem, ut omnes et Iudaeos et Gentiles ex sola suae misericordiae benignitate ad salutem adduceret. Quo facto ipso verum innotescit quod a principio fuit affirmatum, nempe omnes et Iudaeos et Graecos peccatores esse, nec habere quod glorientur, ideoque gratuita Dei iustificatione, quae per fidem est, omnes indigere. Proinde o profunditatem vere stupendam divitiarum sapientiae et scientiae Dei! Quam inscrutabilia sunt iudicia, seu decreta eius; et quam ininvestigabiles viae quibus eadem exequitur! Quis enim potuit pervadere cogitationes et consilia mentis divinae? Aut quis fuit ei a consiliis, vel consiliorum eius institutus est particeps? Quis prior dedit Deo sic ut a Deo idem non acceperit, et ita ut Deus ei sit obnoxius, ac teneatur vicem rependere? Nullus sane. Quoniam ex ipso Deo, velut creatore, sunt omnia; per ipsum velut conservatorem, subsistunt omnia; in ipso velut in fine consistunt et continentur omnia; seu ad ipsum velut ad finem tendunt omnia. Ipsi uni ob id debetur honor, laus, et gloria in saecula. Amen.

VV. 25 — 33. *Nolo enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc (ut non sitis vobis ipsis sapientes), quia coecitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo Gentium intraret; Et sic omnis Israel salvus fieret, sicut scriptum est: Veniet ex Sion qui eripiat, et avertat impietatem a Iacob. Et hoc illis a me testamentum, cum abstulero peccata eorum. Secundum evangelium quidem inimici propter vos; secundum electionem autem carissimi propter patres. Sine poenitentia enim sunt dona et vocatio Dei. Sicut enim aliquando et vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter incredulitatem illorum;*

Ita et isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut et ipsi misericordiam consequantur. Conclusit enim Deus omnia in incredulitate; ut omnium misereatur. O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei: quam incomprehensibilia sunt iudicia eius et investigabiles viae eius. Quis enim cognovit sensum Domini? Aut quis consiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi et retribuetur ei? Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia: ipsi gloria in saecula. Amen.

Doctrinam isto capite ab Apostolo traditam illustrant plura alia Scripturae loca, praesertim (Actor. XIII, 46 seqq.) ubi Iudaeis verbo fidei contradicentibus ipsemet Paulus respondet: *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, et indignos vos iudicatis aeternae vitae, ecce convertimur ad Gentes. Sic enim praecepit nobis Dominus*; etc. Vide et (Actor. XXVIII, 25 seqq.) etc. Haec tamen omnia intelligenda sunt iuxta ordinem executionis: nam iuxta intentionis ordinem aeque Deus salutem voluit Iudaeorum atque Gentilium, cum omnium sit aeque Deus et Dominus, prouti superius philosophabatur Apostolus.

Verum ad executionem quod spectat, novit Deus in sua sapientia, ita ut Paulus innuit, internectere eventus, et ad eos fines, cum iisque successibus, qui in capite hoc describuntur. Itaque in patriarchis et prophetis primum consita est, et primo exculta illa arbor praeclara exhibita per bonam olivam, cui tamquam rami inserti esse deberent omnes verae religionis cultores et filii Dei. Extra hanc magnam arborem morabatur populus Gentilium, qui proinde exhibentur per oleam sylvestrem, utpote nati in profana religione inanium Deorum. Ad Christi adventum ordo spontaneus postulasset, ut non excisis ramis naturalibus bonae olivae, rami oleae sylvestris admitterentur in eandem, ipsique velut insiticii consociarentur. Ast praevidit Deus

et permisit obcoecationem Iudaeorum, adeoque fractionem et excisionem ex bona planta naturalium ramorum. Ordinavit ut non prius evangelii praedicatio transferretur ad Gentes, quam evangelium ipsum Iudaei solemni repudio abiecissent. Ita liquido apparuisset satisfactum fuisse Iudaeis, quibus utpote ramis naturalibus bonae olivae, debebatur prius evangelii praedicatio. Eorum superbia et contumacia acrius retusa fuisset, dum viderent non inane ac neglectum concidere evangelicum verbum, sed avide recipi a Gentibus, eisque fructus afferre messianarum promissionum. Gentiles vero se quasi adscititios agnovissent, ac humiles continuissent; repudio viso in Iudaeis, salutari timore affici perrexissent; in ipsa contumacia et punitione Iudaeorum confirmationem habuissent suae religionis; et alia huiusmodi.

Ita quidem in radice veterum prophetarum et patriarcharum, veluti in trunco alieno, Gentilium populus sola Dei benignitate ex incredulitate et infidelitate erutus, luxuriantibus ramis mire effloruit, ac per omnem terram se dilatavit, ac usquequaque dilatabit donec praedicetur evangelium regni in omnibus plane mundi plagis; ac tunc veniet consummatio, uti Christus ait (Matth. XXIV, 14).

Sed quid porro de Iudaeis? Deus non repulit in perpetuum populum suum quem a principio speciali amore prosecutus est, et uti populum suum habuit, quique genere spectat ad illos prophetas et patriarchas qui radicem constituunt bonae olivae. Postquam populi omnes gentiles evangelium agnoverint, faciet Deus ut Iudaei exciti et provocati plenaria illa conversione gentilium, et ipsi fidem suscipiant, rursumque in sibi nativam arborem unde exciderant, inserantur. Ita demum christianae religionis planta plenarium suum statum et amplitudinem habebit, conflata in sui unitate, tamquam totidem ramis, Iudaeis omnibus acque ac cunctis Gentilibus. Atque ut olim gentiles sola Dei misericordia eruti fuere ex incredulitate, et sine ullo meri-

to, immo posthabito eorum demerito, inserti fuerunt in bonam olivam; idem fiet de Iudaeis; atque ita in omnibus gratuita Dei misericordia triumphabit. Si ita est, o seriem eventuum vere dignam ad quam exclamemus: *O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei! quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, et investigabiles viae eius!* etc.

Sequuntur capita moralia, quae ad susceptum a nobis institutum partis dogmaticae explanandae nequaquam pertinent. E re autem fore, et lectorum nostrorum interesse plurimum autumamus, si hactenus distincta atque exposita sub uno conspectu, ac veluti synoptica, ut aiunt, tabula, heic postliminio exhibeamus.

COMMENTARII ANALYTICI

IN EPISTOLAM AD ROMANOS

CONSPECTUS

Tota epistolae dogmaticae tractatio dispesci potest in tres partes. Prima a capite I ad V excl. agit *de existentia iustitiae gratuitae* per fidem. Secunda a capite V ad totum VIII de vi atque efficacia eiusdem iustitiae gratuitae disserit. Tertia a capite IX ad XII de impedimentis ad huius iustitiae assecutionem disputat, seu de reprobatione.

CAPUT I — Tres habet partes — Exordium ad conciliandam benevolentiam (a. v. 1 ad 16). Assumptum generale de gratuitate gratiae (a v. 16 ad 18). Demonstrationem assumpti ex parte Gentilium, et reiectionem exceptionis ab iisdem obiectae (a v. 18 ad finem).

CAPUT II. Duae eidem partes — Prima susceptam demonstrationem ad Iudaeos transfert (a v. 1 ad 3).

Secunda reiicit exceptiones quas Iudaei oggerebant. Nimirum hi non habent impunitatem facti in patientia et longanimitate Dei (a v. 3 ad 6.).

Non iuris ex parte Dei, qui opera inspectat et non est acceptor personarum (a. v. 6 ad 12).

Non iterum iuris ex parte legis, quae salvat opere praestita, non mere audita, aut materialiter possessa. (a v. 12 ad 17).

Neque etiam ex parte cognitionis legis et gloriationis in ea, aut in nomine *Iudaei*; quae nulla sunt, immo perniciosa absque legis executione (a v. 17 ad 25).

Non denique ex parte circumcisionis, cuius essentia non in carne est, sed in spiritu; etc: (a. v. 25 ad fin).

CAPUT III — Tres in eo distingui possunt partes. 1.ª In quo Iudaei Gentilibus praecellant, et quidem immutabiliter, attenta Dei fidelitate (a v. 1 ad 9).

2.ª Non tamen in eo ut prae Gentilibus impunitate fruantur, aut ius iactare póssint ad iustificationem; et quidem ex ipso legis mosaicae testimonio (a. v. 9 ad 21).

3.ª Conclusio generalis argumenti de agnoscenda consequenter iustitia gratuita, et huius quoad essentiam, sive causas externas internasque descriptio. (a v. 21 ad fin).

CAPUT IV — Iustitiae gratuitae vindicato hactenus facto, exhibetur ius in oeconomia mosaicae legis, quae eidem semper fuerit innixa. Quod ostenditur ex quatuor capitibus 1. Ex iustificatione Abraham, et consona Davidis attestatione (a v. 1 ad 9).

2. Ex epocha et fine institutae in Abrahamo circumcisionis (a v. 9 ad 13).

3. Ex promissionibus Abrahae factis, quae non potuerint esse adnexae executioni legis. (a v. 13 ad 17).

4. Ex paternitate Abrahae, qui nonnisi per fidem potuit institui pater circumcisorum et incircumcisorum; et qui de facto non est institutus pater omnium gentium, nisi fide quam praestitit divinis promissis (a v. 17 ad fin.)

CAPUT V — Secunda pars epistolae de vi et efficacia iustitiae fidei. Et primum hoc capite quoad praeteterita delenda peccata, et hominem perfecte sanctificandum Partes duae subalternae. 1. Describuntur dicti effectus sanctitatis et iustitiae gratuitae per fidem. 2. Possibilitas propagationis talis iustitiae ab uno Iesu Christo in omnes, exemplo Adae peccati vindicatur (a v. 13 ad fin.)

CAPUT VI — Iustitia fidei in posterum etiam peccata profligat. Est quippe per baptismum mors peccato, et consepultio cum Christo. Est item corresurrectio ex peccato in vitae novitatem cum Christo resuscitato, et in eundem insertio (a v. 1. ad 6).

Et quidem irrevocabilis, prouti Christi resurrectio est plane indefectibilis (a v. 6 ad 14).

Per hoc ipsum Iudaei conversi non sunt amplius sub lege mosaica, lege peccati et mortis, sed mancipati et addicti reperiuntur legi gratiae, quae est lex vitae et iustitiae (a. v. 14 ad 21).

Maxima quidem utilitatis expectatione: stipendia enim peccati, mors: stipendia autem legis gratiae, et iustitiae, vita aeterna (a v. 21 ad fin.).

CAPUT VII—Demonstratio ex contrario: lex mosaica cui falso Iudaei praefidunt, vere lex fuit peccati et mortis. Membra quatuor. Assumptum facti: iam non esse indulgendum peccato, quia mortui sint legi mosaicae, legi peccati et mortis (a v. 1. ad 7).

2. Rectificatio propositionis: lex per se est bona, et etiam respective, quia spiritualis est et ad hominem spiritualem efficiendum ordinata (a v. 7 ad 14).

Est tamen occasio, quia applicita homini carnali et affecto concupiscentia rebelli, mandati praebet notitiam, quin vires ad idem praestandum ministret (a v. 14 ad 24.).

3. Remedium patet in sola lege gratiae, quae idcirco vere peccatum arcet. (a v. 24 ad fin.).

CAPUT VIII—Lex evangelica est dictum remedium, ac dici vere potest lex vitae et iustitiae. Circa hoc praecipue tria. 1. Praebet in gratiae auxiliis sibi congenitis possibilitatem implendae legis (a v. 1 ad 5).

2. Immo ministrat nobis spiritum Christi; spiritum gratiae, quo in omnibus agamur ut filii Dei; spiritum adoptionis, quo Deum *patrem* invocemus; quo testimonio interno fruamur nostrae filiationis; quo admoneamur iuris accepti ad aeternam haereditatem (a v. 5 ad 18).

3. Reddit nos inexpugnabiles, et alioqui felices in ipsis tribulationibus et aerumnis huius vitae, tum ob magnitudinem praemii quod pollicetur; tum ob levamen quod Spi-

ritus Sanctus praebet nostrae infirmitati ; tum denique ob Dei praeordinationem et peculiarem protectionem erga electos ad fidem, quia omnia eis cooperantur in bonum vitae aeternae (a v. 18 ad 31).

Haec tamen omnia verificantur, si impleamus quae ex parte nostra sunt conditiones ; ut nempe ambulemus secundum spiritum , ut duci sinamus a spiritu gratiae , ut cum Christo pati non dedignemur. (passim in supradictis).

4. Conclusio : nihil ergo est sub lege evangelica quod hominem christianum deturbare possit sive a statu gratiae et sanctitatis accepto , sive a consequente ipsum felicitate (a v. 51 ad fin.).

Atque hic explicit pars secunda epistolae, nempe de vi et efficacia iustitiae fidei.

CAPUT IX—Sequitur pars tertia de impedimentis quae hominem arcent a tanto bono iustitiae fidei. Heic tractatur impedimentum ex parte Dei situm in mysterio reprobationis. 1. Deus potuit reprobare a fide et gratia Iudaeos absque nota *infidelitatis* , quia Israelitae subiectum promissionum , non sunt computandi iuxta carnalem ex Abrahamo generationem, sed iuxta spirituale Dei ipsius propositum et gratuitam electionem (a v. 1 ad 15).

2. Potuit reprobare sine nota *iniustitiae* aut *malignitatis*: quia cum non neget ulli auxilia proxime aut remote sufficientia, ad quae tantum tenetur , et alioquin non ducatur ad permissionem mali moralis absque ratione sufficienti , potest caeteroquin cuius velit misereri , et per negationem uberioris auxilii, quem velit indurare. (a v. 15 ad 19.)

3. Potuit quin sequatur *inimputabilitas* in non electis, aut contumaciae *impunitas*. Siquidem ex eodem principio praestiti omnibus auxilii sufficientis ; nemo potest ex parte sui vacare culpa. Ac diversa caeteroquin ex parte Dei gratiae distributio nihil commune habet cum dicta impunitate, sed tantum refertur ad dominium Dei in sua dona , et ad ra-

tiones providentiae, cuius est eruere bonum et ex misericordiae largitione, et ex mali moralis, non sine ratione sufficienti, permissione. (a v. 19 ad 24.).

4. Doctrina confirmatur ex veterum prophetarum oraculis. (a v. 24 ad fin.)

CAPUT X—Habes impedimenta ad fidem ex parte hominum. Unde 1. Impedimentum est quod Iudaei voluerint quaerere iustitiam non Dei ex fide, sed suam ex operibus. (a v. 1 ad 4).

2. In hoc perquam stulte se gesserunt, contra legis spiritum atque institutum, ac contra Moysi declarationem editam in promulgatione suae legis; qui in ipso illo facto promulgationis spopondit iustitiam non dependentem ex multiplici et laboriosa praestatione operum, et quae ad praemium temporale tantum duceret, uti lex mosaica; sed quae perficeretur re facillima, cordis nempe credulitate, et confessione oris (a v. 4 ad 14); et praemium haberet vitam aeternam.

3. Hinc adhibendum obsequium et obedientia evangelii praeconibus, iuxta ipsa vetera vaticinia. (a v. 14 ad 16).

5. Quod cum sua culpa Iudaei non praestiterint, prout prophetae ipsorum fuerant vaticinati; sibi, ad factum quod spectat, debent imputare, si a fide Christi fuerint reiecti. (a v. 16 ad fin.).

CAPUT XI—Ex his tum suae arcanae praedestinationis dispositionibus, tum Iudaeorum voluntariis aberrationibus, hanc eventuum seriem et hunc exitum Deus eruet. 1. Ut reliquiae interim populi Iudaici sint ad evangelii salutem adductae, reliquis obcoecari permissis, iuxta vaticinia prophetarum. (a v. 1 ad 11.).

2. Non tamen haec fuit populi Iudaici absoluta reiectio, et quae sit semper duratura; at datus inde locus Gentibus, ut interim loco Iudaeorum excisorum insererentur in bonam olivam, cuius radix et primigenius trun-

eus in prophetis et patriarchis apud Iudaeos semper extat. (a v. 11 ad 25.).

3. Completa Gentilium insertione, populus Iudaicus est et ipse inserendus. Sic uterque populus assumptus fuerit ad fidem ex praecedenti statu incredulitatis; ac in utroque emicabit principium, quod huic epistolae occasionem praebuit; nempe vocationem ad fidem et gratiam tam non esse ex meritis, quam imo contigerit, et contingere adhuc debeat ex statu demeriti (a v. 25 ad fin.).

FINIS

Commentarii analytici in Epistolam ad Romanos,
Et
Apparatus ad Gratiam.

LAUS DEO.

INDEX

Apparatus sive prolegomenon ad doctrinam de Gratia Christi.

PROLEGOMENON I

PROLEGOMENON II

PROLEGOMENON III

PROLEGOMENON IV

PROLEGOMENON V

In quo commentarius analyticus traditur epistolae b. Pauli Apostoli ad Romanos.

FINIS INDICIS.

COMMISSIONE ARCIVESCOVILE

PER LA REVISIONE DE' LIBRI

Nihil obstat
Andreas can. Ferrigni Pisone
Censor Theologus

IMPRIMATUR
pro Deputato Leopoldus Ruggiero
A Secretis

CONSIGLIO GENERALE

DI PUBBLICA ISTRUZIONE

Iulius Capone
Regio Censor

Franciscus Xav. Apuzzo
Praesidens

Iosephi Pietrocola
Secretarius